

1. Wprowadzenie	3
1.1. Podstawa i cel programu	3
1.2. Główne kierunki rozwoju Gminy Wręczyca Wielka	3
1.3. Ustawodawstwo i integracja z Unią Europejską	6
2. Informacje ogólne o gminie Wręczyca Wielka	13
2.1. Położenie geograficzne	14
2.2. Sytuacja demograficzna	15
2.3. Sytuacja gospodarcza	18
2.4. Instytucje użyteczności publicznej	19
2.5. Bezrobocie	20
2.6. Klimat	21
2.7. Charakterystyka geologiczna, hydrogeologiczna i hydrologiczna	21
3. Ocena gminnej polityki ochrony środowiska	23
4. Ocena aktualnego stanu środowiska	24
4.1. Powietrze atmosferyczne	24
4.2. Hałas	37
4.3. Zasoby wodne	46
4.3.1. Wody powierzchniowe	46
4.3.2. Wody podziemne	55
4.3.3. Walka z powodzią	60
4.4. Gospodarka wodno-ściekowa	60
4.4.1. Sieć wodociągowa	60
4.4.2. Sieć kanalizacyjna	63
4.4.3. Oczyszczalnia ścieków we Wręcycy Małej	65
4.5. Gospodarka odpadami	70
4.5.1. Odpady komunalne	71
4.5.2. Odpady niebezpieczne w strumieniu odpadów komunalnych	75
4.5.3. Odpady medyczne i weterynaryjne	76
4.5.4. Odpady przemysłowe	76
4.5.5. Firmy zajmujące się unieszkodliwianiem, przeróbką oraz zbieraniem i transportem odpadów	83
4.5.6. Podsumowanie	89
4.6. Gleby	90
4.7. Surowce mineralne	97
4.8. Przyroda	98
4.9. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	112
4.10. Walory kulturowe Gminy Wręczyca Wielka	113
4.11. Lista obecnych problemów środowiskowych we Wręcycy Wielkiej	117
5. Długoterminowa strategia ochrony środowiska do 2014 roku	123
5.1. Tendencje rozwojowe	123
5.1.1. Integracja i aktywizacja społeczeństwa	123
5.1.2. Rozwój rolnictwa w gospodarce rynkowej	123
5.1.3. Nowoczesna infrastruktura	124
5.1.4. Rozwój przedsiębiorczości	125
5.1.5. Rozwój agroturystyki, turystyki oraz usług towarzyszących	126
5.2. Powietrze atmosferyczne	126
5.3. Hałas	127

5.4. Zasoby wodne	128
5.5. Ochrona gleb	132
5.6. Rolnictwo i rozwój terenów wiejskich	133
5.7. Ochrona zasobów kopalin	134
5.8. Ochrona przyrody	135
5.9. Gospodarka odpadami	137
5.10. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	138
5.11. Walory kulturowe	139
6. Strategia krótkoterminowa na lata 2003-2006	146
6.1. Powietrze atmosferyczne	146
6.2. Hałas	146
6.3. Ochrona zasobów wodnych	147
6.4. Ochrona przyrody	148
6.5. Edukacja ekologiczna społeczeństwa	149
6.6. Gospodarka zasobami kopalin	151
6.7. Ochrona gleb użytkowanych rolniczo	151
6.8. Gospodarka odpadami	152
6.9. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska	153
6.10. Walory kulturowe	154
7. Zarządzanie ochroną środowiska	156
7.1 Instrumentarium realizacji zasad polityki ekologicznej	156
7.1.1. Instrumenty prawne	157
7.1.1.1. Kompetencje i zadania Rady Gminy	158
7.1.1.2. Kompetencje i zadania Wójta	159
7.1.1.3. Pozwolenia i kontrola przestrzegania prawa	161
7.1.2. Instrumenty finansowe	161
7.1.3. Instrumenty społeczne	163
7.1.3.1. Współpraca i partnerstwo	163
7.2. Współpraca na różnych szczeblach działania	165
7.2.1. Władze centralne i wojewódzkie	165
7.2.2. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach	165
7.2.3. Fundusze celowe	171
7.2.4. Fundacje i banki - jednostki finansujące inwestycje ekologiczne	172
7.2.5. Fundusze pomocowe Unii Europejskiej	173
7.3. Zarządzanie programem	175
8. Koszty realizacji programu ochrony środowiska	177
8.1. Koszty realizacji programu w latach 2003 - 2006	177
8.2. Struktura finansowania	179
9. Materiały użyte do opracowania	181
10. Załączniki	183

1. WPROWADZENIE

1.1. Podstawa i cel programu

Główną zasadą przyjętą w opracowanym Programie Ochrony Środowiska Gminy Wręczyca Wielka jest zasada zrównoważonego rozwoju, umożliwiająca harmonizację rozwoju gospodarczego i społecznego z ochroną walorów środowiskowych. W ujęciu tym, długoterminowy cel programu można sformułować następująco:

Rozwój gminy, w którym możliwy jest postęp ekonomiczny i społeczny w harmonii z wymogami ochrony środowiska.

Cel ten jest zgodny z wizją rozwoju województwa śląskiego. Jest nią wizja "regionu realizującego podstawowe zasady zrównoważonego rozwoju, czystego we wszystkich wymiarach środowiska naturalnego i o kompletnej infrastrukturze ochrony środowiska, radzącego sobie z problemami zanieczyszczenia pochodzącego z różnych źródeł oraz odtwarzającego wartości środowiska naturalnego i powiększającego różnorodność biologiczną obszarów". Obowiązek realizacji zasady zrównoważonego rozwoju spoczywa na wszystkich obywatelach Polski. Wynika on z Konstytucji RP (art. 5). Zrównoważony rozwój jest naczelną zasadą polityki państw - członków Unii Europejskiej i Organizacji Narodów Zjednoczonych, jak również Polityki Ekologicznej Państwa.

1.2. Główne kierunki rozwoju Gminy Wręczyca Wielka

Cel główny dla Gminy Wręczyca Wielka brzmi:

Zwiększenie konkurencyjności Gminy Wręczyca Wielka oraz dążenie do osiągnięcia trwałego rozwoju.

Kierunki rozwoju Gminy Wręczyca Wielka to:

- *Integracja i aktywizacja społeczeństwa.*

Z wielu doświadczeń polskich i zagranicznych wynika jasno, że trwały rozwój gminy czy regionu można uzyskać w sytuacji dużego zaangażowania zasobów lokalnych w tym głównie mieszkańców, lokalnych przedsiębiorców i liderów. Zatem działania, zmierzające do zintegrowania różnych grup mieszkańców oraz ich aktywizacji są niezwykle ważne, wręcz fundamentalne dla dalszego powodzenia wszelkich szeroko rozumianych działań prorozwojowych. Wynika z tego potrzeba prowadzenia działań nakierowanych na uaktywnienie różnych grup mieszkańców gminy, aby zapoczątkowany proces

podejmowania działań rozwojowych dla gminy odbywał się przy ich współdziałaniu. Sukces w realizacji planów rozwojowych zależy od aktywności oraz umiejętności współdziałania lokalnej społeczności, ona bowiem znajdzie lub zaprzepaści sposób na pobudzenie i ożywienie życia gospodarczego na swoim terenie. Integracja mieszkańców gminy wokół wspólnych celów jest istotnym warunkiem ich powodzenia. Nawet najlepszy plan rozwoju gminy nie zostanie zrealizowany, jeśli w decyzjach dotyczących lokalnych spraw nie będą aktywnie brali udziału mieszkańcy gminy.

Wyraźnie daje się odczuć w gminie niedobór instytucji społecznych umożliwiających integrację różnych środowisk mieszkańców. Potrzebne jest więc stworzenie instytucji formalnych lub nieformalnych, które umożliwiłyby wspólne działania i organizowanie się grup, które chcą to robić, np. młodzieży, producentów rolnych i przedsiębiorców.

Pozytywnym czynnikiem określonych grup społecznych jest nastawienie pro - inwestycyjne a nie konsumpcyjne. Chęć modernizacji i rozwoju dotychczasowej własnej działalności a także pozytywne postrzeganie potrzeb społecznych świadczy o nowoczesnym i otwartym myśleniu. Motywacja osiągnięć, czucie się przedsiębiorcą najsilniej cechuje właścicieli firm. Demonstrują je także niektórzy rolnicy, zwłaszcza ci, którzy czują luźniejsze związki z gospodarstwem rolnym. Takie postawy (szczególnie lokalnych liderów) są niezwykle cenne. Należy wykorzystać tę grupę jako zaczątek dla upowszechnienia oraz zaktywizowania coraz większej ilości społeczeństwa.

- Rozwój rolnictwa w gospodarce rynkowej.

Rolnictwo w gminie w przeważającej części oparte jest na drobnych gospodarstwach ze słabą specjalizacją. Wymaga ono znalezienia kierunków upraw i hodowli oraz przetwórstwa rolno - spożywczego, zapewniających opłacalność produkcji i mogących stanowić podstawy utrzymania rodziny.

Warunki dla rozwoju rolnictwa w gminie są korzystne. Aby warunki dla środowiska i upraw były o wiele korzystniejsze, należy zmeliorować tereny nie objęte do tej pory tym zadaniem. Melioracja korzystnie wpłynie na zwiększenie wydajności upraw, które stanowią źródło pasz dla hodowli. Mocno akcentowana przez mieszkańców gminy jest również konieczność uruchomienia zakładu przetwórstwa rolno - spożywczego, który będzie skupował produkty od rolników i stworzy nowe miejsca pracy. Niezbędnymi i koniecznymi działaniami dla rozwoju rolnictwa jest tworzenie gospodarstw jednokierunkowych oraz zwiększanie areału indywidualnych gospodarstw, a także powstawanie zakładów na zasadzie szerokiej współwłasności, zajmujących się przechowywaniem i przetwórstwem produktów rolnych.

- Nowoczesna infrastruktura.

Infrastruktura jest elementem warunkującym funkcjonowanie i rozwój regionów z punktu widzenia społecznego i gospodarczego. W Gminie Wręczyca Wielka sytuacja ta w zakresie jej wyposażenia w infrastrukturę techniczną wygląda następująco: wysoki stopień zwodociągowania gminy oraz telefonizacji. Dobry jest stan dróg. Mniej korzystnie natomiast wygląda sytuacja pod względem kanalizacji (opracowana jest koncepcja kanalizacji całej gminy oraz projekt wykonawczy sieci kanalizacyjnej obejmujący następujące miejscowości: Zamłynie, Hutka, Golce, Truskolasy, Piła I, Piła II, Kuleje, Brzezinki, Nowiny, Bieżeń, Borowe, Bór Zapilski, Czarna Wieś, Długi Kał, Jezioro, Klepaczka, Puszcze, Węglowice, lokalizacja oczyszczalni Truskolasy). W szkołach jest niedobór nauczycieli języków zachodnich. Brakuje również środków dydaktycznych.

- Rozwój przedsiębiorczości.

Istotnym wskaźnikiem koniunktury w gminach jest powstawanie nowych przedsiębiorstw, ponieważ tworzą one miejsca pracy, jak również przyczyniają się do wzrostu gospodarczego gminy i poziomu dochodów mieszkańców. Przedsiębiorczość jest związana w pewnym stopniu z pewną cechą osobowości ludzkiej, która polega na zaradności, inicjatywie i umiejętności podejmowania działań oraz szybkich decyzji. Przyczynia się to nie tylko do zaspokojenia aspiracji osób podejmujących ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej, ale także w końcowym rezultacie prowadzi do ogólnego postępu rozwoju lokalnego, dlatego bardzo ważnym zadaniem jest przestawienie sposobu myślenia z poziomu producenta rolnego na poziom przedsiębiorcy. W przypadku Gminy Wręczyca Wielka wskazanym jest rozwój przedsiębiorczości i usług otoczenia rolnictwa. Zachętą dla tego typu przedsięwzięć winna być pro - przedsiębiorcza polityka władz gminy polegająca na stosowaniu preferencji podatkowych dla nowo powstających firm czy też zatrudniających bezrobotnych z terenu gminy.

- Rozwój agroturystyki, turystyki oraz usług towarzyszących.

Rozwój agroturystyki zorientowanej na rodziny z małymi dziećmi oraz turystyki ekologicznej, czyli odpoczynek w gospodarstwach produkujących zdrową żywność to kierunek rozwoju, który jest powszechnie akceptowany i uzasadniony ze względu na walory przyrodnicze. Rozwój tej działalności będzie miał też pośredni wpływ na podniesienie przychodów gminy za świadczenia usług turystycznych. W ramach tego kierunku rozwoju koniecznym jest budowa infrastruktury turystycznej i przedstawienie oferty usług turystycznych. Aby to było możliwe i opłacalne, zasadniczej wagi nabierają działania promujące gminę i lokalne usługi turystyczne na rynku turystycznym oraz rozwój działalności szkoleniowo - doradczej przyczyniającej się do profesjonalizacji świadczenia usług turystycznych. Bazując na tradycjach gminy koniecznym jest wznowienie

działalności wiejskich klubów kulturalnych, szczególnie w miejscowościach przyszłej koncentracji agroturystycznej. Należy także uatrakcyjnić gminę poprzez budowę ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych, itp.

1.3. Ustawodawstwo i integracja z Unią Europejską

Zakres prowadzonych prac dla opracowania Programu Ochrony Środowiska wynika z uwarunkowań formalnoprawnych, tj.:

- Ustawy z 27 lipca 2001r o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (tzw. ustawa wprowadzająca) (Dz.U. z 2001 r. Nr 100, poz. 1085, z 2002 r. Nr 143, poz. 1196, z 2003 r. Nr 7, poz. 78),
- Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r., Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627, Nr 115, poz. 1229, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 233, poz. 1957, z 2003 r. Nr 46, poz. 392) wraz z rozporządzeniami wykonawczymi do ww ustawy,
- Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r., Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229), (Zmiany: Dz. U. Nr 154, poz. 1803; z 2002 r. Nr 113, poz. 984, Nr 130, poz. 1112) wraz z rozporządzeniami wykonawczymi do ww ustawy,
- Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz.U. z 2001 r. Nr 62, poz. 628, z 2002 r. Nr 41, poz. 365, Nr 113, poz. 984, Nr 199, poz. 1671, z 2003 r. Nr 7, poz. 78) wraz z rozporządzeniami wykonawczymi do ww ustawy,
- Ustawy z dnia 13 września 1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. (Dz.U. z 1996 r. Nr 132, poz. 622, z 1997 r. Nr 60, poz. 369, Nr 121, poz. 770, z 2000 r. Nr 22, poz. 272, z 2001 r. Nr 100, poz. 1085, Nr 154, poz. 1800, z 2002 r. Nr 113, poz. 984, z 2003 r. Nr 7, poz. 78).

Wymienione akty prawne, wraz z wydanymi na ich podstawie rozporządzeniami wykonawczymi tworzą system prawny w zakresie ochrony środowiska. System ten jest zgodny z wymaganiami zawartymi w odpowiednich dyrektywach Unii Europejskiej.

Prawo ochrony środowiska

Jednym z głównych celów ustawy Prawo ochrony środowiska jest wprowadzenie do prawa polskiego przepisów zapewniających transpozycję szeregu podstawowych rozwiązań, funkcjonujących w ramach systemu prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej, zawartych zarówno w przepisach ogólnych Traktatu Amsterdamskiego (tzw. zasady ogólne prawa i polityki ochrony środowiska), jak i w aktach prawa pochodnego.

Do podstawowych zasad prawa ochrony środowiska zawartych w ustawie należą: zasada prewencji wraz z zasadą przezorności, zasada zanieczyszczający płaci oraz zasada kompleksowości ochrony, podkreślająca konieczność ochrony środowiska jako całości. Do ważnych, nowych zasad, wywodzących się z prawa wspólnotowego, powinna należeć zasada uspołecznienia procesu decyzyjnego w dziedzinie ochrony środowiska.

Artykuł 1 Prawa ochrony środowiska mówi, że „Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju, a w szczególności:

- zasady ustalania: warunków ochrony środowiska, warunków wprowadzania substancji lub energii do środowiska, kosztów korzystania ze środowiska,
- udostępnianie informacji o środowisku i jego ochronie,
- udział społeczeństwa w postępowaniu w sprawie ochrony środowiska,
- obowiązki organów administracji,
- odpowiedzialność i sankcje”.

Wprowadzenie tych zasad jest generalnym dostosowaniem podstaw naszego systemu do wymagań prawa unijnego.

Za podstawowy dokument w ochronie środowiska ustawa POŚ uznaje w art. 13 "Politykę ekologiczną państwa", której projekt będzie opracowywał minister właściwy do spraw środowiska, zasięgając także opinii marszałków województw. Ustawa wskazuje w art. 14 najważniejsze elementy Polityki Ekologicznej. Powinna ona przede wszystkim zawierać określenie:

- celów ekologicznych,
- priorytetów ekologicznych,
- rodzaju i harmonogramu działań proekologicznych,
- środków niezbędnych do osiągnięcia celów, w tym mechanizmów prawno-ekonomicznych i środków finansowych.

To dość krótkie wyliczenie ma jednak bardzo istotne znaczenie, wskazuje bowiem wymagany przez ustawodawcę charakter dokumentu - w swojej zasadniczej części Polityka nie ma być ogólną wizją, ale precyzyjnie określonym programem działania, z ustalonym harmonogramem rzeczowo-finansowym.

Dla realizacji Polityki Ekologicznej mają być przyjmowane wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska. Program ochrony środowiska ma dotyczyć zagadnień ściśle określonych w nazwie dokumentu - działań na rzecz utrzymania bądź przywrócenia równowagi przyrodniczej poszczególnych elementów środowiska oraz środowiska jako całości, podejmowanych w oparciu o ustalenie aktualnego stanu środowiska.

Lokalne programy ochrony środowiska mają w pierwszym rzędzie być doprecyzowaniem Polityki Ekologicznej, a więc ustawa zakłada konieczność zgodności

treści tego systemu dokumentów. Nie wyklucza to oczywiście wprowadzania do programów lokalnych problemów terenowych, będą one jednak drugim elementem takiego dokumentu, uzupełniającym działania realizujące Politykę Ekologiczną, nie mogącym naruszać zadań w Polityce określonych.

Projekty programów lokalnych mają sporządzać odpowiednio województwa, powiaty i gminy, uwzględniając wymagania określone przez ustawę w art.14 dla Polityki Ekologicznej Państwa. Projekty programów ochrony środowiska będą opiniowane przez jednostki wyższego szczebla lub ministra właściwego do spraw środowiska (to w odniesieniu do programu wojewódzkiego). Ustawa wprowadzająca zakłada, że sejmiki województw uchwalą nowe wojewódzkie programy ochrony środowiska do dnia 30 czerwca 2003 r., rady powiatów - powiatowe programy ochrony środowiska do dnia 31 grudnia 2003 r., a rady gmin - gminne programy ochrony środowiska do dnia 30 czerwca 2004 r.

Prawo wodne

Główną regulacją prawną odnoszącą się do szeroko rozumianych zagadnień gospodarki wodnej jest Ustawa Prawo Wodne z dnia 18 lipca 2001. Ustawa reguluje gospodarowanie wodami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zlewniowe kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi.

Ustawa zakłada, iż gospodarowanie wodami jest prowadzone z zachowaniem zasady racjonalnego i całościowego traktowania zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, z uwzględnieniem ich ilości i jakości. Gospodarowanie wodami uwzględnia zasadę wspólnych interesów i jest realizowane przez współpracę administracji publicznej, użytkowników wód i przedstawicieli lokalnych społeczności tak, aby uzyskać maksymalne korzyści społeczne.

Ustawa ostatecznie wprowadza i reguluje zasady zlewniowego zarządzania gospodarką wodną poprzez utworzenie dwóch regionów wodnych dla dorzeczy Odry i Wisły oraz ustanowienie dla nich administracji - regionalnych zarządów gospodarki wodnej (RZGW).

Wprowadzenie regionów zlewniowych jest zgodne z duchem i literą prawa przepisów Unii Europejskiej, a w szczególności Ramową Dyrektywą Wodną. Uwzględnione zostały również szczegółowe rozwiązania zawarte m. in. w dyrektywach:

- 96/61/EC dotyczącej zintegrowanej ochrony przed zanieczyszczeniem,
- 91/271/EEC w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych,
- 91/676/EEC w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami azotanami ze źródeł rolniczych.

Istotne z punktu widzenia niniejszego programu ochrony środowiska są zapisy nakładające na aglomeracje, o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2000, obowiązek wyposażenia się w sieci kanalizacyjne dla ścieków komunalnych zakończone oczyszczalniami ścieków, zgodnie z ustaleniami krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych. Obowiązek ten aglomeracje mają zrealizować:

- do dnia 31 grudnia 2015 r., w przypadku aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców od 2000 do 15000,
- do dnia 31 grudnia 2010 r., w przypadku aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 15000.

Odnośnie zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł rolniczych, dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej, określi, w drodze rozporządzenia, wody powierzchniowe i podziemne wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszary szczególnie narażone, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć, uwzględniając:

- zawartość związków azotu w wodach powierzchniowych i podziemnych, ze szczególnym uwzględnieniem wód pobieranych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia,
- stopień eutrofizacji śródlądowych wód powierzchniowych, morskich wód wewnętrznych i wód przybrzeżnych, dla których czynnikiem eutrofizacji jest azot,
- charakterystykę terenu, ze szczególnym uwzględnieniem: rodzaju działalności rolniczej, struktury użytków rolnych, koncentracji produkcji zwierzęcej, rodzaju gleb i klimatu.

Na mocy nowej ustawy zmianie ulegnie również sposób prowadzenia wyników monitoringu wód. Dostosowany zostanie do wymogów określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej. Minister właściwy do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej określi, w drodze rozporządzenia:

1. Klasyfikację dla prezentowania stanu:
 - wód powierzchniowych, biorąc w szczególności za podstawę elementy: biologiczne, hydrologiczne, morfologiczne, chemiczne i fizyczno-chemiczne,
 - wód podziemnych, biorąc za podstawę elementy ilościowe i chemiczne.
2. Sposób prowadzenia monitoringu stanu wód powierzchniowych i podziemnych, uwzględniający:
 - kryteria wyznaczania punktów poboru próbek do badań,
 - zakres i częstotliwość badań,
 - wybór elementów jakości,
 - dodatkowe wymogi monitoringu dla obszarów chronionych,
 - metodyki referencyjne badań oraz warunki zapewnienia jakości danych,
 - sposób oceny wyników badań,

– zakres badań.

3. Sposób interpretacji wyników i prezentacji stanu wód powierzchniowych i podziemnych.

Ustawa wprowadza rozporządzenia określające wymagania, jakim powinny odpowiadać wody:

- powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia,
- śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych oraz morskie wody wewnętrzne i wody przybrzeżne będące środowiskiem życia skorupiaków i mięczaków,
- w kąpieliskach.

Zasady, którymi kierują się odpowiednie organy przy wydawaniu tych rozporządzeń zbieżne są z zasadami jakimi kierowano się przy wprowadzaniu analogicznych dyrektyw UE.

Głównym narzędziem realizowania polityki gospodarki wodnej w rejonach zlewniowych będą „warunki korzystania z wód dorzecza”.

Warunki korzystania z wód regionu wodnego obejmują:

1. aktualny stan ilościowy i jakościowy zasobów wód powierzchniowych i podziemnych regionu wodnego oraz aktualny stan ekosystemów wodnych i od wody zależnych, wynikający z dotychczasowego użytkowania zasobów wodnych i gospodarki przestrzennej,
2. perspektywiczny stan ilościowy i jakościowy zasobów wód powierzchniowych i podziemnych oraz perspektywiczny stan ekosystemów wodnych,
3. wymagania dotyczące jakości wody,
4. ustalenia planów zagospodarowania przestrzennego,
5. ustalenia zawarte w dokumentacji hydrogeologicznej szczególnie dotyczącej określenia zasobów wód podziemnych oraz wyznaczenia głównych zbiorników wód podziemnych,
6. ustalenia zawarte w obowiązujących pozwoleniach wodnoprawnych - z uwzględnieniem podziału na zlewnie.

Warunki korzystania z wód regionu wodnego mogą określać ograniczenia w korzystaniu z wód regionu lub jego części, w zakresie:

- pobierania wód powierzchniowych lub podziemnych,
- wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi,
- wprowadzania substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego do wód, ziemi lub urządzeń kanalizacyjnych,
- lokalizowania nowych urządzeń wodnych.

Ustawa o odpadach

Ustawa o odpadach określa zasady postępowania z odpadami w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów lub ograniczania ilości odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów.

Ustawa ta mówi m.in. (art. 5), że każdy podejmujący działania powodujące lub mogące powodować powstawanie odpadów, powinien takie działania planować, projektować i prowadzić, tak aby:

- zapobiegać powstawaniu odpadów lub ograniczać ilość odpadów i ich negatywne oddziaływanie na środowisko przy wytwarzaniu produktów, podczas i po zakończeniu ich użytkowania,
- zapewniać zgodny z zasadami ochrony środowiska odzysk, jeżeli nie udało się zapobiec ich powstaniu,
- zapewniać zgodne z zasadami ochrony środowiska unieszkodliwianie odpadów, których powstaniu nie udało się zapobiec lub których nie udało się poddać odzyskowi.

Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 13 września 1996 r.

w zakresie gospodarki odpadami zobowiązuje organy gminy między innymi do:

- budowy, utrzymania i eksploatacji własnych i wspólnych z innymi gminami składowisk, obiektów wykorzystania i unieszkodliwiania odpadów,
- tworzenia warunków do selektywnej zbiórki, segregacji i składowania odpadów przydatnych do wykorzystania,
- współdziałania z właściwymi organami administracji rządowej w organizowaniu gospodarki odpadami niebezpiecznymi wydzielonymi z odpadów komunalnych.

W związku z koniecznością dokonania harmonizacji polskiego prawa ochrony środowiska z prawem Unii Europejskiej, przepisy zawarte w unijnych aktach prawnych w tym zakresie tj. w rozporządzeniach, dyrektywach, decyzjach i uchwałach, są systematycznie transponowane do prawa krajowego. Listę ustaw transponujących prawo Unii Europejskiej w obszarze środowisko wraz z wykazem odpowiednich aktów prawa wspólnotowego transponowanych przez daną ustawę zawiera załącznik 1.

Ogólnie można powiedzieć, że akty prawne uchwalane po roku 1989 w mniejszym lub większym stopniu uwzględniają prawo wspólnotowe. Nowa Konstytucja RP, uchwalona 2 kwietnia 1997 r. stanowi, że Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Ponadto, obowiązujące prawo polskie uwzględnia zasadę zapobiegania zanieczyszczeniom i odpowiedzialności zanieczyszczającego za szkodę. Nowa ustawa o ochronie środowiska, podaje zasadę przezorności oraz zintegrowanego podejścia do ochrony środowiska. W Polsce, podobnie

jak i w krajach Unii Europejskiej, zasadniczym instrumentem reglamentacji korzystania ze środowiska jest pozwolenie ekologiczne. Ustawa o ochronie środowiska wprowadza do polskiego systemu prawnego instytucję zintegrowanych zezwoleń ekologicznych, wzorowaną na dyrektywie IPPC (96/61/WE). Ważnym zagadnieniem jest dostosowanie polskiego monitoringu środowiska do monitoringu wymaganego we wspólnotowych aktach prawnych.

2. INFORMACJE OGÓLNE O GMINIE WRĘCZYCA WIELKA

Gmina Wręczyca Wielka jest jedną z 166 gmin województwa śląskiego. Zajmuje powierzchnię 148 km², co stanowi ok. 1,2 % powierzchni województwa śląskiego (12 309 km²) i 16,6 % powiatu kłobuckiego (889 km²). Centralnym ośrodkiem gminy jest miejscowość Wręczyca Wielka. Większe ośrodki w gminie to: Kalej, Truskolasy, Borowe oraz Bieżeń. W skład gminy wchodzi 28 sołectw: Bieżeń, Borowe, Bór Zapilski, Brzezinki, Czarna Wieś, Długi Kąt, Golce, Grodzisko, Hutka, Jezioro, Kalej, Klepaczka, Kuleje, Nowiny, Nowa Szarlejka, Pierzchno, Piła Pierwsza, Piła Druga, Puszczew, Szarlejka, Węglowice, Wręczyca Mała, Wręczyca Wielka I, Wręczyca Wielka II, Truskolasy I, Truskolasy II, Wydra, Zamłynie skupiających 26 miejscowości: Bieżeń, Borowe, Bór Zapilski, Brzezinki, Czarna Wieś, Długi Kąt, Golce, Grodzisko, Hutka, Jezioro, Kalej, Klepaczka, Kuleje, Nowiny, Nowa Szarlejka, Pierzchno, Piła Pierwsza, Piła Druga, Puszczew, Szarlejka, Węglowice, Wręczyca Mała, Wręczyca Wielka, Truskolasy, Wydra, Zamłynie. Na rysunku 1 przedstawiono położenie poszczególnych miejscowości w gminie Wręczyca Wielka.

Rys. 1. Mapka przedstawiająca zarys Gminy Wręczyca Wielka

2.1. Położenie geograficzne

Gmina Wręczyca Wielka położona jest w powiecie kłobuckim (9 gmin). Leży w północnej części województwa śląskiego, w odległości 12 km od Częstochowy. Gmina Wręczyca Wielka graniczy z następującymi gminami (rys. 2.): na północy - Kłobuck, Opatów i Panki, na wschodzie - Częstochowa, na południu - Herby oraz na zachodzie - Przystajń i Blachownia.

Rys. 2. Mapa – Lokalizacja Gminy Wręczyca Wielka w powiecie kłobuckim

2.2. Sytuacja demograficzna

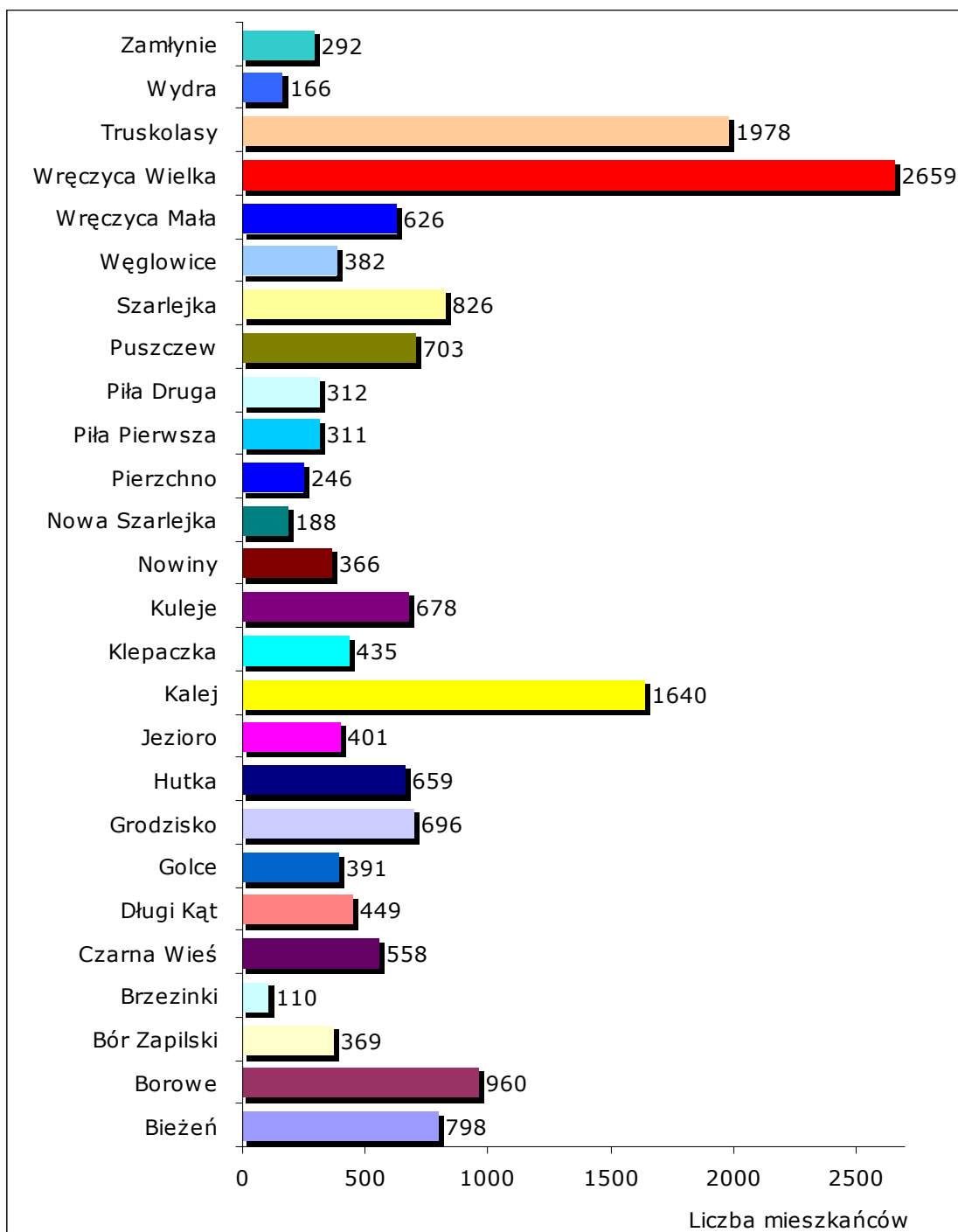
Liczba ludności Gminy Wręczyca Wielka wynosi 17199 mieszkańców (stan na 30.12.2002 r), co stanowi niespełna 0,35 % ludności województwa śląskiego (4 889 tys.) oraz 20,2 % ludności powiatu kłobuckiego (85 tys.).

W tabeli 1 przedstawiono strukturę demograficzną w gminie na przełomie ostatnich czterech lat w rozbiciu na poszczególne miejscowości z uwzględnieniem liczby kobiet i mężczyzn. Na rysunku 3 przedstawiono strukturę liczby ludności w gminie Wręczyca Wielka.

Tabela 1. Struktura demograficzna w gminie Wręczyca Wielka na przełomie lat 1999 - 2002

Lp.	Wyszczególnienie	1999 r.			2000 r.			2001 r.			2002 r.		
		M*	K*	O*	M*	K*	O*	M*	K*	O*	M*	K*	O*
1.	Bieżeń	393	404	797	394	408	802	396	407	803	397	401	798
2.	Borowe	468	464	932	469	468	937	471	470	941	473	487	960
3.	Bór Zapilski	179	194	373	365	180	365	181	187	368	181	188	369
4.	Brzezinki	52	57	109	53	55	108	54	55	109	55	55	110
5.	Czarna Wieś	276	261	537	277	279	556	271	288	559	271	287	558
6.	Długi Kąt	210	257	467	211	254	465	212	254	466	213	287	449
7.	Golce	204	176	380	205	187	392	206	185	391	207	184	391
8.	Grodzisko	341	356	697	342	359	701	343	365	708	345	351	696
9.	Hutka	337	296	633	338	299	637	339	303	642	339	320	659
10.	Jezioro	195	203	398	196	204	400	198	206	404	199	202	401
11.	Kalej	787	838	1625	788	854	1642	787	854	1641	788	852	1640
12.	Klepaczka	204	250	454	205	243	448	207	240	447	207	228	435
13.	Kuleje	323	367	690	324	362	686	325	357	682	325	353	678
14.	Nowiny	169	191	360	171	190	361	172	196	368	172	194	366
15.	Nowa Szarlejka	90	97	187	91	97	188	93	91	184	93	95	188
16.	Pierzchno	105	129	234	106	132	238	108	136	244	109	137	246
17.	Piła Pierwsza	156	150	306	157	154	311	158	158	316	158	153	311
18.	Piła Druga	155	150	305	156	147	303	157	149	306	157	155	312
19.	Puszczew	337	362	699	338	364	702	340	362	702	341	362	703
20.	Szarlejka	401	417	818	402	407	809	403	418	821	403	423	826
21.	Węglowice	195	204	399	196	187	383	197	181	378	197	185	382
22.	Wręczyca Mała	311	239	550	312	310	622	313	305	618	313	313	626
23.	Wręczyca Wielka	1287	1399	2686	1289	1340	2629	1291	1360	2651	1292	1367	2659
24.	Truskolasy	1006	920	1926	1008	945	1953	1010	933	1943	1009	969	1978
25.	Wydra	80	91	171	84	85	169	85	85	170	84	82	166
26.	Zamłynie	144	146	290	146	149	295	146	145	291	147	145	292
27.	Ogółem	8383	8551	16934	8438	8664	17102	8463	8690	17153	8475	8724	17199

M* - mężczyźni, K* - kobiety, O* - ogółem liczba ludności

Rys. 3. Struktura procentowa liczby ludności w gminie Wręczyca Wielka w rozbiciu na poszczególne miejscowości

Wskaźnik gęstości zaludnienia dla gminy Wręczyca Wielka wynosi 116,21 mk/1 km² i jest on niższy od średniej krajowej – 123,59 mk/1 km² oraz wojewódzkiej 394,3 mk/1 km², natomiast jest wyższy od średniej powiatowej 96,9/1 km² (tab. 2).

Tabela 2. Charakterystyka ludności – 31.12.2000 r.

Wyszczególnienie	Ludność ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ludność w wieku produkcyjnym na 1000mk	Gęstość zaludnienia na 1 km ²
Polska	38 644 211	18 772 964	19 871 247	612,12	123,59
województwo śląskie	4 847 600	2 353 184	2 494 416	634,28	394,30
powiat kłobucki	86 184	42 964	43 220	596,57	96,93
Gmina Wręczyca Wielka	17102	8438	8664	603,5	116,21

Charakterystyka ludności (tab. 3), zgodnie z podziałem na podstawowe grupy wiekowe, wskazuje na 25% udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Wręczyca Wielka. Udział ten jest wyższy od średniej krajowej wynoszącej 24,08% oraz wojewódzkiej – 22,48%. Udział ludności w wieku produkcyjnym wynosi 60,35%, a w wieku poprodukcyjnym – 14,65%.

Tabela 3. Charakterystyka ludności według grup wiekowych – 31.12.2000 r.

Wyszczególnienie	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym
	%		
Polska	24,08	61,21	14,71
województwo śląskie	22,48	63,43	14,09
powiat kłobucki	24,49	59,66	15,86
Gmina Wręczyca Wielka	25	60,35	14,65

Ważnym miernikiem charakteryzującym przebieg procesów demograficznych jest saldo migracji stałej. Dla Gminy Wręczyca Wielka saldo to w 2000 roku wykazało wartości dodatnie (33 mk) świadcząc o napływowym charakterze tego obszaru.

2.3. Sytuacja gospodarcza

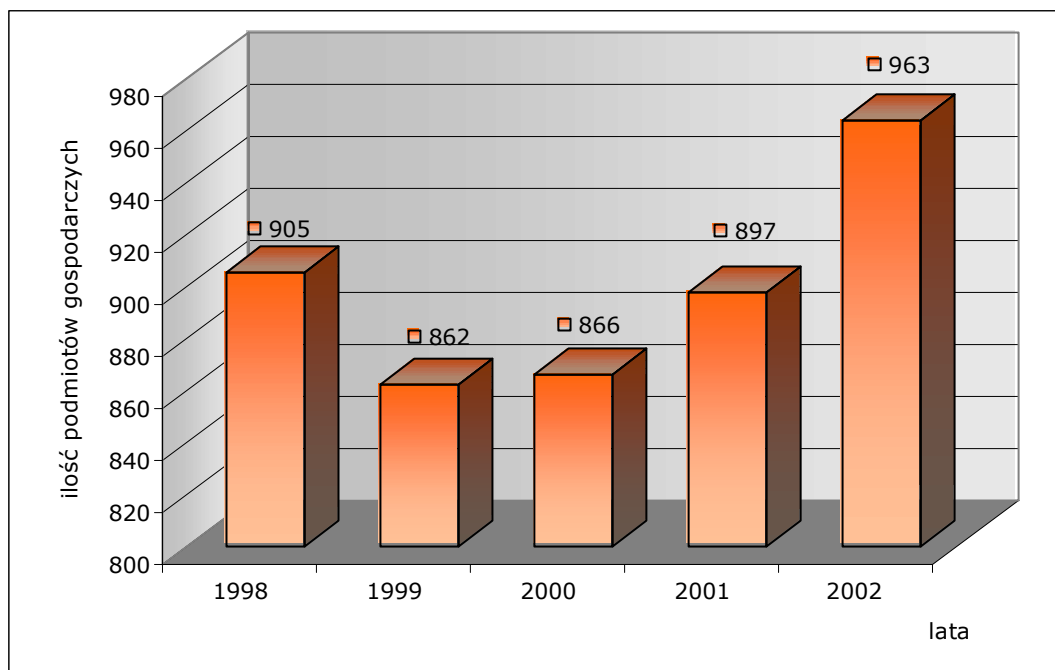
Na terenie gminy Wręczyca Wielka działalność gospodarcza prowadzona jest przez 905 podmiotów gospodarczych, w tym:

- Handel	- 236,
- Zakłady przemysłowe	- 120,
- Usługi remontowo – budowlane	- 165,
- Zakłady produkcyjne i produkcyjno – usługowe	- 183,
- Transport	- 97,
- Gastronomia	- 21,
- Pozostałe	- 83.

Według informacji uzyskanych w gminie, dobrze prosperującymi lokalnymi firmami są:

- PHU PRO-KAL-HAND Jerzy Kall,
- PPHU „EDMET”,
- PHU „RADEX” S.C.,
- PPHU „DEMEX” Zygmunt Depta,
- Zakład Stolarsko - Tartaczny Winecki,
- Cegielnia „GRODZISKO”,
- ZPHU „FANA” Anna i Mieczysław Fabryczny,
- PPHU „BETONEX”,
- Zakład Metalowy - Wiesław Lizurej,
- Wytwórnia makaronu „ZBYMAR”.

Na rysunku 4 przedstawiono jak kształtowała się ilość podmiotów gospodarczych w latach 1998-2002. Od roku 2000 obserwuje się wzrost ilości podmiotów gospodarczych na terenie gminy Wręczyca Wielka.

Rys. 4. Podmioty gospodarki narodowej z Gminy Wręczyca Wielka w latach 1998 – 2002

2.4. Instytucje użyteczności publicznej

W gminie Wręczyca Wielka znajdują się następujące jednostki oświatowe:

- Szkoła Podstawowa we Wręczyca Wielkiej - 323 uczniów,
- Szkoła Podstawowa w Truskolasach – 332 uczniów,
- Szkoła Podstawowa w Węglowicach – 263 uczniów,
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Kalei – liczba uczniów w SP - 196, liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych – 72,
- Szkoła Podstawowa w Kulejach – liczba uczniów w SP - 107, liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych – 38,
- Szkoła Podstawowa w Borowym – liczba uczniów w SP - 104, liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych – 21,
- Szkoła Filialna w Hutce – 22 uczniów, liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych – 14,
- Gimnazjum we Wręczyca Wielkiej – 295 uczniów,
- Gimnazjum w Truskolasach – 225 uczniów,
- Gimnazjum w Węglowicach – 218 uczniów,
- Szkoły stowarzyszeniowe: Szkoła Podstawowa Bieżeń – 62 uczniów, liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych – 21 oraz Szkoła Podstawowa Grodzisko – 37 uczniów,
- Przedszkole we Wręczyca Wielkiej - 106 dzieci,
- Przedszkole w Grodzisku - 20 dzieci,
- Przedszkole w Truskolasach - 65 dzieci,
- Przedszkole w Pile I - 14 dzieci,
- Przedszkole w Golcach - 12 dzieci,

- Przedszkole w Węglowicach - 57 dzieci,
- Przedszkole w Jeziorze – 13 dzieci.

Na terenie gminy Wręczyca Wielka znajdują się takie placówki medyczne, jak:

- Ośrodek Zdrowia we Wręczycy Wielkiej,
- Ośrodek Zdrowia w Węglowicach,
- Ośrodek Zdrowia w Truskolasach,
- Ośrodek Zdrowia w Kalei.

Ponadto na terenie gminy znajdują się następujące placówki związane z działalnością kulturalną:

- Gminny Ośrodek Kultury we Wręczycy Wielkiej,
- Gminna Biblioteka Publiczna we Wręczycy Wielkiej z filiami w: Borowem, Szarlejce, Truskolasach i Węglowicach.

W gminie działa także Bank Spółdzielczy we Wręczycy Wielkiej, Filia Banku Spółdzielczego w Truskolasach oraz Agencja PKO BP we Wręczycy Wielkiej. Znajdują się także trzy urzędy pocztowe w miejscowościach: Wręczyca Wielka, Węglowice i Truskolasy oraz Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” Wręczyca Wielka z siedzibą w Węglowicach. .

W gminie Wręczyca Wielka prowadzi działalność dziewiętnaście jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej oraz Zakładowa OSP Arnall-Poland Golce. Znajdują się one w następujących miejscowościach: Bieżeń, Borowe, Czarna Wieś, Długi Kąt, Golce, Grodzisko, Hutka, Kalej, Klepaczka, Kuleje, Nowiny, Piła, Pierzchno, Szarlejka, Truskolasy, Węglowice, Wręczyca Wielka, Zamłynie.

2.5. Bezrobocie

Tabela 4 przedstawia liczbę osób bezrobotnych w Gminie Wręczyca Wielka w latach od 1999-2002. W roku 2002 liczba osób bezrobotnych zmalała w stosunku do roku 2001 o 31 osób.

Tabela 4. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Wręczyca Wielka w latach 1999 - 2002

Lp.	Wyszczególnienie	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
1.	kobiety	410	534	583	586
2.	mężczyźni	343	598	730	696
3.	w %	4,4	6,6	7,6	7,4
4.	ogółem	753	1132	1313	1282

2.6. Klimat

Gmina Wręczyca Wielka położona jest w zachodniej części częstochowsko-kieleckiej dzielnicy klimatycznej. Średnioroczna temperatura powietrza na obszarze gminy wynosi 7,5°C, średnia amplituda roczna temperatury powietrza waha się w granicach 20-21°C. Średni czas trwania zimy wynosi około 70-90 dni. Natomiast średni czas trwania lata wynosi około 80 dni. Ostatnie przymrozki wiosenne występują w drugiej połowie kwietnia, a pierwsze dni z przymrozkami jesiennymi przypadają na drugą połowę października. Dni z przymrozkiem jest średnio 120. Okres bezprzymrozkowy wynosi 150 dni. Średnia roczna suma opadów wynosi 650 mm z objawami niedoboru w miesiącach maj - sierpień. Średnia liczba dni z mgłą wynosi 28 dni. Okres wegetacji trwa 212 dni. Długość zalegania pokrywy śnieżnej wynosi 71 dni. Największe zachmurzenie przypada na miesiące: listopad, grudzień i luty, mniejsze na marzec i październik. Przeważają wiatry zachodnie (częstość wiatru z sektora zachodniego w roku 30-35%) oraz wiatry południowe (częstość wiatru z sektora południowego w roku 20-25%). Występowanie ciszy jest dość wysokie średnia roczna częstość ciszy i słabego wiatru o prędkości poniżej 2 m/s wynosi 50-60%.

2.7. Charakterystyka geologiczna, hydrogeologiczna i hydrologiczna

Pod względem geograficznym Gmina Wręczyca Wielka położona jest na Wyżynie Woźnicko - Wieluńskiej w obrębie trzech regionów fizyczno-geograficznych: Obniżenia Górnej Warty, Progu Środkowo - Jurajskiego (Garb Herbski) oraz Wyżyny Wieluńskiej.

Gmina Wręczyca Wielka pod względem geologicznym znajduje się w części północno - wschodniej monokliny Śląsko - Krakowskiej. Charakteryzuje się ona monoklinalnym ułożeniem warstw starszego podłoża. Utwory starsze od trzeciorzędu - trias, jura, stanowią jednoskrzydłową antyklinę, zapadającą łagodnie ku północnemu wschodowi pod niewielkim kątem 1 - 5°. Najstarszymi utworami nawierconymi na głębokości 96 m (miejscowość Puszczew) są osady triasu górnego, kajpru, wykształcone jako twarde łożypki z odcieniem brązowym. Bezpośrednio na utworach triasu zalegają osady retyko-liasu, wykształcone jako ropy, łożypki lub łupki ilaste z przewarstwieniami piaskowców. Niżej zalegają piaskowce należące prawdopodobnie do retyku.

Utwory jury środkowej-doggeru reprezentują piaskowce kościeliskie, na których zalega seria ropy rudonośnych, z przewarstwieniami piaskowców ilastych oraz sferosyderytów szaro-brunatnych.

Osady jurajskie na całym obszarze przykryte są utworami czwartorzędowymi o różnej miąższości od kilku do kilkudziesięciu metrów:

- pleistocen - reprezentują utwory akumulacji lodowcowej i wodno-lodowcowej. Dominują piaski, żwiry oraz gliny zwałowe. Miąższość utworów piaszczysto-żwirowych waha się od kilku do 20m.

- holocen – reprezentują piaski rzeczne, namuły, torfy oraz mady, które osadziły się w dolinach wspólnie płynących rzek: Pankówki, Białej Okszy, Czarnej Okszy, Białki (dopływ Czarnej Okszy) i Gorzelanki (dopływ Stradomki).

Obszar Gminy Wręczyca Wielka odwadnia się rzeczną należąca do zlewni rzeki Warty. Zachodnią i północno - zachodnią część gminy odwadnia Pankówka i Biała Oksza z dopływami, wschodnią - Czarna Oksza z dopływami i Biała Oksza z dopływami, fragmentarycznie Gorzelanka. Między dopływami Liswarty i Warty przebiega dział wody III - rzędu. Oprócz wód płynących na terenie gminy Wręczyca Wielka występują wody powierzchniowe stojące: jeziora, oczka, stawy. Sztuczny ciąg zbiorników hodowlanych jest zlokalizowany na dopływie rzeki Czarna Oksza w pobliżu miejscowości Grodzisko. Zbiornik wodny utworzony został na rzece Pankówce w miejscowości Piła I.

Na terenie gminy występują liczne źródła. W dolinie rzeki Pankówka występują cztery źródła w rejonie miejscowości Czarna Wieś oraz jedno w dolinie Czarnej Okszy w pobliżu miejscowości Grodzisko. Ponadto trzy źródła występują na terenie lasów państwowych w pobliżu miejscowości Hutka w dolinie rzeki Biała Oksza. Dolinki rzek Pankówki i Czarnej Okszy są obszarami narażonymi na niebezpieczeństwo powodzi.

Obszary zdrenowane obejmują ponad 1000 ha, głównie w miejscowościach: Truskolasy, Piła, Kuleje i Węglowice, co stanowi 12% powierzchni użytków rolnych. Regulacji stosunków wodnych wymaga dalsze 900 ha.

Na terenie gminy Wręczyca Wielka stwierdzono występowanie dwóch pięter wodonośnych: czwartorzędowego i jurajskiego. W obszarze wysoczyzny polodowcowej warstwami wodonośnymi są utwory piaszczysto-żwirowe, które stanowią poziom wodonośny o znaczeniu praktycznym. Utwory piaszczyste częściowo przewarstwione są gliną o różnej miąższości. Wynikiem tego jest wykształcenie dwóch warstw wodonośnych, pierwszej o zwierciadle swobodnym, pozostałych o zwierciadle napiętym. Poziom wód w utworach czwartorzędowych może się łączyć z poziomem wód górnojurajskich (wierzchowina jurajska) lub z poziomem piaskowców kościeliskich w przypadku braku warstw izolujących piaski od wapieni i piaski od piaskowców.

W obrębie piętra jurajskiego można wyróżnić następujące poziomy wodnośne:

- górnojurajski,
- piaskowców międzyrudnych,
- piaskowców kościeliskich.

Charakterystykę wód podziemnych przedstawiono w rozdziale 4.3.2.

3. OCENA GMINNEJ POLITYKI OCHRONY ŚRODOWISKA

Jak już zapisano w art. 90, ust. 3 i 4, Ustawy z dnia 1980 r., (ostatnia zmiana Ustawą z dn. 12 maja 2000 r.): „O ochronie i kształtowaniu środowiska, podstawową rolę w realizacji zrównoważonego rozwoju spełniają społeczności lokalne”: „...rady powiatów i gmin opracowują programy zrównoważonego rozwoju oraz ochrony środowiska wynikające z polityki ekologicznej państwa. Częścią programów są samorządowe listy przedsięwzięć priorytetowych...”.

Samorząd lokalny jako gospodarz swego terenu, może samodzielnie określać cele i strategie w granicach obowiązującego prawa oraz dokonywać wyboru priorytetowych działań w zakresie ochrony środowiska. Niemniej jednak, lokalna polityka ochrony środowiska powinna uwzględniać główne kierunki przyjęte zarówno na poziomie państwa jak i województwa śląskiego.

Programy strategiczne

Celem niniejszego opracowania jest stworzenie Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Wręczyca Wielka, który obejmowałby w sposób kompleksowy całość problemów związanych z ochroną środowiska. Nie oznacza to, że nie są podejmowane żadne działania, które mają służyć poprawie lub zachowaniu stanu środowiska. Pomimo braku kompleksowej strategii długoterminowej, która pozwoliłaby wypracować skuteczny model zarządzania środowiskiem z uwzględnieniem współpracy na różnych szczeblach, z różnymi instytucjami i organizacjami, w ostatnich kilku latach zostały zainicjowane projekty zogniskowane na najbardziej pilnych do rozwiązania problemach. Wśród nich należy wymienić przede wszystkim:

- „Strategia rozwoju Gminy Wręczyca Wielka”, 1999 r.
- „Strategia rozwoju powiatu kłobuckiego”, 2000 r.

Ww. dokumenty zostały szeroko wykorzystane w niniejszym opracowaniu, szczególnie do określania celów długo- i krótkoterminowych, zarówno w odniesieniu do głównych kierunków rozwojowych, jak i elementów i uciążliwości środowiska.

4. OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA

4.1. Powietrze atmosferyczne

Gmina Wręczyca Wielka położona jest w obrębie województwa śląskiego, które zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod względem emisji zanieczyszczeń pyłowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych, emitując 42,8 tys. Mg/rok pyłu (21,3% emisji w Polsce) i drugie miejsce pod względem emisji zanieczyszczeń gazowych emitując 33 952 tys. Mg/rok zanieczyszczeń gazowych (16,3% emisji w Polsce). Rozkład przestrzenny emisji zanieczyszczeń na terenie województwa śląskiego jest nierównomierny, a główna jej część skoncentrowana jest w konurbacji górnośląskiej, Bielsku – Białej, Częstochowie i Rybniku. Najistotniejsze substancje zanieczyszczające występujące w powietrzu, które ze względu na notowany poziom w stosunku do stanu normatywnego stanowią największe zagrożenie dla zdrowia mieszkańców województwa śląskiego to pył, dwutlenek siarki, tlenki azotu i tlenek węgla oraz węglowodory aromatyczne. W opracowaniach dotyczących stanu środowiska naturalnego nie ma danych stanu sanitarnego powietrza i emisji, ściśle dotyczących terenu gminy Wręczyca Wielka. Dane pomiarowe dotyczą terenu powiatu kłobuckiego (punkt pomiarowy – Kłobuck), byłego województwa częstochowskiego, obecnie województwa śląskiego. Wielkość emisji zanieczyszczeń na terenie gminy można szacować na podstawie zużycia paliw, istniejącego transportu, ruchu drogowego. Emisja z zakładów produkcyjnych występujących na terenie gminy zostanie omówiona w podrozdziale dotyczącym emisji niskiej. Znajdująca się na terenie gminy Stacja Bazowa Nr 5223 (Wręczyca) zgodnie z raportem oddziaływania stacji na środowisko nie jest źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego. Również rozbudowa tej stacji, zgodnie z opracowanym raportem, nie spowoduje emisji zanieczyszczeń do powietrza. Każda jednak stacja bazowa jest źródłem emisji promieniowania elektromagnetycznego do środowiska. Skutecznym i najbardziej zalecanym sposobem ochrony ludzi i środowiska przed ponadnormatywnym promieniowaniem elektromagnetycznym jest projektowanie stacji bazowych w ten sposób, aby obszary o wartości średniej gęstości mocy pól elektromagnetycznych przekraczających dopuszczalny poziom koncentrowały się na dużych wysokościach, w miejscach niedostępnych dla ludzi. W ten sposób zaprojektowana jest stacja bazowa nr 5223. Położenie i zakresy obszarów o wartości średniej gęstości mocy pól elektromagnetycznych przekraczających dopuszczalny poziom występują w wolnej przestrzeni, niedostępnej dla ludzi, tak więc narażenie ludzi na wpływ promieniowania nie występuje. Zgodnie z raportem oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko dotyczącym „Rozbudowy stacji bazowej telefonii cyfrowej ERA GSM-900MHz Wręczyca 52134 ZriT” zlokalizowanej we Wręcycy Wielkiej koło Klepaczki, stacja ta nie

oddziaływała negatywnie na stan powietrza atmosferycznego przed modernizacją i nie będzie negatywnie oddziaływać po modernizacji. Stacja ta jest jednak źródłem promieniowania elektromagnetycznego. Obszary o ponadnormatywnym oddziaływaniu pochodzące od istniejących systemów antenowych występują w przestrzeni na wysokości ponad 45 metrów w promieniu do 900 metrów od miejsc usytuowania wieży antenowej. W przypadku tej stacji podobnie jak dla Stacji Bazowej Nr 5223 położenie i zakresy obszarów o wartości średniej gęstości mocy pól elektromagnetycznych przekraczających dopuszczalny poziom występują w wolnej przestrzeni, niedostępnej dla ludzi, tak więc narażenie ludzi na wpływ promieniowania nie występuje.

Emisja komunikacyjna

Komunikacja stanowi bardzo istotne zagrożenie walorów środowiska przyrodniczego i zdrowia człowieka w związku z emisją gazów: tlenków węgla, tlenków azotu, dwutlenku węgla oraz emisją pyłów zawierających związki ołowiu, kadmu, niklu i miedzi. Zanieczyszczenia powietrza obejmują także toksyczne substancje: wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne, benzo(a)piren oraz lotne związki organiczne tj. benzen. Dla spalin samochodowych charakterystycznym gazem jest tlenek azotu. Emisja dwutlenku siarki z samochodów stanowi zaledwie około 3 % globalnej ilości dwutlenku siarki. Emisja komunikacyjna jest powodowana przez sieć dróg obsługujących teren gminy. Przez teren gminy przebiegają drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne. Długość poszczególnych rodzajów dróg zgodnie ze „Strategią rozwoju gminy”, przedstawia tabela 5 .

Tabela 5. Sieć drogowa w Gminie Wręczyca Wielka (w km)

Rodzaj dróg	Nawierzchnie asfaltowe	Nawierzchnie żułowe	Zarządca
Gminne	103,00	40,00	Zarząd Gminy Wręczyca Wielka
Powiatowe	45,70	7,50	Powiatowy Zarząd Dróg w Kłobucku
Wojewódzkie	27,52	-	Wojewódzki Zarząd Dróg w Katowicach
Ogółem	176,22	47,50	-

Zgodnie ze „Strategią...” w najbliższych latach planuje się modernizację dróg o nawierzchni żułowej i wykonanie nawierzchni asfaltowej. W przyszłości przewiduje się przebieg autostrady Gdańsk - Ostrawa we wschodniej części gminy. W dniu 4 czerwca zostało wydane Obwieszczenie Wojewody Śląskiego (Nr RR-AG.III-JL/5344/1-3/03) dotyczące autostrady. Wojewoda zawiadamia, że na wniosek Generalnego Dyrektora

Dróg Krajowych i Autostrad w Warszawie, który został zamieszczony w publicznie dostępnym wykazie prowadzonym w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim, wszczęte zostało postępowanie o wydanie decyzji o ustaleniu lokalizacji autostrady płatnej A1, w obrębie województwa śląskiego, dla odcinka od węzła "Rzasawa" (bez węzła) - km 419+650,00 do węzła "Woźniki" (z węzłem) - km 459+200,00. Trasa tego odcinka autostrady, o długości 39,55 km, przebiega przez teren n/w powiatów i gmin (na długości trasy):

- powiat grodzki i ziemski Częstochowa - gminy: miasto Częstochowa (3,26 km), Mykanów (4,46 km), Blachownia (6,25 km), Konopiska (4,94 km), Poczesna (2,33 km), Starcza (3,58 km),
- **powiat kłobucki - gminy: miasto i gmina Kłobuck (4,59 km), Wręczyca Wielka (2,52 km),**
- powiat lubliniecki - miasto i gmina Woźniki (7,62 km).

Dokumentacja do w/w wniosku znajduje się do wglądu w Wydziale Rozwoju Regionalnego Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, przy ul. Jagiellońskiej 25 (IV piętro, pok. 522). Zapoznanie się z dokumentacją nie jest obowiązkowe, a ewentualne uwagi i wnioski w przedmiotowej sprawie można przekazywać do w/w Wydziału w terminie 21 dni od daty ukazania się niniejszego obwieszczenia.

Poprawa jakości dróg poprzez modernizację i wykonywanie nawierzchni asfaltowej przyczyni się do ograniczenia emisji komunikacyjnej, natomiast ewentualna budowa autostrady zdecydowanie przyczyni się do negatywnego wpływu na środowisko naturalne poprzez zwiększenie emisji zanieczyszczeń ze spalania paliw. W miejscowości Wręczyca Wielka przewiduje się w następnym roku realizację przedsięwzięcia polegającą na przebudowie skrzyżowania dróg wojewódzkich nr 492 i 494 wraz z infrastrukturą oraz budowie sygnalizacji świetlnej. Analizowana inwestycja obejmuje skrzyżowanie zwykłe czterowłotowe z pierwszeństwem przejazdu na ulicy zlokalizowanej w ciągu DW Nr 494. W raporcie o oddziaływaniu na środowisko – „Przebudowa skrzyżowania dróg wojewódzkich Nr 492 i Nr 494 wraz z infrastrukturą i budową sygnalizacji świetlnej w miejscowości Wręczyca Wielka” obliczono stan zanieczyszczenia powietrza wykorzystując dane ruchowe z Generalnego Pomiaru Ruchu. Wartości liczbowe danych do obliczeń zanieczyszczeń powietrza oraz ich wyników przedstawiono w załączniku 2. Przebudowa skrzyżowania nie wpłynie w negatywny sposób na poziom zanieczyszczeń powietrza w rejonie przedsięwzięcia. Zgodnie ze wspomnianym raportem prognozuje się, że przekroczenie stężeń dopuszczalnych w stanie istniejącym może wystąpić jedynie w przypadku tlenków azotu na tarczy skrzyżowania oraz na wlotach od strony Kłobucka i Częstochowy (zał. 3). Zgodnie z raportem oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia polegającego na budowie stacji tankowania gazu LPG we Wręczyca Wielkiej (działka o nr ewid. 744/2) emisja zanieczyszczeń wynikająca z ruchu samochodów związanych z obsługą tej stacji, spowoduje niewielki wzrost ilości emitowanych zanieczyszczeń do

atmosfery. Pozostałe stacje tankowania położone na terenie gminy również nie powodują znaczącego wzrostu ilości emitowanych zanieczyszczeń do atmosfery.

Emisja niska

Istotne zagrożenie dla środowiska naturalnego stanowi emisja niska, przez którą należy rozumieć emisję zanieczyszczeń z małych lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych opalanych najczęściej węglem. Pewną rolę odgrywa również wtórny unos zalegającego piasku, pyłu z powierzchni ziemi, ulic i chodników. Emisja niska na terenie gminy Wręczyca stanowi główną emisję zanieczyszczeń gazowych, szczególnie w większych skupiskach domów jednorodzinnych, z lokalnych kotłowni, które w przeważającej liczbie wykorzystują węgiel. W podrozdziale tym zamieszczono również dane dotyczące zakładów produkcyjnych z terenu gminy, rezygnując z umieszczenia ich w osobnym podrozdziale „emisja przemysłowa”. Ze względu na główny udział emisji niskiej w ogólnym bilansie zanieczyszczeń gazowych podano czynniki meteorologiczne w tabeli 6 mające znaczący wpływ na emisję.

Tabela 6. Zespoły czynników meteorologicznych wpływających na stan zanieczyszczenia atmosfery

Zmiany zanieczyszczenia	Główne zanieczyszczenia	
	Zimą: dwutlenek siarki, pył zawieszony, tlenek węgla	latem: ozon
WZROST stężeń zanieczyszczeń	<ul style="list-style-type: none"> - sytuacja wyżowa - spadek temperatury ($t < 0^{\circ}\text{C}$) - brak opadów - inwencja termiczna 	<ul style="list-style-type: none"> - sytuacja wyżowa - wzrost temperatury ($t > 25^{\circ}\text{C}$) - spadek prędkości wiatru ($v < \text{m/s}$) - brak opadów
SPADEK stężeń zanieczyszczeń	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost temperatury - wzrost prędkości wiatru ($v > 5 \text{ m/s}$) 	<ul style="list-style-type: none"> - spadek temperatury w dzień - wzrost prędkości wiatru ($v > 5 \text{ m/s}$) - opady

Decydujący wpływ na poziom związków siarki w atmosferze ma spalanie paliw, głównie węgla, stąd największe zanieczyszczenia powodują paleniska i kotłownie domowe. Wielkość emisji dwutlenku siarki ze spalania paliw stałych (węgla, koksu) wynosi przeciętnie od 10 do 30 g/kg paliwa, natomiast np. dla benzyny wynosi 0,2 – 2,1 g/kg paliwa. Emisja dwutlenku azotu występuje z wielu źródeł, jednak do najbardziej istotnych należą kotłownie i paleniska domowe. Sumaryczna emisja pyłów kształtowana jest przede wszystkim przez procesy spalania i w sektorze transportu drogowego. Te same źródła powodują także emisję tlenku węgla. Dane ogólnej emisji zanieczyszczeń

pyłowych i gazowych w powiecie kłobuckim, oraz dla porównania w powiecie częstochowskim i będzińskim w roku 2001 przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych w powiecie kłobuckim, częstochowskim i będzińskim

Powiat	Emisja zanieczyszczeń [tys. Mg]		
	Pyłowe	Gazowe ogółem	Gazowe bez dwutlenku węgla
Kłobucki	0,01	3,40	0,10
Częstochowski	0,44	573,60	2,50
Będziński	1,58	3813,60	31,10

Zmiany stężeń zanieczyszczeń powietrza zależą w dużym stopniu od zespołów czynników meteorologicznych: prędkości i kierunku wiatru, ciśnienia atmosferycznego, temperatury oraz opadów. Spośród nich największe znaczenie ma prędkość i kierunek wiatru. Prędkość wiatru decyduje o tempie rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń, kierunek wiatru odpowiada za trasę ich transportu.

Emisja niska powodowana jest przede wszystkim przez zabudowę mieszkaniową. Zgodnie z opracowaniem „Studium zagospodarowania ...” główne zasoby mieszkaniowe występują w zabudowie jednorodzinnej wolnostojącej – 60% natomiast zabudowa wielorodzinna stanowi 3%, a mieszkania w gospodarstwach rolnych 37%. Najbardziej miejski charakter zabudowy, z niewielkim udziałem gospodarstw rolnych w liczbie mieszkań (22-34%) występuje we wsi Wręczyca Wielka, Kuleje i Czarna Wieś. Główną funkcją wszystkich wsi jest dzisiaj mieszkalnictwo, a nie produkcja rolna. Poza gospodarstwami rolnymi mieszka 53% ludności gminy. Sąsiedztwo aglomeracji częstochowskiej wywołuje osadnictwo typu podmiejskiego pełniącego w coraz większym stopniu rolę zaplecza sypialnego miasta Częstochowy. Liczba domów jednorodzinnych na terenie gminy stale wzrasta z racji zmniejszania się ilości gospodarstw rolnych, oraz atrakcyjnego położenia i dogodnego połączenia komunikacyjnego z miastem Częstochowa. Wielorodzinna zabudowa mieszkaniowa występuje jedynie w miejscowości Wręczyca Wielka i stanowi niewielki procent. Dwa bloki na ulicy Sienkiewicza i Prusa mają wspólną kotłownię z piecem miałowym. Jeden blok na ulicy Kopalnianej we Wręcycy ma również wspólną kotłownię olejową dla 18 rodzin. Pozostałe dziesięć bloków mieszkalnych (każdy po 12 lokali mieszkalnych) nie posiada zbiorczej kotłowni. Każdy lokal mieszkalny ogrzewany jest osobno. We wnioskach do zmiany przeznaczenia terenu, uwidocznionych w sporządzonym planach zagospodarowania przestrzennego widać duże zainteresowanie terenami we wschodniej i północno – wschodniej części gminy, w bliskim sąsiedztwie z Częstochową oraz Kłobuckiem. Spowoduje to perspektywiczny rozwój zabudowy o

charakterze osiedlowym i jeszcze bardziej wzmocni powiązania gminy z Częstochową. Niewątpliwie taki rozwój będzie powodował również wzrost emisji niskiej.

Małe lokalne kotłownie powodujące niską emisję to kotłownie obsługujące budynki użyteczności publicznej (np. szkoły, przedszkola, jednostki opieki zdrowotnej) oraz wykorzystywane w usługach. Kotłownie te opalane są w większości: węglem, miałem lub koksem. Dane dotyczące zużycia paliwa i jego rodzaju w placówkach oświatowych przedstawia tabela 8, natomiast dla pozostałych obiektów użyteczności publicznej przedstawia tabela 9.

Tabela 8. Rodzaj i ilość zużywanego opału w placówkach oświatowych

Jednostka	Zużycie paliwa		
	Węgiel, miał [Mg/rok]	Olej opałowy [Ml/rok]	Koks [Mg/rok]
Zespół Szkół Wręczyca Wielka	-	84,0	-
Zespół Szkół Węglowice	-	42,5	-
Zespół Szkół Truskolasy	148,4	-	-
SP Hutka	27,0	-	-
SP Kalej	5,0	-	32,2
SP Kuleje	31,3	-	15,7
SP Borowe	10,0	-	-
DN Węglowice	28,0	-	-
DN Hutka	21,5	-	-
DN Truskolasy	22,5	-	-
DN Kuleje	30,1	-	-
DN Kalej	18,0	-	-
Przedszkole Wręczyca Wielka	33,6	-	-
Przedszkole Węglowice	21,0	-	-
Oddział Jezioro	5,0	-	-
Przedszkole Truskolasy	26,8	-	-
Oddział Klepaczka	34,5	-	-
Oddział Piła	17,5	-	-
Oddział Golce	18,1	-	-

Z analizy danych umieszczonych w tabeli 7 i 8 wynika, że na terenie gminy w obiektach użyteczności publicznej jako opał wykorzystuje się przede wszystkim węgiel. Większość z tych budynków nie jest dodatkowo ocieplona. W większości konieczna jest wymiana okien. Takie działania z pewnością ograniczyłyby ilość zużywanego paliwa, a przez to ograniczenie niskiej emisji. Jednak powodem ograniczającym takie działania są

trudności finansowe. Pomimo tego gmina przewiduje modernizację kotłowni w następujących placówkach:

- Zespół Szkół w Truskolasach,
- Dom Nauczyciela w Truskolasach,
- Zespół Szkół Podstawowych w Kalei,
- Szkoła Podstawowa w Kulejach,
- Przedszkole we Wręczycy Wielkiej.

Celem modernizacji będzie:

- ograniczenie kosztów eksploatacji poprzez zastosowanie kotłów nowej generacji o wysokiej sprawności i kontrolowanym procesie spalania, opalanych tańszym paliwem z możliwością ograniczenia kosztów obsługi,
- zainstalowanie kotłów, które odpowiadają współczesnym standardom techniki grzewczej,
- ograniczenie emisji spalin poprzez likwidację starych kotłów o niskiej sprawności i wysokiej emisji spalin przy jednoczesnym zastosowaniu kotłów posiadających certyfikaty ekologiczne.

Tabela 9. Rodzaj i ilość zużywanego opału w innych obiektach użyteczności publicznej

Jednostka	Zużycie paliwa		
	Węgiel, miał [Mg/rok]	Olej opałowy [Ml/rok]	Koks [Mg/rok]
Wręczyca Wik. - Urząd Gminy	25,0	-	-
Wręczyca - Urząd Pocztowy	2,5	-	-
Węglowice - Urząd Pocztowy	4,5	-	-
Truskolasy - Urząd Pocztowy	53,2	-	-
Wręczyca - Gminny Ośrodek Kultury	-	30,0	-
Wręczyca - Dom wielorodzinny ul. Kopalniana 1	-	30,0	-
Wręczyca - Wspólnota Mieszkaniowa	b.d.	-	-
Wręczyca - Gminny Ośrodek Zdrowia	30,0	-	-
Truskolasy - Wiejski Ośrodek Zdrowia	15,0	-	-
Węglowice - Wiejski Ośrodek Zdrowia	13,0	-	-
Kalej - Wiejski Ośrodek Zdrowia	25,0	-	-

Na stan zanieczyszczenia powietrza mają wpływ zakłady produkcyjne i usługowe na terenie gminy, z uwagi na wykorzystanie paliw do celów produkcyjnych i grzewczych. Do tych zakładów można zaliczyć: Zakład Stolarski w Czarnej Wsi na ul. Szkolnej 48, Zakład Produkcyjny należący do firmy MAG, „Cegielnia” we Wręczycy Wielkiej, Zakład Przetwórstwa Mięsa w Węglowicach, ARNALL POLNAD - Zakład Budowy Górniczej w

Golcach. Załączniki do decyzji o dopuszczalnej emisji dla wymienionych zakładów przedstawiają tabele 10 – 15.

Do pozostałych zakładów emitujących zanieczyszczenia gazowe do atmosfery należy zaliczyć:

- piekarnie GS we Wręczycy i Puszczewie (zużycie węgla kamiennego – 200 ton rocznie),
- rzeźnictwo i wędliniarstwo, Borowe (zużycie węgla kamiennego - 25 ton rocznie i 4 tony oleju),
- zakład stolarsko – tarczany, Wręczyca Wielka (trociny jako opał – b.d.).

Zakłady produkcyjne prowadzą działalność przez cały rok, natomiast obiekty użyteczności publicznej paliwo wykorzystują głównie w sezonie grzewczym. Nie występuje zużycie opału w kwartale III na cele grzewcze. W przypadku szkół pewną niewielką część opału należy uwzględnić w okresach niegrzewczych na funkcjonowanie stołówek. Gospodarstwa indywidualne również w zdecydowanej większości opał wykorzystują w sezonie grzewczym. W okresie wiosennym i letnim w indywidualnych domostwach przygotowuje się posiłki wykorzystując jako paliwo gaz z butli natomiast ciepła woda użytkowa pochodzi z przepływowych elektrycznych podgrzewaczy wody. W związku z tym niska emisja jest zdecydowanie wyższa w sezonie zimowym.

Tabela 10. Załącznik do decyzji o dopuszczalnej emisji z dnia 04.05.2000r. dla Zakładu Stolarskiego, Czarna Wieś, ul. Szkolna nr 48 w zależności od pory roku

Nr em.	Źródło emisji	Emitor		Zanieczyszczenie	Emisja dopuszczalna kg/h	Urządzenie ochrony powietrza, skuteczność %
		wysokość m	średnica m			
1.	Kocioł wodny (opał – węgiel) lato	12,5	0,20	dwutlenek azotu dwutlenek siarki tlenek węgla pył zawieszony ogółem pył PM - 10	0,030 0,007 0,160 - 0,122 0,086	-
2.	Kocioł wodny (opał – drewno) zima	12,5	0,20	dwutlenek azotu dwutlenek siarki tlenek węgla pył zawieszony ogółem pył PM - 10	0,087 0,020 0,466 - 0,330 0,231	-
Dopuszczalna emisja roczna						
Nr poz.	Substancje				Ilość substancji Mg/rok	
1.	dwutlenek siarki				0,113	
2.	dwutlenek azotu				0,513	
3.	tlenek węgla				2,683	
4.	pył zawieszony ogółem				2,049	
5.	pył zawieszony PM-10				1,436	

Tabela 11. Załącznik do decyzji o dopuszczalnej emisji z dnia 05.01.2001r. dla Zakładu Produkcyjnego ul. Częstochowska 36A, Wręczyca Wielka, Przedsiębiorstwa Produkcyjno – Handlowego „MAG” Michał i Grzegorz Barczyński ul. Lwowska 39, Częstochowa

Nr em.	Źródło emisji	Emitor		Zanieczyszczenie	Emisja dopuszczalna kg/h	Urządzenie ochrony powietrza, skuteczność %
		Wysokość m	Średnica m			
1.	Tunel suszarniczy	2,0	0,35*0,25	ksylen etylobenzen aceton butylu oktan butylu oktan etylu	0,065 0,051 0,051 0,065 0,065	-
2.	Stanowisko malowania i klejenia	2,0	0,1	ceклоheksanon węgl. alifatyczne węgl. aromatyczne	0,0145 0,036 0,005	-
3.	Stanowisko malowania i klejenia	2,0	0,1	ceклоheksanon węgl. alifatyczne węgl. aromatyczne	0,0145 0,036 0,005	-
Dopuszczalna emisja roczna						
Nr poz.	Substancje				Ilość substancji kg/rok	
1.	ksylen				62,5	
2.	etylobenzen				50,0	
3.	aceton				50,0	
4.	oktan butylu				62,5	
5.	oktan etylu				62,5	
6.	cykloheksanon				7,0	
7.	węglowodory alifatyczne				70,0	
8.	węglowodory aromatyczne				9,6	

Tabela 12. Załącznik do decyzji o dopuszczalnej emisji z dnia 19.01.2001r. dla „CEGIELNI”, Grodzisko, Kłobucka 40

Nr em.	Źródło emisji	Emitor		Zanieczyszczenie	Emisja dopuszczalna Mg/Nm ³	Urządzenie ochrony powietrza, skuteczność %
		Wysokość m	Średnica m			
1.	Kocioł WCO-80 (paliwo – węgiel kamienny)	25,0	0,50	Dwutlenek azotu Dwutlenek siarki Tlenek węgla Pył całkowity	400 1500 250 700	brak
2.	Piec kręgowy Hoffmana (paliwo – węgiel kamienny)	25,0	0,50	Dwutlenek azotu [kg/h] Dwutlenek siarki [kg/h] Tlenek węgla [kg/h] Pył całkowity [kg/h]	0,960 3,072 4,800 1,140	brak
Dopuszczalna emisja roczna						
Nr poz.	Substancje				Ilość substancji Mg/rok	
1.	dwutlenek azotu				16,302	
2.	dwutlenek siarki				52,168	
3.	tlenek węgla				81,512	
4.	pył całkowity				19,663	

Tabela 13. Załącznik do decyzji o dopuszczalnej emisji z dnia 23.07.1999r. ustalającej dopuszczalne do wprowadzania do powietrza rodzaje i ilości substancji zanieczyszczających dla Cegielni „Kawka” w miejscowości Kawka

Nr em.	Źródło emisji	Emitor		Zanieczyszczenie	Emisji dopuszczalna kg/h	Urządzenie ochrony powietrza, skuteczność %
		Wysokość m	Średnica m			
1.	Wypalanie cegły Emitor 1	9,0	1,5	Dwutlenek siarki Dwutlenek azotu Tlenek węgla Pył Pył PM10 Sadza benzoalfapiren	0,4571 0,3160 3,5714 0,8571 0,1714 0,0535 0,0026	brak
Emisja roczna						
Nr poz.	Substancje				Ilość substancji Mg/rok	
1.	dwutlenek siarki				1,3164	
2.	dwutlenek azotu				0,9101	
3.	tlenek węgla				10,2856	
4.	pył				2,4676	
5.	pył PM10				0,4937	
6.	sadza				0,1541	
7.	benzoalfapiren				0,0075	

Tabela 14. Załącznik do decyzji o dopuszczalnej emisji z dnia 30.12.1999 dla ARNALL POLAND Sp. z o.o. ul. Zakrzewska 5, Zakład Obudowy Górniczej w Golcach

Nr em.	Źródło emisji	Emitor		Zanieczyszczenie	Emisja dopuszczalna Mg/m ³	Urządzenie ochrony powietrza, skuteczność %
		Wysokość m	Średnica m			
Dopuszczalna emisja dla kotła WCO 80						
1.	Kocioł typ WCO-80 1,1, MW nr 1 i nr 2	46,5	0,63	dwutlenek azotu dwutlenek siarki tlenek węgla pył	400,0 1565,0 250,0 1576	Odpylacze cyklonowe N = 80%
Dopuszczalna emisja ze źródeł technologicznych						
2.	Stanowisko szlifierek OND	11,5	0,4	Pył ogółem Pył zawieszony	0,421 0,234	Cyklon N = 95%
3.	Szlifierki hala	11,5	0,4	Pył ogółem Pył zawieszony	0,421 0,234	Cyklon N = 95%
4.	Hala produkcyjna	14,0	0,2	Pył ogółem Pył zawieszony	0,421 0,234	Cyklon N = 95%
5.	Malarnia	6,0	0,4	Ksylen Octan butylu Węglowodory alifatyczne	0,0946 0,0126 0,0814	Cyklon N = 95%
Dopuszczalna emisja roczna						
Nr poz.	Substancje		Ilość substancji Mg/rok			
1.	dwutlenek azotu		1,03			
2.	dwutlenek siarki		1,55			
3.	tlenek węgla		0,19			
4.	pył ogółem		0,58			
5.	pył zawieszony		15,2222			
6.	ksylen		0,1892			
7.	octan butylu		0,0252			
8.	węglowodory alifatyczne		0,1628			

Tabela 15. Załącznik do decyzji o dopuszczalnej emisji z dnia 25.07.2002r. dla Zakładu przetwórstwa Mięsa w Węglowicach należącego do Przedsiębiorstwa Produkcyjno - Handlowo - Usługowego „PRO-KALL-HAND” w Czarnej Wsi

Nr em.	Źródło emisji	Emitor		Zanieczyszczenie	Emisji dopuszczalna kg/g	Wielkość dopuszczalnej emisji [Mg/a]
		Wysokość m	Średnica m			
1	2	3	4	5	6	7
1	Komora wędzarnicza KWP - 2 (15000h/a)	12,0	0,12*0,25	Formaldehyd	0,015	0,010
2	Komora wędzarnicza KWP - 2 (15000h/a)	12,0	0,12*0,25	Pył	0,057	0,038

Emisja uciążliwych zapachów

Emisja substancji odorotwórczych stanowi jedno ze źródeł zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego. Głównym źródłem uciążliwych zapachów może być np. nieuporządkowana gospodarka odpadami na oczyszczalni ścieków oraz składowisko odpadów. W gminie Wręczyca Wielka niezwykle istotnym problemem emisji uciążliwych zapachów jest funkcjonująca biologiczna oczyszczalnia ścieków we Wręczycy Małej. W opinii mieszkańców Wręczyca emisja uciążliwych zapachów z tej oczyszczalni w okresie letnim jest bardzo intensywna. Oczyszczalnia ścieków wymaga więc podjęcia natychmiastowych działań w kierunku modernizacji zastosowanej technologii.

Emisja uciążliwych zapachów możliwa jest również z dużych gospodarstw rolnych, hodowli zwierząt. Rozwój rolnictwa na terenie gminy ograniczony jest jednak poprzez bardzo słabą jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, zanieczyszczenie metalami ciężkimi, duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Jednak położenie gminy w strefie podmiejskiej Częstochowy stwarza dogodne warunki dla produkcji drobiarskiej, produkcji mięsa i wędlin. W pewnych warunkach istnieje więc możliwość emisji uciążliwych zapachów.

W przypadku rolnictwa i leśnictwa zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 obiektem mogącym znacząco oddziaływać na środowisko jest chów lub hodowla zwierząt w liczbie nie niższej niż 240 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP). W przypadku takich obiektów konieczne jest sporządzanie raportów oddziaływania na środowisko. Jeżeli natomiast zakres DJP (jednostki przeliczeniowe inwentarza) mieści się w granicach 50 – 240 można wymagać sporządzenia raportu. Współczynniki przeliczeniowe sztuk zwierząt na DJP są określone w tabeli 16.

Tabela 16. Współczynniki przeliczeniowe wybranych sztuk zwierząt na duże jednostki przeliczeniowe inwentarza (DJP)

Rodzaj zwierząt	Współczynnik przeliczania sztuk rzeczywistych na DJP
Ogiery	1,2
Buhaje	1,4
Krowy	1
Knury	0,3
Maciory	0,3
Warchlaki 2-4 miesięczne	0,1
Lisy, jenoty	0,04
Norki, tchórze	0,025

Kury, kaczki	0,004
Gęsi	0,008
Tuczniki	0,25

Podsumowanie

Na podstawie danych dla powiatu kłobuckiego, oraz analizy emisji niskiej z terenu gminy Wręczyca Wielka można stwierdzić, że emisja zanieczyszczeń gazowych jest na niskim poziomie. Na terenie gminy znajduje się kilka zakładów przetwórczych i produkcyjnych, które w ogólnym bilansie jednostek powodujących emisję zanieczyszczeń gazowych nie mają znaczącego udziału. W pewnych jednak warunkach istnieje realna możliwość znacznego wzrostu emisji zanieczyszczeń gazowych, zwłaszcza tych ze spalania paliw w kotłowniach i paleniskach indywidualnych. Te warunki to przede wszystkim pora roku, prędkość wiatru, temperatura (tab. 6). Można przytoczyć przykład Blachowni k/Częstochowy uważanej za oazę czystego powietrza w powiecie częstochowskim, w której niska temperatura w grudniu 2001 przyczyniła się do wystąpienia przekroczeń dopuszczalnej normy zapylenia. Dlatego istotne jest podejmowanie wszelkich działań mających na celu ograniczenie tego rodzaju emisji. Ten rodzaj emisji można ograniczać poprzez następujące działania:

- wymiana pieców opalanych węglem na piece opalane miałem, gazem, olejem opałowym, biomasą bądź asortymentem węgla kamiennego – GROSZKIEM, którego spalanie w odpowiednich piecach zapewnia niską emisję (program ograniczenia niskiej emisji),
- termorenowację budynków, termomodernizację budynków,
- budowa lokalnych kotłowni opalanych biomasą, olejem opałowym lub gazem dla osiedli mieszkaniowych likwidując jednocześnie emisję z palenisk indywidualnych.

Te wymienione działania dotyczą zarówno odbiorców indywidualnych, obiekty użyteczności publicznej jak i zakłady usługowe, przetwórcze i produkcyjne. W związku z pierwszym wymienionym działaniem pojawia się istotna szansa rozwoju dla terenów rolniczych gminy, na których byłaby możliwa uprawa roślin energetycznych jako rodzaju biomasy. Modernizacja czy też wymiana pieców węglowych na gazowe, olejowe czy też opalane GROSZKIEM pozwalają na częściową refundację kosztów zakupu przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska. Ta refundacja może wynosić nawet do 75% kosztów. Z atmosfery można wyeliminować w ten sposób znaczne ilości pyłów, dwutlenku siarki i tlenku węgla. Na podstawie dokumentu „Zasady udzielania i umarzania pożyczek, udzielania dotacji oraz dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek na lata 2002 – 2003” (zał. 4) obowiązującym w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach został wprowadzony „Regulamin przyznawania dotacji na inwestycje z zakresu ochrony atmosfery, realizowany przez

gminy w ramach przyjętych programów ochrony środowiska” (zał. 5). Treść tych załączników oraz szersze informacje na ten temat można znaleźć na stronie internetowej www.wfosigw.katowice.pl. Preferencyjne oprocentowanie kredytów, pożyczek czy też same dopłaty na wymianę pieców dla odbiorców indywidualnych możliwe są do otrzymania jedynie poprzez opracowanie programu ograniczenia niskiej emisji dla gminy. W przypadku osób fizycznych (w tym prowadzących działalność gospodarczą) dostępna jest linia kredytowa LKP-1 (ograniczenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery) w Banku Ochrony Środowiska. W regulaminie określono zadania, do których można uzyskać dofinansowanie, pozwalają na otrzymanie dofinansowania, w zależności od rodzaju zadania. W ograniczeniu niskiej emisji znaczące okazałyby się zrealizowanie opracowanej koncepcji gazociągu wysokoprężnego dla gmin północno – zachodniej części byłego województwa częstochowskiego. Jednym z inwestorów jest Gmina Wręczyca Wielka.

Zgodnie z Programem Ochrony Środowiska dla województwa śląskiego do zadań rad gmin w zakresie stanu powietrza atmosferycznego należą:

- opracowanie programu ograniczenia niskiej emisji w regionie,
- inwentaryzacja potencjału pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych,
- zintensyfikowanie kontroli podmiotów gospodarczych emitujących zanieczyszczenia do powietrza,
- stymulowanie zakładów do samokontroli poprzez wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (ISO 14 000).

Wszystkie wymienione działania Programu Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego dla omawianej gminy wydają się być istotne. Opracowanie i realizowanie odrębnego programu niskiej emisji wydaje się być szczególnie interesujące, zważywszy także na możliwość refundacji kosztów.

4.2. Hałas

Jednym z czynników, ujemnie wpływających na środowisko naturalne i stan zdrowia człowieka jest hałas. Na terenach, na których poziom hałasu nie przekracza 55dB uważa się, że nie stwarza on problemów. Wyraźne negatywne oddziaływanie hałasu zaczyna się od poziomu powyżej 65dB.

Prawodawstwo polskie podaje, że ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez:

- utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie,
- zmniejszenie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest dotrzymany.

Dopuszczalny poziom dźwięku w zabudowie mieszkaniowej i innej, odpowiednio w porze dziennej ($6^{00} - 22^{00}$) i nocnej ($22^{00} - 6^{00}$), dla dróg i linii kolejowych wynosi: 55/45

dB – m.in. na terenach zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, terenach domów opieki, terenach zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobylem dzieci i młodzieży, oraz 60/50 dB – na terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego, terenach zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi i terenach zabudowy zagrodowej, a także 65/55 dB – na terenach w strefach śródmiejskich miast powyżej 100 tys. mieszkańców, ze zwartą zabudową mieszkaniową i koncentracją usług. W ramach monitoringu uciążliwości akustycznych w środowisku w roku 2001, na terenie województwa śląskiego przeprowadzono kolejne rozpoznanie akustyczne w 5 miastach, tj. w Bielsku – Białej, Chorzowie, Gliwicach, Pszczynie i Zawierciu. Na terenie byłego Województwa Częstochowskiego, Powiatu Kłobuckiego i gminy Wręczyca Wielka nie przeprowadzono żadnych pomiarów poziomu hałasu w roku 2001. Śląski Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach opracował „Informację o stanie hałasu Województwa Śląskiego w 1999 r.”, w której na terenie byłego Województwa Częstochowskiego uwzględnił jedynie teren miasta Częstochowy. W roku 1998 Inspektorat Ochrony Środowiska w Częstochowie przeprowadził identyfikację pomiarową wielkości i zasięgu oddziaływania hałasu kolejowego także jedynie na terenie miasta Częstochowy. Na terenie gminy Wręczyca znajduje się stacja bazowa nr 5223, która zgodnie z raportem jej oddziaływania na środowisko jest źródłem hałasu w zakresie:

- szumu własnych typowych, ekranowanych urządzeń elektronicznych,
- szumu własnego wentylatora,
- szumu własnego klimatyzatora.

Urządzenia nadawcze stacji bazowej umieszczone są w kontenerze znajdującym się obok wieży. Ściany kontenera posiadają właściwości tłumiące hałas. Wieża, na której zlokalizowana jest stacja bazowa znajduje się na terenie, dla którego nie zostały określone wartości dopuszczalne natężenia dźwięku, ani żadnych innych terenów chronionych. W raporcie stwierdzono, że hałas emitowany przez stację bazową nr 5223 nie będzie znacząco wpływał na środowisko.

Hałas komunikacyjny

Hałas komunikacyjny jest spowodowany obsługą komunikacyjną gminy Wręczyca Wielka, którą zapewnia system dróg o znaczeniu wojewódzkim, powiatowym, i gminnym. W miejscowości Wręczyca Wielka przewiduje się w następnym roku realizację przedsięwzięcia polegającą na przebudowie skrzyżowania dróg wojewódzkich nr 492 i 494 wraz z infrastrukturą oraz budowie sygnalizacji świetlnej. Analizowana inwestycja obejmuje skrzyżowanie zwykłe czterowlotowe z pierwszeństwem przejazdu na ulicy zlokalizowanej w ciągu DW Nr 494. Wloty DW Nr 492 są podporządkowane znakami B – 20. Nawierzchnia jezdni – asfaltowa jest w złym stanie technicznym. Wzdłuż jezdni

wlotów DW Nr 492 północnego – od strony Kłobucka i południowego – od strony Blachowni oraz wlotu DW Nr 494 od strony Częstochowy znajduje się ciągła, niska zabudowa mieszkaniowa. Analizowana przebudowa poprawi bezpieczeństwo ruchu, ale pogorszy stan klimatu akustycznego. Wszystkie budynki mieszkalne zlokalizowane przy skrzyżowaniu znajdują się w odległościach mniejszych niż 12 m od krawędzi jezdni. Przeprowadzone pomiary oraz obliczenia wskazują, że wewnątrz wszystkich budynków są przekroczone wartości dopuszczalne równoważnego poziomu hałasu w pomieszczeniach położonych od strony jezdni. Dlatego też w projekcie uwzględniono wymianę stolarki okiennej na dźwiękoszczelną w elewacjach od strony jezdni budynków znajdujących się przy skrzyżowaniu. Dokładna ilość i powierzchnia wymienianych okien zostanie przedstawiona na etapie projektu budowlanego.

W ramach projektowanego zadania przewiduje się wykonanie następujących zmian parametrów geometrycznych na poszczególnych wlotach przebudowywanego skrzyżowania:

- zmniejszenie szerokości jezdni wlotów do normatywnych wartości (8,0 m dla wlotów DW Nr 494, 9,0 dla wlotu DW Nr 492 od strony Blachowni, 7,0 dla wlotu DW Nr 492 od strony Kłobucka),
- poszerzenie chodników: od 0,30 m do 0,70 na wlocie DW Nr 494 od strony Częstochowy, od 0,10 m do 1,50 na wlocie DW Nr 492 od strony Kłobucka, od 0,30 do 0,70 na wlocie DW Nr 494 od strony Olesna,
- wykonanie korekty promieni łuków dla relacji skrętnych (od wartości 10 m do 15 m),
- przebudowę zatoki autobusowej na wlocie DW Nr 492 od strony Kłobucka,
- wykonanie korekty parametrów geometrycznych istniejących zatok autobusowych na wlocie DW Nr 492 od strony Blachowni poprzez oznakowanie poziome,
- wykonanie nowej nawierzchni jezdni i chodników,
- budowę sygnalizacji świetlnej wraz z przebudową sieci energetycznej,
- przebudowę wpustów i studzienek kanalizacyjnych.

W analizie ilościowych niekorzystnych oddziaływań posłużono się danymi ruchowymi z Generalnego Pomiaru Ruchu wykonanego w roku 2000 (GPR 2000) oraz prognozy wykonanej na jego podstawie dla okresów perspektywicznych (2005, 2010, 2015, 2020) przez „Transprojekt” Warszawa. Dane te przedstawiono w tabeli 17 - 22. Wykorzystując wskaźniki wzrostu ruchu w prognozie, obliczono średniodobowe natężenie ruchu dla poszczególnych odcinków dróg wojewódzkich dla roku bieżącego oraz roku prognozy 2012, które to przyjęto jako ruch pojawiający się na poszczególnych wlotach analizowanego skrzyżowania.

Tabela 17. Średniodobowy ruch na DW NR 492 na odcinku Kłobuck – Wręczyca Wielka (punkt pomiarowy 240000009)

Rok prognozy	Pojazdy lekkie		Pojazdy ciężkie		Suma
	[P/d]	[%]	[P/d]	[%]	[P/d]
GPR 2000	2700	91,1	265	8,9	2965
2005	3230	91,7	292	8,3	3523
2010	3943	92,4	324	7,6	4267
2015	4636	92,8	359	7,2	4995
2020	5364	93,1	399	6,9	5764

Tabela 18. Średniodobowy ruch na DW Nr 492 na odcinku Wręczyca Wielka – Blachownia (punkt pomiarowy nr 240000011)

Rok prognozy	Pojazdy lekkie		Pojazdy ciężkie		Suma
	[P/d]	[%]	[P/d]	[%]	[P/d]
GPR 2000	1539	85,9	252	14,1	1791
2005	1847	86,8	281	13,2	2128
2010	2264	87,8	314	12,2	2578
2015	2667	88,4	351	11,6	3018
2020	3089	88,7	394	11,3	3483

Tabela 19. Średniodobowy ruch na DW Nr 492 na odcinku Wręczyca Wielka – Częstochowa (punkt pomiarowy nr 240000010)

Rok prognozy	Pojazdy lekkie		Pojazdy ciężkie		Suma
	[P/d]	[%]	[P/d]	[%]	[P/d]
GPR 2000	3675	93,2	269	6,8	3944
2005	4395	93,8	291	6,2	4686
2010	5360	94,4	315	5,6	5675
2015	6302	94,8	343	5,2	6645
2020	7293	95,1	374	4,9	7667

Tabela 20. Średniodobowy ruch na DW Nr 492 na odcinku granica województwa - Wręczyca Wielka (punkt pomiarowy nr 240000008)

Rok prognozy	Pojazdy lekkie		Pojazdy ciężkie		Suma
	[P/d]	[%]	[P/d]	[%]	[P/d]
GPR 2000	3049	90,9	306	9,1	3355
2005	3658	91,8	328	8,2	3986
2010	4474	92,7	354	7,3	4828
2015	5270	93,2	383	6,8	5652
2020	6106	93,6	416	6,4	6522

Tabela 21. Średniodobowe natężenie ruchu obliczone dla DW Nr 492

Rok prognozy	DW Nr 492									
	Wlot od Kłobucka					wlot od Blachowni				
	Pojazdy lekkie		Pojazdy ciężkie		Suma	Pojazdy lekkie		Pojazdy ciężkie		Suma
	[P/d]	[%]	[P/d]	[%]	[P/d]	[P/d]	[%]	[P/d]	[%]	[P/d]
2002	2901	91,3	276	8,7	3177	1656	86,3	263	13,7	1919
2012	4207	92,6	337	7,4	4544	2417	88,0	328	12,0	2746

Tabela 22. Średniodobowe natężenie ruchu obliczone dla DW Nr 494

Rok prognozy	DW Nr 492									
	wlot od Kłobucka					wlot od Blachowni				
	Pojazdy lekkie		Pojazdy ciężkie		Suma	Pojazdy lekkie		Pojazdy ciężkie		Suma
	[P/d]	[%]	[P/d]	[%]	[P/d]	[P/d]	[%]	[P/d]	[%]	[P/d]
2002	3948	93,4	277	6,6	4225	3280	91,2	315	8,8	3594
2012	5719	94,6	326	5,4	6045	4777	92,9	365	7,1	5142

Dodatkowo, w celu uzyskania danych do przeprowadzenia prognoz obliczeniowych oddziaływań na środowisko, w dniu 29.07.2002r. wykonano pomiary prędkości swobodnej pojazdów na poszczególnych wlotach skrzyżowania. Badania te wykonano z podziałem na pojazdy lekkie (osobowe i dostawcze) i ciężkie (ciężarowe, ciężarowe z przyczepą, autobusy). Wyniki przedstawiono w tabeli 23.

Tabela 23. Średnie wartości prędkości pomierzone na wlotach skrzyżowania DW Nr 492 (Kłobuck – Blachownia) i Nr 494 (Olesno – Częstochowa)

Prędkość [km/h] na wlocie							
Od Olesna		Od Częstochowy		Od Blachowni		Od Kłobucka	
vl	vc	vl	vc	vl	vc	vl	vc
61,7	46,8	56,8	47,5	44,8	43,0	52,0	46,3

W celu określenia rzeczywistych wartości klimatu akustycznego przeprowadzono pomiary równoważonego poziomu hałasu (L_{Aeq}) w charakterystycznych punktach w rejonie skrzyżowania oraz wewnątrz budynków (PPH), a także równoczesne pomiary natężeń ruchu na poszczególnych wlotach, z uwzględnieniem jego struktury rodzajowej. Badania te wykonano w dniach 29 – 30 lipca (pomiar 24 – godzinny) i 13 września (pomiar 3 – godziny) 2002 r. Wyniki pomiarów hałasu umieszczono w tabelach 24 i 25. Dane z pomiarów natężeń i hałasu posłużyły do kalibracji modelu obliczeniowego prognozy L_{Aeq} . Lokalizację punktów pomiaru hałasu (PPH) i zakres dopuszczalnych poziomów hałasu przedstawia załącznik 6.

Tabela 24. Wyniki pomiarów hałasu z dnia 13.09.2002 r.

Czas pomiaru		Nr punktu (PPH1, wg załącznika)	Pomierzony hałas		
początek	koniec		L_{Aeq}	L_{Aeq}^{max}	L_{Aeq}^{min}
15:00:00	15:15:00	1	67,2	87,8	<30
		2	36,6	56,2	42,5
15:30:00	15:45:00	3	74,00	97,7	30,1
		4	53,6	69,6	50,6
15:55:00	16:10:00	5	73,8	104,2	<30
		6	50,1	76,2	35,0
16:20:00	16:35:00	7	69,2	92,8	<30
		8	49,1	70,6	42,1
16:45:00	17:00:00	9	61,0	79,3	<30
		10	39,0	57,9	41,6
17:10:00	17:25:00	11	71,5	90,1	<30
		12	36,8	57,2	39,1
17:35:00	17:50:00	13	63,4	80,4	<30
		14	42,7	59,9	37,6

Tabela 25. Wyników pomiarów hałasu z dnia 29.07.2002 r.

Czas pomiaru		Nr punktu (PPH1, wg rys. 2)	Pomierzony hałas		
początek	koniec		L_{Aeq}	L_{Aeq}^{max}	L_{Aeq}^{min}
0:00:00	00:15:00	11	63,7	87,9	<30
		10	61,3	83,7	31,3
		9	62,7	89,5	<30
0:30:00	00:45:00	13	58,0	79,1	<30
		14	55,8	74,8	<30
1:00:00	01:15:00	15	64,0	87,2	<30
1:30:00	01:45:00	12	60,8	82,4	<30
7:45:00	08:00:00	1	70,0	87,0	41,2
		2	69,9	88,6	39,7
8:15:00	08:30:00	3	65,4	85,1	42,0
		8	70,5	93,1	40,4
		9	69,7	89,1	39,9
8:45:00	09:00:00	4	70,4	85,7	46,4
		5	64,2	78,6	40,2
		6	73,3	92,6	43,6
9:15:00	09:30:00	11	67,5	83,4	49,2
		10	65,7	81,2	41,7
		12	68,9	83,9	50,2
9:45:00	10:00:00	15	67,2	83,0	42,7
		14	63,7	81,8	38,3
		13	75,0	95,7	49,9

10:15:00	10:30:00	7	70,8	91,1	45,3
14:16:00	14:31:00	14	66,7	83,1	35,0
		1	72,5	90,1	44,1
		15	67,6	85,8	40,2
14:31:00	14:46:00	14	61,7	81,6	35,0
		1	68,5	86,4	44,1
		15	65,0	87,9	40,4
15:00:00	15:1:00	3	61,7	76,5	42,5
		8	64,8	81,3	44,7
		9	65,6	63,2	47,1
15:30:00	15:45:00	4	69,4	85,2	46,6
		5	61,5	83,5	42,7
		6	71,0	93,3	46,7
16:00:00	16:15:00	11	69,9	91,5	48,4
		10	67,5	83,4	44,4
		12	70,3	94,7	45,4
16:30:00	16:45:00	13	72,8	96,8	43,5
		7	69,9	89,3	37,5
		2	67,9	85,9	39,9
21:30:00	21:45:00	14	64,1	81,9	34,9
		3	62,6	83,1	40,7
22:30:00	22:45:00	1	62,1	86,4	33,8
23:00:00	23:15:00	4	65,1	83,3	32,8
		5	58,5	76,7	32,7
		6	55,1	72,2	<30
23:30:00	23:45:00	3	54,8	81,2	<30
		8	61,9	89,4	<30
		7	68,4	89,5	39,6

W stanie istniejącym pobliska zabudowa mieszkaniowa i usługowa znajduje się w niewielkiej odległości od przebudowywanego skrzyżowania (od 2,0 m do 12,0 m od krawędzi istniejących jezdni). Planowane zmniejszenie szerokości jezdni nieznacznie odsunie od elewacji budynków źródło hałasu jakim jest ruch drogowy. Odsunięcie to w niewielkim stopniu wpłynie na prognozowane wartości równoważonego poziomu hałasu i stężenia zanieczyszczenia w powietrzu. Przyjęty wzrost ruchu jest wynikiem przyjętych wskaźników obliczeniowych w prognozie, a nie faktem wykonania przebudowy. W prognozie hałasu uwzględniono również unowocześnienie technologii wykonania pojazdów, co spowoduje, że na przestrzeni następnych lat rozwoju motoryzacji poziom hałasu zmaleje. Oznacza to, że zmniejszy się hałas silnika i układu wydechowego a dominującym stanie się przy większych prędkościach hałas powstający na styku opony z jezdnią.

Emisja hałasu komunikacyjnego z pewnością ulegnie zwiększeniu w momencie wybudowania autostrady A1 od Gdańska do Gorzyczek (granica państwa z Czechami). Zgodnie z założeniami teren trasy będzie przebiegał przez teren Gminy Wręczyca Wielka.

Zgodnie z raportem oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia polegającego na budowie stacji tankowania gazu LPG w Wręczyca Wielkiej (działka o nr ew. 744/2) emisja hałasu do środowiska będzie związana z ruchem samochodów korzystających z usług stacji oraz związanych z obsługą tej stacji. Można stwierdzić, że nastąpi niewielki wzrost

emisji hałasu do środowiska w porównaniu ze stanem przed wybudowaniem stacji, również dla pozostałych stacji na terenie gminy.

Hałas kolejowy

Zasięg negatywnego oddziaływania hałasu kolejowego w środowisku, uzależniony od warunków technicznych ruchu, może sięgać po jednej stronie torów w głąb terenu sąsiadującego z koleją do 200 m. Zasięg ten w obszarze zabudowanym w okolicach przy stacjach może zawężać się do linii pierwszej zabudowy, to jest do ok. 40-50 m od torów. Zabudowa mieszkaniowa na terenie gminy znajduje się w dalszej odległości od torów.

Przez teren gminy przebiegają dwie magistrale kolejowe. Magistrala kolejowa Herby Nowe – Oleśnica, na której znajduje przystanek kolejowy Kuleje. Istnieje prawdopodobieństwo zlikwidowania w najbliższym czasie ruchu pociągów osobowych na omawianej linii kolejowej, co spowodowałoby ograniczenie emisji hałasu do środowiska naturalnego. Obecnie w ciągu doby na omawianej trasie odbywa się ruch 20 pociągów osobowych, nie ma natomiast ruchu pociągów towarowych. Dopuszczalna prędkość nie przekracza 100km/h. Na odcinku magistrali przebiegającej przez teren gminy nie prowadzono żadnych pomiarów hałasu.

Magistrala kolejowa nr 131 Chorzów Batory – Tczew wchodzi w skład ciągu przewozowego CE – 65. W granicach administracyjnych gminy znajduje się jedna stacja kolejowa – Wręczyca. Obecnie w ciągu doby na omawianej trasie odbywa się ruch 58 pociągów towarowych oraz 10 pociągów osobowych. Dopuszczalna prędkość nie przekracza 100km/h.

Hałas przemysłowy

Na terenie gminy nie ma zakładów przemysłowych, są natomiast zakłady produkcyjne. Jednak w każdym przypadku spełnione są warunki jeśli chodzi o dopuszczalny poziom hałasu na terenach sąsiadujących do terenów, do których inwestor i użytkownik ma tytuł prawny. Istnieje możliwość przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu w pewnych warunkach przez niektóre zakłady przez zastosowanie określonych urządzeń. Technologia oczyszczania ścieków w oczyszczalni ścieków we Wręczyca Wielkiej nie powoduje emisji hałasu do środowiska. Istnieje prawdopodobieństwo, że w momencie modernizacji lub zastosowania nowej technologii oczyszczania ścieków nastąpi emisja hałasu do środowiska.

Podsumowanie

Zagrożenie hałasem na terenie gminy Wręczyca Wielka występuje obecnie ze strony komunikacji na drogach wojewódzkich. Zagrożenie hałasem znacznie wzrośnie w momencie wybudowania autostrady A1, która zgodnie z planem ma przebiegać przez teren gminy. Podstawowym warunkiem poprawy klimatu akustycznego jest konsekwentna realizacja przedsięwzięć w kierunku odciążenia obszarów zurbanizowanych uciążliwego ruchu tranzytowego pojazdów ciężkich. W rejonach dróg zlokalizowanych na terenach pozamiejskich, istotnymi kierunkami działań w zakresie zmniejszenia uciążliwości hałasowej są: odpowiednie planowanie i projektowanie wraz z zabezpieczeniami akustycznymi przebiegu tras komunikacyjnych, dbałość o stan nawierzchni, egzekwowanie przepisów prawa o ruchu drogowym zarówno w zakresie przestrzegania dopuszczalnej prędkości jak i odpowiedniego stanu technicznego pojazdów, w działalności planistycznej należy zwracać szczególną uwagę na funkcję sąsiadujących ze sobą terenów (wymagających komfortu akustycznego) i nie dopuszczać do sytuacji spornych. Gdy przekroczenie dopuszczalnej wartości równoważnego poziomu dźwięku nie przekracza 5 dB, proponuje się często porowate nawierzchnie asfaltowe, które obniżają hałas toczenia pojazdów samochodowych. Również działania polegające na wymianie okien na dźwiękoszczelne w znaczny sposób ograniczać będą negatywne oddziaływanie hałasem. Przepisy prawne narzucają wymóg sporządzania map akustycznych na potrzeby oceny stanu akustycznego środowiska. Obowiązkowo powinny być wykonane mapy hałasu dla dużych aglomeracji oraz terenów poza aglomeracjami – wokół głównych szlaków komunikacyjnych drogowych, kolejowych oraz dużych portów lotniczych – dla obiektów, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne na znacznych obszarach. Z przepisów prawnych wynika ponadto, że obowiązek przeprowadzania okresowych lub ciągłych pomiarów poziomu hałasu w środowisku należy do zarządzających drogą, linią kolejową itd. Zgodnie z programem ochrony środowiska województwa śląskiego w zakresie negatywnego oddziaływania hałasu należy wykonać inwentaryzację narażenia mieszkańców województwa na ponadnormatywny hałas. Inwentaryzacja ta obejmować powinna rozbudowę systemu monitorowania hałasu drogowego oraz opracowanie bądź weryfikację mapy terenów zagrożenia hałasem w tym drogowym na obszar województwa śląskiego. Zadania te, zgodnie z wyżej wspomnianym programem powinny wykonywać Rady Miast/Gmin.

4.3. Zasoby wodne

4.3.1. Wody powierzchniowe

Obszar Gminy Wręczyca Wielka odwadnia sieć rzeczna należąca do zlewni rzeki Warty. Zachodnią i północno - zachodnią część gminy odwadnia Pankówka i Biała Oksza z dopływami, wschodnią - Czarna Oksza z dopływami i Biała Oksza z dopływami, fragmentarycznie Gorzelanka - dopływ Stradomki. Między dopływami Liswarty i Warty przebiega dział wody III - rzędu.

Rzeka Pankówka bierze początek na zachód od miejscowości Węglowice. Długość rzeki na terenie gminy wynosi 19 km. Dolinę rzeki zajmują łąki częściowo podmokłe z nielicznymi torfowiskami. Średnia głębokość rzeki wynosi 0,6 m, szerokość średnia 5 m. Szybkość przepływu rzeki wynosi 0,5 m/s. Średnia wysokość brzegów 1 - 1,5 m. Brzegi na odcinkach uregulowanych zabezpieczone są darnią i płotkiem faszynowym. Nad rzeką Pankówką znajduje się jeden punkt pomiarowo-kontrolny badania jakości wód:

- ujście do Liswarty - 1,3 km.

Rzeka Czarna Oksza bierze początek w okolicy wsi Golce i płynie w kierunku wschodnim. Długość rzeki na terenie gminy wynosi 14 km i odcinek ten jest w całości uregulowany. Średnia głębokość rzeki wynosi 0,5 m, szerokość średnia 4 m. Brzeg posiada zabezpieczony darnią i płotkiem faszynowym. Szybkość przepływu 0,4 m/s. Średni spadek 1 - 5 %.

Rzeka Biała Oksza to prawobrzeżny dopływ Liswarty V rzędu, o całkowitej długości 28,9 km. Źródła Białej Okszy znajdują się koło miejscowości Hutka, do Liswarty uchodzi we wsi Borowa. Zbiera wody z obszaru 159,6 km². Zgodnie z wymaganiami docelowymi woda Białej Okszy powinna spełniać warunki I klasy czystości. Głównymi źródłami zanieczyszczeń tej rzeki jest: Kłobuck, Łobodno i Ostrowy nad Okszą. Do większych zakładów zlokalizowanych tutaj należą: mleczarnia w Kłobucku oraz oczyszczalnia ścieków WPWiK w Kłobucku.

Nad Białą Okszą umiejscowiono trzy punkty pomiarowo-kontrolne badania jakości wód:

- w Kłobucku powyżej mleczarni 21,8 km,
- w Łobodnie poniżej oczyszczalni 14,6 km,
- w Borowej (ujście do Liswarty) 1,0 km.

Ocenę stanu czystości wód dokonano metodą statystyczną Nesmeraka o $w = 90$. Otrzymane wyniki porównane zostały ze wskaźnikami (tab. 26.) zawartymi w rozporządzeniu MOŚZNiL z dnia 5 listopada 1991 roku w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzane do wód lub do ziemi (Dz. U. Nr 116 poz. 503).

Tabela 26. Wartości wskaźników zanieczyszczeń śródlądowych wód powierzchniowych

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka	Klasa czystości		
			I	II	III
1.	Temperatura wody	°C	22 i poniżej	26 i poniżej	26 i poniżej
2.	Odczyn	-	6,5 – 8,5	6,5 – 9,0	6,0 – 9,0
3.	Przewodnictwo właściwe	µs/cm	800 i poniżej	900 i poniżej	1200 i poniżej
4.	Tlen rozpuszczony	mg O ₂ /dm ³	6 i powyżej	5 i powyżej	4 i powyżej
5.	BZT ₅	mg O ₂ /dm ³	4 i poniżej	8 i poniżej	12 i poniżej
6.	ChZT-Mn	mg O ₂ /dm ³	10 i poniżej	20 i poniżej	30 i poniżej
7.	ChZT- Cr	mg O ₂ /dm ³	25 i poniżej	70 i poniżej	100 i poniżej
8.	Chlorki	mg Cl/dm ³	250 i poniżej	300 i poniżej	400 i poniżej
9.	Siarczany	mg SO ₄ /dm ³	150 i poniżej	200 i poniżej	250 i poniżej
10.	Substancje ropuszczone	mg/dm ³	500 i poniżej	1000 i poniżej	1200 i poniżej
11.	Zawiesiny ogólne	mg/dm ³	20 i poniżej	30 i poniżej	50 i poniżej
12.	Sód	mg Na/dm ³	100 i poniżej	120 i poniżej	150 i poniżej
13.	Potas	mg K/dm ³	10 i poniżej	12 i poniżej	15 i poniżej
14.	Azot amonowy	mg N/dm ³	1 i poniżej	3 i poniżej	6 i poniżej
15.	Azot azotanowy	mg N/dm ³	5 i poniżej	7 i poniżej	15 i poniżej
16.	Azot azotynowy	mg N/dm ³	0,02 i poniżej	0,03 i poniżej	0,06 i poniżej
17.	Azot ogólny	mg N/dm ³	5 i poniżej	10 i poniżej	15 i poniżej
18.	Fosforany rozpuszczone	mg PO ₄ /dm ³	0,2 i poniżej	0,6 i poniżej	1 i poniżej
19.	Fosfor ogólny	mg P/dm ³	0,1 i poniżej	0,25 i poniżej	0,4 i poniżej
20.	Żelazo ogólne	mg Fe/dm ³	1 i poniżej	1,5 i poniżej	2 i poniżej
21.	Mangan	mg Mn/dm ³	0,1 i poniżej	0,3 i poniżej	0,8 i poniżej
22.	Cynk	mg Zn/dm ³	0,2 i poniżej	0,2 i poniżej	0,2 i poniżej
23.	Kadm	mg Cd/dm ³	0,005 i poniżej	0,03 i poniżej	0,1 i poniżej
24.	Miedź	mg Cu/dm ³	0,05 i poniżej	0,05 i poniżej	0,05 i poniżej
25.	Nikiel	mg Ni/dm ³	1,0 i poniżej	1,0 i poniżej	1,0 i poniżej
26.	Ołów	mg Pb/dm ³	0,05 i poniżej	0,05 i poniżej	0,05 i poniżej
27.	Fenole lotne	mg/dm ³	0,005 i poniżej	0,02 i poniżej	0,05 i poniżej
28.	Detergenty anionowe aktywne	mg/dm ³	0,2 i poniżej	0,5 i poniżej	1,0 i poniżej
29.	Ekstrakt eterowy	mg/dm ³	5 i poniżej	10 i poniżej	15 i poniżej
30.	Miano Coli typu kałowego	-	1,0 i powyżej	0,1 i powyżej	0,01 i powyżej
31.	Chlorofil „a”	µg/dm ³	10 i poniżej	20 i poniżej	30 i poniżej
32.	Saprobowość	-	oligo do betamezo	betamezo do alfamezo	alfamezo

Wyniki badań fizykochemicznych wód rzeki Biała Oksza w punktach pomiarowo-kontrolnych w roku 1999 przedstawiono w tabeli 27. Wody Białej Okszy były w roku 2001 ponadnormatywnie zanieczyszczone (tab. 28). Ich jakość w porównaniu do roku 1999 uległa pogorszeniu. Natomiast zanieczyszczenie rzek: Pankówka oraz Czarna Oksza nie przekroczyło norm III klasy czystości, o czym decydowała bakteriologia (tab. 28, 29).

Oprócz wód płynących na terenie gminy występują wody powierzchniowe stojące. W pobliżu miejscowości Jezioro i na terenie miejscowości Wręczyca Wielka (przy lesie państwowym) znajdują się zarastające jeziora - oczka. Sztuczny ciąg zbiorników hodowlanych zlokalizowanych na dopływie Czarnej Okszy w miejscowości Grodzisko. W Pile I znajduje się zbiornik wodny.

Tabela 27. Wyniki badań fizykochemicznych wód rzeki Biała Oksza dla punktów pomiarowo-kontrolnych (1999 r.)

Wskaźnik	Jednostka	Biała Oksza – Kłobuck pow. młeczarni 21,8 km				Biała Oksza – Łobodno pon. oczyszczalni 14,6 km				Biała Oksza – Borowa uj. do Liswarty 1 km			
		Wartość średnia	Met. stat. Nesmeraka W = 90	Wskaźnik Przekroc.	Stw. Klasa	Wartość średnia	Met. stat. Nesmeraka W = 90	Wskaźnik Przekroc.	Stw. Klasa	Wartość średnia	Met. stat. Nesmeraka W = 90	Wskaźnik Przekroc.	Stw. Klasa
Temp. wody	°C	9,4	18,34	0,834	I	9,77	17,35	0,789	I	9,42	16,83	0,765	I
Odczyn	-	6,94	7,2	0,962	I	7,05	7,5	0,956	I	7,29	7,5	0,947	I
Przew. elektrol.	µs/cm	309,7	359,7	0,45	I	491,2	590,9	0,739	I	458,8	515,4	0,644	I
Tlen rozp.	mg O ₂ /dm ³	9,68	7,108	0,844	I	7,91	4,662	1,29	III	10,4	8,816	0,681	I
BZT ₅	mg O ₂ /dm ³	1,69	2,69	0,673	I	3,17	6,858	1,71	II	1,54	2,484	0,621	I
ChZT-Mn	mg O ₂ /dm ³	9,82	15,49	1,55	II	9,24	13,88	1,39	II	7,48	11,37	1,14	II
ChZT- Cr	mg O ₂ /dm ³	30,1	-	-	-	24,1	-	-	-	24,3	-	-	-
Chlorki	mg Cl/dm ³	15,2	20	0,08	I	36,3	48	0,192	I	28,4	32,38	0,13	I
Siarczany	mg SO ₄ /dm ³	48	70,3	0,469	I	52	67,38	0,449	I	46	53,38	0,356	I
Sub. rozp. Og.	mg/dm ³	222,8	259,5	0,519	I	322,3	397,4	0,795	I	295,2	354,1	0,708	I
Zawiesina ogólna	mg/dm ³	10	18	0,9	I	14,2	27,2	1,36	II	11,1	17,46	0,873	I
Zasadowość ogólna	mg/dm ³	85	116,9	-	-	133,8	173,4	-	-	137,9	162,3	-	-
Wapń	mg Ca/dm ³	46	64,67	-	-	71,4	87,67	-	-	70,2	86,91	-	-
Magnez	mg Mg/dm ³	3,4	3,976	-	-	4,58	5,238	-	-	4,3	4,592	-	-
Sód	mg Na/dm ³	8,16	9,614	0,0961	I	16,9	24,22	0,242	I	14,2	18,72	0,187	I
Potas	mg K/dm ³	3,18	3,93	0,393	I	4,94	6,022	0,602	I	4,27	4,914	0,491	I
Azot amonowy	mg N/dm ³	0,359	0,7846	0,785	I	0,876	2,181	2,18	II	0,214	0,3776	0,378	I

Azot azotynowy	mg N/dm ³	0,0267	0,0546	2,73	III	0,0983	0,2522	12,6	non	0,0283	0,073	3,65	non
Azot azotanowy	mg N/dm ³	2,19	3,798	0,760	I	4,72	6,576	1,32	II	4,03	5,36	1,07	II
Azot Kjeldahla	mg N/dm ³	3,75	6,418	-	-	4,45	7,235	-	-	3,41	5,555	-	-
Azot ogólny	mg N/dm ³	5,97	8,432	1,69	II	9,26	12,79	2,56	III	7,47	9,837	1,97	II
Fosforany	mg PO ₄ /dm ³	0,178	0,4206	2,1	II	1,29	4,89	24,5	non	0,365	0,5848	2,92	II
Fosfor ogólny	mg P/dm ³	0,0642	0,1046	1,05	II	0,366	1,055	10,5	non	0,154	0,2684	2,68	III
Żelazo ogólne	mg Fe/dm ³	0,59	-	-	-	0,252	-	-	-	0,157	-	-	-
Mangan	mg Mn/dm ³	0,0825	-	-	-	0,102	-	-	-	0,085	-	-	-
Chrom ogólny	mg Cr/dm ³	0,01	-	-	-	0,01	-	-	-	0,01	-	-	-
Cynk	mg Zn/dm ³	0,03	-	-	-	0,03	-	-	-	0,035	-	-	-
Kadm	mg Cd/dm ³	0,0001	-	-	-	0,0001	-	-	-	0,0001	-	-	-
Miedź	mg Cu/dm ³	0,0115	-	-	-	0,009	-	-	-	0,0113	-	-	-
Nikiel	mg Ni/dm ³	0,004	-	-	-	0,004	-	-	-	0,004	-	-	-
Ołów	mg Pb/dm ³	0,00225	-	-	-	0,002	-	-	-	0,00175	-	-	-
Fenole lotne	mg/dm ³	0,005	-	-	-	0,005	-	-	-	0,005	-	-	-
Det. Anion. Akt.	mg/dm ³	0,107	-	-	-	0,113	-	-	-	0,273	-	-	-
Ekstr. Eterowy	mg/dm ³	11,6	-	-	-	12,4	-	-	-	12,5	-	-	-
Chlorofil „a”	µg/dm ³	2,58	-	-	-	2,95	-	-	-	2,3	-	-	-
Indeks sap.ses.	-	1,76	2,024	1,35	II	2,18	2,845	1,9	III	1,84	2,108	1,41	II
Miano Coli fek.	ml/bakt.	0,0516	0,000724	1381	non	0,0109	0,001	1000	non	0,0737	0,002344	426,6	non

Tabela 28. Klasyfikacja rzek metodą Nesmeraka w = 90 w roku 2001

Rzeka, długość badana Nazwa przekroju pom.-kontr., lokalizacja pkt. (km rzeki)	Klasyfikacja na podstawie poszczególnych oznaczeń fizykochemicznych							Klasyfikacja według oznaczeń			Klasyfikacja pełna	
	Tlen	BZT ₅ , ChZT, utlenialność	Związki biogenne (bez NO ₂)	Związki mineralne	Metale ciężkie	Zawiesina	Fizykochemicznych bez związków biogennych	Fizyko-chemicznych	Bakteriologicznych			
Pankówka – 23,5 km												
ujście do Liswarty – 1,3 km	I	II	II	I	I	II	II	II	II	III	III	III
Biała Oksza – 28,9 km												
m. Kłobuck, pow. Mieczarni – 21,8 km	I	III	II	I	I	I	I	II	II	III	non	non
m. Łobodno, pon. oczyszczalni – 14,6 km	I	II	non	I	I	II	II	II	II	non	non	non
m. Borowa, ujście do Liswarty – 1,0 km	I	II	III	I	I	I	I	II	II	III	non	non

Tabela 29. Wyniki badań fizykochemicznych wód rzek: Pankówka i Czarna Oksza dla punktów pomiarowo-kontrolnych (01.10.2001 r.)

Wskaźnik	Pkt. pomiarowy	Pankówka – ujście do Liswarty 1,3 km (m. Dankowice III)				Czarna Oksza – m. Trzebca 0,5 km			
		Wartość średnia	Met. stat. Nesmeraka W = 90	Wskaźnik Przekroc.	Stw. Klasa	Wartość średnia	Met. stat. Nesmeraka W = 90	Wskaźnik Przekroc.	Stw. Klasa
Temp. wody	°C	9,81	16,23	0,738	I	10,6	18,3	0,832	I
Odczyn	-	7,18	7,8	0,976	I	7,28	7,7	0,961	I
Przew. elektrol.	µs/cm	313,2	370,5	0,463	I	416,3	495,4	0,619	I
Tlen rozp.	mg O ₂ /dm ³	9,98	8,332	0,72	I	10,4	7,258	0,827	I
BZT ₅	mg O ₂ /dm ³	1,86	2,338	0,585	I	2,46	4,732	1,18	II
ChZT-Mn	mg O ₂ /dm ³	9,38	13,34	1,33	II	9,58	15,3	1,53	II
ChZT- Cr	mg O ₂ /dm ³	27,7	-	-	-	32,9	-	-	-
Chlorki	mg Cl/dm ³	16,7	18,0	0,072	I	18,6	21,46	0,0858	I
Siarczany	mg SO ₄ /dm ³	52,2	68,12	0,454	I	43,6	51,46	0,343	I
Sub. rozp. Og.	mg/dm ³	220,8	287,9	0,576	I	251,8	317,9	0,636	I
Zawiesina ogólna	mg/dm ³	11,4	23,38	1,17	II	10,4	16,3	0,815	I
Zasadowość ogólna	mg/dm ³	67,5	-	-	-	107,5	-	-	-
Wapń	mg Ca/dm ³	42,0	-	-	-	56,4	-	-	-
Magnez	mg Mg/dm ³	5,35	-	-	-	4,6	-	-	-
Sód	mg Na/dm ³	8,38	-	-	-	9,02	-	-	-
Potas	mg K/dm ³	5,55	-	-	-	3,65	-	-	-
Azot amonowy	mg N/dm ³	0,725	1,391	1,39	II	0,537	1,158	1,16	II
Azot azotynowy	mg N/dm ³	0,0304	0,04192	2,10	III	0,0318	0,5338	2,67	III
Azot azotanowy	mg N/dm ³	3,35	4,389	0,878	I	3,79	5,168	1,03	II

Azot Kjeldahla	mg N/dm ³	4,11	6,418	-	-	2,98	5,0	-	-
Azot ogólny	mg N/dm ³	7,49	9,585	1,92	II	6,80	9,476	1,90	II
Fosforany	mg PO ₄ /dm ³	0,0542	0,1076	0,538	I	0,143	0,2768	1,38	II
Fosfor ogólny	mg P/dm ³	0,0825	0,11	1,1	II	0,117	0,1946	1,95	II
Żelazo ogólnie	mg Fe/dm ³	1,16	-	-	-	0,313	-	-	-
Mangan	mg Mn/dm ³	0,145	-	-	-	0,09	-	-	-
Chrom ogólny	mg Cr/dm ³	0,0005	-	-	-	0,009	-	-	-
Cynk	mg Zn/dm ³	0,0282	-	-	-	0,0192	-	-	-
Kadm	mg Cd/dm ³	0,000125	-	-	-	0,000125	-	-	-
Miedź	mg Cu/dm ³	0,0107	-	-	-	0,00775	-	-	-
Nikiel	mg Ni/dm ³	0,00575	-	-	-	0,004	-	-	-
Ołów	mg Pb/dm ³	0,00325	-	-	-	0,00225	-	-	-
Rtęć		0,0001				0,000175			
Fenole lotne	mg/dm ³	0,005	-	-	-	0,00525	-	-	-
Det. Anion. Akt.	mg/dm ³	0,110	-	-	-	0,127	-	-	-
Ekstr. Eterowy	mg/dm ³	6,5	-	-	-	6,0	-	-	-
Chlorofil „a”	µg/dm ³	3,72	-	-	-	9,13	-	-	-
Indeks sap. ses.	-	1,75	-	-	-	1,83	-	-	-
Miano Coli fek.	ml/bakt.	0,0583	0,01	100	III	0,216	0,2482	40,3	III

Potencjalne źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych

Główne zagrożenie dla wód powierzchniowych Gminy Wręczyca Wielka stanowi:

- nieuporządkowana gospodarka ściekami komunalnymi, brak kanalizacji sanitarnej w następujących miejscowościach: Szarlejka, Kalej, Wydra, Pierchno, Zamłynie, Hutka, Golce, Truskolasy, Piła I, Piła II, Kuleje, Brzezinki, Nowiny, Bieżeń, Borowe, Bór Zapilski, Czarna Wieś, Długi Kąt, Jezioro, Klepaczka, Puszczew, Węglowice, jedynie Wręczyca Wielka, Wręczyca Mała i Grodzisko są skanalizowane. Zatem można przypuszczać, że nieoczyszczone ścieki z tak zwanych szamb są wypuszczane do cieków powierzchniowych oraz wywożone na łąki i pola powodując ich zanieczyszczenie. Obecnie jest zakaz wywożenia ścieków ze zbiorników bezodpływowych na oczyszczalnię ścieków typu „Lemna” we Wręcycy Małej, ponieważ dowożone ścieki niszczyły rzęsę wodną, która stanowi biologiczny etap oczyszczania ścieków. Oczyszczalnia ścieków powinna być zmodernizowana, ponieważ zastosowana technologia oczyszczania ścieków nie przynosi pozytywnych rezultatów, wymaganych w obowiązującym pozwoleniu wodno-prawnym, czyli ścieki wypływające z oczyszczalni wprowadzane do cieków Trzopka także powodują jego zanieczyszczenie,
- w mniejszym stopniu wody i ścieki opadowe oraz spływy powierzchniowe z terenu łąk, pól, dróg itd.

Zanieczyszczenia zawarte w wodach opadowych delimituje zanieczyszczenie atmosfery. Tlenki węgla, siarki i azotu przekształcają się częściowo w kwas siarkowy, kwas azotowy i obniżając pH pary wodnej w atmosferze tworzą kwaśne deszcze, przy czym emisja zanieczyszczeń z danej strefy wcale nie decyduje o jakości wód opadowych na danym terenie. Zanieczyszczenia w ściekach opadowych wynikają głównie ze splukiwania obszarów rolnych i leśnych (nawozy i środki ochrony roślin) oraz powierzchni utwardzonych, na których występują następujące zanieczyszczenia:

- paliwa i smary,
- części ogumienia, ziemi, błota,
- frakcje materiałów przewożonych,
- różne odpady,
- odchody zwierząt,
- zanieczyszczenia pochodzące z procesów niszczenia i z remontów nawierzchni.

Zatem zanieczyszczenia wód powierzchniowych powodują spływy powierzchniowe z użytków rolnych oraz „dzikie” zrzuty ścieków do cieków powierzchniowych, rowów lub gruntu. Zanieczyszczenia te powodują z reguły wzrost w wodach zawartości takich substancji, jak: azotany, fosforany oraz zanieczyszczenia bakteriologiczne.

4.3.2. Wody podziemne

Na terenie gminy Wręczyca Wielka wody podziemne występują w dwóch piętrach wodonośnych: czwartorzędowym i jurajskim.

W **piętrze czwartorzędowym** wody gruntowe występują na niewielkiej głębokości, zwierciadło wody o charakterze swobodnym położone jest na głębokości 0,5 – 1,0 m od powierzchni terenu. W obszarze wysoczyzny polodowcowej warstwami wodonośnymi są utwory piaszczysto-żwirowe, które stanowią poziom wodonośny o znaczeniu praktycznym. Utwory piaszczyste częściowo przewarstwione są gliną o różnej miąższości. Wynikiem tego jest wykształcenie dwóch warstw wodonośnych, pierwszej o zwierciadle swobodnym, pozostałych o zwierciadle napiętym. Poziom wód w utworach czwartorzędowych może się łączyć z poziomem wód górnourajskich (wierzchowina jurajska) lub z poziomem piaskowców kościeliskich w przypadku braku warstw izolujących piaski od wapieni i piaski od piaskowców. Poziom ten jest eksploatowany przez ujęcie w Szarlejce i Wręczyca Wielkiej.

W obrębie **piętra jurajskiego** można wyróżnić następujące poziomy wodnośne: górnourajski, piaskowców międzyrudnych, piaskowców kościeliskich.

Poziom górnourajski występuje w wapieniach malmu i ściśle związany jest z systemem szczelin, spękań oraz kawern krasowych od ilości których zależy ilość wody. Poziom ten nie jest eksploatowany.

Poziom piaskowców międzyrudnych występuje w cienkich warstwach piaskowców, w grubej serii iłów rudonośnych. Poziom ten zalega na obszarze prawie całej gminy, został on jednak zaburzony w wyniku eksploatacji rud żelaza. Poziom ten nie jest eksploatowany z uwagi na małą wydajność i złą jakość wody.

Poziom piaskowców kościeliskich występuje w spągowej części doggeru. Warstwami wodonośnymi są piaskowce scementowane w stropie lepiszczem ilastym, ku dołowi przechodzące w piaski luźne. Miąższość tej serii utworów waha się w granicach 10-83 m. Jest to drugi znaczący poziom wodonośny na terenie gminy. Występuje lokalnie pod utworami czwartorzędowymi w Kulejach w okolicach Piły, Jesionki, Zamłynia. Poziom ten jest eksploatowany w ujęciach w miejscowościach Truskolasy, Długi Kąt, Borowe.

Jakość wód podziemnych

Jakość wód podziemnych w utworach czwartorzędowych jest zróżnicowana. Częstym składnikiem wód w utworach czwartorzędu są: żelazo, związki azotu, fosforany, które w zasadniczy sposób rzutują na klasę jakości wody. O jakości wody w utworach czwartorzędowych występujących poza GZWP decyduje zawartość azotanów i żelaza.

Na terenie gminy Wręczyca Wielka z utworów czwartorzędowych pobierana jest woda w ujęciach znajdujących się w miejscowościach: Szarlejka i Wręczyca Wielka. Woda pochodząca z tych ujęć nie jest uzdatniana, sporadycznie poddawana jest dezynfekcji

podchlorynem sodu. Wyniki badań fizyko-chemicznych i bakteriologicznych wody pochodzącej z tych ujęć przedstawiają tabele 30, 31.

Tabela 30. Wskaźniki jakości wody pochodzącej z ujęcia Wręczyca Wielka (26.11.2002r.)

Wskaźnik	Jednostka	Woda surowa	Woda podawana do sieci	Najwyższe dopuszczalne przez RMZ wartości wskaźnik. w wodzie do picia
Mętność	mg/dm ³ SiO ₂	0,6	0,3	1
Barwa	mg/dm ³ Pt	0	0	15
Zapach		Z1R	Z1R	Akceptowalny
Odczyn		7,5	7,6	6,5-9,5
Amoniak	mg/dm ³ N _(NH4)	0	0	0,5
Azotyny	mg/dm ³ NO ₂	0	0	0,1
Azotany	mg/dm ³ NO ₃	61,82	63,06	50
Twardość ogólna	mv/dm ³	4,8	4,88	10
Zasadowość	mv/dm ³	2,1	2,1	Nie normowana
Twardość niewęglanowa	mv/dm ³	2,7	2,78	Nie normowana
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 24h w temp. 37°C		-	30	20
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 72h w temp. 21°C		-	20	100
Wskaźnik Coli		-	4	0
Wskaźnik coli fekalny		-	0	0

Tabela 31. Wskaźniki jakości wody pochodzącej z ujęcia Szarlejka (26.11.2002r.)

Wskaźnik	Jednostka	Woda surowa	Woda podawana do sieci	Najwyższe dopuszczalne przez RMZ wartości wskaźnik. w wodzie do picia
Mętność	mg/dm ³ SiO ₂	0,5	0,3	1
Barwa	mg/dm ³ Pt	0	0	15
Zapach		Z1R	Z1R	Akceptowalny
Odczyn		8	8,1	6,5-9,5
Amoniak	mg/dm ³ N _(NH4)	0	0	0,5
Azotyny	mg/dm ³ NO ₂	0	0	0,1
Azotany	mg/dm ³ NO ₃	55,97	57,75,06	50
Twardość ogólna	mv/dm ³	2,68	2,68	10
Zasadowość	mv/dm ³	0,9	0,9	Nie normowana
Twardość niewęglanowa	mv/dm ³	1,78	1,78	Nie normowana
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 24h w temp. 37°C		-	0	20
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 72h w temp. 21°C		-	100	100
Wskaźnik Coli		-	0	0

Wskaźnik coli fekalny		-	0	0
-----------------------	--	---	---	---

Z analizy badań jakości wody (tab. 30, 31) wynika, że w wodzie znajdują się ponadnormatywne stężenia azotanów. Zatem konieczne jest zastosowanie odpowiedniego procesu uzdatniania wody celem uzyskania poprawy obecnej jakości ujmowanych wód.

Jakość wód w utworach jurajskich jest zróżnicowana od wysokiej do średniej. W wyniku ługowania związków chemicznych w wodach wypełniających wyrobiska kopalniane notuje się zwiększone stężenia siarczanów, żelaza i manganu. Z poziomu jurajskiego wody podziemne na terenie gminy Wręczyca Wielka ujmowane są w miejscowościach: Truskolasy, Długi Kąt, Borowe.

Woda pochodząca z ujęcia Truskolasy jest uzdatniania z uwagi na podwyższone stężenia żelaza i manganu (tab. 32). Proces ten prowadzony jest dwustopniowo:

- I stopień uzdatniania – odmanganianie – stosowane urządzenia: 3 filtry ze złożem dolomitowym,
- II stopień uzdatniania – odżelazianie – stosowane urządzenia: 4 filtry ze złożem z piasku kwarcowego z napowietrzaniem.

Okresowo woda poddawana jest dezynfekcji podchlorynem sodu.

Woda z ujęcia Długi Kąt charakteryzuje się podwyższonym stężeniem żelaza (tab. 33) i również poddawana jest uzdatnianiu w procesie odżelaziania. Stosowane urządzenia to 2 filtry ze złożem piasku kwarcowego z napowietrzaniem. Okresowo woda poddawana jest dezynfekcji podchlorynem sodu.

Woda na ujęciu Borowe (tab. 34) nie wykazuje ponadnormatywnych stężeń badanych wskaźników, poddawana jest jedynie sporadycznej dezynfekcji podchlorynem sodu.

Tabela 32. Wskaźniki jakości wody pochodzącej z ujęcia Truskolasy (21.05.2003r.)

Wskaźnik	Jednostka	Woda surowa	Woda uzdatniona	Najwyższe dopuszczalne przez RMZ wartości wskaźników w wodzie do picia
Mętność	mg/dm ³ SiO ₂	2	0,4	1
Barwa	mg/dm ³ Pt	15	0	15
Zapach		Z5S _(H2S)	Z1R	Akceptowalny
Odczyn		7,5	7,8	6,5-9,5
Amoniak	mg/dm ³ N _(NH4)	0,12	0	0,5
Azotyny	mg/dm ³ NO ₂	0	0	0,5
Azotany	mg/dm ³ NO ₃	0,2	0,4	50
Chlorki	mg/dm ³ Cl	1,0	2,0	250
Żelazo og.	mg/dm ³ Fe	1,2	<0,04	0,2
Mangan	mg/dm ³ Mn	0,07	0,0	0,05

Twardość ogólna	mv/dm ³	2,24	2,32	10
Zasadowość	mv/dm ³	2,25	2,20	Nie normowana
Twardość niewęglanowa	mv/dm ³	-	0,12	Nie normowana
Zasadowość alkaliczna	mv/dm ³	0,01	-	Nie normowana
Dwutlenek węgla wolny	mg/dm ³ CO ₂	7,0	8,8	Nie normowany
Dwutlenek węgla agresywny	mg/dm ³ CO ₂	2,2	5,5	Woda nie powinna być agresywna
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 24h w temp. 37°C		0	0	20
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 72h w temp. 21°C		0	4	100
Wskaźnik Coli		0	0	0
Wskaźnik coli fekalny		0	0	0

Tabela 33. Wskaźniki jakości wody pochodzącej z ujęcia Długi Kąt (25.02.2003 r.)

Wskaźnik	Jednostka	Woda surowa	Woda uzdatniona	Najwyższe dopuszczalne wartości wskaźników zawarte w RMZ z dn.04.09.02 r.
Mętność	mg/dm ³ SiO ₂	19	2	1
Barwa	mg/dm ³ Pt	40	20	15
Zapach		Z1S _{Fe}	Z1S _(Cl₂)	Akceptowalny
Odczyn		7,9	8,2	6,5-9,5
Amoniak	mg/dm ³ N _(NH₄)	0,18	0,02	0,5
Azotany	mg/dm ³ NO ₃	0,16	0,38	50
Chlorki	mg/dm ³ Cl	2,0	10,0	10
Żelazo og.	mg/dm ³ Fe	2,3	0,21	0,3
Mangan	mg/dm ³ Mn	0,06	0,06	0,12
Twardość ogólna	mv/dm ³	2,2	1,56	10
Zasadowość	mv/dm ³	2,3	1,6	Nie normowana
Zasadowość alkaliczna	mv/dm ³	0,1	0,04	Nie normowana
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 24h w temp. 37°C		0	0	20
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 72h w temp. 21°C		40	0	100
Wskaźnik Coli		0	0	0
Wskaźnik coli typu kałowego		0	0	0

Tabela 34. Wskaźniki jakości wody pochodzącej z ujęcia Borowe (19.03.2003r.)

Wskaźnik	Jednostka	Woda surowa	Woda podawana do sieci	Najwyższe dopuszczalne przez RMZ wartości wskaźników w wodzie do picia
Mętność	mg/dm ³ SiO ₂	0,3	0,1	1
Barwa	mg/dm ³ Pt	0	0	15
Zapach		Z1R	Z1R	Akceptowalny
Odczyn		6,4	6,5	6,5-9,5
Amoniak	mg/dm ³ N _(NH₄)	0	0	0,5
Azotyny	mg/dm ³ NO ₂	0	0	0,5
Azotany	mg/dm ³ NO ₃	39,3	39,8	50
Twardość ogólna	mv/dm ³	1,36	1,56	10
Zasadowość	mv/dm ³	0,3	0,3	Nie normowana
Twardość niewęglanowa	mv/dm ³	1,06	1,26	Nie normowana
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 24h w temp.37°C		2	0	20
Liczba kolonii na agarze w 1 ml wody po 72h w temp.21°C		5	0	100
Wskaźnik Coli		0	0	0
Wskaźnik coli fekalny		0	0	0

Na terenie gminy Wręczyca Wielka monitoring kontrolny realizowany jest na wszystkich ujęciach. Analizy jakości wody prowadzone są przez Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Kłobucku, dodatkowo przez Laboratorium Centralne Badania Wody i Ścieków PWiK w Częstochowie dwa razy do roku lub częściej.

Potencjalne źródła zanieczyszczeń wód podziemnych

Potencjalnymi źródłami zanieczyszczeń wód podziemnych w gminie Wręczyca Wielka mogą być:

- infiltracja zanieczyszczeń z terenów nieskanalizowanych,
- infiltracja wód zanieczyszczonych nawozami i środkami ochrony roślin,
- infiltracja wód z terenów zanieczyszczonych przez obiekty i instalacje przemysłowe np. stacje benzynowe,
- wypłukiwanie zanieczyszczeń z nielegalnych wysypisk śmieci,
- infiltracja z zanieczyszczonych rzek,
- infiltracja zanieczyszczonych opadów atmosferycznych.

4.3.3. Walka z powodzią

Teren gminy nie jest szczególnie zagrożony katastrofalnymi powodziąmi. Obszarami zagrożonymi lokalnymi podtopieniami i zalaniem są tereny znajdujące się w dolinach rzek. Na obszarze gminy nie występują zbiorniki retencyjne. W miejscowości Piła I położony jest zalew sztuczny na rzece Pankówce o pojemności 50000 m³.

Zgodnie z „Regulaminem utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Wręczyca Wielka” zobowiązuje się właściciele nieruchomości do utrzymania drożności rowów przydrożnych, mostków i przepustów wzdłuż nieruchomości, a w razie ich uszkodzenia – do niezwłocznego odtworzenie do stanu poprzedniego. Wskazane jest odpowiednie utrzymanie i konserwacja istniejących systemów melioracji szczegółowych (obszarów w zasięgu rowów nawadniająco - odwadniających), wykluczenie zabudowy z terenu dolin rzecznych.

4.4. Gospodarka wodno-ściekowa

4.4.1. Sieć wodociągowa

Obszar gminy Wręczyca Wielka jest zwodociagowany w 100%. Sieć wodociągowa jest administrowana przez Urząd Gminy. Źródłem zaopatrzenia w wodę są ujęcia wody znajdujące się w miejscowościach: Truskolasy, Borowe, Szarlejka, Wręczyca Wielka, Długi Kąt (lokalizacja ujęć przedstawiona jest w zał. 7). Wykaz ujęć wody, liczbę studni oraz wielkość produkcji wody przedstawia tabela 35.

Tabela 35. Ujęcia wody na terenie gminy Wręczyca Wielka

Nazwa ujęcia	Liczba studni	Produkcja wody m ³ /d	Wielkość zasobów m ³ /rok
	czynne		
Truskolasy	2	480	S-3 429 240 S-4 876 000
Borowe	2	314	S-1 87 600 S-2 350 400
Szarlejka	1	350	S-1 525 000
Wręczyca Wielka	2	400	S-1 330 000 S-2A 230 000
Długi Kąt	1	28	S-1 87 600

Gmina Wręczyca Wielka posiada pozwolenia wodnoprawne na:

- pobór wody podziemnej z ujęcia Truskolasy z utworów wodonośnych jury dolnej (studnia S-4) i jury środkowej (studnia S-3) w ilości 700 m³/d, tj. 255 500 m³/rok (dopuszcza się przekroczenie poboru dobowego pod warunkiem nie przekraczania poboru rocznego); eksploatację ujęcia wód podziemnych składającego się z dwóch studni wierconych S-4 i S-3, z których studnia S-3 stanowi rezerwę w przypadku awarii studni S-4; (decyzja nr ROŚ.IV.6223/4/01 wydana przez Starostwo Powiatowe w Kłobucku),
- pobór wody podziemnej z ujęcia Borowe z utworów wodonośnych jury dolnej w ilości 450 m³/d, tj. 165 000 m³ na rok (dopuszcza się przekroczenie poboru dobowego pod warunkiem nie przekraczania poboru rocznego); eksploatację ujęcia wód podziemnych składającego się z dwóch studni wierconych S-2 i S-1, z których studnia S-1 stanowi rezerwę w przypadku awarii studni S-2; (decyzja nr ROŚ.IV.6223/5/01 wydana przez Starostwo Powiatowe w Kłobucku),
- pobór wody podziemnej z ujęcia Szarlejka z utworów wodonośnych czwartorzędowych dla potrzeb komunalnych w ilości 504 m³/d, tj. 184 000 m³ rocznie (dopuszcza się przekroczenie poboru dobowego pod warunkiem nie przekraczania poboru rocznego); eksploatację ujęcia wód podziemnych składającego się ze studni Nr 1; (decyzja nr ROŚ.IV.6223/25/01 wydana przez Starostwo Powiatowe w Kłobucku),
- pobór wody podziemnej z ujęcia Wręczyca Wielka z utworów wodonośnych czwartorzędowych dla potrzeb komunalnych w ilości 480 m³/d, tj. 175 000 m³ rocznie (dopuszcza się przekroczenie poboru dobowego pod warunkiem nie przekraczania poboru rocznego); eksploatację ujęcia wód podziemnych składającego się z dwu studni Nr 1 i 2A; (decyzja nr ROŚ.IV.6223/24/01 wydana przez Starostwo Powiatowe w Kłobucku),
- pobór wody podziemnej z ujęcia Długi Kąt w ilości 162 m³/d; eksploatację ujęcia wód podziemnych złożonego ze studni głębinowej oraz stacji uzdatniania wody (decyzja nr OŚ.I.6310/69/98 wydana przez Urząd Wojewódzki w Częstochowie).

Stacje uzdatniania wody zlokalizowane są w miejscowości Truskolasy, Długi Kąt, natomiast w miejscowościach: Szarlejka, Wręczyca Wielka, Borowe zainstalowane są chloratory.

Stan sieci wodociągowej w gminie Wręczyca Wielka jest dobry. W większości zbudowana jest z rur PCV (niewielką ilość stanowią rury azbestowo-cementowe, żeliwne i stalowe). W przyszłości przewiduje się modernizację sieci wykonanej z rur azbestowo-cementowych.

Długość czynnej sieci wodociągowej na terenie gminy wynosi około 200 km. Straty na sieci wynoszące ok. 15% wynikają m.in. z awaryjności sieci, technologicznych pęknięć odcinków sieci, pęknięć cyklicznych na stacji uzdatniania wody, poborów z hydrantów

przez jednostki straży pożarnej do celów operacyjnych oraz z nielegalnych poborów przez odbiorców indywidualnych. Charakterystykę sieci przedstawiono w tabeli 36.

Tabela 36. Charakterystyka sieci wodociągowej w gminie Wręczyca Wielka

Miejscowości zaopatrywane w wodę z poszczególnych ujęć	Liczba ludności zaopatrywana w wodę z poszczególnych ujęć	Długość sieci zaopatrywanej w wodę z poszczególnych ujęć w km	Stosowane procesy uzdatniania wody	Stosowana dezynfekcja wody, środek	Rodzaj materiału z jakiego wykonana jest sieć
Truskolasy , Kuleje, Nowiny, Bór Zapilski, Golce, Piła I i II, Klepaczka, Hutka, Brzezinki, Zamłynie	6918	67, 248	Odmanganianie, odżelazianie	Okresowa dezynfekcja podchlorynem sodu	Całość z PCV
Borowe , Bieżeń, Czarna Wieś, Puszczew, Jezioro, Węglowice	3713	67,085	-	Sporadyczna dezynfekcja podchlorynem sodu	3 km AC reszta z PCV
Szarlejka , Kalej, Wydra, Nowa Szarlejka, Pierchno, Grodzisko	3640	35,266	-	Sporadyczna dezynfekcja podchlorynem sodu	Całość z PCV
Wręczyca Wielka , Wręczyca Mała	3230	21, 600	-	Sporadyczna dezynfekcja podchlorynem sodu	5 km AC 2,5 km żeliwo 1,5 km stal reszta PCV
Długi Kąt	470	9,064	Odżelazianie	Okresowa dezynfekcja podchlorynem sodu	Całość z PCV

Z ujęcia w Truskolasach woda dostarczana jest również do odbiorców w gminie Panki (miejscowości: Koski, Kawki, Kałmuki, Praszczyki, część ul. Częstochowskiej w Pankach).

W okresie długotrwałych upałów zdarzają się zaniki wody w miejscowościach oddalonych od ujęć oraz miejscowościach wyżej położonych.

Strefy ochronne obszarów wodonośnych

W związku z potrzebą ochrony jakościowej wód podziemnych oraz zgodnie z wymogami stosownych przepisów w rejonach eksploatacji ujęć utworzono strefy ochrony bezpośredniej.

Strefę ochrony bezpośredniej posiada każda eksploatowana studnia. Stanowi ją zwykle ogrodzony teren w formie kwadratu o boku około 30 metrów, na którym znajduje się: otwór studzienny, obudowa studni oraz urządzenia służące do poboru, ewentualnie dezynfekcji wody.

Na podstawie decyzji wydanych przez Starostwo Powiatowe w Kłobucku ustalone zostały strefy ochrony bezpośredniej dla ujęcia wód podziemnych:

- w Truskolasach dla studni: S-4 o wymiarach 20x20m,
S-3 o wymiarach 10x10m,
- w miejscowości Borowe o wymiarach 17x39m,
- w miejscowości Długi Kąt o wymiarach 53x57m,

Na ujęciu w Szarlejce ogrodzony teren ochrony bezpośredniej posiada wymiary 25x50m. Lokalizacja ujęcia wody we Wręczycy Wielkiej wraz ze strefą ochronną przedstawiona jest w załączniku 8.

Na terenie ochrony bezpośredniej ujęć należy:

- odprowadzać wody opadowe w sposób uniemożliwiający przedostawanie się ich do urządzeń służących do poboru wody,
- zagospodarować teren zielenią,
- odprowadzać poza granicę terenu ochrony bezpośredniej ścieki z urządzeń sanitarnych, przeznaczonych do użytku osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody,
- ograniczyć do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.

Stref ochrony pośredniej dla ujęć wód ze względu na budowę geologiczną i zagospodarowanie terenu nie ustanawia się.

Na terenie gminy występuje obszar Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 325. Obszar ten jest wskazany do wysokiej ochrony, obowiązują na nim określone zasady postępowania.

4.4.2. Sieć kanalizacyjna

Gmina Wręczyca Wielka skanalizowana jest w 23%. Kanalizacją w analizowanej gminie objęte są następujące miejscowości: Wręczyca Wielka, Wręczyca Mała i Grodzisko (ogółem liczbę ludności podłączonej do kanalizacji w wymienionych miejscowościach szacuje się na 3981). Pozostałe miejscowości nie posiadają kanalizacji. Urząd Gminy jest w posiadaniu koncepcji gospodarki ściekowej, w której przewiduje się budowę sieci kanalizacyjnej dla całej gminy. Obszar gminy, ujęty w koncepcji, został podzielony na trzy zlewnie, a mianowicie:

- Zlewnia I obejmuje miejscowości: Wręczyca Wielka, Wręczyca Mała oraz Grodzisko, lokalizacja oczyszczalni Wręczyca Mała, oczyszczalnia typu „Lemna” – opis w rozdziale 4.4.3. (inwestycja zrealizowana, wymagająca jednakże modernizacji),
- Zlewnia II obejmuje miejscowości: Szarlejka, Kalej, Wydra i Pierchno, lokalizacja oczyszczalni Szarlejka (na etapie koncepcji),

- Zlewnia III obejmuje miejscowości: Zamłynie, Hutka, Golce, Truskolasy, Piła I, Piła II, Kuleje, Brzezinki, Nowiny, Bieżeń, Borowe, Bór Zapilski, Czarna Wieś, Długi Kąt, Jezioro, Klepaczka, Puszczew, Węglowice, projektowana długość sieci kanalizacyjnej wynosi 90 km (w tym 70 km kanalizacji grawitacyjnej, 20 km kanalizacji tłocznej) oraz 24 przepompownie, lokalizacja oczyszczalni Truskolasy, projektowana przepustowość oczyszczalni 1800 m³/d, oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna (Urząd Gminy posiada już projekt techniczny realizacji tego zadania i planuje rozpoczęcie inwestycji).

W pozostałych miejscowościach oraz pojedynczych gospodarstwach lub grupach gospodarstw przewiduje się budowę przyzagrodowych oczyszczalni ścieków.

Istniejąca sieć kanalizacyjna na terenie gminy jest siecią grawitacyjno-pompową, rozdzielczą. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej we Wręcycy Wielkiej, Wręcycy Małej i Grodzisku wynosi 29,3 km. Sieć kanalizacyjna wykonana jest z rur PCV o średnicy ϕ 160 – ϕ 250. Liczba przyłączy wynosi 719.

Z przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy ankiety wynika, że na terenie gminy Wręczyca Wielka pojemność eksploatowanych zbiorników bezodpływowych wynosi **30 288 m³** (tab. 37).

Tabela 37. Objętość zbiorników bezodpływowych tzw. szamb w poszczególnych miejscowościach gminy Wręczyca Wielka

Lp.	Sołectwo	Zbiorniki bezodpływowe, m ³
1.	Pierzchno	1050
2.	Grodzisko	221*
3.	Wręczyca Mała	*
4.	Wydra	109
5.	Nowa Szarlejka	182
6.	Borowe	1479
7.	Bieżeń	2039
8.	Jezioro	332
9.	Kalej	6318
10.	Szarlejka	2049
11.	Węglowice	583
12.	Puszczew	2247
13.	Hutka	963
14.	Golce	515
15.	Wręczyca Wielka	187*
16.	Bór Zapilski	759

17.	Brzezinki	82
18.	Czarna Wieś	775
19.	Piła I	817
20.	Piła II	430
21.	Kuleje	987
22.	Klepaczka	540
23.	Truskolasy	4057
24.	Zamłynie	1514
25.	Długi Kąt	400
26.	Nowiny	1653
27.	RAZEM	30 288

* - miejscowość skanalizowana

4.4.3. Oczyszczalnia ścieków we Wręczyca Małej

Ścieki prowadzone istniejącym systemem kanalizacyjnym trafiają do biologicznej oczyszczalni ścieków typu „Lemna” we Wręczyca Małej. Teren oczyszczalni ścieków położony jest na północny zachód od Wręczyca Wielkiej. Lokalizację oczyszczalni przedstawia załącznik 7. Obecna przepustowość oczyszczalni wynosi 643 m³/d. Aktualnie dopływa do niej 430 m³/d ścieków, czyli oczyszczalnia jest obciążona hydraulicznie w 66,9%.

Oczyszczalnia ścieków typu „Lemna” składa się z następujących urządzeń i obiektów:

1. Kolektor sanitarny doprowadzający ścieki. Ścieki socjalno-bytowe z terenu objętego systemem kanalizacyjnym doprowadzane są kolektorem PVC o średnicy $\phi = 315$. Wylot kolektora doprowadzony jest do komory piaskownika przed kratą gęstą.
2. Piaskownik poziomy o rozmiarach 15,8 × 1,2 m w części wlotowej wyposażony jest w kratę ręczną TKR, pionową o prześwicie pomiędzy prętami – 15 mm. W piaskowniku wyodrębniono dwie komory robocze, pracujące przemiennie. Piasek i łatwoopadająca zawiesina usuwane są ręcznie do pojemnika i po częściowym odwodnieniu przenoszone na poletko. Skratki gromadzone są w koszu ażurowym wyciąganym żurawikiem.
3. Punkt zlewny ścieków dowożonych.

W sąsiedztwie piaskownika zlokalizowany jest punkt zlewny ścieków dowożonych transportem asenizacyjnym. Punkt zlewny stanowi płyta betonowa o wymiarach 3,6 × 3,0 m z wykonaną studzienką. Wlot do studzienki wyposażony jest w kratę koszową. Ze studzienki dowożone ścieki kierowane są do piaskownika. Skratki gromadzone są w ażurowym pojemniku, z którego przepompowywane są na poletko do składowania skratek.

4. Poletko do suszenia odpadów.

Poletko zlokalizowane jest w pobliżu piaskownika, od którego oddzielone jest drogą dojazdową. Powierzchnia poletka wynosi 24m^2 , podzielona jest ściankami żelbetowymi na 3 kwatery. Na dwóch kwaterach składowane są skratki, natomiast trzecia kwatera służy do składowania piasku i zawiesziny łatwoopadającej wybieranej z piaskownika. Skratki i piasek na poletku są higienizowane poprzez przesypywanie kolejnych warstw podchlorynem wapnia. Pod warstwą filtracyjną, ułożoną na dnie poletka, znajduje się drenaż zbierający odcieki ze składowanych odpadów. Odcieki wprowadzane są do stawu napowietrzanego.

5. Staw napowietrzany wykonany jest jako zbiornik częściowo kopany, a częściowo ogroblowany. Uszczelniony jest w dnie i na skarpach folią PCV. Wysokość usypanych grobli wynosi 3,6 m, a szerokość korony 4,0 m. Powierzchnia lustra ścieków wynosi 6025 m^2 , głębokość – 2,95 m. W stawie zawieszono dwie plastikowe przegrody, których zadaniem jest wymuszenie kierunku przepływu ścieków. Na dnie stawu znajduje się instalacja sprężonego powietrza i dyfuzory.

6. Komora przepływowa „A”.

Po przejściu przez staw napowietrzany ścieki przepływają przez kontrolną komorę żelbetową składającą się z dwóch części. Pomiędzy częściami komory wykonano przelew prostokątny regulujący przepływ ścieków pomiędzy stawem napowietrzonym, a stawem doczyszczającym. Do większej części komory doprowadzony jest przewód napowietrzający wprowadzający powietrze z dmuchawy. Powietrze niezbędne jest do szybkiego wymieszania płynących ścieków z siarczanem glinu wspomagającym strącanie związków fosforu zawartych w ściekach. Instalacja ta używana jest w zależności od potrzeb.

7. Staw doczyszczający wykonany jest jako zbiornik częściowo kopany, a częściowo ogroblowany. Wysokość usypanych grobli wynosi 3,55 m, a szerokość komory 4,0 m. Dno i skarpy stawu są uszczelnione folią PCV. Powierzchnia lustra ścieków w stawie doczyszczającym wynosi 5125 m^2 , głębokość stawu 2,9 m. W toni ścieków zawieszono dwie przegrody plastikowe, pionowe wymuszające kierunek przepływu ścieków w stawie. Na powierzchni stawu zainstalowany jest system pływających przegród tworzących kratownicę o wymiarach oczka $3,0 \times 3,0\text{ m}$. W „oczkach” kratownicy zaszczepiono rzęsę wodną będącą istotnym elementem zastosowanej technologii oczyszczania ścieków. W stawie zachodzą procesy doczyszczania ścieków w warunkach beztlenowych wytworzonych przez kożuch rzęsy wodnej rozwijającej się w „oczkach” kratownicy. Kożuch rzęsy uniemożliwia procesy wymiany tlenowej pomiędzy warstwą ścieków wypełniającą staw, a powietrzem atmosferycznym. Kożuch jest swego rodzaju naturalną barierą utrudniającą wymianę termiczną

pomiędzy powietrzem, a ściekami co wpływa stabilizująco na przebieg procesów biologicznych.

8. Komora odpływowa „B”

Ze stawu doczyszczającego ścieki odpływają, poprzez komorę „B” do cieką Trzopka. Komora „B” składa się z dwóch części wykonanych w konstrukcji żelbetowej. Pomiędzy częściami komory „B” zainstalowano przelew Thompsona służący do pomiaru ilości odpływających ścieków. Dla zabezpieczenia wód odbiornika przed przedostawaniem się ewentualnych zanieczyszczeń pływających w dnie części wlotowej komory zainstalowano kratę o prześwicie 5mm wykonaną ze stali nierdzewnej. Z części wylotowej komory oczyszczone ścieki odpływają do cieką Trzopka rurą z PCV o średnicy $\phi = 200$ mm i długości 35m.

9. Kompostownik na biomasę.

Zbierana z powierzchni stawu doczyszczającego rzęsa składowana jest w kompostowniku wykonanym jako zespół „skrzyń” wykonanych z bloczków betonowych. Przednie ściany „skrzyń” wykonane są z desek drewnianych ułożonych w prowadnicach co pozwala na regulowanie wysokości ściany w zależności od ilości rzęsy składowanej w kompostowniku.

Oczyszczalnia eksploatowana jest na podstawie pozwolenia wodnoprawnego z dnia 31.12.2001r. (decyzja ROŚ.III.6225/21/01). Na podstawie tej decyzji Urząd Gminy we Wręczyca Wielkiej uzyskał zgodę na eksploatację oczyszczalni ścieków typu „Lemna” i odprowadzenie oczyszczonych ścieków komunalnych do cieką Trzopka w km 0 + 450 w ilościach $Q_{\text{śrd}} = 433$ m³/d i $Q_{\text{maxd}} = 643$ m³/d o stanie i składzie nie przekraczającym dopuszczalnych wartości wskaźników zanieczyszczeń z grupy A i B, zaostrowanych w odniesieniu do załącznika nr 2 określonych w uprzednio funkcjonującym rozporządzeniu MOŚZNIŁ z dnia 5 listopada 1991 r. w sprawie klasyfikacji wód oraz warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki wprowadzone do wód lub do ziemi (Dz.U. Nr 116, poz.503). Poniżej podano dopuszczalne zaostrowane wartości wskaźników zanieczyszczeń:

Grupa A podstawowe:

- temperatura	35°C;
- odczyn	6,5 – 9,0;
- zawiesina ogólna	40 mg/l;
- BZT ₅	25 mgO ₂ /l;
- ChZT _{Cr}	130 mgO ₂ /l;
- ogólny węgiel organiczny (OWO)	40 mgC/l.

Grupa B eutroficzne:

- azot amonowy 6 mgN_{NH4}/l;
- azot azotanowy 30 mgN_{NO3}/l;
- Azot ogólny 30 mgN/l;
- Fosfor ogólny 5 mgP/l.

Pozwolenie wodnoprawne zostało wydane na czas określony tj. 31 grudnia 2006 r.

Jakość ścieków oczyszczonych odprowadzanych z oczyszczalni do ciekłu Trzopka jest kontrolowana poprzez wykonywane na zlecenie eksploatatora analizy przez Laboratorium Centralne Badania Wody i Ścieków Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego Spółka Akcyjna z częstotliwością 2 razy w roku – w myśl posiadanego pozwolenia wodnoprawnego. Tabela 38 przedstawia analizę ścieków oczyszczonych z dnia 28.08.2002 r.

Tabela 38. Analiza fizyczno-chemiczna oczyszczonych ścieków z Oczyszczalni Ścieków we Wręcycy Wielkiej z dn. 28.08.2002 r.

Lp.	Wskaźnik zanieczyszczeń	Jednostka	Stężenie zanieczyszczeń
1.	temperatura	°C	23,3
2.	pH	-	7,8
3.	utlenialność	mgO ₂ /dm ³	19
4.	BZT ₅	mgO ₂ /dm ³	12
5.	ChZT	mgO ₂ /dm ³	120
6.	Zawiesina ogólna	mg/dm ³	17
7.	Amoniak	mgN _{NH4} /dm ³	26,6
8.	Azot azotynowy	mgN _{NO2} /dm ³	0,052
9.	Azot azotanowy	mgN _{NO3} /dm ³	0,13
10.	Azot ogólny	mgN/dm ³	29,1
11.	Fosfor ogólny	mgP/dm ³	0,85
12.	Ogólny węgiel organiczny	mg/dm ³	22

Tabela 39. Analiza fizyczno-chemiczna oczyszczonych ścieków z Oczyszczalni Ścieków we Wręczycy Wielkiej z dn. 22.05.2002 r. (Laboratorium – Delegatura w Częstochowie WIOŚ w Katowicach)

Lp.	Wskaźnik zanieczyszczeń	Jednostka	Stężenie zanieczyszczeń
1.	temperatura	°C	17
2.	pH	-	7,0
3.	BZT ₅	mgO ₂ /dm ³	79
4.	ChZT	mgO ₂ /dm ³	162
5.	Zawiesina ogólna	mg/dm ³	11,4
6.	Azot amonowy	mgN _{NH4} /dm ³	46,4
7.	Azot azotanowy	mgN _{NO3} /dm ³	0,22
8.	Azot ogólny	mgN/dm ³	14,5
9.	Fosfor ogólny	mgP/dm ³	9,35
10.	Ogólny węgiel organiczny	mg/dm ³	45,2

Analiza wskaźników zanieczyszczeń w odprowadzanych ściekach z dnia 28.08.2002 r. przedstawiona w tabeli 38 wskazuje, że uzyskane wartości nie przekraczają wartości określonych w pozwoleniu wodnoprawnym natomiast ze względu na wysoką wartość azotu ogólnego 29,1 mgN/dm³ następuje przekroczenie dopuszczalnych wartości określonych w załączniku nr 1 do nowego rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 2002r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. 02.212.1799 z dnia 16 grudnia 2002 r.). Ponadto stwierdzono, że wyniki analizy oczyszczonych ścieków przeprowadzonej w maju 2002 r. (tab. 39) zawierają przekroczenia dopuszczalnych wskaźników zanieczyszczeń określonych w pozwoleniu wodnoprawnym. Analizując pracę oczyszczalni ścieków typu „Lemna” we Wręczycy Małej na podstawie wartości wskaźników zanieczyszczenia w oczyszczonych ściekach widać brak prawidłowości w jej działaniu. Zastosowana technologia nie daje oczekiwanych rezultatów oczyszczania doprowadzanych ścieków w ciągu całego roku.

Aktualnym problemem związanym z działalnością oczyszczalni ścieków typu „Lemna” we Wręczycy Małej jest uciążliwość zapachowa występująca w sezonie letnim oraz w sezonie zimowym przekraczanie dopuszczalnych wskaźników zanieczyszczeń określonych w pozwoleniu wodnoprawnym. W sezonie zimowym rzęsa wodna obumiera w związku z tym jeden z etapów oczyszczania ścieków nie przebiega tak jak powinien. Zatem występują zakłócenia w procesie oczyszczania ścieków przepływających przez stawy. Brak tego etapu powoduje zmniejszenie stopnia redukcji zanieczyszczeń w

ściekach i w efekcie końcowym uzyskanie parametrów oczyszczonych ścieków nie spełniających określonych wymogów. Zastosowana technologia „Lemna” nie sprawdza się w polskich warunkach i uzyskiwany efekt oczyszczania ścieków nie jest odpowiedni co do wymagań ustawodawczych. Inne oczyszczalnie posiadające tę technologię były zmuszone do modernizacji ciągu technologicznego oczyszczania ścieków np. oczyszczalnia ścieków w Kochcicach. Podejmowane próby zwiększenia stopnia napowietrzania w stawie napowietrzonym nie przyniosły pozytywnych rezultatów zatem jedynym sposobem na poprawienie warunków działania oczyszczalni jest jej modernizacja.

Obecnie wprowadzony jest zakaz dowożenia ścieków wozami asenizacyjnymi i ich zrzut na oczyszczalnię we Wręczyca Małej. Dowożone ścieki powodowały zakłócenia w jej pracy, niszczyły rzesę wodną w stawach doczyszczających. Zatem można przypuszczać, że nieoczyszczone ścieki z tak zwanych szamb są wypuszczane do cieków powierzchniowych oraz wywożone na łąki i pola. Stężenie ładunku zanieczyszczeń zgromadzonych w zbiorniku bezodpływowym jest bardzo duże i wpływa negatywnie na proces oczyszczania ścieków na oczyszczalni oraz na stopień zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych, dlatego bardzo ważną rzeczą jest budowa kanalizacji na pozostałym terenie gminy Wręczyca Wielka.

4.5. Gospodarka odpadami

Zadania własne gmin obejmują m.in. planowanie przestrzenne, ochronę środowiska i ochronę przyrody, utrzymanie czystości i porządku, urządzeń sanitarnych czy składowisk odpadów komunalnych. Zadania i zakres odpowiedzialności dotyczący utrzymania czystości i porządku zostały określone w ustawie z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 1996, Nr 132, poz. 622, z późniejszymi zmianami). Zgodnie z tą ustawą, utrzymanie czystości i porządku w gminach należy do ich obowiązkowych zadań. W szczególności do obowiązków gminy należy m.in.:

- tworzenie warunków do wykonywania prac związanych z utrzymaniem czystości i porządku na terenie gminy lub zapewnienie wykonania tych prac przez tworzenie odpowiednich jednostek organizacyjnych,
- zapewnienie budowy, utrzymania i eksploatacji własnych lub wspólnych z innymi gminami:
 - instalacji i urządzeń do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów komunalnych,
 - stacji zlewnych, w przypadku gdy podłączenie wszystkich nieruchomości do sieci kanalizacyjnej jest niemożliwe lub powoduje nadmierne koszty,
 - instalacji i urządzeń do zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok zwierzęcych lub ich części,
 - szaletów publicznych,

- zapobieganie zanieczyszczaniu ulic, placów i terenów otwartych, w szczególności przez: zbieranie i pozbywanie się błota, śniegu, lodu oraz innych zanieczyszczeń uprzągniętych z chodników przez właścicieli nieruchomości oraz odpadów zgromadzonych w przeznaczonych do tego celu urządzeniach ustawionych na chodniku,
- organizowanie selektywnej zbiórki, segregacji oraz magazynowania odpadów komunalnych, w tym odpadów niebezpiecznych, przydatnych do odzysku oraz współdziałanie z przedsiębiorcami podejmującymi działalność w zakresie gospodarowania tego rodzaju odpadami,
- zapewnienie zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok bezdomnych zwierząt lub ich części oraz współdziałanie z przedsiębiorcami podejmującymi działalność w tym zakresie.

Prawem gminy jest rozwiązywanie problemów związanych z gospodarowaniem odpadami w trakcie podejmowania decyzji o zagospodarowaniu terenu. Daje to gminom szerokie możliwości wpływania na wszystkie działania związane z wytwarzaniem odpadów.

4.5.1. Odpady komunalne

Rodzaje, ilość i źródło pochodzenia odpadów

Pod pojęciem odpadów komunalnych rozumie się odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych (Ustawa o odpadach Dz. U. 2001 Nr 62, poz. 628).

Źródłami wytwarzania odpadów komunalnych w gminie Wręczyca Wielka są gospodarstwa domowe, instytucje i zakłady infrastruktury oraz zakłady produkcyjne zlokalizowane na obszarze gminy. Zgodnie z podaną definicją odpadów komunalnych zalicza się do nich m.in. odpady z obiektów użyteczności publicznej, z terenów zieleni zorganizowanej, zmiotki uliczne, zawartość koszy.

Ilość oraz skład morfologiczny wytwarzanych odpadów jest złożony, zmienny w czasie, uzależniony od wielu czynników. Do najważniejszych z nich można zaliczyć:

- liczbę i standard życiowy mieszkańców,
- świadomość ekologiczną mieszkańców,
- stopień rozwoju gospodarczego rejonu,
- charakter urbanistyczny,
- techniczno-sanitarne wyposażenie budynków,
- porę roku.

Z powyższych względów określenie ilości powstających odpadów oraz ich składu można dokonać głównie w oparciu o badania przeprowadzone metodycznie w cyklu rocznym. Nie mniej jednak należy domniemywać, że skład morfologiczny odpadów komunalnych powstających w gminie Wręczyca Wielka jest podobny do składu odpadów wytwarzanych w wielu polskich gminach o charakterze wiejskim. Typowy skład morfologiczny takich odpadów przedstawia tabela 40.

Tabela 40. Skład morfologiczny odpadów komunalnych charakterystyczny dla gmin o charakterze wiejskim [%]

Lp	Wskaźnik	Tereny wiejskie
1.	Udział frakcji 0-10 mm	15-70
2.	Organiczne – roślinne	0,0-5,5
3.	Organiczne – zwierzęce	0,0-1,8
4.	Papier i tektura	0,5-8,5
5.	Tworzywa sztuczne	0,5-2,5
6.	Tekstylia	0,5-3,0
7.	Szkło	3,5-18,5
8.	Metale	2,0-20,5
9.	Pozostałe organiczne	3,0-20,0
10.	Pozostałe nieorganiczne	10,0-20,0

W gminie Wręczyca Wielka znajduje się **4293** indywidualnych gospodarstw (posesji). Na podstawie przeprowadzonej ankiety dotyczącej gospodarki odpadami sporządzono zestawienie tabelaryczne (tab. 41), z którego wynika, że **2364** gospodarstw objętych jest zorganizowaną zbiórką odpadów, co stanowi 55% wszystkich gospodarstw w gminie. Objętość wytworzonych w tych gospodarstwach odpadów komunalnych wynosi 428440 dm³/miesiąc. Przyjmując, że według wskaźnika – 0,25 Mg odpowiada 1 m³ odpadów to masa wytworzonych odpadów jest równa 107 Mg/m-c, co w skali roku przekłada się na 1284 Mg. Natomiast pozostałe gospodarstwa tj. **1929** nie posiada podpisanych stosownych umów z firmami zajmującymi się wywozem odpadów. Z analizy przedstawionych danych wynika, że nie wiadomo w jaki sposób unieszkodliwianych jest około 1000 Mg/rok odpadów. Zaznaczyć tu należy, że jest to znaczna część powstających w gminie odpadów komunalnych, co stwarza potencjalne zagrożenie dla środowiska naturalnego. Teoretyczna, całkowita ilość odpadów komunalnych wytwarzanych w gminie Wręczyca Wielka przy uwzględnieniu wskaźnika 0,25 Mg/1mk/rok wynosi 4300 Mg/rok.

Tabela 41. Indywidualni wytwórcy odpadów komunalnych w gminie Wręczyca Wielka (2002 r.)

Lp.	Miejscowość	Ogólna liczba gospodarstw	Liczba mieszkań-ców	Liczba gospodar. objętych zbiórką odpadów	Odpady komunalne objętość w dm ³	
					Firma Lobbe	Firma Bracia Strach
1.	Bieżeń	201	798	138	14640	5040
2.	Borowe	207	960	156	2910	960
3.	Bór Zapilski	99	369	62	8520	960
4.	Brzezinki	26	110	21	3240	-
5.	Czarna Wieś	140	558	76	13230	-
6.	Długi Kąt	152	449	52	5770	-
7.	Golce	90	391	37	3840	-
8.	Grodzisko	184	696	84	5140	7200
9.	Hutka	150	659	67	6060	1080
10.	Jezioro	114	401	71	10080	240
11.	Kalej	416	1640	139	16080	-
12.	Klepaczka	122	435	58	6960	-
13.	Kuleje	199	678	111	14580	960
14.	Nowiny	105	366	52	7320	240
15.	Nowa Szarlejka	51	188	40	6000	-
16.	Pierzchno	74	246	14	2600	-
17.	Piła Pierwsza	77	311	44	7540	-
18.	Piła Druga	92	312	45	2880	360
19.	Puszczew	146	703	115	15170	-
20.	Szarlejka	201	826	104	18480	-
21.	Węglowice	94	382	47	6210	-
22.	Wręczyca Mała	144	626	51	6240	-
23.	Wręczyca Wielka	610	2659	421	180450	-
24.	Truskolasy	478	1978	267	33620	3240
25.	Wydra	49	166	36	4800	-
26.	Zamłyńie	72	292	56	5800	-
27.	Ogółem	4293	17199	2364	408160	20280

System gospodarki odpadami komunalnymi

Gospodarkę odpadami komunalnymi realizuje się poprzez gromadzenie, usuwanie i unieszkodliwianie odpadów. Każdy z wymienionych składników gospodarki odpadami powinien spełniać określone kryteria, aby można było na jego bazie tworzyć w przyszłości rozwiązania systemowe.

System zbiórki odpadów w gminie Wręczyca Wielka prowadzony jest w tzw. „systemie umownym”. Gmina powierzyła wykonywanie zadań z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi podmiotom prawnym w drodze umowy. Usługa ta prowadzona jest przy użyciu znormalizowanego sprzętu (pojemniki wyposażone w dwa kółka, pojemniki stalowe) do gromadzenia i wywozu odpadów. Pojemniki stanowią własność użytkowników, tzn. gospodarstw domowych i firm. Użytkownicy odpowiedzialni są za utrzymanie czystości i eksploatację pojemników. Samochody do wywozu odpadów są specjalistycznymi, wyposażonymi w urządzenia do zagęszczania odpadów i hydraulicznym systemem załadunku pojemników, pojazdami. Na terenie gminy Wręczyca Wielka zbiórką odpadów komunalnych zajmują się następujące firmy:

- Lobbe Częstochowa,
- Bracia Strach Częstochowa.

Gromadzenie odpadów w miejscu ich powstawania stanowi pierwsze ogniwo systemu ich usuwania i unieszkodliwiania. Gromadzenie odpadów powinno stanowić etap krótkotrwały i przejściowy. Ideałem jest szybkie i higieniczne usuwanie odpadów bowiem dla zapewnienia właściwości stanu sanitarnego miejsc przewidzianych do gromadzenia odpadów, szczególnie w okresie wiosenno-letnim, konieczny jest regularny odbiór worków z odpadami i opróżnianie pojemników. Częstotliwość odbioru odpadów, ze względów higienicznych, w przypadku pojemników 110 litrowych oraz 1,1 m³ nie powinna być mniejsza niż raz na dwa tygodnie. Kontenery KP-7 6,5 m³ powinny być opróżniane nie rzadziej niż raz na miesiąc.

W firmach obsługujących funkcjonuje system opróżniania pojemników raz na miesiąc, z możliwością dodatkowego opróżnienia pojemników na zlecenie.

Na terenie gminy Wręczyca Wielka nie ma składowiska odpadów stałych. Obecnie podstawową metodą postępowania z odpadami komunalnymi w gminie jest ich wywóz i składowanie na składowisku w Sobuczynie Młynku, które położone jest poza terenem gminy Wręczyca Wielka.

System selektywnej zbiórki odpadów komunalnych

Podstawowym elementem w dobrze zaprojektowanym systemie gospodarki odpadami komunalnymi jest segregacja odpadów. Segregacja odpadów może być realizowana poprzez system selektywnej zbiórki „u źródła” lub drogą tzw. segregacji wtórnej prowadzonej w zakładach unieszkodliwiania. Selektywna zbiórka odpadów „u

źródła” powinna stanowić pierwszy element każdego systemu gospodarki odpadami, niezależnie od przyjętej technologii zakładu unieszkodliwiania odpadów i uwarunkowań lokalnych systemu.

Na terenie gminy Wręczyca Wielka są podejmowane próby selektywnej zbiórki odpadów (makulatura, szkło, tworzywa sztuczne, metale). Wprowadzono już w 4 miejscach (tj. w miejscowości: Wręczyca Wielka, Kalej, Truskolasy i Węglowice) wielopojemnikowy system zbiórki odpadów, który jest obecnie najczęściej stosowaną metodą selektywnej zbiórki odpadów w Polsce. Polega na zbieraniu poszczególnych frakcji odpadów, stanowiących źródło surowców wtórnych, do oddzielnych pojemników. Na tzw. „wysepkach ekologicznych-gniazdach” wystawiane są trzy pojemniki w zestawach na: makulaturę, szkło oraz tworzywa sztuczne. Część mieszkańców gminy Wręczyca Wielka przystosowała się już do warunków segregacji i korzysta z wystawionych pojemników, dowozi do nich posegregowane odpady pochodzące z domowych gospodarstw.

Głównym celem odzysku surowców wtórnych z odpadów jest oszczędzanie surowców pierwotnych (zasobów surowców naturalnych) oraz ograniczenie wpływu odpadów na środowisko. Z odpadów odzyskiwane są: papier, szkło, tektura, metale, tworzywa sztuczne.

Z uwagi na to, że wdrożenie i rozwój selektywnej zbiórki jest procesem długotrwałym, rozwijanym sukcesywnie, wymagającym zaangażowania środków technicznych i organizacyjnych istotnym elementem tego systemu jest świadomość ekologiczna jego mieszkańców. Należy tu położyć szczególny nacisk na działania propagujące prowadzenie prawidłowej gospodarki odpadami poprzez uświadamianie społeczności lokalnej co do potrzeby ochrony środowiska przed odpadami, celowości selektywnej zbiórki odpadów komunalnych dla zwiększenia odzysku surowców wtórnych z tych odpadów, a w konsekwencji oszczędności objętości eksploatacyjnej składowisk i poprawy standardów sanitarnych i estetycznych środowiska, w którym społeczność ta żyje. Pozwoli to w pewien sposób ograniczyć ilość powstających dzikich wysypisk na terenie gminy. W praktyce wprowadzenie systemu selektywnej zbiórki odpadów powinno zostać poprzedzone przygotowaniem odpowiedniego np. „gminnego regulaminu gospodarki odpadami” i cyklem spotkań z lokalnymi mieszkańcami, wyjaśniającym zasady i mechanizmy jego funkcjonowania. Z doświadczeń europejskich wynika, że osiągnięcie 50% odzysku poszczególnych surowców wtórnych jest wynikiem dobrym, natomiast okres wdrażania systemu ocenia się na około 15 lat.

4.5.2. Odpady niebezpieczne w strumieniu odpadów komunalnych

W odpadach komunalnych pochodzących z gospodarstw domowych znajdują się odpady niebezpieczne, takie jak: przeterminowane lekarstwa, baterie i akumulatory,

odpady lakiernicze, lampy fluorescencyjne. Po użyciu nawozów chemicznych i środków ochrony roślin pozostają odpady niebezpieczne: opakowania i resztki substancji. Wprawdzie nowe ustawodawstwo nakłada na producentów obowiązek przyjmowania opakowań po środkach ochrony roślin, jednak musi być zorganizowany odpowiedni system ich zbiórki. Składowanie odpadów niebezpiecznych na wysypisku bez odpowiednich zabezpieczeń (często na dzikich wysypiskach) jest przyczyną zanieczyszczenia wód podziemnych. Często również odpady zawierające substancje ropopochodne trafiają na wysypisko odpadów komunalnych i powodują nie tylko zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego (w wyniku parowania), ale także stwarzają prawdopodobieństwo wystąpienia pożarów. W oparciu o prowadzony w kraju monitoring odpadów komunalnych szacuje się, że średni krajowy wskaźnik odpadów niebezpiecznych powstających w gospodarstwach domowych i obiektach infrastruktury osiąga wartość 1,3-2,0 kg/mieszkańca/rok, co w przypadku gminy Wręczyca Wielka oznacza około 22,3 – 34,4 Mg odpadów niebezpiecznych w wytwarzanym strumieniu odpadów komunalnych.

4.5.3. Odpady medyczne i weterynaryjne

W działających na terenie gminy Wręczyca Wielka ośrodkach zdrowia powstają odpady medyczne. Odpady medyczne są to odpady pochodzące głównie z zakładów opieki zdrowotnej i z ośrodków zdrowia (szpitali, klinik, gabinetów lekarskich, domów opieki). Odpady z zakładów opieki zdrowotnej składają się z dwóch podstawowych strumieni: odpadów komunalnych i niebezpiecznych odpadów medycznych. Niebezpieczne odpady medyczne to m.in. igły do strzykawek, części ciała i organy ludzkie, odpady zakaźne oraz zużyte substancje chemiczne i leki. Odpady medyczne powinny być odbierane i unieszkodliwiane przez specjalistyczne firmy.

Odpady medyczne powstające na terenie gminy Wręczyca Wielka są odbierane głównie przez firmę LOBBE, a następnie kierowane do stacji termicznej utylizacji zlokalizowanej w Dąbrowie Górniczej. Ilość wytwarzanych odpadów medycznych na terenie gminy (wiejskie ośrodki zdrowia, gabinety stomatologiczne) szacuje się na około 1400 kg/rok. Częstotliwość ich zbierania i wywozu wynosi raz na miesiąc.

4.5.4. Odpady przemysłowe

Oszacowanie wytwarzanych na terenie gminy Wręczyca Wielka ilości odpadów pochodzących z małych i średnich zakładów produkcyjnych jest trudnym zadaniem, ponieważ nie wszystkie z funkcjonujących zakładów składają stosowne informacje dotyczące gospodarki odpadami w zakresie ich ilości oraz metod ich zagospodarowywania, czy unieszkodliwiania. Wynika to z braku wiedzy na temat istniejących przepisów prawnych oraz braku odpowiedniej kontroli wymuszającej dostosowanie się do określonych norm postępowania. Zgodnie z obowiązującymi

przepisami (ustawa o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001r; art.17) wytwarzający odpady jest obowiązany do:

- w przypadku wytwarzania odpadów niebezpiecznych: uzyskać pozwolenie na wytwarzanie odpadów (powyżej 1 tony odpadów niebezpiecznych rocznie) lub decyzję zatwierdzającą program gospodarki odpadami niebezpiecznymi (powyżej 100 kg odpadów rocznie),
- w przypadku wytwarzania odpadów innych niż niebezpieczne: uzyskać pozwolenie na wytwarzanie odpadów (powyżej 5 tysięcy ton odpadów rocznie) lub złożyć informację o wytwarzanych odpadach oraz sposobach gospodarowania wytworzonymi odpadami (od 5 do 5000 ton odpadów rocznie).

Informacje dotyczące ilości wytwarzanych odpadów w niektórych firmach prowadzących działalność na terenie gminy Wręczyca Wielka przedstawiono poniżej. Ilości odpadów wraz z przypisanymi identyfikatorami kodowymi pochodzą z wydanych decyzji i pozwoleń zezwalających na wytwarzanie odpadów.

Zakład PUH KAZ-BIS Sp. j. - A.A.Kozak, Czarna Wieś, ul.Słoneczna 24, 42-133 Węglowice. W wyniku prowadzonej działalności zakładu na terenie własnej posesji powstają odpady niebezpieczne w wyniku demontażu maszyn i urządzeń oraz eksploatacji pojazdów i maszyn.

Ilość odpadów niebezpiecznych poszczególnych rodzajów dopuszczonych do wytworzenia w ciągu roku:

- oleje hydrauliczne zawierające PCB – 13 01 01* - 0,03 Mg/rok,
- zużyte lub nienadające się do użytkowania pojazdy – 16 01 04* - 0,5 Mg/rok,
- filtry olejowe, - 16 01 07* - 0,02 Mg/rok,
- płyny hamulcowe – 16 01 13* - 0,01 Mg/rok,
- transformatory i kondensatory zawierające PCB – 16 02 09* - 0,23 Mg/rok,
- zużyte urządzenia zawierające PCB albo nimi zanieczyszczone inne niż wymienione w 16 02 09 – 16 02 10* - 0,01 Mg/rok,
- baterie i akumulatory ołowiowe – 16 06 01* - 0,08 Mg/rok,
- baterie i akumulatory niklowo-kadmowe – 16 06 02* - 0,01 Mg/rok,
- kable zawierające ropę naftową, smołę i inne substancje niebezpieczne, 17 04 10* - 0,04 Mg/rok.

Sposób gospodarowania odpadami niebezpiecznymi jest następujący:

- Wytworzone odpady są zbierane w sposób selektywny w celu przygotowania ich do transportu do miejsc odzysku lub unieszkodliwiania.
- Odpady są przekazywane wyłącznie podmiotom, które mają możliwości techniczne i technologiczne do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów oraz uzyskały zezwolenia

właściwego organu na prowadzenie działalności w tych zakresach, chyba, że działalność taka nie wymaga uzyskania zezwolenia.

- Transport odpadów odbywa się specjalistycznymi środkami transportu, należącymi do firmy prowadzącej działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych, zgodnie z przepisami obowiązującymi przy transporcie towarów niebezpiecznych i zezwoleniem na prowadzenie tej działalności, wydanym przez właściwego starostę.

Miejsce i sposób magazynowania odpadów niebezpiecznych:

a) odpady są magazynowane w następujący sposób:

- oleje hydrauliczne zawierające PCB - w metalowym oznaczonym pojemniku, w magazynie odpadów niebezpiecznych,
- zużyte lub nienadające się do użytkowania pojazdy - w wydzielonym miejscu, na terenie utwardzonym,
- filtry olejowe, - w metalowym oznaczonym pojemniku, w magazynie odpadów niebezpiecznych,
- płyny hamulcowe - w metalowym oznaczonym pojemniku, w magazynie odpadów niebezpiecznych,
- transformatory i kondensatory zawierające PCB - w metalowym oznaczonym pojemniku, w magazynie odpadów niebezpiecznych,,
- zużyte urządzenia zawierające PCB albo nimi zanieczyszczone inne niż wymienione w 16 02 09 - w metalowym oznaczonym pojemniku, w magazynie odpadów niebezpiecznych,
- baterie i akumulatory ołowiowe - w metalowym oznaczonym pojemniku, w magazynie odpadów niebezpiecznych,
- baterie i akumulatory niklowo-kadmowe - w metalowym oznaczonym pojemniku, w magazynie odpadów niebezpiecznych,
- kable zawierające ropę naftową, smołę i inne substancje niebezpieczne, - w metalowym oznaczonym pojemniku, w magazynie odpadów niebezpiecznych.

b) magazynowanie odpadów odbywa się na terenie do którego posiadacz odpadów ma tytuł prawny, w sposób zapewniający ochronę środowiska gruntowo-wodnego przed zanieczyszczeniem oraz z zachowaniem ustawowych terminów.

c) miejsce magazynowania odpadów jest odpowiednio oznakowane oraz zabezpieczone przed możliwością dostania się osób trzecich.

PHU PRO-KALL-HAND Jerzy Kall, Czarna Wieś, ul. Słoneczna 79

W wyniku działalności zakładu powstają następujące odpady:

- odpadowe oleje smarowe 13 02 02 - 0,2 Mg/rok,
- baterie i akumulatory ołowiowe wraz z elektrolitem 16 06 01 i 16 06 06 - 0,2 Mg/rok,
- lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć 16 08 21 - 0,004 Mg/rok.

PHU AN-MAR, Stacja tankowania gazem LPG – Marcin Walaszczyk, ul.Główna 108, Kalej

Na stacji powstają następujące rodzaje odpadów:

- odpady z czyszczenia zbiorników magazynowych po ropie naftowej i jej produktach – 16 07 06 – 0,05 Mg/rok,
- odpady opakowań sorbentów, tkanin, materiałów filtracyjnych i ochronnych – 15 – 0,1 Mg/rok,
- odpady szlamowe z czyszczenia zbiornika ze studnią chłonną, odprowadzającą wody deszczowe – 13 05 02 – 0,1 mg/rok.

Telekomunikacja posiada w gminie Wręczyca Wielka 3 centrale oraz 13 masztów. W trakcie działalności firmy powstają takie odpady, jak:

- lampy fluorescencyjne – 16 08 21 – 0,015 Mg/rok,
- baterie i akumulatory ołowiowe – 16 06 01 - od 0 – 5 Mg/rok w przypadku awarii, remontów oraz raz na 5-7 lat przy wymianie baterii do około 20 Mg/rok.

Zakład Rzeźnictwo-Wędliniarstwo” PLUMAX – A.B. Pluta, Puszczew

- tłuszcze i mieszaniny olejów z oczyszczania ścieków – 19 08 03 – 0,1 Mg/rok,
- lampy fluorencencyjne i inne odpady zawierające rtęć – 16 08 21 – 0,002 Mg/rok.

Rzeźnictwo Wędliniarstwo – Jerzy Pluta, ul.Długa 114, Borowe

Odpady powstające w trakcie produkcji:

- odpady z mycia i przygotowania surowców – 02 02 01 – 80 ton/rok (kompostowanie),
- surowce i produkty nie nadające się do spożycia i przetwórstwa – 02 02 03 – 60ton/rok (przeznaczone do odzysku R-14),
- osady z zakładowej oczyszczalni ścieków – 02 02 04 – 2,6 ton/rok, odpady poddawane są kompostowaniu (łącznie z odpadami 02 02 01),
- odpadowa tkanka zwierzęca stanowiąca materiał szczególnego i wysokiego ryzyka (SRM) – 02 02 81 – 140 ton/rok (do odzysku – proces R-14),
- żużle i popioły paleniskowe z kotłów – 10 01 01 – 6 ton/rok (składowanie),
- ubrania ochronne inne niż wymienione w 15 02 02 – 15 02 03 – 0,1 ton/rok,
- tłuszcze i mieszaniny olejów z separatorów olej-woda – 19 08 09 – 3 tony/rok (kompostowanie),
- odpady niebezpieczne: zużyte urządzenia elektryczne – 16 02 13.

Ubojnia drobiu i Hurtownia mrożonek JAN-MAR – Marek Bejm, ul.Długa 185, Borowe

Odpady powstające podczas działalności firmy:

- odpady z mycia i przygotowania surowców – 02 02 01 – 20 ton/rok,
- odpadowa tkanka zwierzęca – 02 02 02 - 80 ton/rok,
- niesegregowane odpady komunalne – 20 03 01 - 1,2 tony/rok.

Odpadowa tkanka zwierzęca jest odbierana przez hodowców zwierząt futerkowych, transport własny w szczelnie zabezpieczonych pojemnikach. Pierze jest kompostowane i przeznaczone do wykorzystania, natomiast odpady komunalne są odbierane przez firmę Lobbe – Częstochowa.

Pozostałe zakłady produkują niewielką ilość odpadów są to najczęściej:

- opakowania z papieru i tektury - 15 01 01,
- opakowania z tworzyw sztucznych - 15 01 02,
- opakowania ze szkła - 15 01 07,
- opakowania z metalu - 15 01 04,
- lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć – 16 08 21.

Na odbiór powstających odpadów zakłady mają stosowne umowy z firmami zajmującymi się odbiorem odpadów.

Urząd Gminy Wręczyca Wielka jest eksploatatorem biologicznej oczyszczalni ścieków typu „Lemna” we Wręczyca Małej. W trakcie procesów oczyszczania ścieków w oczyszczalni powstają następujące ilości odpadów (dane za 2002 r.):

- skratki (kod 190802) - ok. 3 ton,
- piasek (kod 190801) - ok. 22 ton,
- osady ściekowe (kod 190805) - 20 ton.

Skratki oraz piasek z piaskowników są magazynowane w pojemnikach metalowych, które opróżniane są w ciągu miesiąca 2-krotnie w zależności od potrzeb przez wyspecjalizowaną firmę.

Natomiast osady ściekowe po uprzednim magazynowaniu i badaniach laboratoryjnych przewiduje się zagospodarowywać rolniczo lub przekazywać na składowisko odpadów. Obecnie wszystkie rodzaje powstających odpadów w oczyszczalni są wywożone i składowane na składowisku odpadów Zakładu Gospodarki Odpadami w Częstochowie Sp. z o.o. w Sobuczynie.

System postępowania z odpadami z zakładów produkcyjnych

Model postępowania z odpadami powstającymi w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej w zakładach produkcyjnych gminy Wręczyca Wielka ulega stopniowym

zmianom, które wynikają ze zmian w uwarunkowaniach ekonomicznych i prawnych. Znaczna część wytwarzanych odpadów jest odbierana przez specjalistyczne firmy (spoza terenu gminy Wręczyca Wielka), z którymi zakłady mają podpisane stosowne umowy na odbiór odpadów.

Ważnym problemem, który dotyczy wielu miejscowości w Polsce jest azbest – zaliczany do odpadów niebezpiecznych. W gminie Wręczyca Wielka także znajdują się posesje, w których dachy budynków domowych, czy też gospodarczych są pokryte eternitem, który został wyprodukowany z azbestu. Oddziaływanie czynników atmosferycznych (wiatr, grad), korozji biologicznej (mchy, porosty) inicjuje proces wietrzenia minerałów azbestowych i uwalnianie do atmosfery włókien azbestowych (zwanym fibrylami). Najgroźniejsze w skutkach jest narażenie organizmu na oddziaływanie włókien azbestu przenikających wraz z wdychanym powietrzem. Objawy kliniczne narażenia na pył azbestu polegają na zwłóknieniu tkanki płucnej i zwapnieniu opłucnej, określane mianem pylicy azbestowej, azbestozy. Obecnie azbest zalicza się do grupy 10 substancji, które wykazują najwyższy potencjał inicjacji nowotworów złośliwych. Największy potencjał wywoływania nowotworów złośliwych u ludzi wykazują włókna o długości większej niż 8 μm i średnicy mniejszej niż 1,5 μs .

Zgodnie z przepisami usuwanie azbestu (Rozporządzenie Ministra Gospodarki z 14.08.98 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest – Dz.U. Nr 138, poz.895) może być wykonywane tylko przez wyspecjalizowaną jednostkę (firmę), posiadającą odpowiednią decyzję wydaną przez starostę. Aby takie zezwolenie uzyskać firma musi dysponować odpowiednim systemem, pracownicy muszą być przeszkoleni oraz firma musi posiadać umowę podpisaną z jednostką, która przyjmuje odpady azbestowe. Jedynym legalnym sposobem unieszkodliwiania azbestu jest składowanie na specjalnych składowiskach (m.in. składowisko w Trzemesznie). Odpadów azbestowych nie wolno kruszyć. Zabezpiecza się je folią polietylenową o grubości 0,2 mm i w takiej formie przekazuje na składowisko. Przewóz odpadów na składowisko może odbywać się tylko wyspecjalizowanym transportem. Firma transportowa musi posiadać zezwolenie na usuwanie azbestu (w tym transport), wydane przez starostę właściwego ze względu na miejsce składowania azbestu. To zezwolenie jest niezależne od zezwolenia na wytwarzanie odpadów azbestowych. Orientacyjny koszt zdjęcia 1 m^2 płyt eternitowych wynosi 25-40 $\text{zł}/\text{m}^2$. Koszt ten obejmuje zdjęcie płyty, zabezpieczenie do transportu, koszty składowania, opłatę za korzystanie ze środowiska opłacaną marszałkowi województwa. Do tego należy doliczyć koszty transportu ok. 3 $\text{zł}/\text{km}$. Koszty składowania azbestu w Trzemesznie wynoszą ok. 800-1200 $\text{zł}/\text{t}$. Powierzchnię dachów pokrytych eternitem w gminie

Wręczyca Wielka oszacowano na podstawie przeprowadzonej ankiety wśród mieszkańców gminy (tab. 42). Powierzchnia ta wynosi 233 155 m².

Tabela 42. Powierzchnia dachów pokrytych eternitem w poszczególnych miejscowościach gminy Wręczyca Wielka

Lp.	Miejscowość	Powierzchnia m ²
1.	Bieżeń	12 675
2.	Borowe	12 877
3.	Bór Zapilski	5 505
4.	Brzezinki	1 550
5.	Czarna Wieś	5 147
6.	Długi Kąt	11 096
7.	Golce	6 249
8.	Grodzisko	11 403
9.	Hutka	10 029
10.	Jezioro	4 557
11.	Kalej	30 800
12.	Klepaczka	9 975
13.	Kuleje	5 436
14.	Nowiny	6 555
15.	Nowa Szarlejka	982
16.	Pierzchno	13 170
17.	Piła Pierwsza	3 253
18.	Piła Druga	5 014
19.	Puszczew	9 510
20.	Szarlejka	15 080
21.	Węglowice	4 280
22.	Wręczyca Mała	9 490
23.	Wręczyca Wielka	13 869
24.	Truskolasy	12 520
25.	Wydra	6 120
26.	Zamłynie	6 013
27.	Ogółem	233 155

4.5.5. Firmy zajmujące się unieszkodliwianiem, przeróbką oraz zbieraniem i transportem odpadów

Na terenie gminy Wręczyca Wielka działają przedsiębiorstwa, które zajmują się unieszkodliwianiem, przeróbką oraz zbieraniem i transportem odpadów należą do nich:

- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „DROMAR” Biuro Rachunkowe - Anna Majchrzak, 42-134 Truskolasy, ul. Kamienna 20,
- PHU MANOMEX - Wojciech Machoń, ul. Krótka 11, 42-284 Herby - miejsce prowadzenia działalności – Puszczew 104,
- ZPHU HENDO - Dobosz Henryk, Wanaty, ul. Spokojna 97, 42-260 Kamienica Polska - miejsce działalności w zakresie odzysku odpadów: Kalej, ul. Kopalniana 1, w zakresie transportu – teren całego kraju,
- Zakład PUH KAZ-BIS Sp. j. - A.A.Kozak, Czarna Wieś, ul. Słoneczna 24, 42-133 Węglowice,
- MARKOL, Czarna Wieś, ul. Słoneczna 125, 42-133 Węglowice,
- Zakład Usługowo-Handlowy – Tadeusz Soluch, ul. Sienkiewicza 23, 42-130 Wręczyca Wielka,
- PERO, ul. Kopalniana 1, 42-221 Kalej,
- Usługi Transportowe - Bronisław Warzycha, Szarlejka 95, 42-221 Częstochowa,
- Handel i Obróbka Drewna - Ryszard Parkitny, Piła II 60, 42-134 Truskolasy.

Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „DROMAR”

Biuro Rachunkowe - Anna Majchrzak, 42-134 Truskolasy, ul. Kamienna 20

Działalność gospodarcza w zakresie skupu złomu i surowców wtórnych:

- 170405 – żelazo i stal,
- 170401 – miedź, brąz, mosiądz,
- 170403 – ołów,
- 170402 – aluminium,
- 170404 – cynk.

Firma jest zobowiązana do:

- czasowego magazynowania w/w odpadów w sposób zapewniający ochronę środowiska,
- zapewnienia właściwych warunków sanitarnych oraz bhp przy pracach z odpadami,
- zgodnie z zawartymi umowami z firmami posiadającymi stosowne zezwolenia prowadzenia ewidencji odpadów zebranych i przekazywanych do dalszego przetworzenia.

Gospodarka odpadami przebiega w następujący sposób:

- Odpady metali kolorowych są magazynowane wewnątrz pomieszczenia, w którym miedź, mosiądz, ołów i aluminium znajdują się w metalowych pojemnikach częściowo pakowane są w worki.
- Odbiór odpadów złomu odbywa się transportem firmy, z którą współpracuje „DROMAR”.
- Zbiór odpadów jest należycie zabezpieczony przed możliwością przenikania do gruntu: złom stalowy magazynowany jest bezpośrednio do pojemnika metalowego który przy pełnym załadunku jest bezpośrednio zabierany samochodem ciężarowym i odstawiany do huty. Pojemnik na złom stalowy i bezpośrednie sortowanie jego odbywa się na placu betonowym o powierzchni 200m² odpowiednio izolowanym folią od gruntu. Zbiór metali kolorowych odbywa się bezpośrednio w pomieszczeniu zamkniętym także wybetonowanym i magazynowanym w pojemnikach metalowych ewentualnie w workach.
- Przewidziany okres prowadzenia działalności gospodarczej 10 lat.

PHU MANOMEX - Wojciech Machoń, ul. Krótka 11, 42-284 Herby

Prowadzenie działalności w zakresie zbierania odpadów metali nieżelaznych i żelaznych w punkcie skupu złomu położonego w miejscowości Puszcze 104.

Rodzaje odpadów:

- zgary z hutnictwa żelaza – 10 02 80
- zgary i żużle odlewnicze – 10 10 03
- cynk twardy – 11 05 01
- popiół cynkowy - 11 05 02
- metale żelazne – 16 01 17
- metale nieżelazne – 16 01 18
- tworzywa sztuczne – 16 01 19
- transformatory i kondensatory zawierające PCB – 16 02 09
- miedź, brąz, mosiądz – 17 04 01
- aluminium – 17 04 02,
- ołów – 17 04 03,
- cynk – 17 04 04,
- żelazo i stal – 17 04 05,
- cyna – 17 04 06,
- mieszaniny metali – 17 04 07,
- kable inne niż wymienione w 17 04 10 – 17 04 11.

Firma jest zobowiązana do:

- czasowego magazynowania w/w odpadów w sposób zapewniający ochronę środowiska – podłoże z wybetonowaną posadzką lub przechowywać w pojemnikach kontenerowych do tego celu przystosowanych,
- zapewnienia właściwych warunków sanitarnych oraz bhp przy pracach z odpadami,
- prowadzenia ewidencji odpadów skupionych i przekazywanych do dalszego przetworzenia podmiotom gospodarczym posiadającym stosowne zezwolenia w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów.

ZPHU HENDO Dobosz Henryk, Wanaty, ul. Spokojna 97, 42-260 Kamienica Polska

Działalność w zakresie odzysku następujących rodzajów odpadów:

- odpady tworzyw sztucznych (kod 07 02 13) – 25 Mg/rok,
- opakowania z tworzyw sztucznych (kod 15 01 02) – 25 Mg/rok.

Miejsce działalności w zakresie odzysku odpadów: **Kalej, ul. Kopalniana 1**, w zakresie transportu – teren całego kraju.

Zakład segreguje odpady wg. koloru i typu tworzywa, następnie odpady są mielone, podawane na walce, gdzie w temp. około 130°C następuje ich uplastycznienie, po czym podawane są na kolejną maszynę, gdzie następuje rozwałcowanie na warstwę o grubości około 1 cm, w temp. 150°C, w końcowym etapie po podaniu na kalander zostanie uformowana folia (produkt końcowy) o grubości około 0,15 mm. Powyższa metoda odzysku zgodnie z załącznikiem nr 5 do ustawy o odpadach, oznaczona została symbolem R14 tj. „Inne działania prowadzące do wykorzystania odpadów w całości lub części lub do odzyskania z odpadów substancji lub materiałów, łącznie z ich wykorzystaniem, niewymienione w punktach od R1 do R13”.

W zakresie prowadzonej przez zakład działalności oprócz produkcji foli PCV mieści się również produkcja granulatu i regranulatu, gotowych do produkcji foli.

Miejsce i sposób magazynowania odpadów:

- odpady gromadzone są w zamkniętej wiacie magazynowej oraz w wydzielonej części hali produkcyjno-magazynowej, w sposób zapewniający ochronę środowiska gruntowo-wodnego przed zanieczyszczeniem oraz z zachowaniem ustawowych terminów.
- magazynowanie odpadów odbywa się na terenie, do którego posiadacz odpadów ma tytuł prawny (umowa dzierżawy),
- miejsce magazynowania odpadów powinno być odpowiednio oznakowane oraz zabezpieczone przed możliwością dostania się osób postronnych i zwierząt.

Transport odpadów do miejsc odzysku odbywa się będzie własnym, zamkniętym samochodem dostawczo-ciężarowym typu PEUGEOT Boxer.

Dodatkowe warunki prowadzenia działalności w zakresie odzysku odpadów:

- procesy odzysku odpadów z tworzyw sztucznych należy prowadzić w pomieszczeniach wyposażonych w wentylację oraz odpowiednie urządzenia odpylające, zgodnie z przepisami w zakresie bhp przy przetwórstwie tworzyw sztucznych,
- pozostałości powstające w wyniku działalności związanej z odzyskiem będą poddawane odzyskowi lub unieszkodliwiane.

Zakład PUH KAZ-BIS Sp. j. - A.A.Kozak, Czarna Wieś, ul.Słoneczna 24, 42-133 Węglowice

Określenie rodzajów odpadów przewidzianych do zbierania i transportu:

- opakowania z papieru i tektury – 15 01 01,
- zużyte opony – 16 01 03,
- tworzywa sztuczne – 16 01 19,
- zużyte urządzenia inne niż wymienione w 16 02 09 do 16 02 13 – 16 02 14,
- szkło – 17 02 02,
- miedź, brąz, mosiądz – 17 04 01,
- aluminium – 17 04 02,
- ołów – 17 04 03,
- cynk – 17 04 04,
- żelazo i stal – 17 04 05,
- cyna – 17 04 06,
- mieszaniny metali – 17 04 07,
- kable inne niż wymienione w 17 04 10 – 17 04 11.

Miejsce i sposób magazynowania odpadów zbieranych:

- opakowania z papieru i tektury – w wydzielonym miejscu, w magazynie odpadów,
- zużyte opony – pod wiatą na utwardzonym podłożu,
- tworzywa sztuczne – w workach z tworzywa, pod wiatą,
- zużyte urządzenia inne niż wymienione w 16 02 09 do 16 02 13 – w metalowym pojemniku, w magazynie odpadów,
- szkło – w metalowym pojemniku, pod wiatą,
- miedź, brąz, mosiądz – w pojemnikach, w magazynie,
- aluminium – w pojemnikach, w magazynie,
- ołów – w pojemnikach, w magazynie,
- cynk – w pojemnikach, w magazynie,
- żelazo i stal – w pryzmach, na terenie utwardzonym,
- cyna – w pojemnikach, w magazynie,
- mieszaniny metali – w pojemnikach, pod wiatą,
- kable inne niż wymienione w 17 04 10 – w pryzmach, pod wiatą.

Sposób transportu odpadów zbieranych:

- transport odpadów z miejsca zbierania do miejsc odzysku lub unieszkodliwiania odbywa się przy użyciu własnych środków transportu - samochodu ciężarowego, (środki transportu powinny być odpowiednio przystosowane do przewozu tego typu odpadów, powinny posiadać aktualne badania techniczne, a kierowcy samochodów stosowne uprawnienia do kierowania nimi).
- transport odpadów odbywa się w sposób zapewniający racjonalne wykorzystania środków transportu i niepowoduje zagrożeń ani uciążliwości dla środowiska.

Dodatkowe warunki prowadzenia działalności w zakresie zbierania i transportu odpadów:

- Odpady należy zbierać w sposób selektywny, a następnie przekazywać wyłącznie podmiotom, które uzyskały zezwolenia właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami (odzysku lub unieszkodliwiania odpadów), chyba że działalność taka nie wymaga uzyskania zezwolenia,
- Osobom zatrudnionym przy zbieraniu i transporcie odpadów należy zapewnić odpowiednie warunki bezpieczeństwa i higieny pracy oraz środki ochrony osobistej, zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie BHP i higieny pracy.

MARKOL, Czarna Wieś, ul. Słoneczna 125, 42 – 133 Węglowice

Prowadzenie działalności w zakresie zbierania i transportu odpadów:

- mineralne oleje hydrauliczne niezawierające związków chlorowcoorganicznych – 130110*,
- syntetyczne oleje hydrauliczne – 13 01 11*,
- oleje hydrauliczne łatwo ulegające biodegradacji – 13 01 12*,
- inne oleje hydrauliczne – 13 01 13*,
- mineralne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe niezawierające związków chlorowcoorganicznych – 13 02 05*,
- syntetyczne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe – 13 02 06*,
- oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe łatwo ulegające biodegradacji – 13 01 07*,
- inne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe – 13 02 08*,
- mineralne oleje i ciecze stosowane jako elektrolizatory oraz nośniki ciepła niezawierające związków chlorowcoorganicznych – 13 03 07*,
- oleje i ciecze stosowane jako elektroizolatory oraz nośniki ciepła łatwo ulegające biodegradacji – 13 03 09*,
- inne oleje i ciecze stosowane jako elektroizolatory oraz nośniki ciepła – 13 03 10*,
- olej opałowy i olej napędowy – 13 07 01*,
- benzyna – 13 07 02*,
- inne paliwa (włącznie z mieszaninami) – 13 07 03*,
- cynk twardy – 11 05 01,
- popiół cynkowy – 11 05 02,

- inne niewymienione odpady – 11 05 99,
- odpady z toczenia i piłowania żelaza oraz jego stopó – 12 01 01,
- odpady z toczenia i piłowania metali nieżelaznych – 12 01 03,
- inne niewymienione odpady – 12 01 99,
- opakowania z metali – 15 01 04,
- metale żelazne – 16 01 17,
- metale nieżelazne – 16 01 18,
- zużyte urządzenia zawierające niebezpieczne elementy inne niż wymienione w 16 02 09 do 16 02 12 – 16 02 13*,
- zużyte urządzenia inne niż wymienione w 16 02 09 do 16 02 13 – 16 02 14,
- niebezpieczne elementy lub części składowe usunięte z zużytych urządzeń – 16 02 15*,
- elementy usunięte z zużytych urządzeń inne niż wymienione w 16 02 15 – 16 02 16,
- nieorganiczne odpady inne niż wymienione w 16 03 03, 16 03 80 – 16 03 04,
- organiczne odpady inne niż wymienione w 16 03 05, 16 03 80 – 16 03 06,
- miedź, brąz, mosiądz – 17 04 01,
- aluminium – 17 04 02,
- ołów – 17 04 03,
- cynk – 17 04 04,
- żelazo i stal – 17 04 05,
- cyna – 17 04 06,
- mieszaniny metali - 17 04 07,
- kable inne niż wymienione w 17 04 10 – 17 04 11,
- papier i tektura – 19 12 01,
- metale żelazne – 19 12 02,
- metale nieżelazne – 19 12 03,
- tworzywa sztuczne i guma – 19 12 04.

Transport złomu odbywać się będzie za pomocą następujących środków transportu: polonez Truck, naczepa skrzyniowa-samowyładowawcza. Natomiast odpady niebezpieczne do czasu wywozu do Rafinerii Nafty „Glimar” S.A. w Gorlicach, z która firma posiada umowę handlową, będą przechowywane w naczepach-cysternach przystosowanych do przewozu materiałów niebezpiecznych klasy 3 i posiadających odpowiednie dokumenty.

Zakład Usługowo-Handlowy – Tadeusz Soluch, ul. Sienkiewicza 23, 42-130 Wręczyca Wielka

Prowadzenie działalności w zakresie zbierania odpadów złomu metali:

- miedzi, brązu, mosiądzu – 17 04 01,

- aluminium – 17 04 02,
- ołowiu – 17 04 03,
- cynku – 17 04 04,
- żelaza i stali – 17 04 05,
- cyny – 17 04 06.

Zbierany złom przechowywany jest w metalowych kontenerach, metalowych pojemnikach i plastikowych workach.

PERO, ul.Kopalniana 1, 42-221 Kalej

Prowadzenie działalności polega na:

- wykorzystaniu odpadów z hałdy kopalnianej w całości lub części,
- odzyskaniu z odpadów (z hałdy kopalnianej) substancji lub materiałów, łącznie z ich wykorzystaniem.

Odpad z wydobywania rud metali - 01 01 01 (z wyłączeniem 01 01 80) stanowią wysiewki syderytowe, które są naturalnym odpadem mineralnym.

Usługi Transportowe - Bronisław Warzycha, Szarlejka 95, 42-221 Częstochowa

Prowadzenie działalności w zakresie transportu następujących odpadów:

- 100101 – żużle, popioły paleniskowe i pyły z kotłów (z wyłączeniem pyłów z kotłów wymienionych w 100104),
- 100102 – popioły lotne z węgla,
- 200301 – niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne.

Firma jest zobowiązana do:

- zapewnienia właściwych warunków sanitarnych oraz bhp przy pracach z odpadami oraz podczas transportu na drogach publicznych,
- prowadzenia ewidencji odpadów zebranych i przekazywanych do dalszego przetworzenia zgodnie z firmami posiadającymi stosowne zezwolenia.

Handel i Obróbka Drewna Ryszard Parkitny, Piła II 60, 42-134 Truskolasy.

Działalność firmy polega na transporcie odpadów (podkłady kolejowe – 17 02 04).

4.5.6. Podsumowanie

Podstawową metodą postępowania z odpadami komunalnymi powstającymi na terenie gminy Wręczyca Wielka jest ich składowanie. Istotnym elementem wdrażania prawidłowego systemu gospodarki odpadami komunalnymi jest świadomość ekologiczna mieszkańców. Powstające na terenie gminy dzikie wysypiska wskazują na konieczność zintensyfikowania działań w kierunku uświadamiania społeczności lokalnej potrzeby ochrony środowiska przed odpadami, celowości selektywnej zbiórki odpadów

komunalnych dla zwiększenia odzysku surowców wtórnych z tych odpadów, a w konsekwencji oszczędność objętości eksploatacyjnej składowisk odpadów jak również poprawy standardów sanitarnych i estetycznych środowiska, w którym społeczność ta żyje.

System gospodarki odpadami przemysłowymi ulega stopniowej poprawie, wynikającej głównie z wprowadzania stosownych uwarunkowań ekonomicznych i prawnych. Jednakże w wyniku recesji gospodarczej, a przez to sytuacji ekonomicznej zakłady ograniczają się jedynie do działań obowiązkowych i nie inwestują znacznie w poprawę gospodarki odpadami. Oszacowanie wytwarzanych w gminie ilości odpadów przemysłowych jest trudnym zadaniem, ponieważ nie wszystkie z funkcjonujących zakładów składają stosowne informacje dotyczące gospodarki odpadami w zakresie ich ilości oraz metod ich zagospodarowywania, czy unieszkodliwiania. Wynika to z braku wiedzy dotyczącej istniejących przepisów prawnych oraz braku odpowiedniej kontroli wymuszającej dostosowanie się do określonych norm postępowania

Istotnym problemem występującym w gminie Wręczyca Wielka jest mała liczba posesji objętych zbiórką odpadów komunalnych, która wynosi około 55% oraz powierzchnia pokryć dachowych wykonanych z eternitu. Należy podjąć działania zmierzające do objęcia zbiórką odpadów wszystkich mieszkańców gminy oraz realizowania programu wymiany, pokryć dachowych i instalacji zawierających azbest w miarę możliwości finansowych gminy.

4.6. Gleby

Gleba jest obok powietrza i wody podstawowym składnikiem środowiska naturalnego człowieka. Stanowi biologicznie czynną powłokę Ziemi, jest źródłem pokarmu dla roślin, a za ich pośrednictwem ludzi i zwierząt. Bierze udział w obiegu podstawowych związków biogeochemicznych, takich jak: woda, tlen, azot, siarka, fosfor. Coraz częściej, różne czynniki pochodzenia naturalnego i antropogenicznego poprzez zanieczyszczenie i skażenie gleb, powodują ich degradację. Stężenie substancji szkodliwych w powietrzu i wodzie może ulec zmniejszeniu dzięki procesom mieszania i rozcieńczenia, natomiast w glebie są one kumulowane i mogą stać się nowymi źródłami zanieczyszczeń. Obniżenie jakości i ilości próchnicy w glebach, wzrost kwasowości, zmiany struktury gleb, wymywanie kationów zasadowych przyczyniają się do gwałtownego obniżenia zasobności i żyzności gleby. Do naturalnych czynników degradujących należą m.in. zmiany klimatyczne, erozja wodna i wietrzna. Wśród czynników pochodzenia antropogenicznego istotny wpływ na zanieczyszczenie gleb ma przemysł i rolnictwo.

Do najważniejszych źródeł zanieczyszczenia gleb należą:

- zanieczyszczenia z atmosfery, których źródłem są pojazdy mechaniczne, mogące osadzać się na powierzchni gleby i roślin,

- spalanie paliw kopalnych,
- emisje pyłów i gazów ze źródeł przemysłowych,
- składowanie odpadów komunalnych i przemysłowych,
- górnictwo i hutnictwo rud metali nieżelaznych,
- nawozy, pestycydy i niewłaściwe rolnicze użytkowanie gruntów.

Do najbardziej narażonych na zanieczyszczenia są tereny wzdłuż arterii komunikacyjnych. Eksploatacja dróg i pojazdów jest przyczyną przenikania do gleby: tlenków azotu, pochodnych węglowodorów, ołowiu, kadmu, niklu, miedzi i cynku. Kolizje drogowe z udziałem pojazdów transportujących substancje niebezpieczne powodują lokalne zagrożenia dla środowiska glebowego przez skażenia substancjami ropopochodnymi (ropa, benzyna, olej opałowy, smary), kwasami (kwas solny, kwas siarkowy) i innymi.

Typy gleb

Na terenie gminy Wręczyca Wielka występują gleby w większości wykształcone w materiale czwartorzędowym, jak: piaski, gliny, muły i torfy oraz powstałe ze skał wieku jurajskiego: ility, wapienie.

Pod względem typologicznym większość gleb należy do typu pseudobelice. Kompleksy tych gleb rozrzucone są na całym terenie gminy. Zajmują one około 70% użytków rolnych. Mniejsze powierzchnie zajmują gleby brunatne (3%), lokalnie występują czarne ziemie i rędziny. W dolinach rzek gruntów strumieni wykształciły się gleby hydrogeniczne, mady i gleby mułowo-torfowe.

Pod względem składu mechanicznego większość gleb wytworzonych jest z piasków w różnym stopniu zaglinienia tj. od piasków luźnych i słabogliniastych poprzez piaski gliniaste lekkie, mocne, gliny oraz ility.

Użytkowanie gruntów

Grunty na terenie gminy użytkowane są głównie na cele rolnicze (56% powierzchni administracyjnej gminy) oraz na cele leśne (36%). Udział procentowy użytkowania gruntów przedstawia tabela 43. Dane uzyskano w Urzędzie Gminy we Wręcycy Wielkiej.

Tabela 43. Powierzchnia według kierunków wykorzystania gruntów (2002 r.)

Wyszczególnienie	Grupy użytkowników					
	Powierzchnia administracyjna gminy		Gospodarstwa indywidualne ¹		Pozostała powierzchnia ²	
	w ha	udział % w pow. ogółem	w ha	udział % w pow. gosp. indywid. ogółem	w ha	udział % w pozostałej pow. ogółem
użytki rolne razem	8341	56,0	7363	90	978	14,7
grunty rolne	6515	44,0	5817	71,2	698	10,5
sady	79	0,5	76	0,9	3	0
łąki	1307	8,9	1102	13,5	205	3,0
pastwiska trwałe	440	3,0	368	4,5	72	1,0
lasy i grunty leśne	5373	36,0	363	4,4	5010	75,4
Pozostałe grunty (pod zabudowaniami, podwórzami drogi, wody i inne grunty użytkowe oraz nieużytki)	1093	7,4	439	5,3	654	9,8
Ogólna powierzchnia gruntów	14807		8165		6642	

- 1) powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych łącznie z indywidualnymi działkami rolnymi, ogrodami działkowymi, wspólnotami i gruntami gminnymi
- 2) Gospodarstwa państwowe (łącznie z gospodarstwami rolnymi Skarbu Państwa), spółdzielnie produkcji rolniczej, gospodarstwa spółek sektora publicznego i sektora prywatnego, własności komunalnej oraz pozostałe grunty nie stanowiące gospodarstw rolnych

Na terenie gminy znajduje się 2550 gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych wynoszących 5582 ha. Wielkość gospodarstw kształtuje się następująco:

od 1-2 ha - 1173 (1686 ha),
 od 2-5 ha - 1053 (3286 ha),
 od 5-7 ha - 182 (1073 ha),
 od 7-10 ha - 90 (744 ha),
 od 10-12 - 34 (418 ha),
 od 12-15 - 18 (352 ha).

Ponadto istnieje 2789 nieruchomości do 1 ha. Według danych uzyskanych w Urzędzie na przestrzeni ostatnich kilku lat nastąpił spadek powierzchni gospodarstw, a zwiększyła się liczba nieruchomości do 1 ha.

Na terenie gminy wyróżnia się następujące kompleksy gleb o zbliżonych właściwościach i wartości użytkowej:

- **typ pseudobielicowo-brunatny**

Do typu pseudobielicowo- brunatnego zaliczono gleby wytworzone z piasków, glin i iłów

- gleby wytworzone z piasków zwałowych

Gleby tego kompleksu charakteryzują się słabym wykształceniem poziomu próchnicznego. Przeważają piaski luźne i słabogliniaste podścielone piaskiem luźnym. Gleby ubogie w składniki pokarmowe dla roślin, przeważnie zbyt przepuszczalne. Plony roślin uzależnione są od ilości opadów atmosferycznych w okresie wegetacji. Uprawia się na nich żyto, łubin i seradelę. Gleby te zaliczone zostały do gleb ornych najsłabszych i słabych VI i V-tej klasy bonitacyjnej gruntów ornych. Najwłaściwszym ich użytkowaniem jest zalesienie. Wchodzą one w skład kompleksu 7-żytni (żytnio ziemniaczany) najsłabszy oraz kompleksu 6-żytni (żytnio-ziemniaczany).

Największe powierzchniowo obszary tych gleb występują w zachodniej części gminy w miejscowościach: Jezioro, Czarna Wieś, Piła, Truskolasy, Hutka.

- kompleks piasków słabogliniastych, piasków gliniastych lekkich na podłożu gliniastym lub iłowym

Gleby tego kompleksu charakteryzują się nieco lepszym wykształceniem poziomu próchnicznego. Są to gleby również mało żyzne okresowo lub stale za suche. Nadają się pod uprawę żyta, ziemniaków, koniczyny białej i seradeli. Korzystniejsze nieco warunki wilgotnościowe posiadają gleby piaskowe o zwięźlejszym podłożu z gliną lub iłem. Zaliczone zostały do gleb średniej jakości (gorsze) oraz klasy bonitacyjnej IV-V gruntów ornych i kompleksu 6-żytni (żytnio-ziemniaczany słaby).

- kompleks piasków mokrych

Gleby wytworzone z piasków gliniastych lekkich i z piasków słabogliniastych częściowo z piasków luźnych. Są to gleby okresowo lub stale za mokre na skutek wysokiego poziomu wód gruntowych lub trudno rozpuszczalnego podłoża. Są to gleby jałowe o niskiej wartości rolniczej. Najczęściej należą do IVb i V klasy bonitacyjnej gruntów ornych i kompleksu zbożowo-pastewnego słabego.

- kompleks gleb wytworzonych z glin

Występują w towarzystwie gleb piaskowych. Przeważają gliny lekkie całkowite lub zalegające na utworach piaszczystych. Wykazują cechy gleb średniej jakości. Zaliczone zostały do IVa-IVb klasy bonitacyjnej gruntów ornych i kompleksu żytni (żytnio-ziemniaczany) dobry i zbożowo-pastewny mocny.

- kompleks wytworzony z iłów

Gleby zaliczone do tego kompleksu, jako gleby zwięzłe są trudne w uprawie i na ogół wszystkie wykazują cechy wysokiego nawilgocenia. Zostały zaliczone w przewadze do

gleb ornych średniej jakości IVa klasy bonitacyjnej, fragmentarycznie do gleb średnio dobrych IVa-IVb klasy bonitacyjnej i kompleksu 8-zbożowo-pastewny mocny. Największe obszary tych gleb występują w miejscowości Grodzisko i Truskolasy.

- **czarne ziemie**

Czarne ziemie występują na terenach warunkujących dobry stan nawilgocenia. Pod względem składu mechanicznego czarne ziemie powstały z piasków gliniastych, rzadziej utworów zwięźlejszych. Nadają się pod uprawę roślin pastewnych i na użytki zielone. Zaliczone zostały do IVb i V-tej klasy bonitacyjnej gruntów ornych i kompleksu 9-zbożowo-pastewny słaby. Na terenie gminy czarne ziemie zajmują tereny niżej położone, jako niewielkie plamy w towarzystwie gleb piaskowych lub mułowo-torfowych.

- **rędziny brunatne wytworzone z twardych skał jurajskich**

Gleby te z uwagi na swoje położenie okresowo są za suche, wytworzone z rędzin mieszanych o miąższości powyżej 60 cm zostały zaliczone do IIIa-IIIb kl. bonitacyjnej gruntów ornych. Wytworzone z rędzin mieszanych o miąższości 30-50 cm zaliczone zostały do IVa-IVb-V klasy bonitacyjnej gruntów ornych i kompleksu pszenno-wadliwy i żytni (żytnio-ziemniaczany) bardzo dobry.

Występują jedynie fragmentarycznie w miejscowości Pierzchno.

- **gleby hydrogeniczne –torfowe, mułowo-torfowe**

Profil glebowy budują utwory organogeniczne o różnym podłożu. Skład mechaniczny tych gleb to torfy, muły i piaski. Gleby te zaliczone zostały do IV klasy bonitacyjnej użytków zielonych. Występują w dolinach rzek: Pankówki, Czarnej Okszy i Gorzelanki, gdzie występowanie wody w profilu glebowym ma charakter stały.

- **mady**

Mady występują w dolinie rzeki Liswarty. W większości zbudowane są z namulów piaszczystych oraz użytkowane głównie jako trwałe użytki zielone łąki. Zaliczone zostały do III-ej, IV-ej i V-ej klasy bonitacyjnej użytków zielonych oraz kompleksu 2z-użytki zielone i kompleksu 3z-użytki zielone słabe i bardzo słabe.

- **łąki i pastwiska**

Łąki i pastwiska zajmują 11,9 ogółu użytków rolnych. W ocenie IUNG Puławy są one w 70% średnio korzystne, w 30% słabe i bardzo słabe.

Łąki położone są w dolinach rzeki Pankówki (dopływ Liswarty), rzeki Białej i Czarnej Okszy oraz Gorzelanki są częściowo podmokłe, zabagnione, wymagają melioracji w rejonie wsi Szarlejka, Kalej, Wydra oraz jej poprawienia w Truskolasach i Jeziorze.

- **grunty marginalne**

Na terenie gminy występują nieużytki, które w ocenie botaników mogą być uznane za użytki ekologiczne (np. łądy). Do gruntów marginalnych można zaliczyć zarastające jeziora „oczka” w pobliżu miejscowości Jezioro oraz przy lesie państwowym na terenie Wręczyca Wielkiej.

- **grunty zdewastowane**

Na terenie gminy znajdują się grunty zdewastowane, głównie po eksploatacji rud żelaza (Kalej, Grodzisko, Wręczyca Wielka, Golce, Hutka, Truskolasy) oraz na skutek działalności przemysłu (cegielnia w Grodzisku).

Bonitacja gleb

w gruntach rolnych:

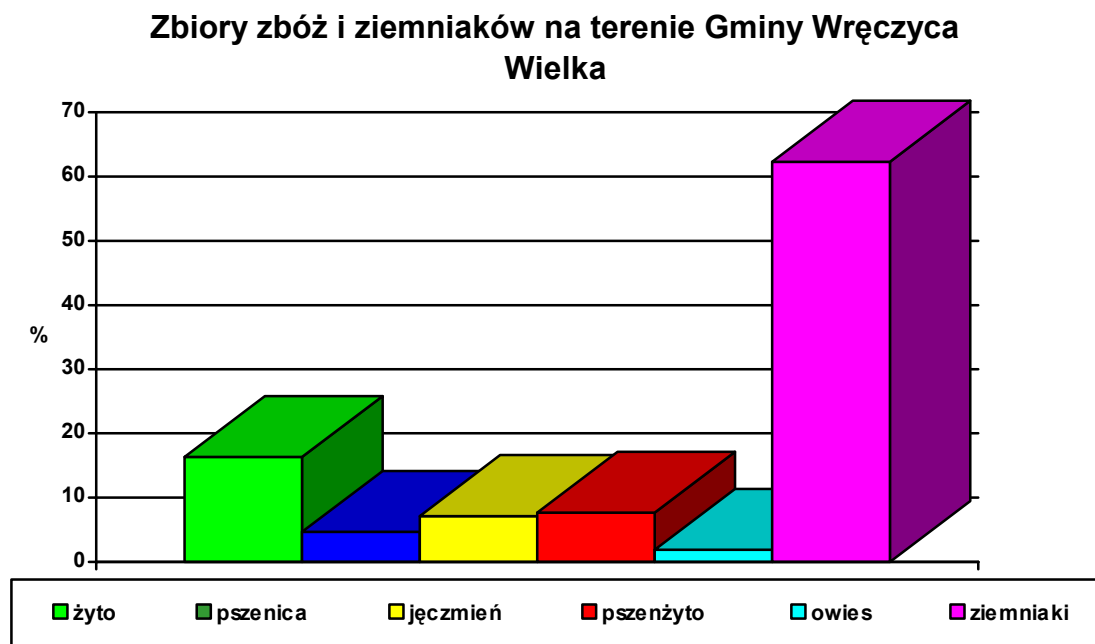
Gleby klasy IIIa	-	0,05 %,
Gleby klasy IIIb	-	0,4 %,
Gleby klasy IVa	-	3,0 %,
Gleby klasy IVb	-	28,0 %,
Gleby klasy V	-	56,5 %,
Gleby klasy VI	-	11,0 %,
Gleby klasy VIz	-	1,1 %.

w użytkach zielonych:

klasy III	-	4 %,
klasy IV	-	41 %,
klasy V	-	44 %,
klasy VI	-	11%.

Uregulowane stosunki wodne występują na 1033 ha, w tym drenowanych gruntów 751 ha i zmeliorowanych za pomocą rowów otwartych 282 ha. Zaobserwowano w ostatnich latach tendencję do odchodzenia od produkcji rolnej na obszarze całej gminy. Z danych wynikających ze Spisu Rolnego wynika, że powierzchnia gruntów odłogowanych wynosi aż 2300 ha.

Na terenie gminy Wręczyca Wielka przeważa uprawa zbóż, ziemniaków i innych okopowych (rys. 5).

Rys. 5. Zbiory zbóż i ziemniaków w gospodarstwach indywidualnych na terenie Gminy Wręczyca Wielka w 1997 roku (źródło „Strategia rozwoju...”)

Sady zajmują niespełna 0,5 % powierzchni gminy. Rejon sadowniczy występuje w miejscowości Wręczyca Wielka. Uprawia się głównie wiśnie i jabłonie.

Propagowanie produkcji zdrowej żywności sprzyja rozwojowi agroturystyki. Na terenie gminy obecnie funkcjonują 2 gospodarstwa agroturystyczne, które są zgłoszone do katalogu gospodarstw agroturystycznych.

Odczyn gleb

Wzrost roślin jest warunkowany i kontrolowany wzajemnym oddziaływaniem wielu czynników. Jednym z nich jest odczyn gleb. Proces zakwaszenia gleb wiąże się ściśle z przemieszczeniem soli i kationów zasadowych z wierzchnich warstw w głąb profilu glebowego. Negatywne skutki zakwaszenia są tym groźniejsze dla mikroorganizmów glebowych a także dla roślin im bardziej została zachwiana równowaga pierwiastków. W związku z dużym udziałem w analizowanych próbach gleb bardzo kwaśnych i kwaśnych, stwierdzono, że około 80% gleb na terenie gminy Wręczyca Wielka wymaga wapnowania. Wapń poprawia właściwości fizyczne, chemiczne i biologiczne gleb. Dzięki lepszej strukturze powstają sprzyjające warunki do tworzenia się próchnicy stabilizującej koloidy glebowe, co przeciwdziała przemieszczaniu drobnych cząstek w głąb profilu i hamuje proces bielicowania i degradacji gleb. W glebach kwaśnych wprowadzenie węgla wapnia wszechstronnie stymuluje działalność heterotroficznych organizmów glebowych, dzięki czemu następuje uaktywnienie substancji organicznych i uruchomienie azotu. Dzięki stymulowaniu procesów enzymatycznych, wapń sprzyja tworzeniu się próchnicy

oraz eliminuje związki organiczne pośrednie, które mogą działać toksycznie na rośliny wyższe. Należy jednak pamiętać, że nadmiar wapnia może spowodować szereg niekorzystnych zjawisk:

- niedobór żelaza, manganu, miedzi i cynku,
- spadek przyswajalności fosforu,
- zakłócenie absorpcji fosforanów przez rośliny, a szczególnie ich metabolizmu w roślinie,
- ograniczenie pobierania i zużytkowania boru,
- zbyt raptowne zmiany pH, które mogą być szkodliwe dla roślin.

Gleby bardzo kwaśne i kwaśne stanowią 80% gleb użytkowanych rolniczo, co wskazuje na wyjątkowo duże potrzeby ich wapnowania, zarówno ze względu na warunki wzrostu i rozwoju uprawianych roślin, jak i negatywnych skutków niskiej pojemności sorpcyjnej gleb. Na terenie gminy co roku ok. 300-400 próbek gleb jest analizowanych przez Stację Chemiczno-Rolniczą w Gliwicach, zgodnie z założeniami monitoringu odczynu pH i zawartości Mg w glebie w ramach ochrony gruntów rolnych przed degradacją wynikającą z nadmiernej kwasowości gleb. Na szczególną uwagę zasługuje jednak fakt braku analiz dotyczących zawartości w glebach gminy metali ciężkich i siarki. Dla większości metali pH gleb poniżej 5,5 sprzyja ich mobilności poprzez wzrost ich stężenia w roztworze glebowym, który przesiąka do głębszych warstw gleby. Mogą być łatwo wprowadzane do uprawianych roślin i stać się zagrożeniem dla zdrowia ludzkiego. Wobec tak dużego udziału gleb kwaśnych monitoring gleb na zawartość metali ciężkich jest konieczny.

4.7. Surowce mineralne

Surowce mineralne występujące na terenie gminy zaliczono do następujących grup surowcowych:

- **surowce okruchowe**

Surowce okruchowe występują w postaci piasków, pospółek i żwirów pochodzenia lodowcowego i wolnolodowcowego. Eksploatowane są w kilku punktach na terenie gminy głównie dla potrzeb budownictwa lokalnego (Grodzisko, Wręczyca Wielka, Truskolasy, Hutka, Nowiny, Czarna Wieś). Ponadto na terenie gminy występują udokumentowane złoża piasków na północ od miejscowości Hutka oraz piasków i żwirów na terenie lasów państwowych na granicy z gminą Panki.

- **surowce ilaste**

Surowce ilaste reprezentowane są przez ility rudonośne doggeru. Wykorzystywane są one do produkcji materiałów ceramicznych (cegła, akerman) dla potrzeb budownictwa lokalnego (cegielnia Grodzisko). Udokumentowane, a nie eksploatowane złoża iłków batońskich (dogger) występuje na terenie miejscowości Grodzisko - Wręczyca Wielka i Mała.

- **surowce wapienne**

Surowce wapienne reprezentowane przez złoża wapieni malmu były eksploatowane dla potrzeb budownictwa lokalnego, w miejscowości Pierzchno. Obecnie eksploatacji zaniechano.

- **rudy żelaza** - złoża udokumentowane - obecnie nie eksploatowane.

4.8. Przyroda

Zgodnie z podziałem fizjograficznym Gmina Wręczyca Wielka położona jest na Wyżynie Woźnico-Wieluńskiej w obrębie trzech mezoregionów fizyczno-geograficznych: Wyżyny Wieluńskiej, rozciągającej się od przełomu Warty w kierunku Wielunia, Obniżenia Górnej Warty i Progu Środkowo-Jurajskiego.

Wyżyna Wieluńska stanowi część płyty jurajskiej, która w kierunku południowo-wschodnim tworzy makroregion Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, pozbawiona jest jednak jego cech krajobrazowych, ponieważ zbudowana jest częściowo z innych pięter jury i zdyslokowana tektonicznie. Wysokości nad poziomem morza dochodzą do 260-300 m. Skały starszego podłoża odsłaniają się spod utworów czwartorzędowych tylko miejscami.

Obniżenie Górnej Warty zostało wypreparowane w mało odpornych na erozję rudonośnych iłach doggeru, przykrytych na powierzchni piaszczysto-gliniastymi utworami czwartorzędu. Falistą powierzchnię „obniżenia...” urozmaicają góry „świadki”, zbudowane z wapieni malmu i keloweju oraz izolowane pagóry i stoliwa zbudowane z utworów czwartorzędowych. W rozległe wyrównane działy wcięły się doliny rzeczne o płaskim, czysto podmokłym dnie. Wschodnią część „obniżenia” odwadnia Warta z dopływami, zachodnią – rzeka Pankówka z dopływami. Garb Herbski, którego północny człon nosi nazwę Pagóry Brzezińskie, stanowi pas wzniesień piaskowcowych o szerokości 2-3 km, ciągnący się między miejscowościami: Piła Jesionka a Podłężem Szlacheckim nad Liswartą. Mają one największą wysokość w części południowo-wschodniej – około 280 m n.p.m. a obniżają się stopniowo w kierunku północno-zachodnim do 260 m n.p.m. Partie wierzchowinowe wznoszą się średnio 1220 m ponad przylegające od południa i północy

obniżenia. Na terenie gminy Wręczyca można wydzielić następujące jednostki morfologiczne:

- wierzchowina jurajska stanowi fragment płaskiego wzniesienia, którego południowo-zachodnie stoki tworzą kuestę jurajską. Wyniesienie to budują wapienie płytowe malmu. W partii szczytowej wapienie te tworzą wychodnie. Spadki terenu w obrębie spłaszczeń 0-2%, w obrębie zboczy 2-5%.
- Pagóry Brzezińskie - na terenie gminy nie stanowią wyraźnych form krajobrazowych. Budujące je piaskowce kościeliskie nie tworzą wychodni i w całości przykryte są płaszczem utworów czwartorzędowych.
- wysoczyzna polodowcowa - zajmuje prawie całą powierzchnię gminy jedynie fragmentarycznie przerywana jest utworami starszymi (wapienie i iły jurajskie). Rzeźbę obszaru stanowi w przewadze niskofalista miejscami płaska mało urozmaicona wysoczyzna o spadkach 0-2%, lokalnie 2-5%, zbudowana z utworów lodowcowych i wodnolodowcowych, spod których miejscami wychodzą utwory starsze. W południowej części gminy rzeźbę obszaru stanowi niskofalista i falista wysoczyzna polodowcowa - okolice miejscowości Węglowice, Borowe i Kuleje. Przez środek gminy ciągnie się falisto-pagórkowata morena czołowa, która w części południowo-wschodniej ma charakter wydłużonego garbu - Szarlejka-Kalej, w części środkowej tworzy pojedyncze płaskie pagórki - Wręczyca Wielka, zaś w okolicy Truskolasów tworzy rozległe stoliwo. Spadki terenu w obrębie spłaszczeń wysoczyzny 0-2%, w obrębie stoków spadki dochodzą nawet do 10%. Cały teren pocięty jest licznymi dolinkami cieków stałych i okresowych.
- doliny rzeczne - wyraźnie zaznaczają się w krajobrazie gminy. Tworzą je przede wszystkim dopływy Pankówki i Czarnej Okszy, wyraźnie zaznaczające się w krajobrazie a zwłaszcza dolina Pankówki. Szerokość terasy zalewowej w/w rzek waha się od 100-250 m. Terasa zalewowa łagodnie przechodzi w terasę nadzalewową i wysoczyznę polodowcową. Wyraźnie krawędzie między doliną a wysoczyzną spotykamy w dolinie Czarnej Okszy (Grodzisko) i Pankówki (Piła II).

Stan zasobów przyrody

Teren gminy Wręczyca Wielka, jest bardzo atrakcyjny przyrodniczo. Wchodzi w skład Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”, będący fragmentem Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET-Polska. Przez teren gminy przebiega częściowo „Szlak Rezerwatów Przyrody” Blachownia - Lipie o łącznej długości 67,5 km. Szlak bierze początek w Blachowni, gdzie projektuje się utworzenie rezerwatu fizjocenotycznego „Moczary Stradomki”. Stąd drogami leśnymi kieruje się na północ (omijając Kalej i Wręcycę Wielką) w kierunku Grodziska. Dalej doliną Czarnej Okszy opuszcza teren gminy. Na teren Gminy Wręczyca Wielka wchodzi ponownie od strony Nadleśnictwa

Kłobuck i prowadzi na zachód linią oddziałową przez zwarty kompleks leśny leśnictwa Skrzyszów w kierunku Truskolas, gdzie zmienia się charakter wędrówki. Otwarty krajobraz z najwyższym wzniesieniem przy ul. Słowackiego w Truskolasach stanowią doskonały punkt widokowy na dolinę Pankówki, którą szlak kieruje się w kierunku Panek, dostarczając wielu wrażeń estetycznych. Ponadto na wartości przyrodnicze gminy składa się bogata i interesująca flora, obejmująca rzadkie rośliny wpisane do „Czerwonej Księgi” (8 gatunków), torfowiska (np. „Jeziorowe Bagno”), stare wiekowe drzewa otaczające obiekty sakralne, czy pojedyncze rozrzucone przy drogach - jako pomniki przyrody. Na szczególną uwagę zasługują ok. 200 - letnie dęby porastające wały obronne i fosa w rezerwacie przyrody „Zamczysko”. Gmina posiada szczegółowe opracowanie dotyczące środowiska przyrodniczego, wykonane przez prof. Janusza Hereźniaka.

Świat roślinny

W tutejszym krajobrazie przyrodniczym główną rolę odgrywa szata roślinna. Panuje powszechne przekonanie, że naturalne – mało zmienione przez przemysł środowisko umożliwiło przetrwanie wielu rzadkim gatunkom roślin, znanym obecnie z niewielu stanowisk w skali kraju. Na terenie gminy Wręczyca Wielka występuje 8 gatunków roślin łąkowo-torfowiskowych, które znalazły się na „Liście roślin zagrożonych w Polsce” (Zarzycki i wsp. 1992), zwanej popularnie „Czerwoną Księgą”:

- goździk pyszny *Dianthus superbus*,
- rosziczka pośrednia *Drosera rotundifolia* (rys. 6),
- rosziczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*,
- storczyk Fucha *Dactylorhiza fuchsii*,
- storczyk plamisty *Dactylorhiza maculata*,
- kruszczyk błotny *Epipactis palustris*,
- turzyca pchła *Carex pulicaris*,
- turzyca Davalla *Carex davalliana*.

Listę tę uzupełniają rośliny rzadkie, będące pod częściową kontrolą, jak storczyk krwisty (*Orchis incarnata*), gółka długoostrogowa (*Gymnadenia conopea*), owadożerny gatunek pływacza zachodniego (*Urticularia neglecta*), lilia złotogłów (*Lilium martagon*) rys. 7, czy reprezentujące gatunki górskie ciemiężycy zielona (*Veratrum lobelianum*) czy świerząbek orzęsiony (*Chaerophyllum hirsutum*) i wiele innych.

W skład zbiorowisk roślinnych gminy wchodzi również gatunki synantropijne, związane z rekultywacją hałd po nieczynnych obecnie kopalniach rud żelaza. Największy udział mają: robienia akacja (*Robinia pseudoacacia*), dąb czerwony (*Quercus rubra*), czeremcha amerykańska (*Padu serotina*), karawana syberyjska (*Caragana arborescens*) i śnieguliczka biała (*Symphoricarpos album*).

Rys. 6. Rosiczka okrągłolistna

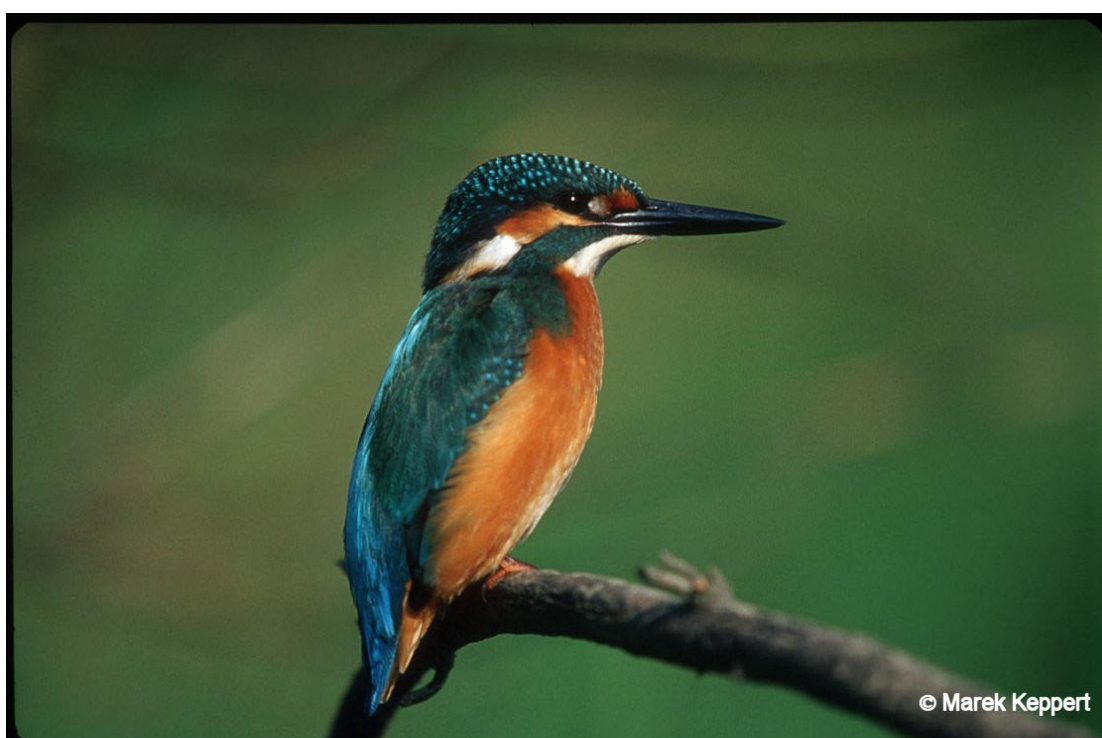

Rys. 7. Lilia złotogłów

Świat zwierzęcy

Fauna omawianego terenu jest również bardzo bogata. W lasach znajdujących się na terenie gminy żyją również zwierzęta rzadkie i chronione. Najliczniej reprezentowane są ssaki, ptaki i owady. W latach 1980-1984 Bieńkowscy stwierdzili występowanie koło Wręczyca 50 gatunków motyli dziennych. W kilku miejscach zabezpieczono kolonie mrówek. Z owadów stwierdzono obecność biegaczy (*Carabus*), tęczników (*Calosoma*), trzmieli (*Bombus*), z mięczaków – ślimaka winniczka (*Helix pomatia*). Do płazów występujących na tym terenie należą – kumaki (*Bombina*), ropuchy (*Bufo*), żaby (*Rana*), rzekotka drzewna (*Hyla arborea*), a do gadów – jaszczurka zwinka (*Lacerta agilis*), padalec zwyczajny (*Anquis fragilis*), zaskroniec zwyczajny (*Natrix natrix*), żmija zygzakowata (*Vipera berus*). Bardzo licznie reprezentowany jest świat ptaków: bocian biały (*Ciconia ciconia*), cierniówka (*Sylvia communis*), czyżyk (*Carduelis spinus*), drozd śpiewak (*Turdus philomelos*), dzięcioły (*Dryocopus*), dzwonec (*Carduelis chloris*), gawron (*Corvus frugilegus*), gil (*Pyrrhula pyrrhula*), jastrząb (*Accipiter gentilis*), jerzyk (*Apus apus*), kos (*Turdus merula*), kruk (*Corvus corax*), kukułka (*Cuculus canorus*), mazurek (*Paser montanus*), muchołówka szara (*Ficedula strata*), myszołów zwyczajny (*Buteo buteo*), pokrzewka ogrodowa (*Sylvia borin*), sierpówka (*Streptopelia decaocto*), sikory (*Parus*), gołąb siniak (*Columba oenas*), skowronek polny (*Alauda arvensis*), sójka (*Garrulus glandarius*), sroka (*Pica pica*), szczygieł (*Carduelis carduelis*), szpak (*Turnus*

vulgaris), trznadel (*Emberiza citrinella*), wilga (*Oriolus oriolus*), wrona (*Corvus corone cornix*), wróbel domowy (*Paser domesticus*), zięba (*Fringilla coelebs*). Do najcenniejszych składników awiofauny okolic Wręczyca należy zimorodek *Albedo attis* (rys. 8) oraz rzadki na niżu krzyżodziób świerkowy *Loxica curvirosta* mający na terenie gminy Wręczyca dużą populację lęgową. Kolejna pod względem liczebności grupa kręgowców to ssaki (w tym głównie gryzonie), z których ochronie podlegają: kret (*Talpa europaea*), jeż wschodni (*Erinaceus concolor*), łasica łąska (*Mustella nivalis*), ryjówkowate (*Soricidae*), wiewiórka (*Sciurus vulgaris*) i nietoperze *Chiroptera*. Występują również powszechnie ssaki będące pod częściową ochroną: zające (*Lepus*), sarny (*Capreolus*), lisy (*Vulpes vulpes*), kuny (*Martes*), dziki (*Sus strofa*).

Rys. 8. Zimorodek

Obszary prawnie chronione

Przeprowadzone ekspertyzy i badania naukowe wykazały szereg cennych przyrodniczo obszarów i obiektów. Są one rozmieszczone w różnych miejscach gminy. Ochrona wszystkich nie jest możliwa, ale spośród nich wyłoniono obszary o dużej bioróżnorodności, skupiające dużą ilość cennych z punktu widzenia ochrony przyrody gatunków. Istniejący rezerwat przyrody, park krajobrazowy oraz szereg pomników przyrody tworzy możliwość długoletniej ochrony prawnej całych ekosystemów i ich kompleksów, a także pozwala na zachowanie wysokich walorów krajobrazowych dużych obszarów gminy.

Na terenie gminy stwierdzono 30 gatunków roślin chronionych, w tym 20 podlegających całkowitej ochronie i 10 gatunków chronionych częściowo:

1. Wawrzynek wilczełyko (*Daphne mezereum*),
2. Bluszcz pospolity (*Hedera helix*),
3. Podrzeń pospolity (*Blechnum spicant*),
4. Widłak jałowcowaty (*Lycopodium annotinum*),
5. Widłak goździsty (*Lycopodium clavatum*),
6. Goździk pyszny (*Dianthus superbus*), rys. 9,
7. Pełnik europejski (*Trollius europaeus*),
8. Rosiczka okrągłolistna (*Drosera rotundifolia*),
9. Rosiczka pośrednia (*Drosera intermedia*),
10. Gniadosz rozesłany (*Pedicularis sylvatica*),
11. Goryczka orzęsiona (*Gentiana ciliata*),
12. Barwinek pospolity (*Vinca minor*),
13. Storczyk szerokolistny (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*),
14. Storczyk plamisty (*Dactylorhiza maculata*),
15. Storczyk Fuchsa (*Dactylorhiza fuchsii*),
16. Storczyk krwisty (*Dactylorhiza incarnata* subsp. *incarnata*),
17. Podkolan biały (*Platantera bifolia*),
18. Gółka długoostrogowa (*Gymnadenia conopsea*),
19. Kruszczyk błotny (*Epipactis palustris*),
20. Kruszczyk szerokolistny (*Epipactis helleborine*).

Do obszarów prawnie chronionych znajdujących się na terenie gminy Wręczyca Wielka zalicza się:

- 15 pomników przyrody,
- rezerwat „Zamczysko”,
- Park Krajobrazowy „Lasy nad Górną Liswartą”,
- tereny stref ochronnych ujęcia wód podziemnych,
- tereny lasów ochronnych (lasy stanowiące drzewostany uszkodzone na skutek działalności przemysłu, oraz lasy wodochronne) zgodnie z zarządzeniem nr 100 MOŚ z dn. 23.07.1996 r. w sprawie uznania za lasy ochronne lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, będących w zarządzie PGL Lasy Państwowe Nadleśnictwa Kłobuck i Nadleśnictwa Herby,
- gleby w szczególności:
 - IIIa-IIIb klasy bonitacyjnej gruntów ornych,
 - III klasy bonitacyjnej użytków zielonych,
 - gleby organiczne.

Rys. 9. Goździk pyszny

Pomniki przyrody

Na terenie gminy Wręczyca Wielka znajduje się obecnie 15 pomników przyrody (tab. 44). Są to zarówno pojedyncze drzewa jak i grupy drzew.

Tabela 44. Pomniki przyrody zewidencjonowane na terenie gminy Wręczyca Wielka

Lp.	Nr	Rok powstania	Nazwa obiektu	Lokalizacja
1.	57/229	1994	Wiąz górski	Wręczyca Wielka (Jezioro między leśniczówką a gajówką)
2.	57/228	1994	Grupa 2 lip	Bór Zapiski (Klepaczka, przy drodze z Piły do Nowin)
3.	57/227	1994	Grupa 3 drzew (Wiąz górski i 2 okazy olszy czarnej)	Grodzisko, ul. Floriańska 3
4.	57/223	1956	Lipa drobnolistna	Pierzchno 37
5.	57/224	1956	Lipa drobnolistna	Pierzchno 37
6.	57/225	1963	Grupa 30 lip	Truskolasy (obok kościoła)
7.	57/226	1989	Aleja 14 lip	Truskolasy (cmentarz)

8.	57/230	1994	Orzech czarny	Leśnictwo Połamaniec
9.	57/223	1956	Buk pospolity	Leśnictwo Rybno
10.	57/312	1996	Dąb szypułkowy	Leśnictwo Rybno
11.	57/313	1996	Dąb szypułkowy	Leśnictwo Rybno
12.	57/314	1996	Buk pospolity	Leśnictwo Rybno
13.	57/315	1996	Buk pospolity	Leśnictwo Rybno
14.	57/316	1996	Grupa 12 dębów szypułkowych	Leśnictwo Rybno
15.	57/317	1993	Dąb szypułkowy	Leśnictwo Rybno

Rezerwat Zamczysko

Rezerwat został utworzony 27 kwietnia 1953 (Monitor Polski 1953, nr 42, poz. 512). Jego powierzchnia wynosi 1,35 ha. Rezerwat położony jest w Grodzisku, na terenie działania Nadleśnictwa Kłobuck (rys. 10).

Rys. 10. Położenie rezerwatu Zamczysko (źródło: J. Hereźniak „Rezerваты przyrody ziemi częstochowskiej” Częstochowa 2002)

Przedmiotem ochrony jest 200-letni starodrzew dębowy (rys. 11), porastający wczesnośredniowieczne grodzisko. Wyjątkowa wartość i znaczenie rezerwatu polega na tym, że chronione są dwa elementy: przyrodniczy i historyczny. Faunę rezerwatu stanowi

165 gatunków roślin naczyniowych, z tego 3 ściśle chronione: rojnik pospolity, lilia złotogłów i śniedek baldaszkowaty oraz 4 gatunki częściowo chronione.

Jak podaje prof. Hereźniak w swoim opracowaniu „Rezerваты przyrody Ziemi Częstochowskiej” do roku 1973 na wałach i w fosie grodziska rósł prawie wyłącznie starodrzew dębowy, dobrze widoczny z każdego punktu na wałach. Obecnie rezerwat ma postać lasu o intensywnie rozwijającej się strukturze w oparciu o dość przypadkowo wprowadzone gatunki drzew i krzewów rodzimych oraz obcego pochodzenia. W związku z wieloma głosami donoszącymi o zaniedbaniu rezerwatu Nadleśnictwo Kłobuck zobowiązało się do uporządkowania tego terenu.

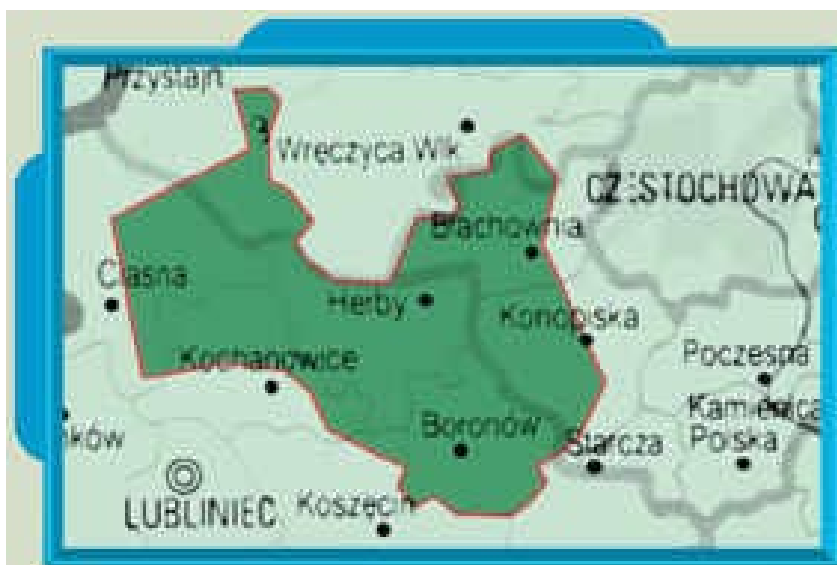

Rys. 11. Dęby szypułkowe w rezerwacie Zamczysko, 1993 rok (źródło J. Hereźniak: „Rezerваты przyrody ziemi częstochowskiej” Częstochowa 2002)

Park krajobrazowy Lasy nad Górną Liswartą

Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 28/98 Wojewody Częstochowskiego z dnia 21 grudnia 1998 roku na podstawie art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. nr 114, poz. 492 z 1992 r. nr 54, poz. 254, z 1994 r. nr 89, poz. 415, z 1995 r. nr 147, poz. 713, z 1996 r. nr 91, poz. 409 i z 1997 r. nr 14, poz. 72, nr 43, poz. 272, nr 54, poz. 349 i nr 133, poz. 885) utworzono Park Krajobrazowy "Lasy nad Górną Liswartą" (rys. 12).

Powierzchnia Parku wynosi łącznie 50 746 ha, z czego 38 701 ha stanowi sam park, a otulina wokół parku ma powierzchnię 12 045 ha. Park w całości położony jest w byłym województwie częstochowskim na terenie gmin: Blachownia, Boronów, Ciasna, Herby, Kochanowice, Konopiska, Koszęcin, Panki, Przystajń, Starcza, Woźniki, Wręczyca Wielka oraz w granicach nadleśnictw: Herby, Kłobuck, Koszęcin, Lubliniec. Wraz z otuliną stanowi w projektowanej Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET-Polska, fragment obszaru węzłowego o znaczeniu krajowym – obszar Borów Stobrawskich (Mapa Parku Krajobrazowego – załącznik 9).

Rys. 12. Park Krajobrazowy "Lasy nad Górną Liswartą"

Użytek ekologiczny

Zgodnie z Rozporządzeniem Wojewody Śląskiego z 12 marca 2002 roku utworzono użytek ekologiczny „Bagno w Jeziorze” o powierzchni 6,53 ha. Obejmuje on kompleks przejściowych zbiorowisk torfowiskowych mszysto-turzycowych, przylegających od wschodu do śródleśnego jeziora, otoczonego dobrze wykształconymi fragmentami kontynentalnego boru bagiennego z udziałem kilku drzew endemicznych brzozy czarnej. Obszar ten traktowany jest częściowo jako nieużytek, a z przyrodniczego punktu widzenia stanowi cenny obiekt i ostoję lęgową dla wielu gatunków ptaków i innych grup

zwierząt. Według prof. Hereźniaka potrzeba ochrony tego terenu jest zgodna ze Światową Strategią Ochrony Przyrody, która zaleca w swych założeniach prowadzenie polityki ochrony żywych zasobów przyrody w Polsce, a przede wszystkim najbardziej zagrożonych obszarów wodno-torfowiskowych.

Tereny przyrodnicze nie objęte ochroną prawną

Na terenie Gminy Wręczyca Wielka znajdują się następujące obszary cenne przyrodniczo, które nie są objęte ochroną prawną:

- obszary występowania kompleksów glebowych o najwyższej wartości dla produkcji rolnej,
- zadrzewienia śródpolne – w formie pojedynczych kęp; charakterystyczne jest występowanie tzw. samosiejek na terenach odłogowych (grunty klasy VI i nieużytki),
- zieleń łąkowa - w dolinach rzecznych,
- roślinność łąkowo-torfowiskowa,
- zadrzewienia przydrożne – w formie alei, przy głównych drogach,
- obszar występowania Głównego Zbiornika Wód Podziemnych w utworach środkowojurajskich (GZWP Częstochowa W), wskazywanego do wysokiej ochrony wód (OWO).

Lasy

Pierwotnie cały obszar gminy Wręczyca Wielka pokrywały lasy, które są nadal podstawowym naturalnym bogactwem gminy. Według stanu na 2002 rok zajmują powierzchnię 5370 ha, z czego 5010 ha stanowią lasy państwowe. Dominuje sosna zwyczajna (*Pinus sylvestris*), której udział sięga nawet 90% wszystkich gatunków drzew. Powszechnie występującym zbiorowiskiem leśnym na terenie gminy jest kontynentalny bór mieszany. W drzewostanie, obok sosny zwyczajnej występuje dąb szypułkowy (*Quercus robur*) i dobrze rozwinięta warstwa krzewów z runem zielonym. Grupę lasów liściastych reprezentuje grąd subkontynentalny, o wyraźnej dominacji graba (*Carpinus betulus*) i dębu (*Quercus robur*).

W mniejszym stopniu reprezentowane są:

- kontynentalny bór bagienny,
- bagienny bór trzcinnikowy,
- śródładowy bór wilgotny,
- suboceaniczny bór świeży,
- wyżynny jodłowy bór mieszany,
- łąg jesionowo-olszowy.

Lasy stanowiące własność Skarbu Państwa są zarządzane przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe:

1. Nadleśnictwo Kłobuck, obręb Kłobuck
powierzchnia 2557,46 ha, leśnictwa: Pierzchno, Wręczyca i Rybno.
2. Nadleśnictwo Herby, obręby Herby i Panki
powierzchnia 2473 ha, leśnictwa: Kuleje, Jezioro i Połamaniec.

Lasy Państwowe prowadzą gospodarkę leśną według uproszczonego planu urządzenia lasu z 1999 roku ze szczególnym uwzględnieniem następujących celów:

- zachowania lasów i korzystnego ich wpływu na: klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia i zdrowia człowieka oraz równowagę przyrodniczą,
- ochrony lasów, zwłaszcza lasów i ekosystemów leśnych stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych ze względu na zachowanie różnorodności przyrodniczej, zachowanie leśnych zasobów genetycznych, walory krajobrazowe, potrzeby nauki,
- ochrony gleb i terenów szczególnie narażonych na zanieczyszczenie lub uszkodzenie oraz o specjalnym znaczeniu społecznym,
- ochrony wód powierzchniowych i głębinowych, retencji zlewni, w szczególności na obszarach wododziałów i na obszarach zasilania zbiorników wód podziemnych,
- produkcji, na zasadzie racjonalnej gospodarki, drewna oraz surowców państwowych produktów ubocznego użytkowania lasu.

Powierzchnia lasów państwowych w granicach administracyjnych gminy stanowi 36% całości gruntów. Są one zgrupowane w dwóch zwartych kompleksach oddzielonych od siebie szerokim pasem terenów użytkowanych rolniczo. Lasy położone w pd.-zach. części terenu przylegają do gminy Herby i Panki i w całości wchodzą w skład parku krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą” i jego otuliny. Drugi zwarty kompleks leśny obejmuje środkową część gminy. Na terenie gminy zewidencjonowano 363 ha lasów nadzorowanych.

Gmina Wręczyca Wielka to również teren działania Polskiego Związku Łowieckiego. Zgodnie z ustawą zadaniem związku jest planowe gospodarowanie zwierzyną, zgodnie z wymaganiami przyrody i ochrony środowiska, a także zachowanie ginących gatunków zwierząt, popularyzacja zasad etyki łowieckiej w społeczeństwie, zwłaszcza wśród młodzieży oraz zwalczanie wszelkiego rodzaju kłusownictwa i szkodnictwa łowieckiego. Mają tu swoje obwody łowieckie następujące Koła Łowieckie:

- „Żbik” z Zabrze,
- „Knieja” z Katowic,
- „Ryś” z Kłobucka”,
- „Prawidłowego Łowiectwa” z Częstochowy,

– „Uroczysko” z Herb.

Każde z kół łowieckich przygotowuje coroczne plany łowieckie obejmujące pozyskanie zwierzyny łownej wraz ze stanem jej populacji na podstawie corocznej inwentaryzacji oraz zagospodarowanie i szkody łowieckie.

Zalesianie gruntów prywatnych, głównie gruntów rolnych, jest wspierane finansowo zgodnie z Ustawą Ministra Środowiska z 8 czerwca 2001 r. „O przeznaczeniu gruntów do zalesiania” (Dz. U. nr 73, poz. 764), zmieniona Ustawą z dnia 14 lutego 2003 r., oraz w Rozporządzeniach wykonawczych do tej ustawy. Mocno eksponowanym celem tego wsparcia jest zwiększenie lesistości kraju. Równie ważna jest restrukturyzacja rolnictwa. Preferowane są wobec tego zalesienia gruntów rolnych najgorszych klas bonitacyjnych (V i VI), gruntów na stokach o nachyleniu powyżej 15%, gruntów zdegradowanych w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych, a także przewidzianych do zalesienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Na terenie gminy ok. 80 ha gruntów przewidziano do zalesienia w planie zagospodarowania przestrzennego. Natomiast w opracowanym w 2001 projekcie granicy polno-leśnej prognozowana powierzchnia gruntów do zalesienia wynosi 1425 ha, w tym 93% stanowią grunty właścicieli indywidualnych.

Inne obiekty zieleni

Na terenie gminy brak jest wyraźnie wyodrębnionych obiektów zieleni wysokiej. Przyczynia się do tego brak zespołów pałacowo-dworskich. Specyficznymi ekosystemami leśnymi są tereny zieleni położone głównie przy obiektach sakralnych oraz zadrzewienia cmentarne z gatunkami: dąb, lipa, wiąz, sosna, topola, olcha czarna. Nie są one typowymi zbiorowiskami leśnymi, jednak odgrywają istotną rolę w zachowaniu równowagi ekologicznej stanowiąc botaniczną enklawę w zubożałej gatunkowo strefie zabudowanej. Grupa 30 lip otaczająca uznany za zabytek architektury kościół w Truskolasach jest uznana za pomnik przyrody. Na uwagę zasługują również: otoczenie kościoła parafialnego w Czarnej Wsi czy zwarty drzewostan przy osadzie leśnej we wsi Jezioro. Oprócz terenów leśnych duże znaczenie w kształtowaniu szaty roślinnej mają zbiorowiska łąkowe i synantropijne. Wyróżnia się tutaj 1,5 ha obszar położony między wsiami Dębiczna i Hutka. Aktualnie jest to nieużytek położony w strefie ubogich w składniki odżywcze wód kwaśnych. Na tym terenie występują rośliny prawnie chronione: storczyk plamisty, gółka długoostrogowa, storczyk szerokolistny, rosiczka okrągłolistna. Dzięki masowemu udziałowi storczyków proponuje się nazwać ten teren „Storczykową łąką”. Gmina Wręczyca Wielka, położona jest w pięknym dorzeczu rzek Liswarty,

Pankówki ekosystemów Czarnej Okszy. Wiele ekosystemów zachowuje swój wyjątkowy charakter ze względu na bogactwo zasobów, występują obszary chronione prawnie. Pozytywnym zjawiskiem jest stosunkowo duże zróżnicowanie gatunkowe, zarówno w świecie roślinnym jak i zwierzęcym. Skupiska leśne mają znaczny udział w zasobach przyrodniczych Gminy Wręczyca Wielka, okolice te charakteryzują się wysoką lesistością. Dla Polski wynosi ona około 28%, w skali województwa śląskiego jest znacznie wyższa 31,7%, natomiast dla gminy Wręczyca Wielka osiąga 36%. Jest to zjawisko bardzo pozytywne, bowiem gmina ma bardzo słabo urozmaiconą rzeźbę terenu a pagórkowato-falisty charakter ma dolina Pankówki oraz dolina Czarnej Okszy, które wyróżniają się pod względem krajoznawczym i turystycznym. Elementem wyróżniającym się również są hałdy pokopalniane, nieczynnych obecnie kopalni rud żelaza, które stanowią doskonałe punkty widokowe.

Edukacja ekologiczna

Edukacja ekologiczna zgodnie z materiałami uzyskanymi w Urzędzie Gminy we Wręcycy Wielkiej realizowana jest głównie w szkołach. Niektóre z nich uczestniczą w zajęciach prowadzonych na ścieżce edukacyjnej. Działają w nich organizacje proekologiczne, m.in. Liga Ochrony Przyrody. Do najefektywniejszych form i metod pracy stosowanych przez nauczycieli i wychowawców należą:

- liczne wycieczki terenowe i krajoznawcze,
- obserwacje środowiskowe,
- doświadczenia i eksperymenty,
- spotkania i wywiady (z rolnikami, pracownikami przetwórstwa owocowo-warzywnego, leśnikami),
- gromadzenie indywidualnych zbiorów przyrodniczych,
- wystawy pamiątek i zbiorów dzieci,
- inscenizacje i zabawy tematyczne,
- samodzielne posługiwanie się materiałami źródłowymi o tematyce przyrodniczej,
- dbanie o zieleń wokół szkół (trawniki, klomby),
- dokarmianie ptaków w zimie,
- konkursy ekologiczne wielozakresowe (wiedzy ekologicznej, plastyczny, literacki, piosenki o tematyce ekologicznej)

Wszystkie szkoły na terenie gminy biorą czynny udział w corocznie organizowanych akcjach, takich jak: „Sprzątnię świata”, „Dzień Ziemi”.

4.9. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Mianem „nadzwyczajnych zagrożeń środowiska” (NZŚ) określa się skutki zdarzających się losowo awarii technicznych i technologicznych w zakładach stosujących, produkujących lub magazynujących materiały niebezpieczne, awarii podczas transportu drogowego i kolejowego materiałów niebezpiecznych, klęsk żywiołowych.

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska mogą być skutkiem następującego rodzaju zdarzeń:

- awarii i katastrof w zakładach przemysłowych,
- awarii i katastrof podczas transportu, rozładunku i przeładunku materiałów niebezpiecznych i innych,
- pożarów długotrwałych bądź występujących na rozległych obszarach a także towarzyszących awariom z udziałem materiałów niebezpiecznych,
- katastrof budowli hydrotechnicznych lub technicznych,
- klęsk żywiołowych: powodzi, huraganów, suszy, trzęsienia ziemi.

Zdarzenia te mogą spowodować zanieczyszczenia (chemiczne, biologiczne) poszczególnych elementów środowiska (wody, gleby, powietrza).

Na terenie gminy nie istnieją zakłady posiadające czy produkujące materiały niebezpieczne, które stwarzałyby potencjalne zagrożenie chemiczno-pożarowe. Potencjalne zagrożenie mogą stwarzać stacje paliw, stacje tankowania gazem. Przez obszar gminy Wręczyca Wielka przebiegają dwie drogi wojewódzkie oraz drogi kolejowe: trasa Herby Nowe – Wieluń - Kępno i magistrala kolejowa Śląsk - Porty. Drogami i liniami kolejowymi przewożone są znaczne ilości niebezpiecznych materiałów chemicznych. W wyniku awarii, zniszczenia cystern, zbiorników, butli i innych pojemników może dojść do skażenia środowiska w wyniku uwolnienia środków chemicznych. Obszarami najbardziej zagrożonymi są tereny w miejscowościach: Wręczyca Wielka, Borowe, Kuleje – przez które przebiegają główne szlaki kolejowe oraz miejscowości: Wręczyca Wielka, Truskolasy, Grodzisko, położone wzdłuż dróg wojewódzkich.

Na pożary lasów narażony jest teren całej gminy, w szczególności sołectwa: Hutka, Grodzisko, Pierzchno, Wręczyca Wielka, Borowe, Bieżeń, Długi Kąt, Nowiny, Jezioro, Węglowice. Lasy występujące na tych obszarach są zakwalifikowane do I kategorii zagrożenia pożarowego. Kompleksy leśne w powiązaniu z dość znacznym ruchem turystycznym szczególnie na obszarze Jury Krakowsko-Częstochowskiej, stanowią istotne zagrożenie pożarowe i występuje w nich możliwość powstania dużych pożarów przestrzennych. Pożary przestrzenne mogą występować we wszystkich sołectwach, szczególnie w ich centralnych rejonach ze względu na zwartą zabudowę, w szczególności w miejscowościach: Wręczyca Wielka, Hutka, Borowe, Długi Kąt, Truskolasy. Zagrożenia te mogą być potęgowane przez awarie instalacji elektrycznych, gazowych oraz materiały łatwopalne składowane w zakładach czy stacjach paliw.

Potencjalne zagrożenie katastrofą budowli technicznych stwarza wiadukt kolejowy we Wręczyca Wielkiej.

Przez teren gminy Wręczyca Wielka przepływają rzeki: Pankówka (8 km), Biała Oksza (1km), Kopka (4,8 km), Czarna Oksza (7 km), Szarlejka (5 km), Węglowiczanka (6 km). Katastrofalne zatopienia i powodzie mogą wystąpić wzdłuż rzeki Szarlejki na terenie miejscowości Szarlejka z uwagi na nieuregulowane koryto rzeki. Zalaniu mogą ulec głównie użytki rolne i grunty. Na pozostałych terenach mogą wystąpić lokalne zalania lub podtopienia.

Występowanie innych klęsk żywiołowych, np. silnych wiatrów charakteryzuje się dużą przypadkowością, zagrożenie tego typu może wystąpić na terenie całej gminy.

4.10. Walory kulturowe Gminy Wręczyca Wielka

Początki osadnictwa na terenie gminy Wręczyca Wielka sięgają czasów wczesnopiastowskich, o czym świadczy zachowana fosa i wały obronne po warownym gródku „Zamczysko”. Do najstarszych osad należą: Wręczyca, Grodzisko i Szarlejka, o których pierwsze wzmianki pojawiają się w dokumencie wystawionym 27 grudnia 1383 r. w Oleśnie przez Władysława Opolczyka. Kolejne pojawiające się w 1414r. donoszą, iż Wręczyca i Truskolasy należały do starostwa krzepickiego. Z 1474 r. pochodzą zapiski o istnieniu kuźnic, potwierdzone dokumentami Zygmunta Augusta z 1549 r. o istnieniu kuźnicy Błażeja Łojka we Wręczyca. Z roku 1566 pochodzi przywilej Andrzeja Kawki na wyrób żelaza w Truskolasach. W przekazach historycznych dotyczących lat 1815-50 znajdują się informacje o istnieniu szkół elementarnych we wsiach: Truskolasy, Węglowice, Wręczyca i Piła. Świadczy to o stałym rozwoju osiedli wiejskich. W latach 1950-60 rozwój kopalnictwa rud żelaza oprócz zagospodarowania terenu gminy obiektami przemysłowymi z nim związanymi, zaakcentował się w terenie charakterem zabudowy mieszkaniowej (osiedla przykopalniane), a rozwój urbanizacji lat 1970-80 przemieszaniem zabudowy zagrodowej z jednorodzinną, realizowaną dla ludności zatrudnionej głównie poza terenem gminy.

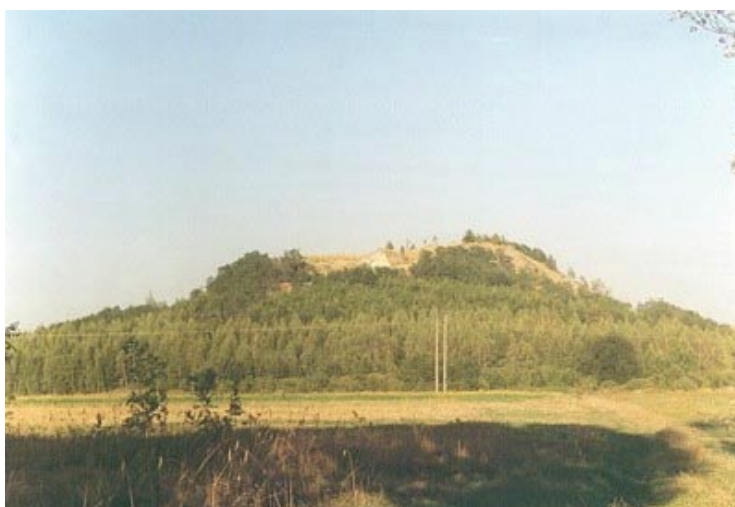
Historia osadnictwa na terenie gminy Wręczyca Wielka udokumentowana jest istnieniem 83 zarejestrowanych stanowisk archeologicznych oraz nielicznych obiektów zabytkowych. Są to m.in.: występujące w rejonie Truskolas cmentarzysko kultury łużyckiej z V okresu epoki brązu, rezerwat „Zamczysko” z wczesnego średniowiecza w miejscowości Wręczyca Mała, barokowy kościół w Truskolasach - jedna z piękniejszych drewnianych budowli sakralnych w Polsce (rys. 13).

Na terenie gminy Wręczyca Wielka znajdują się dobra kultury, do których można zaliczyć kościoły w Kalei, Grodzisku, Wręczyca Wielkiej, Truskolasach, Czarnej Wsi, Kulejach; cmentarze w Kalei, Wręczyca Wielkiej, w Truskolasach, Czarnej Wsi, Grodzisku oraz pozostałości wojennego cmentarza w Węglowicach; kaplice w Truskolasach,

Klepaczce, Pile I, Czarnej Wsi, Biezeniu, Puszczewie, Hutce, Nowinach, Kulejach stanowiące swoisty „horyzont” kaplic w zachodniej części gminy; pozostałości zespołów dworskich czy folwarcznych w Pierzchnie, Grodzisku, Kalei, Wręczy; liczne stanowiska archeologiczne, wśród nich szczególnie ważny obiekt posiadający własną formę krajobrazową – grodzisko obok wsi Grodzisko; krzyże i kapliczki przydrożne; pozostałości przemysłu w postaci hałd pokopalnianych w Kalei, Golcach (rys. 14), Truskolasach oraz na terenie Lasów Państwowych w pobliżu Wręczyca Wielkiej; liczna zabudowa drewniana wsi, w tym także interesująca zabudowa drewniana o tradycji poniemieckiej w Kalei.

Rys. 13. Zabytkowy kościół św. Mikołaja w Truskolasach

Rys. 14. Hałda Golce

Wśród wymienionych dóbr kultury znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków. Należą do nich:

- w miejscowości Truskolasy:
 - kościół p.w. św. Mikołaja wraz z najbliższym otoczeniem (dawny cmentarz przykościelny) (nr rejestru zabytków 66/76). Kościół św. Mikołaja wybudowany został w 1737 roku z fundacji Józefa Winnera. Jest kościołem drewnianym, pierwotnie posiadał dwie wieże, ale w końcu XIX wieku zostały one rozebrane. W roku 1870 dobudowano przedsionek do kościoła. Kościół był remontowany i odnawiany w latach: 1871, 1881, 1948-49. Pierwsze wzmianki o kościele pochodzą z 1454 r. gdy parafia podlegała Kłobuckowi jako filia probostwa słynnego dziejopisarza Jana Długosza. W ołtarzu głównym znajdują się rzeźby świętych Piotra i Pawła, czterech biskupów, postaci alegorycznych, aniołów i Trójcy Świętej. Można tu zobaczyć barokowy ołtarz Matki Boskiej Truskolaskiej, kupiony od malarza Bobrowskiego z Warszawy.
 - cmentarz z murem i kaplicą cmentarną w granicach ogrodzenia, założony w pierwszej połowie XIX wieku z zielenią, mur z 1847 roku (nr rejestru zabytków 432/88),
- w miejscowości Wręczyca Mała:
 - stanowisko archeologiczne – grodzisko (nr rejestru zabytków 242/77),
- w miejscowości Hutka – stanowisko archeologiczne – pracownie krzemieniarskie (nr rejestru zabytków 275/77).

Do dóbr kultury wskazanych do ochrony na mocy prawa miejscowego należą:

- w miejscowości Bieżeń:
 - kaplica murowana z XIX w.,
 - domy drewniane nr 2 i 44,
- w miejscowości Borowe:
 - kaplica murowana,
 - dom drewniany nr 8,
- w miejscowości Bór Zapilski:
 - kaplica drewniana,
 - domy drewniane nr 53, 70, 72,
- w miejscowości Czarna Wieś:
 - kościół parafialny p.w. św. Jacka drewniany, pochodzący z lat 1919-21, (architekt Stefan Szyller) z ogrodzeniem oraz plebania,
 - cmentarz z ogrodzeniem,
 - kaplica cmentarna z 1937 roku,
 - domy drewniane nr 69 i 77,

- w miejscowości Długi Kąt:
 - kaplica murowana,
 - krzyż przydrożny żeliwny,
 - dom murowany nr 9,
 - dom drewniany nr 88,
- w miejscowości Golce:
 - domy drewniane nr 3, 13,
- w miejscowości Grodzisko:
 - pozostałości zespołu dworskiego: stajnia, stodoła, dawny spichlerz – obecnie kaplica murowana z pierwszej połowy XIX w.,
 - domy drewniane: nr 2, ul. Floriańska nr 23 i 57, ul. Ogrodowa nr 10,
- w miejscowości Hutka:
 - kaplica murowana,
 - domy drewniane nr 6, 14, 36, 37,
- w miejscowości Jezioro:
 - leśniczówka Połamaniec z zielenią towarzyszącą,
 - domy drewniane nr 18, 20, 21, 27, 44 (szkoła), 56, 77,
 - krzyż przydrożny przy nr 94,
- w miejscowości Kalej:
 - kościół parafialny murowany z lat 1924-27 wraz z murowaną plebanią i ogrodzeniem,
 - domy drewniane nr 97, 99, 113, 145, 146, 184, 194, 221,
 - domy drewniane nr 51, 116, 148, 180, 218, 225,
 - stodoła przy nr 236 z 1930 r.,
- w miejscowości Klepaczka:
 - domy drewniane nr 67, 69,
- w miejscowości Piła II:
 - domy drewniane nr 22, 26, 28, 38,
- w miejscowości Piła I:
 - kaplica murowana,
 - domy drewniane nr 3, 6, 8, 10, 15,
- w miejscowości Pierzchno:
 - domy drewniane nr 38, 50,
 - osada leśna: leśniczówka i obora murowane, starodrzew,
- w miejscowości Puszczew:
 - kaplica drewniana z końca XIX w.,
 - kaplica murowana z początku XX w.,
 - domy drewniane nr 20, 41, 49, 50,

- kuźnia murowana z ok. 1920 r.,
- dom drewniany nr 21 w przysiółku Parszywiec,
- w miejscowości Truskolasy:
 - schody z tarasem i balustradą przy kancelarii parafialnej kościoła św. Mikołaja,
 - kaplica drewniana z końca XIX w. przy ul. Częstochowskiej,
 - kaplica drewniana z końca XIX w. przy ul. Opolskiej,
 - kaplica murowana z początku XX w. przy ul. Szkolnej,
 - cmentarz rzymsko-katolicki oraz obiekty z cmentarza grzebalnego: kaplica murowana, ogrodzenie murowane z poł. XIX w., starodrzew na cmentarzu, szpaler akacji na zewnątrz muru cmentarnego,
 - domy drewniane: ul. Dębiczna 22, 44; ul. Częstochowska 36, 37, 38, 39; ul. Opolska 1, 2,
 - dom murowany ul. Kopernika 1,
- w miejscowości Węglowice:
 - przedszkole (dawniej szkoła) murowane z lat 20-tych XX wieku,
 - poczta (dawniej Urząd Gminy) murowana – dwór,
 - miejsce po cmentarzu wojennym,
 - zagroda nr 1,
- w miejscowości Wręczyca Wielka:
 - dom drewniany ul. Śląska nr 24,
 - dom murowany ul. Śląska nr 1,
 - domy drewniane ul. Mickiewicza nr 1, 43, 60,
 - dom murowany – karczma przy skrzyżowaniu, po stronie kościoła,
- w miejscowości Zamłynie:
 - kapliczka drewniana,
 - domy drewniane nr 61, 49,
 - domy drewniane z jednospadowym dachem nr 39 z 1903 roku, 11.

4.11. Lista obecnych problemów środowiskowych we Wręcycy Wielkiej

Aktualne problemy ochrony środowiska w gminie Wręczyca związane są z:

1. Gospodarką wodno-ściekową.
2. Gospodarką odpadami.
3. Ograniczeniem niskiej emisji.

Problemem w zakresie gospodarki wodno-ściekowej jest mały stopień skanalizowania gminy wynoszący 23%. Poza Wręcycą Wielką, Wręcycą Małą i Grodziskiem żadna miejscowość nie posiada sieci kanalizacyjnej. Gmina jednak posiada

koncepcję gospodarki ściekowej, w której przewiduje się skanalizowanie całego obszaru gminy. Na podstawie przeprowadzonej ankiety oszacowano, że obecnie pojemność zbiorników bezodpływowych na terenie gminy wynosi około 30 tys. m³. Ścieki z tych zbiorników powinny być wywożone na oczyszczalnię ścieków. Jednak tylko część z nich była dowożona na oczyszczalnię ścieków we Wręczyca Małej. Dowożone ścieki powodowały zakłócenia w pracy oczyszczalni, niszcząc rzęsę wodną w stawach doczyszczających i wprowadzono zakaz ich wylewania. W związku z zaistniałą sytuacją istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że ścieki z szamb wypuszczane są do cieków powierzchniowych oraz wywożone na łąki i pola powodując zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych. Analizując pracę oczyszczalni ścieków typu „Lemna” we Wręczyca Małej na podstawie wartości wskaźników zanieczyszczenia w oczyszczonych ściekach widać brak prawidłowości w jej działaniu. Zastosowana technologia nie daje oczekiwanych rezultatów oczyszczania doprowadzanych ścieków w ciągu całego roku. Oczyszczanie ścieków zwłaszcza w okresie letnim powoduje emisję uciążliwych zapachów na dość znaczną odległość. Jest to tym bardziej uciążliwe, że oczyszczalnia znajduje się w pobliżu budynków mieszkalnych.

Obecnie rozpatrywana jest także możliwość budowy przydomowych oczyszczalni ścieków dla około 100 gospodarstw. Należy podkreślić, że z inicjatywą budowy takich oczyszczalni wystąpili sami mieszkańcy. Wiąże się to z chęcią poprawienia jakości wód podziemnych ujmowanych do spożycia bowiem w niektórych ujęciach na terenie gminy Wręczyca Wielka stwierdzono przekroczenia wartości dopuszczalnych.

Woda pochodząca z ujęć w Szarlejce i Wręczyca Wielkiej wykazuje przekroczenia dopuszczalnego stężenia azotanów (Wręczyca Wielka - 70,2 mg/l, Szarlejka - 53,6 mg/l). Na podstawie orzeczenia do sprawozdania z badań nr OC-L 906/HK-W/3987/01 L.anal. (PSSE K-ck) 319/2001 wydanej przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną w Katowicach Oddział Zamiejscowy Częstochowa, woda ta jest warunkowo dopuszczona do spożycia przez ludzi (z braku lepszej). Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 19 listopada 2002 r. w sprawie wymagań dotyczących jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz.U.02.203.1718) najwyższe dopuszczalne stężenie azotanów wynosi 50 mg/l. Dyrektywa UE 98/83/EC z 1998 r. jako najwyższe dopuszczalne stężenie azotanów podaje również 50 mg/l.

Azotany zawarte w wodzie pitnej są niebezpieczne dla zdrowia. W określonych warunkach, w tym np. w jamie ustnej mogą ulegać redukcji do azotynów, **które spożyte mogą powodować u dzieci methemoglobinemię i nadciśnienie. Niezwykle są szkodliwe również dla kobiet w ciąży.** Azotyny reagując z niektórymi pestycydami mogą prowadzić do tworzenia nitrozoamin, **uważanych za związki rakotwórcze i mutagenne.**

Dlatego wskazane jest niezwłocznie zastosowanie procesu uzdatniania wody na ujęciach we Wręczyca Wielkiej oraz Szarlejce, w wyniku którego nastąpi redukcja azotanów w wodzie przeznaczonej na potrzeby ludzi.

Zadowalające efekty usuwania azotanów można uzyskać stosując wymianę jonową, elektrodializę lub odwróconą osmozę oraz biologiczną denitryfikację. Azotany jako dobrze rozpuszczalne w wodzie nie są podatne na usuwanie w procesach koagulacji oraz strącania chemicznego. Chemiczna redukcja azotanów do azotu gazowego nie zapewnia wystarczającego stopnia ich usuwania.

Do usuwania azotanów zalecane są anionity silnie zasadowe pracujące w cyklu chlorkowym lub wodorowęglanowym. Porównywalną skuteczność uzyskuje się również przy wykorzystaniu anionitów słabo zasadowych i spełnieniu warunku, iż dopływająca na anionit woda charakteryzuje się kwaśnym odczynem. Spośród wymienionych preferowany jest jednak anionit silnie zasadowy regenerowany chlorkiem sodowym. Stopień usuwania azotanów jest funkcją ich stężenia w wodzie, ilości ciał rozpuszczonych i zdolności wymiennej anionitu. Wykorzystanie anionitów w usuwaniu azotanów jest ograniczone ze względu na jony siarczanowe. Ujemny wpływ siarczanów zwiększa się przy małym zasoleniu wody. Aby zmniejszyć konkurencyjność jonów siarczanowych, przed deanionizacją stosuje się odwróconą osmozę, która usunie z wody aniony wielowartościowe. Wymianę azotanów prowadzi się według ogólnych zasad realizacji procesu wymiany jonowej. Tego typu instalacja została uruchomiona w Lgocie koło Chrzanowa - w województwie śląskim. Badania prowadzone regularnie przez Sanepid potwierdzają skuteczność tej metody. Szkodliwe azotany wypłukiwane są do zbiornika na odcieki. Powstaje ich niewiele i są następnie z powodzeniem unieszkodliwiane w oczyszczalniach ścieków. Jonit po regeneracji, co następuje automatycznie, posiada te same cechy co przed użyciem. Jako roztwór regeneracyjny stosuje się tu sól kuchenną.

Procesy membranowe są energochłonne, a ich zastosowanie wymaga wcześniejszego oczyszczania wody, z uwagi na konieczność ochrony drogich membran przed zarastaniem. Ponadto w procesach tych usuwa się wraz z azotanami wiele składników niezbędnych dla zdrowia odbiorców. Minimalizację tego efektu można osiągnąć stosując techniki membranowe do uzdatniania tylko określonej ilości wody.

Proces odwróconej osmozy zapewnia usunięcie ok. 65% azotanów i jest uzasadniony, jeżeli woda charakteryzuje się dużym zasoleniem. W przeciwnym razie bardziej opłacalna jest wymiana jonowa na anionitach. Zastosowanie deanionizacji może stwarzać podobne problemy jak zastosowanie procesów membranowych. Nasilająca się konieczność usuwania azotanów spowoduje wprowadzenie procesu deanionizacji do układów oczyszczania wody wodociągowej na stacji uzdatniania bądź u konsumenta.

Metoda biologicznej denitryfikacji jest najkorzystniejsza dla środowiska, jakkolwiek kłopotliwa i droga w eksploatacji. Istota procesu polega na redukcji azotanów

do azotu gazowego z udziałem bakterii: *Pseudomonas*, *Micrococcus*, *Achromobacter* i *Bacillus*. Do biologicznej denitryfikacji konieczne jest zapewnienie wymaganego stężenia biodegradowalnych związków organicznych i fosforanów, których zawartość, szczególnie w wodach podziemnych, jest niewystarczająca. Dlatego do wody muszą być dodawane te substancje z zewnątrz. W omawianym procesie wykorzystuje się zdolność bakterii denitryfikujących (porastających na podłożu nośnym) do redukcji azotanów do azotu cząsteczkowego. Do uruchomienia procesu należy podłoże zaszczerpić denitryfikantami (bądź wpracować bez szczepienia) oraz wprowadzić do wody węgiel organiczny, w postaci np. metanolu, etanolu bądź kwasu octowego, oraz fosforany. Wadą denitryfikacji biologicznej jest fakt, iż w wypadku niepełnego wykorzystania dodawanych do wody związków organicznych i stosowania do dezynfekcji chloru mogą powstawać chlorowane związki organiczne.

Konieczne jest także eliminowanie źródeł zanieczyszczenia wód podziemnych, czyli nieoczyszczonych ścieków trafiających do ziemi i wód powierzchniowych, dlatego ważnym działaniem jest także jak najszybsze skanalizowanie pozostałej części gminy Wręczyca Wielka.

Problemy w zakresie gospodarki odpadami obejmują: niewystarczające zorganizowanie systemu selektywnej zbiórki odpadów, a także pokrycia dachowe wykonane z płyt azbestowo-cementowych (eternit). Zgodnie z ustawą z 13 września 1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach do zadań gminy należy tworzenie warunków do selektywnej zbiórki, segregacji i składowania odpadów przydatnych do wykorzystywania oraz współdziałania z jednostkami organizacyjnymi i osobami podejmującymi zbieranie i zagospodarowywanie tego rodzaju odpadów. Pierwsze działania w kierunku organizowania selektywnej zbiórki zostały już podjęte na terenie gminy. Przy organizowaniu, tworzeniu tego systemu niezbędne jest również kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców, co może się okazać zadaniem o wiele trudniejszym niż samo zorganizowanie systemu selektywnej zbiórki. Na terenie gminy nie ma składowiska odpadów, w związku z czym wszystkie działania mające na celu prowadzenie segregacji odpadów należy podejmować w porozumieniu z m.in. firmami obecnie wywożącymi odpady na składowisko. Działania te można i w niektórych wypadkach należałoby realizować wspólnie z ościennymi gminami. Problemy dotyczące gospodarki odpadami obejmują także materiały wykonane z azbestu. Szerokie zastosowanie azbestu powoduje, że - często nieświadomie - jesteśmy narażeni na jego pyły, które powodują tzw. schorzenia azbestopochodne, przede wszystkim pylicę azbestową, czyli azbestozę, raka płuc i międzybłoniaka. Przetwórstwo azbestu i stosowanie wyrobów azbestowych jest niebezpieczne dla zdrowia, ponieważ surowiec ten w stanie suchym łatwo ulega rozpyleniu, co jest spowodowane włóknistą budową, a po przedostaniu się do organizmu trwale utrzymuje się w płynach ustrojowych. Wyniki

dotychczasowych badań świadczą o tym, że pył powstający podczas wydobycia i przerobu azbestu, a także podczas użytkowania wyrobów zawierających ten minerał, należy do jednego z najbardziej szkodliwego zanieczyszczenia powietrza. Produkty azbestowe są kwasoodporne, ogniotrwałe, odporne na korozję i charakteryzują się dużą wytrzymałością mechaniczną. Dzięki tym cechom fizyczno-chemicznym minerał ten zaczęto powszechnie stosować w przemyśle włókienniczym, maszynowym, okrętowym i wielu innych. Do niedawna azbest zawierało (w skali światowej) ponad 3 tysiące wyrobów (niektóre typy kuchenek elektrycznych, szczęki hamulcowe, sprzęgła, płyty dachowe (eternit), podkładki pod gorące naczynia, cieplarki i suszarki laboratoryjne, wyroby budowlane i tekstylne, z azbestu-gumy i mas plastycznych, materiały cierne, izolacyjne i uszczelniające. Pomimo szerokiego zastosowania azbestu i jego zalet technologicznych, materiał ten jest bardzo niebezpieczny dla zdrowia i może wywoływać choroby nowotworowe. Należy podjąć działania mające na celu utylizację materiałów azbestopochodnych. Wszelkie działania mające na celu utylizację tych materiałów należy planować ze szczególną rozwagą. Działania te powinny być realizowane przez wyspecjalizowane firmy przy zachowaniu szczególnych środków bezpieczeństwa. Wiadomo przecież, że płyty eternitowe stanowią szczególne zagrożenie przy ich demontażu, kiedy pękają, kruszą się powodując tym samym emisję niebezpiecznych substancji do powietrza zagrażając tym samym ludziom.

Problemy dotyczące powietrza atmosferycznego związane są z ograniczeniem niskiej emisji i emisji komunikacyjnej. Miejscowość Wręczyca to zabudowa jednorodzinna, która w zdecydowanej większości wykorzystuje tradycyjny sposób ogrzewania z wykorzystaniem węgla jako paliwa. Niewielki procent stanowią jednostki wykorzystujące paliwa takie, jak: gaz, olej opałowy lub pompę ciepła. Ograniczenie niskiej emisji można uzyskać również poprzez modernizację lub wymianę kotłów na nowoczesne powodujące mniejszą emisję zanieczyszczeń gazowych, pomimo zastosowania węgla lub miału. Zakłady produkcyjne, obiekty użyteczności publicznej stanowią istotną przyczynę pogorszenia stanu powietrza. W niektórych zakładach zastosowano ekologiczne źródła ciepła. Jednak w obiektach użyteczności publicznej przeprowadzanie modernizacji systemu ogrzewania, termomodernizacji jest trudne ze względów finansowych. W związku z tym wszelkie ewentualne inwestycje powinny być poprzedzone analizami technicznymi proponowanych rozwiązań w powiązaniu z analizą finansową budżetu gminy i jego możliwościami. Dla terenu miejscowości Wręczyca można rozpatrywać budowę lokalnych ciepłowni, które obsługiwałyby poszczególne osiedla, czy też bloki wielorodzinne co w sposób wyraźny ograniczyłoby niską emisję. Działaniem ograniczającym zużycie opału może być także wymiana okien. Niewątpliwie rozwiązaniem korzystnym w ograniczeniu niskiej emisji byłoby zrealizowanie opracowanej koncepcji gazyfikacji obszaru, do którego należy gmina Wręczyca. Problem realizacji zamierzonego celu, który dla gminy stanowi jeden z priorytetów, tkwi w zbyt małym zapotrzebowaniu

na gaz. Problem emisji zanieczyszczeń gazowych ze spalania paliw w samochodach oraz emisji hałasu komunikacyjnego związany jest z drogami wojewódzkimi przebiegającymi przez teren gminy. Skrzyżowanie dróg wojewódzkich znajduje się w centrum Wręczyca Wielkiej. W najbliższym czasie przewiduje się przebudowę skrzyżowania. Przebudowa ta poprawi bezpieczeństwo ruchu, jednak nie ograniczy emisji hałasu czy zanieczyszczeń gazowych.

Podsumowując należy stwierdzić, że wymienione aktualne problemy ochrony środowiska są bardzo istotne i należy podejmować racjonalne działania mające na celu ich stopniowe, konsekwentne wyeliminowanie. Szczególny nacisk należy położyć na rozwiązanie problemu z funkcjonowaniem oczyszczalni ścieków oraz uzdatnianiem wody do picia z ujęć Wręczyca Wielka i Szarlejka. Warto zaznaczyć, że Gmina Wręczyca wykazuje dużą inicjatywę w ograniczeniu negatywnego wpływu na środowisko poprzez proponowanie pewnych zamierzeń, opracowanie koncepcji czy stopniową realizację podejmowanych zadań. Pewne problemy wymagają będą rozwiązania na forum międzygminnym czy powiatowym. Rozwiązywanie problemów związanych z azbestem dotyczyć będzie również pozostałych gmin powiatu kłobuckiego. Z tego powodu przy problemie wymagającym wspólnych działań zasadna wydaje się współpraca z innymi gminami i powiatem. Zbiorniki bezodpływowe, czyli tzw. szamba również wymagają konkretnych rozwiązań. Wszystkich wymienionych problemów nie rozwiąże się w krótkim okresie, tym bardziej, że dużą rolę w rozwiązaniu tych problemów odgrywać będzie świadomość ekologiczna mieszkańców. Należy podejmować więc racjonalne działania, które po krótkim okresie przyniosą pozytywne efekty w ograniczaniu negatywnych oddziaływań na środowisko, a z czasem ich całkowite wyeliminowanie na terenie gminy.

5. DŁUGOTERMINOWA STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA DO 2014 ROKU

5.1. Tendencje rozwojowe

Misja zmian dla gminy Wręczyca Wielka przedstawia się następująco:

Zapraszamy do naszej gminy atrakcyjnie położonej przy linii kolejowej Śląsk - Porty. Posiadamy walory historyczne, kulturowe, rekreacyjne jak również dogodne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej.

5.1.1. Integracja i aktywizacja społeczeństwa

1. Rozszerzenie działalności istniejących instytucji kulturalnych.
 - 1.1. Aktywna działalność Gminnego Ośrodka Kultury (GOK) - we Wręcycy Wielkiej.
2. Aktywizacja młodzieży w życiu społecznym gminy.
 - 2.1. Stworzenie nowych instytucji społecznych reprezentujących interesy młodzieży.
 - 2.1.1. Powołanie Młodzieżowego Klubu Dyskusyjnego.
3. Wzrost poziomu edukacji mieszkańców.
 - 3.1.1. Realizacja programów edukacyjnych.
 - 3.1.1.1. Szkolenia dla liderów.
 - 3.1.1.2. Kursy dla nauczycieli.
 - 3.1.1.3. Program kształcenia rolników.

5.1.2. Rozwój rolnictwa w gospodarce rynkowej

1. Adaptacja rolnictwa w warunkach gospodarki rynkowej.
 - 1.1. Poprawa rentowności pracy w gospodarstwach rolnych.
 - 1.1.1. Pomoc organizacyjna i finansowa w promocji produktów rolnych.
 - 1.1.2. Opracowanie zasad współpracy z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego (ODR) oraz innymi organizacjami rolniczymi dotyczącej działań na rzecz efektywności gospodarowania w rolnictwie.
 - 1.1.3. Zwiększenie areału upraw sadowniczych i warzywniczych.
 - 1.1.4. Zorganizowanie cyklu szkoleń promujących nowe uprawy roślin dochodowych i podnoszących kwalifikacje rolników.
 - 1.2. Wspieranie działań na rzecz zwiększenia areału upraw w gospodarstwach indywidualnych.
 - 1.2.1. Zorganizowanie cyklu spotkań przy partycypacji ODR, mających na celu rozpowszechnianie idei gospodarstw rodzinnych oraz wskazanie możliwości ich tworzenia i potencjalnych korzyści.

- 1.3. Wzrost świadomości ekologicznej ludności wiejskiej.
 - 1.3.1. Powstrzymanie degradacji gleb poprzez przestrzeganie programu racjonalnego stosowania środków chemicznych (przede wszystkim w rolnictwie).
 - 1.3.2. Powstanie gospodarstw ekologicznych.
 - 1.3.3. Organizowanie wystaw żywności ekologicznej.
 - 1.4. Stwarzanie przyjaznych warunków do tworzenia miejsc pracy na terenie gminy niezwiązanych bezpośrednio z pracą w rolnictwie.
 - 1.4.1. Opracowanie wykazu istniejącej i uzasadnionej ekonomicznie pozarolniczej działalności gospodarczej w układzie przestrzennym gminy.
 - 1.4.2. Opracowanie systemu zachęt dla osób chcących podjąć działalność na obszarach rolniczych.
 2. Rozwój spółdzielczości rolniczej.
 - 2.1. Powstanie zakładów przetwórstwa rolnego.
 - 2.1.1. Powstanie Związków Producentów Rolnych.
 - 2.1.2. Tworzenie opartych o współwłasność przedsiębiorstw przetwórczych.
- 5.1.3. Nowoczesna infrastruktura
1. Rozwój infrastruktury technicznej
 - 1.1. Kanalizacja gminy.
 - 1.1.1. Budowa kanalizacji sanitarnej w obrębie zlewni Truskolasy.
 - 1.1.2. Budowa oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją sanitarną dla miejscowości Pierchno, Kalej, Szarlejka oraz Wydra.
 - 1.1.3. Budowa oczyszczalni przyzagrodowych na terenie nie objętym siecią kanalizacyjną.
 - 1.2. Budowa i modernizacja dróg.
 - 1.2.1. Poprawa stanu technicznego dróg powiatowych.
 - 1.2.2. Modernizacja pozostałych dróg gminnych.
 - 1.2.3. Budowa chodników.
 - 1.3. Gazyfikacja.
 - 1.3.1. Opracowanie koncepcji gazyfikacji dla Gminy Wręczyca Wielka.
 - 1.3.2. Budowa gazociągu przesyłowego wraz ze stacją redukcyjną.
 - 1.3.3. Przestrzeganie perspektywicznego programu wykorzystania gazu ziemnego jako podstawowego paliwa energetycznego dla przemysłu i gospodarstw domowych.
 - 1.4. Rozwój energetyki.
 - 1.4.1. Modernizacja sieci energetycznej.
 2. Rozwój infrastruktury społecznej.

2.1. Rozbudowa bazy kulturalnej.

2.1.1. Prace związane z urządzeniem wnętrza Gminnego Ośrodka Kultury we Wręczyca Wielkiej.

2.2. Budowa bazy sportowej.

2.2.1. Budowa basenu.

2.3. Poprawa warunków nauczania w szkołach podstawowych.

2.3.1. Zatrudnienie w szkołach podstawowych nauczycieli języków zachodnich.

2.4. Pozyskanie zewnętrznych środków pomocowych do rozwoju infrastruktury w gminie.

2.4.1. Występowanie z wnioskami o dofinansowanie na realizację inwestycji gminnych do:

- Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska,
- Polskiej Agencji Rozwoju Regionalnego, Phare, FAPA,
- Urzędu Kultury Fizycznej i Sportu,
- innych instytucji pomocowych.

5.1.4. Rozwój przedsiębiorczości

1. Stwarzanie dogodnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości.

1.1. Budowa instytucji oraz podejmowanie działań wspierających rozwój przedsiębiorczości.

1.1.1. Utworzenie Stowarzyszenia Rozwoju Gminy oraz Wspierania Przedsiębiorczości:

- Fundusz Kredytów Wzajemnych,
- Lokalny Fundusz Gwarancyjny,
- Lokalny Fundusz Inwestycyjny,
- Klub Przedsiębiorczości.

1.1.2. Stworzenie systemu ulg i preferencji podatkowych wynikających z kompetencji gminy dla promowania samozatrudnienia i kreacji miejsc pracy.

1.1.3. Organizacja szkoleń.

1.1.4. Organizowanie i zatrudnienie pracowników z robót interwencyjnych i publicznych.

1.1.5. Promowanie zatrudnienia bezrobotnych przy inwestycjach gminnych przez wykonawców prac zamówień publicznych.

1.1.6. Udzielenie preferencji podatkowych istniejącym zakładom, które znajdują się w trudnej sytuacji finansowej: prolongaty spłaty podatku.

1.2. Promowanie ekonomicznej edukacji wśród młodych ludzi.

1.2.1. Program edukacji ekonomicznej młodzieży w szkołach.

5.1.5. Rozwój agroturystyki, turystyki oraz usług towarzyszących

1. Podnoszenie walorów środowiska naturalnego i wykorzystanie go do rozwoju gospodarczego gminy.
 - 1.1. Zachowanie czystości i estetyki środowiska.
 - 1.1.1. Zorganizowanie corocznego konkursu „Estetyka i Higiena”.
 - 1.2. Ochrona zasobów leśnych.
 - 1.2.1. Zalesianie nieużytków.
2. Stworzenie zintegrowanego programu turystycznego gminy.
 - 2.1. Działania zmierzające do pozyskania inwestorów zainteresowanych zagospodarowaniem atrakcyjnych turystycznie terenów. Opracowanie oferty usług turystycznych i agroturystycznych.
 - 2.1.1. Opracowanie cyklicznych imprez kulturalno promocyjnych popularyzujących gminę.
 - 2.1.2. Rejestracja gospodarstw agroturystycznych.
 - 2.1.3. Opracowanie systemu preferencji dla przedsiębiorców inwestujących w rozwój turystyki.
 - 2.1.4. Opracowanie wykazu atrakcyjnych terenów do zagospodarowania.
 - 2.1.5. Nawiązanie współpracy z zagranicznymi gminami.
 - 2.1.6. Budownictwo letniskowe. Określenie terenów dla kolarstwa i biegów na orientację.
 - 2.1.7. Zorganizowanie cyklu szkoleń dla gospodarzy chcących rozpocząć działalność agroturystyczną.

5.2. Powietrze atmosferyczne

Celem strategicznym dotyczącym jakości powietrza w wojewódzkim programie ochrony środowiska jest polepszenie jego jakości. Szczególną uwagę w przypadku gminy Wręczyca Wielka należy zwrócić na ograniczenie niskiej emisji oraz emisji komunikacyjnej. Jest to dla gminy szczególnie ważne, jeżeli w przyszłości określone obszary na terenie gminy mają stanowić ciekawe miejsce wypoczynku. Do zadań gminy w zakresie poprawy jakości powietrza należeć powinny:

W zakresie ograniczenie emisji z procesów spalania paliw:

1. Wdrażanie programów ucieplnienia i likwidacji źródeł niskiej emisji.
2. Wdrażanie stosowania alternatywnych źródeł energii, w tym energii odnawialnej.
3. Szersze wdrażanie zamiany wyeksploatowanych, nieefektywnych kotłów węglowych na kotły nowej generacji, energooszczędne i niskoemisyjne.

4. Kontynuacja zmiany systemu ogrzewania z węglowego na gazowe, elektryczne, olejowe lub opalane biomasą.
5. Termomodernizacja budynków.
6. Budowa sieci gazowej, w tym na obszarach wiejskich, zwłaszcza na terenach przewidzianych do rozwoju turystyki.

W zakresie utrzymania na jak najniższym poziomie wielkości emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych do powietrza:

1. Formułowanie polityki ruchu ulicznego i transportu (plany cyrkulacji ruchu ulicznego) z uwzględnieniem ograniczenia jego uciążliwości.
2. Tworzenie układu tras rowerowych.

W zakresie opracowanie strategii i programów wdrożeniowych dla osiągnięcia obniżenia stężeń zanieczyszczeń w powietrzu:

1. Opracowanie strategii i programów wdrożeniowych dla osiągnięcia obniżenia stężeń zanieczyszczeń w powietrzu.
2. Opracowanie i realizacja programu ograniczenia niskiej emisji.
3. Inwentaryzacja potencjału pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych.
4. Zintensyfikowanie kontroli podmiotów gospodarczych emitujących zanieczyszczenia do powietrza.

5.3. Hałas

Celem strategii długoterminowej Programu Ochrony Środowiska Województwa Śląskiego jest zmniejszenie uciążliwości hałasu dla mieszkańców województwa śląskiego i środowiska poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów.

Do zadań przeznaczonych do realizacji należy więc:

1. Wzmocnienie kontroli jednostek gospodarczych w zakresie ich wpływu na poziom hałasu w otoczeniu.
2. Opracowywanie planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem poziomu hałasu, zwłaszcza ze szczególnym uwzględnieniem lokalizacji nowych dróg, jak i ewentualnej lokalizacji centrów handlowych oraz lokalizacji budownictwa mieszkaniowego w sąsiedztwie już istniejących tras komunikacyjnych.
3. Opracowanie bądź weryfikacja mapy terenów zagrożenia hałasem w tym drogowym na obszar województwa śląskiego.
4. Rozbudowa systemu monitorowania hałasu drogowego.
5. Wymianę okien na dźwiękoszczelne na terenach zagrożonych oddziaływaniem hałasu.

5.4. Zasoby wodne

Definiując długoterminową politykę w zakresie zasobów wodnych uznano, że musi ona być zgodna z kierunkami przyjętymi w "II Polityce Ekologicznej Państwa" a także musi wynikać z aktualnego stanu zasobów wodnych i zróżnicowania obszarowego w tym zakresie. Istotne znaczenie w osiągnięciu celu długoterminowego ma system zarządzania gospodarką wodną, a ważnym przedsięwzięciem będzie opracowanie i wdrożenie regionalnego planu gospodarki wodno-ściekowej w województwie.

Wody powierzchniowe

Zgodnie z II Polityką Ekologiczną Państwa, strategiczne kierunki w ramach ochrony wód powierzchniowych są następujące:

- przywrócenie jakości wód powierzchniowych (wg wskaźników fizyko-chemicznych, biologicznych i ekologicznych) do stanu wynikającego z planowanego ich użytkowania oraz potrzeb związanych z ich funkcjami ekologicznymi,
- realizacja budowy zbiorników retencyjnych i małej retencji,
- zachowanie naturalnych zbiorników retencyjnych, takich jak tereny podmokłe i nieuregulowane ciek wodne, głównie w ramach działań w zakresie poprawy ochrony różnorodności biologicznej i prowadzenia zrównoważonej gospodarki leśnej.

Przedstawiony w rozdziale 4 stan czystości wód powierzchniowych w gminie Wręczyca Wielka skłania do przyspieszenia działań w kierunku ograniczenia zrzutu zanieczyszczeń komunalnych. Prognozę co do klasowości najważniejszych cieków (2015 r.) przedstawia rysunek 15.

W zakres działań długoterminowych związanych z wodami powierzchniowymi dla Gminy Wręczyca Wielka wchodzi:

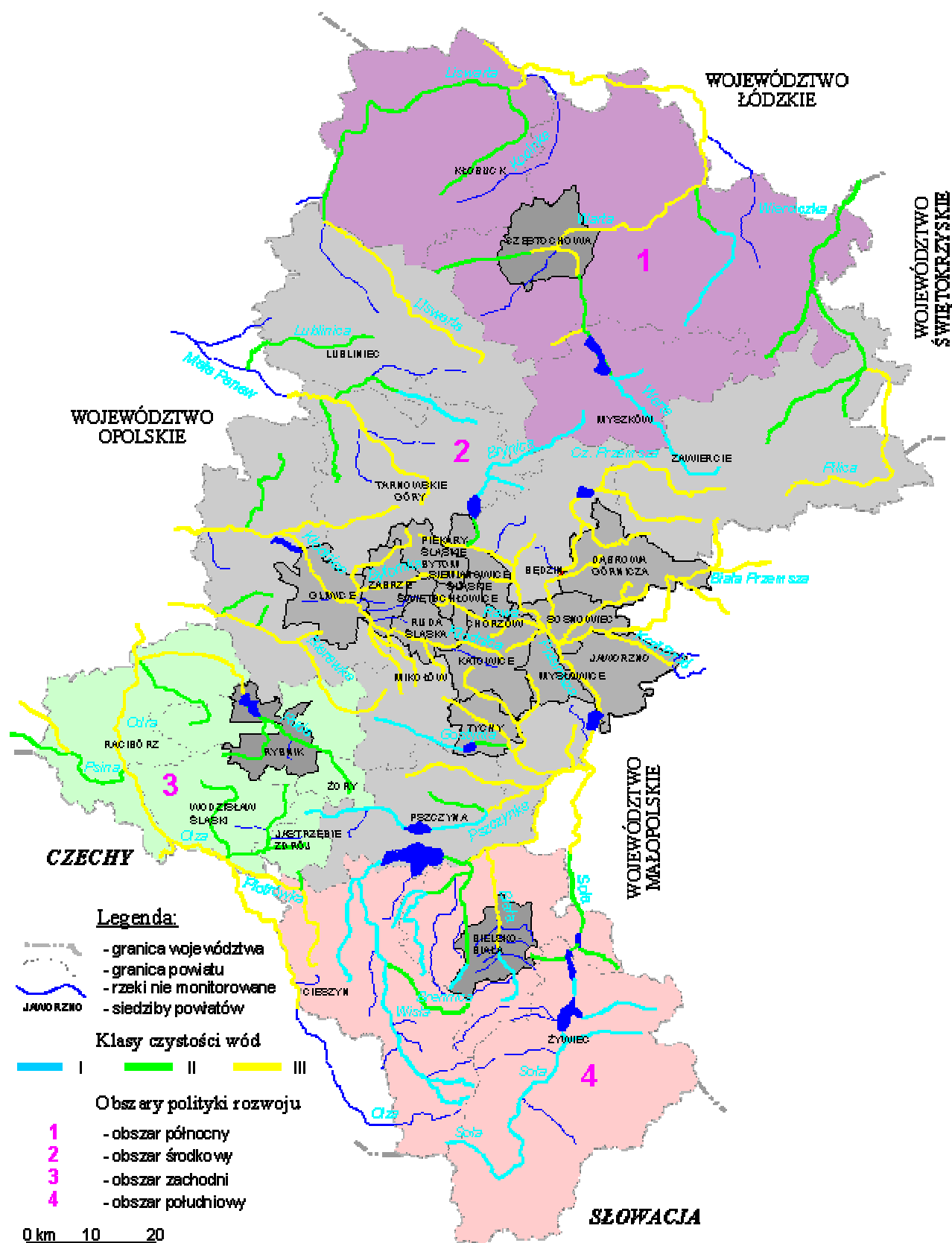
- 1. Przywrócenie wysokiej jakości wód powierzchniowych.**
- 2. Ograniczenie zanieczyszczeń rolniczych ze spływów obszarowych do wód powierzchniowych.**
- 3. Udział w Zlewniowym systemie zarządzania gospodarką wodną.**
- 4. Współpraca międzygminna w zakresie gospodarki wodno-ściekowej (np. w ramach Związku Gminnego).**
- 5. Pełna (100%) likwidacja zrzutu ścieków nieoczyszczonych z miejscowości w gminie Wręczyca Wielka.**
- 6. Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych z gospodarki komunalnej i ze spływu powierzchniowego (ścieki opadowe).**
- 7. Edukacja ekologiczna nt. prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej w indywidualnych domostwach.**

8. Budowa systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych.

9. Monitoring wód powierzchniowych.

Strategie

Problemy związane z gospodarką ściekową związane są z odprowadzaniem ścieków i ich oczyszczaniem. Gmina Wręczyca Wielka charakteryzuje się około 23% stopniem skanalizowania. Zatem jej działania będą ukierunkowane na skanalizowanie pozostałej części gminy i odprowadzenie ścieków do projektowanych oczyszczalni, a także poprawę stopnia oczyszczania ścieków w istniejącej biologicznej oczyszczalni ścieków typu „Lemna” we Wręczycy Małej. Natomiast tam, gdzie odprowadzenie ścieków siecią kanalizacyjną jest nieopłacalne, będą budowane przydomowe oczyszczalnie ścieków, bądź ścieki ze zbiorników bezodpływowych będą dowożone na oczyszczalnię. Niezmiernie ważnym zagadnieniem jest rzetelna i pełna inwentaryzacja stanu technicznego zbiorników bezodpływowych. Często istniejące zbiorniki ze względu na ich zły stan techniczny (dot. to zwłaszcza zbiorników eksploatowanych przez kilka lub kilkanaście lat) są źródłem zanieczyszczenia środowiska.

Rys. 15. Docelowa jakość wód powierzchniowych w województwie śląskim w 2015 roku, wg klasyfikacji ogólnej

Wody podziemne

Zgodnie z II Polityką Ekologiczną Państwa, strategicznymi kierunkami działania w ochronie wód podziemnych są:

- przywrócenie jakości wód podziemnych (wg wskaźników fizyko-chemicznych, biologicznych i ekologicznych) do stanu wynikającego z planowanego sposobu ich użytkowania oraz potrzeb związanych z ich funkcjami ekologicznymi,
- restrukturyzacja poboru wód do celów użytkowych w taki sposób, aby zasoby wód podziemnych były użytkowane wyłącznie dla potrzeb ludności, jako woda do picia i surowiec dla przemysłu spożywczego i niektórych specjalnych działów produkcji.

Zasoby wód podziemnych występujące na terenie gminy Wręczyca Wielka pozwalają na zaopatrzenie w wodę wszystkich mieszkańców gminy (100% zawodociągowanie). Głównym przejawem degradacji wód podziemnych może być zmniejszanie zasobów oraz obniżanie zwierciadła wód. Degradacja jakości wód podziemnych może być związana z działalnością rolniczą, przemysłową i nieuregulowaną gospodarką ściekową.

Celem długoterminowym w zakresie gospodarki wodami podziemnymi dla gminy Wręczyca Wielka będzie **jakościowa i ilościowa ochrona zasobów wód podziemnych w celu zapewnienia ciągłej dostawy dobrej jakości wody do odbiorców.**

Strategia realizacji celu:

Ochrona jakości wód podziemnych na terenie gminy będzie realizowana poprzez:

- 1. Uporządkowanie gospodarki-wodno ściekowej.**
- 2. Objęcie uregulowaną zbiórką odpadów wszystkich mieszkańców gminy w celu zlikwidowania zagrożenia wynikającego z istnienia dzikich wysypisk śmieci.**
- 3. Monitoring kontrolny jakości wody.**
- 4. Utworzenie strefy ochronnej ujęcia Szarlejka w związku z propozycją utworzenia autostrady A1.**

Ochrona ilościowa wód podziemnych będzie realizowana poprzez:

- 1. Kontrolę i sterowanie wielkością poboru wód z poszczególnych studni (wykonywanie dwa razy w roku pomiarów zwierciadła wody w studni).**
- 2. Weryfikację pozwoleń wodno-prawnych.**
- 3. Monitoring wielkości zasobów.**

5.5. Ochrona gleb

Uwarunkowania prawne

Zasady ochrony gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji i poprawiania wartości użytkowej gruntów określa Ustawa z dnia 3 lutego o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z dnia 22 lutego 1995 r.).

Ochrona gruntów rolnych polega na:

- ograniczeniu przeznaczania ich na cele nierolnicze lub nieleśne,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych oraz szkodom w produkcji rolniczej, powstającym wskutek działalności nierolniczej,
- rekultywacji i zagospodarowaniu gruntów na cele rolnicze,
- zachowaniu torfowisk i oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych.

Ochrona gruntów leśnych polega na:

- ograniczaniu przeznaczania ich na cele nieleśne lub nierolnicze,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji gruntów leśnych oraz szkodom w drzewostanach i produkcji leśnej, powstającym wskutek działalności nieleśnej
- przywracaniu wartości użytkowej gruntom, które utraciły charakter gruntów leśnych wskutek działalności nieleśnej,
- poprawianiu ich wartości użytkowej oraz zapobieganiu obniżania ich produkcji.

Racjonalne wykorzystanie zasobów glebowych

Racjonalne wykorzystanie zasobów gleb w Gminie Wręczyca Wielka, zwłaszcza w ujęciu długookresowym, powinno polegać na:

- zagospodarowaniu gleb w sposób, który odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacji,
- lepszym dostosowaniu do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania oraz kierunków i intensywności produkcji,
- zmniejszeniu skali ograniczeń, jakie dla optymalnego wykorzystania biologicznego potencjału gleb stwarzają procesy degradacji spowodowanej emisją zanieczyszczeń, erozją, nadmierną kwasowością oraz niewłaściwą agrotechniką.

Racjonalne zagospodarowanie gleb zgodnie z ich biologicznym potencjałem i klasą bonitacji.

Strategia realizacji celu

Zarówno zbyt intensywne jak i niedostateczne użytkowanie gleb może prowadzić do ich dewastacji spowodowanych zarówno erozją wietrzną jak i nadmierną chemizacją, stąd też zaleca się promowanie racjonalnego zagospodarowania gleb. Na glebach użytkowanych rolniczo można prowadzić uprawy wieloletnich roślin energetycznych lub przeznaczyć je pod uprawy ekologiczne. Gleby wyłączone z działalności rolniczej mogą zostać zalesione. Ponadto powinny zostać podjęte działania mające na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza i wody, które z kolei mogą zanieczyszczać gleby.

5.6. Rolnictwo i rozwój terenów wiejskich

Ogólny cel długoterminowy środowiska dla rolnictwa i rozwoju terenów wiejskich (do 2015 r.) w ramach "Programu ochrony środowiska" to:

Dostosowanie struktur obszarów wiejskich do warunków integracji z UE z uwzględnieniem charakteru regionalnego produkcji rolniczej, minimalizacja wpływu gospodarki rolnej na środowisko i rozwój infrastruktury ochrony środowiska obszarów wiejskich.

Kształtowanie ośrodków wiejskich oraz modernizacja sektora rolno-spożywczego - to jeden z celów strategicznych rozwoju Gminy Wręczyca Wielka. Przeobrażenia tego sektora stworzą nowe możliwości rozwojowe gospodarstw rolnych. Nowa strategia rozwoju obszarów wiejskich powinna polegać na ich wielofunkcyjnym rozwoju, którego podstawowym celem powinno być tworzenie nowych miejsc pracy, zarówno w sferze związanej z rolnictwem (usługi, agroturystyka) jak i pozarolniczej (aktywizacja terenów wiejskich). Istotne znaczenie będzie miało wprowadzanie instrumentów finansowych i prawnych ochrony środowiska w rolnictwie (programy rolno-środowiskowe, inwestycje prowadzone na rzecz ochrony środowiska na obszarach wiejskich, zalesienia i zadrzewienia obszarów rolniczych, systemy małej retencji). Procesy dostosowawcze związane z restrukturyzacją rolnictwa będą częściowo finansowane z funduszy UE. Rolnictwo w Gminie Wręczyca odgrywa bardzo ważną rolę. Na terenie gminy znajduje się 2550 gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych wynoszących 5582 ha. Istnieje konieczność podjęcia stanowczych kroków w kierunku zmiany profilu produkcji rolniczej na uprawy specjalistyczne (rośliny energetyczne, uprawy ekologiczne i tradycyjne) oraz na wykorzystanie istniejącej infrastruktury i rozwój usług agroturystycznych (wykorzystanie istniejących stadnin koni: "Mustang" - Jerzy Kall Węglowice 13 "a", Klub Jeździecki „Cwał” w Truskolasach i Klub Jeździecki „Amazonka” we Wręczyca Wielkiej, utworzenie stanic rowerowych).

Cel długoterminowy:

Restrukturyzacja rolnictwa w kierunku upraw specjalistycznych i rozwoju agroturystyki z poszanowaniem zasad ochrony środowiska

Strategia realizacji celu

Restrukturyzacja rolnictwa

W obrębie Gminy Wręczyca Wielka powinny powstawać:

- gospodarstwa specjalistyczne, które nie wymagają dużych areałów,
- silne grupy producenckie.

Zmiana przeznaczenia terenów rolnych

- zwiększenie udziału produkcji roślin energetycznych,
- tereny rolne o najniższej klasie bonitacji (nie nadające się do upraw roślin rolniczych ani energetycznych) poddawane stopniowo zalesianiu.

5.7. Ochrona zasobów kopalin

Uwarunkowania prawne

Zasady poszukiwania, dokumentowania oraz korzystania z kopalin regulowane są przepisami ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - prawo geologiczne i górnicze. W ustawie tej rozstrzygnięto również sprawę własności złóż kopalin oraz uregulowano problem ochrony zasobów złóż poprzez wymóg ujmowania ich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz obowiązek kompleksowego i racjonalnego wykorzystania kopalin.

Ponadto, ochronę złóż kopalin jako zasobu przyrody zapewnia ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o zagospodarowaniu przestrzennym. Dla prawidłowego gospodarowania zasobami przyrody (tj., między innymi, kopalinami) ustala się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego szczególne warunki zagospodarowania terenów, w tym zakaz zabudowy.

Także podjęcie działalności gospodarczej w zakresie wydobywania kopalin jest uzależnione, przez możliwość odpowiednich zapisów w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, od Rady Gminy, która podejmuje uchwały o zmianie planu oraz od społeczności lokalnej, która na tym etapie może wnosić uwagi i protesty.

Cel długoterminowy:

Ochrona zasobów złóż poprzez ich racjonalne wykorzystywanie w koordynacji z planami rozwoju gminy.

Strategia realizacji celu

Na terenie gminy Wręczyca udokumentowano istnienie złóż surowców okruchowych w postaci piasków, pospółek i żwirów, iłów, wapieni i rud żelaza. Ochrona złóż kopalin udokumentowanych powinna być realizowana poprzez prowadzenie racjonalnej gospodarki zmierzającej do najpełniejszego wykorzystania eksploatowanych złóż z równoczesnym przygotowaniem planów rekultywacji terenów wyrobiskowych w kierunku wodnym lub leśnym. Władze województwa będą dążyły do objęcia ochroną terenów, na których występują zasoby perspektywiczne. Ochrona taka powinna polegać na uwzględnieniu tych terenów w gminnych studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego w postaci zapisów uniemożliwiających zagospodarowanie tych terenów w sposób trwały, wykluczający potencjalną eksploatację surowców.

5.8. Ochrona przyrody

Uwarunkowania prawne

Regulacje prawne zawarte są w następujących ustawach:

- ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 r (z późniejszymi zmianami),
- ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r. (z późniejszymi zmianami),
- ustawa Prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 r. (z późniejszymi zmianami)
- ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.

Według art. 2. pkt 2 Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 r. (uwzględniono zmiany wprowadzone ustawą z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw) ochrona przyrody ma na celu m.in.:

- utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów,
- zachowanie różnorodności biologicznej,
- zapewnienie ciągłości gatunków roślin lub zwierząt wraz z siedliskami poprzez utrzymywanie lub przywracanie ich do właściwego stanu,
- kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody.

Obszary chronionego krajobrazu są tworzone w drodze rozporządzenia wojewody. Rozporządzenie to może określać zakazy i ograniczenia przewidziane w art. 36 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody. Ustalenie OChK powinno znaleźć odzwierciedlenie w planie zagospodarowania przestrzennego. Polskie prawo dotyczące ochrony przyrody

charakteryzuje się dosyć wysoką zbieżnością z prawem wspólnotowym. Wśród zagadnień, które należy jeszcze rozwiązać należy wymienić:

- wprowadzenie przepisów reglamentujących obrót międzynarodowy określonymi gatunkami roślin i zwierząt,
- ustanowienie obszarów chronionych,
- przejście odpowiedniej terminologii i definicji.

Cel długoterminowy:

Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej (genetycznej gatunkowej i siedliskowej) i krajobrazowej.

Strategia realizacji celu

Zgodnie z Programem Ochrony Środowiska woj. śląskiego jednym z celów polityki ekologicznej państwa jest utrzymanie na odpowiednim poziomie krajowej różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz zwiększenie powierzchni terenów chronionych do 1/3 terytorium kraju. Zasady trwałego rozwoju lasów i leśnictwa ujęte są w dokumencie „Polityka leśna państwa” przyjętym w 1997 r. przez Radę Ministrów. Ogromną wagę przypisano ochronie zasobów przyrodniczych lasów i zwiększeniu ich powierzchni. Planuje się objęcie szczególną troską i ograniczenie negatywnych skutków infrastruktury przemysłowej i technicznej na biocenozy w dolinach rzek oraz ochronę różnorodności biologicznej na obszarach rolniczych. W perspektywie tego Programu przewiduje się m.in.:

- rozwój systemu obszarów chronionych województwa spójnego z systemem krajowym oraz założeniami sieci Natura 2000,
- ochronę i renaturalizację ciągów i połączeń ekologicznych ze szczególnym uwzględnieniem dolin rzecznych,
- ochronę i renaturalizację ekosystemów w największym stopniu zagrożonych degradacją ze szczególnym uwzględnieniem siedlisk leśnych i wodno - błotnych,
- opracowywanie i wdrażanie programów ochrony populacji gatunków zwierząt, dla których odtworzenia lub utrzymania na odpowiednim poziomie liczebności umożliwiającym ich właściwe funkcjonowanie - nie jest wystarczająca ochrona siedlisk, a konieczne jest podjęcie działań związanych z ochroną aktywną,
- podjęcie działań na rzecz uwzględniania w programach ochrony przeciwpowodziowej naturalnych zdolności retencyjnych środowiska przyrodniczego ze szczególnym uwzględnieniem dolin rzecznych oraz siedlisk wodno-błotnych, torfowisk
- działania na rzecz ochrony walorów przyrodniczo - kulturowych województwa, ze szczególnym uwzględnieniem świadomie kształtowanych kompozycji krajobrazowych

oraz obszarów, których walory przyrodnicze i krajobrazowe wynikają z przeszłej gospodarki człowieka.

Gmina Wręczyca Wielka charakteryzuje się wysoką lesistością, wynoszącą 36 %. Lasy polepszają warunki klimatyczne i wpływają na zdrowie mieszkańców. Stąd też na szczególną uwagę zasługuje uwzględnienie w gminnych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wniosków wynikających z założeń ochronnych dla istniejących i projektowanych innych form ochrony przyrody jak: obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne czy pomniki przyrody.

Gospodarka leśna

W związku z tym, że lasy na terenie Gminy Wręczyca Wielka (nadzorowane przez Nadleśnictwo Kłobuck i Nadleśnictwo Herby) to głównie lasy ochronne głównym celem gospodarki leśnej jest poprawa stanu drzewostanów. W porozumieniu z Nadleśnictwem działania Gminy będą polegać na:

- zintensyfikowanie działań w kierunku realizacji Programu Zwiększania Lesistości Kraju
- uporządkowanie stanu formalno-prawnego gruntów przewidzianych do zalesień,
- ograniczenie dokonywania zmian przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne,
- powiększanie powierzchni leśnej z uwzględnieniem zasobów krajobrazowych i kulturowych regionu.

5.9. Gospodarka odpadami

Do zadań długookresowych obejmujących lata 2007-2014 w Krajowym Programie Gospodarki Odpadami zaliczono dalszą organizację i doskonalenie ponadlokalnych i lokalnych systemów gospodarki odpadami komunalnymi, dalszy rozwój selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, kontynuację i intensyfikację akcji szkoleń i podnoszenia świadomości społecznej, wdrażanie nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym metod termicznego przekształcania odpadów oraz intensyfikację odzysku i unieszkodliwiania odpadów wielkogabarytowych, budowlanych i niebezpiecznych wytwarzanych w grupie odpadów komunalnych.

Cel długoterminowy do 2014 roku dla gminy Wręczyca Wielka to:

Ustanowienie efektywnej struktury w sektorze gospodarki odpadami zapewniającej rozwój systemu gospodarki odpadami wydajnego pod względem środowiskowym i ekonomicznym.

Jednym z celów strategicznych w ramach rozwoju gminy jest uporządkowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami, a cel ten będzie realizowany poprzez działania ukierunkowane na:

- 1. Uporządkowanie obrotu odpadami.**
- 2. Wymiana wszystkich pokryć dachowych z eternitu.**
- 3. Stworzenie infrastruktury recyklingu odpadów - wprowadzanie selektywnej zbiórki odpadów dla mieszkańców gminy Wręczyca Wielka.**
- 4. Współdziałanie przy stworzeniu systemu ponadgminnych wysypisk komunalnych z pełnym wyposażeniem w instalacje segregacji odpadów.**
- 5. Prowadzenie szeroko zakrojonej edukacji ekologicznej.**
- 6. Monitoring wytwarzania, unieszkodliwiania i składowania odpadów komunalnych i niebezpiecznych.**
- 7. Współdziałanie przy stworzeniu powiatowego systemu stacji przeładunkowych odpadów i technologicznych instalacji utylizacji odpadów.**

Kierunki przewidywane w polityce długoterminowej muszą konsekwentnie służyć realizacji podstawowych celów określonych w unijnych dyrektywach i uwzględnionych także w polskiej ustawie o odpadach. Są nimi:

- unikanie i minimalizacja produkcji odpadów,
- recykling, ze wskazaniem na recykling materiałowy przed termicznym,
- składowanie tylko tych odpadów, które nie nadają się do wtórnego zagospodarowania.

5.10. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Akty prawne

Przepisy ogólne dotyczące przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym zawarte zostały w Ustawie Prawo Ochrony Środowiska z dn.27 kwietnia 2001 r.(Tytuł IV Poważne awarie dział I-III). Ustawa ta określa również obowiązki prowadzącego zakład stwarzający zagrożenie wystąpienia awarii przemysłowej, a także obowiązki organów administracji związane z w/w awarią. Krajowy system ratowniczo-gaśniczy obejmujący zapobieganie i zwalczanie nadzwyczajnych zagrożeń środowiska omówiony jest w ustawach o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. Nr 81/91, poz.351 ze zmianami) i Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U.Nr 88/91, poz.400 ze zmianami).

Zgodnie z zasadami przezorności i prewencji jednym z głównych celów polityki ekologicznej państwa jest **eliminowanie lub zmniejszenie negatywnych skutków dla środowiska z tytułu nadzwyczajnych zagrożeń, a także doskonalenie**

istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych.

Strategia osiągnięcia celu

Najważniejszym elementem przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska jest ewidencja potencjalnych źródeł, które mogą spowodować zagrożenia tego typu. Istotnym elementem strategii jest opracowanie i aktualizacja planów reagowania kryzysowego dla gminy oraz aktualizacja programu informowania społeczeństwa o wystąpieniu zagrożenia środowiska i edukacji w tym zakresie, obejmującej działania na szczeblu lokalnym. Do strategii należy zaliczyć poszukiwanie nowych możliwości współpracy z jednostkami włączonymi w działania na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych (JRCh, Straż Pożarna, Policja, zakłady produkcyjne etc.)

5.11. Walory kulturowe

Akty prawne

Obowiązek ochrony środowiska kulturowego wynika z przepisów ustawy o ochronie dóbr kultury, która ustala nadzór Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nad wszelkimi działaniami w obrębie obiektów zabytkowych lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Dobra kultury są bogactwem narodowym i powinny być chronione przez wszystkich obywateli. Organy rządowe i samorządowe są zobowiązane do zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury. Ochronę dóbr kultury w zakresie określonym ustawą oraz innymi przepisami sprawują również organy jednostek samorządu terytorialnego. Obowiązkiem wojewodów i organów jednostek samorządu terytorialnego jest dbałość o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnianie zadań ochrony zabytków, między innymi w regionalnych i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w budżetach, w prawie miejscowym i przepisach gminnych. Regionalne i miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uzgadniane są z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) w gminach, w których nie zostali powołani konserwatorzy zabytków, obowiązany jest wydawać zarządzenia w celu zabezpieczenia zabytku w nagłych przypadkach i niezwłocznie zawiadamiać o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa. Wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast) są zobowiązani do prowadzenia ewidencji dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków, a znajdujących się na terenie ich działania. Bez zezwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków nie wolno zabytków przerabiać,

odnawiać, rekonstruować, konserwować, zabudowywać, odbudowywać, zdobić, uzupełniać, rozkopywać ani dokonywać żadnych innych zmian.

Celem ochrony dóbr kultury jest ich zachowanie, należyte utrzymanie oraz społecznie celowe wykorzystanie i udostępnienie dla celów naukowych, dydaktycznych i wychowawczych, tak, aby służyły nauce oraz popularyzacji wiedzy i sztuki, stanowiły trwały element rozwoju kultury i były czynnym składnikiem życia współczesnego społeczeństwa.

Ochrona dóbr kultury polega na zabezpieczeniu ich przed zniszczeniem, uszkodzeniem, dewastacją, zaginięciem lub wywozem za granicę, na zapewnieniu im warunków trwałego zachowania, na opracowaniu dokumentacji naukowej, ewidencji i rejestracji oraz na ich konserwacji, restauracji lub odbudowie, opartych na zasadach naukowych.

Cel długoterminowy – ochrona dziedzictwa kulturowego gminy Wręczyca Wielka poprzez utrzymanie i odpowiednie eksponowanie obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz zachowanie dóbr kultury wskazanych do ochrony na mocy prawa miejscowego

Ochrona walorów kulturowych musi być realizowana zgodnie z obowiązującymi zasadami. Zasady zagospodarowania i ochrony obiektów kultury:

- obiekty wpisane do rejestru zabytków – bez zezwolenia właściwego konserwatora nie wolno zabytków zmieniać, odnawiać, rozkopywać, itp., oraz podejmować prac mogących przyczynić się do zeszpecenia otoczenia zabytku nieruchomego lub widoku na ten zabytek (w przypadku obiektów dotyczy to działki, na której się znajdują oraz działek sąsiadujących)
- obszary wpisane do rejestru zabytków:
 - stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru - ochrona przed zniszczeniem najcenniejszych stanowisk archeologicznych poprzez wprowadzenie zakazu zabudowy na ich obszarze,
- obiekty i obszary wskazane do ochrony – podlegają ochronie na mocy prawa miejscowego, zgodnie z którym należy: utrzymywać obiekty architektoniczne oraz cmentarze pozostające w ewidencji dóbr kultury w dobrym stanie technicznym, koniecznych rozbiórek dokonywać tylko po sporządzeniu dokumentacji rozbiórkowej, pozostawić tereny wskazane do ochrony ze względu na występowanie dóbr kultury w ich obrębie lub sąsiedztwie jako terenów otwartych lub dopuszczonych do zmiany sposobu użytkowania tylko na określonych warunkach, utrzymywać wybrane zespoły zabudowy wraz z założeniami zieleni jako przykład tradycyjnej zabudowy, stanowiącej wzorzec dla kształtowania zabudowy miejscowej.

- stanowiska archeologiczne, rejony występowania stanowisk oraz tereny przypuszczalnego istnienia historycznych punktów osadniczych – wymagają ochrony przed dewastacją, wszelka działalność inwestycyjna z wyłączeniem prac polowych, wymaga zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz wykonywania wszelkich prac ziemnych pod nadzorem archeologiczno-konserwatorskim,

Strategia osiągnięcia celu

Zasady postępowania w przypadku dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków muszą być zgodne z ustawą o ochronie dóbr kultury. Dobra kultury wskazane do ochrony na mocy prawa miejskiego wymagają odpowiedniego utrzymania i konserwacji, w przypadku stanowisk archeologicznych poza strefami ochrony konserwatorskiej „W” i „OW” należy powiadamiać służbę ochrony zabytków o wszelkich zamiarach podjęcia prac naruszających strukturę gruntu.

Sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wymaga uwzględnienia zasad zagospodarowania określonych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania terenu, związanych z wprowadzeniem stref ochrony konserwatorskiej.

Strefa „B” – ochrony zasadniczych elementów rozplanowania i zabudowy;

- Strefa „B”1 – strefa ochrony układów przestrzennych wsi Truskolasy, Wręczyca, Grodzisko, Pierzchno, Zamłynie, Piła I i Piła II.

Stan zachowania:

- historyczne rozplanowanie zespołów zabudowy,
- zachowana historyczna linia zabudowy.
- Zasady zagospodarowania:
- utrzymanie linii zabudowy i podziałów parcelacyjnych.

- Strefa „B”2 – ochrony pozostałości zespołów dworskich lub folwarcznych w Pierzchnie, Kalei, Wręczyca Wielkiej i Grodzisku.

Stan zachowania:

- historyczne rozplanowanie pozostałości,
- zachowane budynki zespołów.

Zasady zagospodarowania:

- utrzymanie rozplanowania zespołów,
- konserwacja budynków,
- przebudowy i zmiany budynków tylko za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- Strefa „B”3 – cmentarze:

⇒ grzebalny rzymsko-katolicki w Truskolasach, w granicach ogrodzenia oraz otaczający go po zewnętrznej stronie szpaler akacji.

Stan zachowania:

- historyczny układ cmentarza,
- XIX wieczne obiekty – kaplica, kostnica, ogrodzenie z brama w ruinie,
- nagrobki od XIX w.,
- starodrzew na cmentarzu oraz szpaler akacji na zewnątrz muru.

⇒ grzebalny rzymsko-katolicki w Kalei w granicach ogrodzenia.

Stan zachowania:

- historyczny układ cmentarza założonego ok. 1930 roku,
- starodrzew.

⇒ grzebalny rzymsko-katolicki w Czarnej Wsi w granicach ogrodzenia.

Stan zachowania:

- historyczny układ cmentarza założonego ok. 1920 roku,
- kapliczka z okresu międzywojennego wraz z ogrodzeniem.

⇒ miejsce po cmentarzu prawdopodobnie wojennym w Węglowicach w granicach dawnego ogrodzenia.

Stan zachowania:

- ślady ogrodzenia,
- starodrzew.

Zasady zagospodarowania dla cmentarzy:

- utrzymanie historycznego rozplanowania cmentarzy,
- konserwowanie zabytkowych nagrobków,
- zachowanie starych nagrobków in situ,
- zakaz usuwania starodrzewu, z wyjątkiem drzew zagrażających bezpieczeństwu - po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- pielęgnacja szpaleru akacji wokół cmentarza w Truskolasach.

Strefa „B”4 – zespołów kościelnych

- teren zespołu kościoła parafialnego w Truskolasach, obejmujący obszar cmentarza przykościelnego, kancelarię parafialną i obszar należący do plebanii.

Stan zachowania:

- historyczne rozplanowanie zespołu,
- zabudowa historyczna, pochodząca z pierwszej połowy XVIII w. Do początku XX w. (kościół, plebania, pozostałości starego ogrodzenia, schody i balustrada kancelarii parafialnej),
- zespół lip – pomnik przyrody,

Zasady zagospodarowania:

- utrzymanie kompozycji planistycznej zespołu, w tym także ogrodu plebańskiego,
- zakaz inwestowania kubaturowego na terenie cmentarza przykościelnego oraz ogrodu,
- dopuszcza się ewentualną lokalizację nowych obiektów na podwórzu należącym do plebanii za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- teren kościoła parafialnego w Kalei w granicach ogrodzenia:

Stan zachowania:

- historyczne rozplanowanie zespołu,
- zabudowa pochodząca z początku lat 20-tych XX wieku (kościół, ogrodzenie z bramą, dzwonnica i plebania),
- starodrzew (ok.20 drzew).

Zasady zagospodarowania:

- utrzymanie kompozycji planistycznej zespołu,
- pozostawienie otwartego widoku z drogi na plebanie,
- wprowadzenie nowej zabudowy w obrębie obszaru wymaga opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- teren kościoła parafialnego w Czarnej Wsi wraz z plebanią.

Stan zachowania:

- historyczne rozplanowanie zespołu,
- zabudowa pochodząca z lat 1919-1920 (drewniany kościół, ogrodzenie i murowana plebania),
- starodrzew wokół kościoła.

Zasady zagospodarowania:

- utrzymanie kompozycji planistycznej zespołu,
- wszelkie prace prowadzone w obrębie obszaru wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Strefa W- ścisłej ochrony najcenniejszych stanowisk archeologicznych (8 stref)

- strefa obejmująca grodzisko wczesnośredniowieczne, pierścieniowe oraz dwie osady wczesnośredniowieczne w pobliżu Grodziska,
- strefa w Grodzisku – Młyńsku,
- trzy strefy na terenach położonych w miejscowości Pierzchno,
- strefa w Hutce,
- strefa w Truskolasach,
- strefa na granicy Truskolas i Piły I,

Zasady zagospodarowania:

- zakaz prowadzenia prac naruszających strukturę gruntu, niwelacji, dodatkowych nasadzeń roślinności.

Strefa OW – obserwacji archeologicznych (15 stref)

- trzy strefy w Truskolasach,
- strefa w Hutce,
- strefa na granicy Truskolasy-Zamłynie,
- strefa na granicy Truskolasy – Piła I,
- strefa na terenie Piły I,
- dwie strefy w Pile II,
- strefa w Kulejach,
- strefa w Klepaczce,
- strefa w Węglowicach,
- strefa Długi Kąt – Kopskie,
- trzy strefy we Wręczycy Wielkiej,
- strefa w Grodzisku (duża),
- strefa w Szarlejce.

Zasady zagospodarowania:

- wymóg prowadzenia prac naruszających strukturę gruntu pod nadzorem archeologicznym.

Strefa K – ochrony krajobrazu kulturowego

- strefa ochrony krajobrazu po działalności kopalń rud żelaza w Truskolasach,
- strefa ochrony krajobrazu po działalności kopalni rud żelaza w Golcach
- strefa ochrony krajobrazu po działalności kopalni rud żelaza we Wręczycy Wielkiej,
- strefa ochrony krajobrazu zespołu stawów u podnóża wzniesienia z kościołem w Grodzisku,
- strefa ochrony krajobrazu po działalności kopalni rud żelaza w Kalei.

Zasady zagospodarowania:

- utrzymanie przekształconego krajobrazu związanego z gospodarczą działalnością człowieka jako elementów urozmaicających płaski teren gminy (zazielenienie hały) oraz wykorzystanie ich walorów edukacyjnych,
- postuluje się utrzymanie zespołu stawów jako elementu uzupełniającego zespół folwarczny (dziś z kaplicą).

Strefa E – ekspozycji

- strefa na południe od grodziska zabezpieczająca widok z drogi Grodzisko - Wręczyca Wielka,

- strefa na południe od kościoła w Kalei stanowiąca otwarcie na kościół od strony drogi,
Zasady zagospodarowania:
 - zakaz wprowadzania zabudowy,
 - zakaz stosowania nasadzeń mogących pogorszyć widok z w/w obiektu.

Horyzont występowania licznych drewnianych kapliczek – w zachodniej części gminy, na zachód od Długiego Kąta, Borowego i Bieżenia.

Zasady zagospodarowania:

- utrzymanie zwyczaju stawiania drewnianych kapliczek na w/w obszarze (bez ścisłych granic) jako szczególnej lokalnej tradycji godnej zachowania,
- zaniechanie wymiany kapliczek drewnianych na murowane.

6. STRATEGIA KRÓTKOTERMINOWA NA LATA 2003-2006

6.1. Powietrze atmosferyczne

Zadaniem krótkoterminowej strategii w zakresie poprawy jakości powietrza dla gminy Wręczyca Wielka jest ograniczenie niskiej emisji z procesów spalania paliw. Zadanie to należy realizować poprzez:

1. Budowanie wśród mieszkańców świadomości ekologicznej z zakresu ochrony powietrza oraz informowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz poprawienia jakości powietrza atmosferycznego.
2. Modernizacji lub wymiany pieców grzewczych w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń gazowych.
3. Informowanie mieszkańców i doradztwo w zakresie refundacji kosztów wymiany lub modernizacji pieców grzewczych przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.
4. Termorenowacja i termomodernizacja budynków.
5. Wdrażanie stosowania alternatywnych źródeł energii, w tym energii odnawialnej.
6. Podłączenie obiektów do sieci ciepłej i likwidacji źródeł niskiej emisji.
7. Opracowanie programów ograniczenia niskiej emisji.

6.2. Hałas

Ze względu na typowo rolniczy charakter gminy z przewidywanym wzrostem udziału rekreacji ewentualne zagrożenie hałasem może być powodowane przez:

1. Komunikację drogową.
2. Sektor usług wykorzystujący maszyny powodujące emisję hałasu.

W związku z tym do zadań ograniczających wpływ hałasu należy zaliczyć:

1. Kontrolę jednostek emitujących hałas i egzekwowanie przestrzegania dopuszczalnego poziomu hałasu w środowisku.
2. Rozpoznanie klimatu akustycznego w wybranych punktach, w których może występować zagrożenie hałasem.
3. Działania dotyczące usprawnienia ruchu drogowego.
4. Wymianę okien na dźwiękoszczelne, zwłaszcza w pobliżu planowanej przebudowy skrzyżowania dróg wojewódzkich nr 492 i Nr 494.
5. Wprowadzanie do planów zagospodarowania przestrzennego zapisów odnośnie standardów akustycznych dla poszczególnych terenów.

6.3. Ochrona zasobów wodnych

Wody powierzchniowe

Cele krótkoterminowe:

- **Poprawa jakości wód powierzchniowych.**
- **Rozwiązanie problemu odprowadzania ścieków.**

Wiążą się z nimi następujące zadania dla gminy:

- 1. Kontrola zagospodarowania ścieków bytowo-gospodarczych na terenach nieskanalizowanych.**
- 2. Realizacja planu inwestycji związanych z budową sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Wręczyca Wielka w miarę posiadanych środków.**
- 3. Modernizacja biologicznej oczyszczalni ścieków typu „Lemna” we Wręcycy Małej.**
- 4. Edukacja ekologiczna nt. prawidłowej gospodarki ściekowej w indywidualnych domostwach.**

Strategia

Głównym źródłem zanieczyszczeń wód powierzchniowych gminy Wręczyca Wielka są spływy obszarowe z pól i łąk oraz zrzuty ścieków komunalnych. Brak sieci kanalizacyjnej w następujących miejscowościach: Bieżeń, Borowo, Bór Zapilski, Brzezinki, Czarna Wieś, Długi Kąt, Golce, Hutka, Jezioro, Kalej, Klepaczka, Kuleje, Nowiny, Nowa Szarlejka, Pierchno, Piła Pierwsza, Piła Druga, Puszczew, Szarlejka, Węglowice, Truskolasy, Wydra, Zamłynie oraz stan zbiorników bezodpływowych do gromadzenia ścieków nie zawsze zgodny z obowiązującym prawem stanowią ważniejsze problemy w zakresie gospodarki wodno-ściekowej prowadzonej na terenie gminy Wręczyca Wielka. Ponadto brak technicznych rozwiązań w odniesieniu do odprowadzania ścieków opadowych ze względu na charakter sieci kanalizacyjnej prowadzi do dalszych zanieczyszczeń wód powierzchniowych. Dlatego w najbliższych planach należy uwzględnić budowę sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz modernizację oczyszczalni ścieków we Wręcycy Małej, a także opracowanie koncepcji odprowadzania ścieków opadowych.

Wody podziemne

Zasoby wód podziemnych w rejonie gminy Wręczyca Wielka, nie generują w chwili obecnej potrzeby poszukiwania nowych źródeł poboru, niezbędna jest natomiast ochrona jakości wód i racjonalizacja wielkości jej zużycia.

Zgodnie z polityką ekologiczną państwa racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych powinna zmierzać przede wszystkim do ograniczenia jej marnotrawstwa, stosowania wodoszczędnej aparatury czerpalnej i sprzętu gospodarstwa domowego oraz dalszego rozwoju pomiaru zużycia wody. Konieczne jest również ograniczenie strat w systemach rozprowadzania wody. Podstawowymi instrumentami stymulującymi racjonalizację zużycia wody powinna być cena usług wodociągowych i kanalizacyjnych odzwierciedlająca realną wartość wody, łącznie z ochroną zasobów wodnych.

Cele krótkoterminowe – likwidacja istniejących zagrożeń dla jakości eksploatowanych wód podziemnych, racjonalizacja zużycia zasobów wód podziemnych oraz wdrożenie programu monitoringu sieci wodociągowej.

Strategia osiągnięcia celu:

- 1. Konieczne jest zastosowanie odpowiedniego procesu uzdatniania wody na ujęciach we Wręczyca Wielkiej oraz w Szarlejce celem uzyskania poprawy jakości ujmowanych wód.**
- 2. Uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej w wyniku skanalizowania pozostałej części gminy oraz wykonania przyzagrodowych oczyszczalni ścieków (zgodnie z ustawą Prawo wodne do 31.12.2015 r.).**
- 3. Objęcie zorganizowaną zbiórką odpadów wszystkich mieszkańców gminy.**
- 4. Lokalizację i eliminowanie dzikich wysypisk odpadów.**
- 5. Ograniczenie zanieczyszczeń rolniczych.**
- 6. Przywrócenie dobrej jakości wód powierzchniowych.**
- 7. Kontrolę ilości i stanu technicznego zbiorników bezodpływowych (szamb) oraz wdrożenie programu monitoringu sieci wodociągowej.**
- 8. Racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych.**

6.4. Ochrona przyrody

Cele krótkoterminowe i główne działania do 2006 roku w zakresie ochrony przyrody określono dla następujących zagadnień:

- ochrona istniejącej sieci obszarów chronionych i rozwój systemu obszarów chronionych,
- ochrona gatunkowa zwierząt i roślin,
- ochrona lasów.

Cele sformułowane dla powyższych zagadnień są ukierunkowane na rozwój gminnego systemu obszarów chronionych, spójnego z systemem powiatowym, wojewódzkim i krajowym oraz z założeniami sieci NATURA 2000 oraz na zwiększenie lesistości państwa i restytucję zdegradowanych terenów leśnych.

Cele krótkoterminowe:

- 1. Dążenie do zwiększenia obszarów leśnych na terenie gminy.**
- 2. Kontynuowanie waloryzacji przyrodniczej gminy: identyfikacja obszarów przewidzianych do objęcia szczególnymi formami ochrony przyrody ze szczególnym uwzględnieniem terenów torfowisk i innych zbiorowisk związanych z siedliskami podmokłymi oraz dolin rzek.**
- 3. Propagowanie wśród mieszkańców i turystów dbałości o tereny chronione.**
- 4. Konserwacja i odtwarzanie parków miejskich i zabytkowych.**

Strategia

Zewnętrzny wizerunek gminy jest postrzegany także poprzez obszary cenne przyrodniczo. Konieczna jest dbałość o rozwój terenów zielonych oraz o ochronę obiektów chronionych. Szczególne znaczenie nabiera tutaj odpowiednie zaopiekowanie się i wyeksponowanie rezerwatu Zamczysko. Wiąże się to również z odpowiednim oznakowaniem pomników przyrody. Przez teren gminy przebiega częściowo „Szlak rezerwatów Przyrody” Blachownia - Lipie o łącznej długości 67,5 km. Szlak bierze początek w Blachowni, gdzie projektuje się utworzenie rezerwatu fizjocenotycznego „Moczary Stradomki”. Część gminy należy do Parku Krajobrazowego Lasy nad Górną Liswartą.

6.5. Edukacja ekologiczna społeczeństwa

Cele krótkoterminowe i główne działania w zakresie edukacji ekologicznej społeczeństwa określono dla następujących zagadnień:

- wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony przyrody,
- propagowanie na terenie gminy proekologicznych działań i akcji (np. „Sprzątanie Świata”).

Edukacja ekologiczna odbywa się głównie w szkołach. Wszystkie szkoły biorą czynny udział w corocznie organizowanej akcji „Sprzątanie Świata” i „Dzień Ziemi”.

Cele krótkoterminowe:

- 1. Edukacja dzieci i młodzieży - rozwój sieci przyrodniczych ścieżek dydaktycznych, akcje proekologiczne.**
- 2. Edukacja dorosłych – propagowanie segregacji śmieci, selektywnej zbiórki surowców wtórnych.**

Strategia

Rozwój sieci przyrodniczych ścieżek dydaktycznych

Na terenie Nadleśnictwa Kłobuck powstaje dydaktyczna ścieżka ekologiczna. Władze Gminy również powinny propagować wyjazdy dzieci ze szkół na tereny objęte ochroną (parki narodowe, rezerваты).

Organizacja corocznej akcji "Sprzątanie świata"

Najważniejszym działaniem w gospodarce odpadami przemysłowymi jest zapobieganie ich powstawaniu. Wszystkie szkoły na terenie gminy biorą udział w tej corocznej akcji. Ważną rolę odgrywać będą władze gminy w promowaniu technologii ograniczających powstawanie odpadów i ich przeróbkę.

Promowane konkursów ekologicznych w szkołach

Konkursy o tematyce ekologicznej to jedna z najlepszych form edukacji, szczególnie dla dzieci. Współzawodnictwo, chęć zdobycia nagrody (Gmina może być fundatorem) dopinguje uczniów do zapoznania się z zasadami ekologii i problemami ochrony środowiska.

Kontynuacja współpracy z organizacjami proekologicznymi z terenu województwa

Gmina Wręczyca Wielka współpracuje z istniejącymi na terenie województwa organizacjami proekologicznymi (np. Silesia). Dzięki takiej współpracy można finansować wiele akcji proekologicznych (np. wiosenne sadzenie drzew, wyjazdy na tzw. Zielone szkoły).

Propagowanie segregacji odpadów z gospodarstw domowych

Segregacja odpadów powstających w gospodarstwach domowych to jedna z najważniejszych form ograniczeń odpadów. Władze Gminy powinny przeprowadzić spotkania z mieszkańcami promując atrakcyjność segregacji odpadów m.in. ze względów finansowych (mniejsza ilość odpadów).

Propagowanie zaprzestania wiosennego wypalania łąk i ugorów

Wiosenne wypalanie łąk prowadzi do zniszczenia ekosystemów roślinnych, ginie wiele zwierząt, często dochodzi do niekontrolowanego przeniesienia ognia na budynki. Ważna jest tu rola Gminy w przeprowadzeniu akcji promującej zaprzestania tego procederu.

6.6. Gospodarka zasobami kopalin

Cele krótkoterminowe i główne działania zostały zdefiniowane dla następujących zagadnień:

- zabezpieczenie surowcowe rozwoju gospodarczego woj. śląskiego,
- ochrona zasobów surowców mineralnych.

Cele krótkoterminowe:

- 1. Współdziałanie organów administracji publicznej w tworzeniu studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem kopalin i ich ochrony.**
- 2. Waloryzacja bazy surowcowej gminy.**

Strategia

Prawidłowe gospodarowanie złożami surowców mineralnych wymaga posiadania aktualnej i pełnej informacji o nich oraz o ich aktualnych zasobach. Wydawanie koncesji na poszukiwanie i eksploatację złóż surowców mineralnych i opłaty eksploatacyjne stanowią jedno z podstawowych narzędzi zarządzania złożami surowców. Podstawowym celem polityki koncesyjnej jest zapewnienie racjonalnej gospodarki złożami, m.in. poprzez maksymalne wykorzystanie zasobów złoża, w tym także kopalin współwystępujących i towarzyszących. Istotne także jest zapewnienie odpowiedniego sposobu rekultywacji wyeksploatowanych złóż rud żelaza.

6.7. Ochrona gleb użytkowanych rolniczo

Ochrona gleb użytkowanych rolniczo powinna polegać przede wszystkim na ograniczeniu zakresu zagospodarowywania gleb w sposób, który nie odpowiada ich przyrodniczym walorom (np. przeznaczanie gruntów ornych na różnego rodzaju inwestycje), i zwiększeniu skali przywracania wartości użytkowej glebom, które na skutek oddziaływania różnych czynników uległy degradacji oraz ograniczaniu procesu degradacji gleb spowodowanej imisją zanieczyszczeń, a także erozją oraz niewłaściwą agrotechniką. W horyzoncie krótkookresowym ważne będą m.in. takie działania jak upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej, ujętych w "Kodeksie dobrej praktyki rolniczej" i

przestrzeganie przepisów dotyczących zasad racjonalnego stosowania nawozów oraz ich przechowywania.

Cele krótkoterminowe:

- 1. Specjalizacja produkcji rolnej.**
- 2. Badania chemizmu gleb w miejscach szczególnie intensywnych upraw i pozyskiwania warzyw i owoców.**

Strategia

Promowanie powstawania gospodarstw specjalistycznych, które nie wymagają dużych areałów - uprawa truskawek, uprawa roślin oleistych (możliwość wykorzystania jako biokomponent do paliw), produkcja roślin energetycznych. Ze względu na możliwość przekształcenia części upraw na uprawy ekologiczne (wyprodukowane bez chemicznych środków ochrony roślin) konieczna jest analiza chemiczna gleb ze szczególnym uwzględnieniem zawartości metali ciężkich.

6.8. Gospodarka odpadami

Cele krótkoterminowe (2003-2006r.) zakładają w świetle Krajowego Planu Gospodarki Odpadami objęcie wszystkich mieszkańców kraju zbiórką odpadów i wyeliminowanie dzięki temu niekontrolowanego wprowadzania odpadów komunalnych do środowiska czyli zapobieganie powstawaniu tzw „dzikich wysypisk”, składowanie pozostałych odpadów na składowisku w pełni zabezpieczonym, podniesienie skuteczności selektywnej zbiórki, ze szczególnym uwzględnieniem odpadów komunalnych ulegających biodegradacji oraz rozwój selektywnej zbiórki odpadów wielkogabarytowych, budowlanych i niebezpiecznych z grupy odpadów komunalnych. Istotne jest ponadto podnoszenie świadomości społecznej obywateli. Wymienione cele stanowią podstawę do podjęcia odpowiednich działań na terenie Gminy Wręczyca Wielka zmierzających do poprawy funkcjonowania systemu gospodarki odpadami.

Cele krótkoterminowe:

- 1. Intensyfikacja kampanii informacyjnej nt. działań ograniczających wytwarzanie odpadów.**
- 2. Systematyczna kontrola wypełniania przez mieszkańców zobowiązań dotyczących gromadzenia odpadów poprzez objęcie wszystkich mieszkańców odbiorem odpadów.**
- 3. Bieżąca likwidacja „dzikich składowisk” odpadów.**
- 4. W fazie przygotowań do wprowadzenia systemu selektywnej zbiórki odpadów mogą być prowadzone okresowe akcje zbierania określonych**

surowców (akcja musi być dobrze zorganizowana, aby zebrane surowce nie trafiły na wysypisko).

- 5. Intensyfikacja wdrażania selektywnej zbiórki odpadów w gminie.**
- 6. Rozeznanie możliwości zagospodarowania segregowanych odpadów.**
- 7. Wybranie firmy, która będzie prowadziła selektywną zbiórkę odpadów.**
- 8. Wypracowanie preferencyjnego modelu przyjmowania odpadów segregowanych.**
- 9. Organizowanie corocznej akcji „Sprzątanie świata”.**
- 10. Wprowadzenie zasad tzw „dobrego gospodarowania” w obrębie zakładów produkcyjnych.**
- 11. Opracowanie strategii wymiany pokryć dachowych i instalacji zawierających azbest.**

Strategia

Od kilku lat obserwuje się zwiększoną konsumpcję, co prowadzi do wzrostu ilości odpadów komunalnych. Mieszkańcy gminy Wręczyca Wielka muszą być poinformowani o możliwościach zmniejszenia ilości odpadów powstających w gospodarstwach indywidualnych. W tym celu powinny być kontynuowane kampanie informacyjne ukierunkowane na proekologiczne zachowania konsumentów, np. świadomy wybór towarów: butelki szklane zamiast plastikowych, towary bez dodatkowych opakowań, itp. Prowadzona na szeroką skalę edukacja ekologiczna powinna umożliwić utrzymanie ilości powstających odpadów na dotychczasowym poziomie a nawet ograniczyć ich ilość.

Dodatkową uciążliwością są "dzikie wysypiska", które pojawiają się ciągle i muszą być systematycznie likwidowane. Tak długo, jak one istnieją, niektórzy mieszkańcy będą w dalszym ciągu wykorzystywali te miejsca do składowania swoich odpadów. Ponadto należy zintensyfikować działania restrykcyjne, polegające na karaniu osób i podmiotów gospodarczych nie objętych systemem odbioru odpadów i składających swoje odpady w miejscach innych niż wyznaczone do tego celu.

Powinno się zorganizować na terenie gminy Wręczyca Wielka okresową zbiórkę odpadów wielkogabarytowych.

Należy podjąć w gminie Wręczyca Wielka działania zmierzające do realizowania programu wymiany zawierających azbest pokryć dachowych i instalacji. Działania te w miarę możliwości finansowych gminy powinny zostać rozpoczęte na wczesnym etapie realizacji programu.

6.9. Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Cele krótkoterminowe – zapobieganie Nadzwyczajnym Zagrożeniom Środowiska i ich skutkom

Strategia osiągnięcia celu:

- weryfikacja listy potencjalnych sprawców NZŚ oraz sytuacji kryzysowych,
- wykonywanie corocznej aktualizacji planów reagowania kryzysowego dla gminy,
- prowadzenie szkoleń mieszkańców w zakresie Obrony Cywilnej, na wypadek wystąpienia zagrożenia,
- współpraca z jednostkami straży pożarnej, policji, jednostkami ratownictwa specjalistycznego,
- systematyczna kontrola pojazdów przewożących ładunki niebezpieczne,
- wyznaczenie optymalnych tras dla przewozu ładunków niebezpiecznych
- stworzenie miejsc postoju samochodów przewożących ładunki niebezpieczne w obrębie dróg najbardziej obciążonych takim transportem (organizacja parkingu dla obsługi ruchu tranzytowego),
- zapewnienie możliwości zasilania awaryjnego gminnej sieci wodociągowej,
- dla ochrony przeciwpożarowej uzasadnione jest tworzenie małej wielofunkcyjnej retencji wodnej (ochrona przed zalewaniem, hodowla ryb, rekreacja).

6.10. Walory kulturowe

Ochrona walorów kulturowych będzie polegać na odpowiednim postępowaniu z zasobami kulturowymi w sposób zapewniający utrzymanie najcenniejszych wartości w dobrym stanie technicznym oraz kształtowanie krajobrazu zgodnie z historycznymi uwarunkowaniami. W celu zachowania tożsamości regionu i lokalnych tradycji ochroną na mocy prawa miejscowego powinny być objęte także obiekty i obszary nie wpisane do rejestru zabytków, a posiadające walory kulturowe.

Cel krótkoterminowy – ochrona i lepsze wyeksponowanie zabytków znajdujących się na terenie gminy w celu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz podniesienia atrakcyjności turystycznej gminy.

Strategia osiągnięcia celu:

W celu ochrony dziedzictwa kulturowego należy odpowiednio: utrzymywać i eksponować obiekty wpisane do rejestru i ewidencji zabytków. W celu harmonijnego kształtowania krajobrazu kulturowego należy wykorzystywać do projektowania lokalne wzorce budownictwa charakterystyczne dla danej wsi. Przeciwdziałać przekształcaniu obiektów zabytkowych przez wprowadzanie współczesnych elementów modernizacyjnych, nadawaniu nowych funkcji użytkowych, rezerwowaniu terenów będących pod ochroną archeologiczną pod obejścia drogowe, realizacji obiektów i form architektonicznych niedostosowanych do krajobrazu.

Celem wypromowania walorów gminy zasadne wydaje się opracowanie folderu, obrazującego walory rekreacyjno-kulturowe gminy, gdyż obiekty zabytkowe na terenie gminy stanowią dodatkową atrakcję dla turystów odwiedzających region.

Wskazane jest znalezienie dla pozostałości dworskich lub folwarcznych nowej funkcji społecznej lub nowego właściciela – inwestora w celu odtworzenia w miarę możliwości kompozycji z okresu ich świetności; utrzymanie „horyzontu” drewnianych kapliczek w zachodniej części gminy.

7. ZARZĄDZANIE OCHRONĄ ŚRODOWISKA

7.1 Instrumentarium realizacji zasad polityki ekologicznej

W celu skutecznej realizacji strategii długoterminowej i strategii krótkoterminowej przedstawionych w rozdziale 5 i 6 niniejszego opracowania konieczna jest współpraca między wszystkimi podmiotami, które w sposób bezpośredni lub pośredni zaangażowane są w sprawy ochrony środowiska oraz właściwe stosowanie różnych instrumentów pomocnych w zarządzaniu tą ochroną. Wprowadzenie większości działań środowiskowych, w znacznej mierze zależy od umiejętnego stosowania instrumentów polityki ekologicznej oraz współpracy władz gminy ze starostą powiatu kłobuckiego, sąsiednimi gminami, podmiotami gospodarczymi, instytucjami finansowymi czy organizacjami pozarządowymi.

Obecnie wszelkie działania na rzecz ochrony środowiska mogą być realizowane przy pomocy trzech rodzajów instrumentów:

- instrumentów prawnych,
- instrumentów finansowych,
- instrumentów społecznych.

Do instrumentów prawnych należą między innymi: pozwolenia na korzystanie ze środowiska – w tym pozwolenia wodno-prawne, zgody na gospodarcze wykorzystanie odpadów, ocena oddziaływania na środowisko, plan zagospodarowania przestrzennego, monitoring jako pomiar stanu środowiska.

Do instrumentów finansowych zalicza się: opłatę za korzystanie ze środowiska, administracyjną karę pieniężną, kredyty i dotacje z funduszy i fundacji ekologicznych, opłaty eksploatacyjne za pozyskiwanie kopalin.

Wśród instrumentów społecznych należy wymienić narzędzia dla usprawnienia współpracy i budowania partnerstwa. Wśród nich wyróżnić można podział na dwie kategorie wewnętrzne: pierwsza dotyczy działań samorządów (np. doształcanie profesjonalne i systemy szkoleń), druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi, a społeczeństwem (np. udział społeczeństwa w zarządzaniu poprzez systemy konsultacji i debat publicznych oraz kampanie edukacyjne).

Program ochrony środowiska dla gminy Wręczyca Wielka będzie wdrażany przede wszystkim przy wykorzystaniu instrumentów prawnych i finansowych, choć również znacząca uwaga będzie również zwrócona na instrumenty społeczne. Preferowane będą dobrowolne działania podejmowane przez społeczność miejscową przy stymulacyjnej roli władz gminy. Możliwości korzystania przez gminę z instrumentów są w ścisłym związku z kompetencjami jakie posiadają organy tej jednostki (Rada gminy, Wójt).

7.1.1. Instrumenty prawne

Rozpoczęta z dniem 1 stycznia 1999 roku reforma ustrojowa państwa wprowadziła trójstopniowy podział terytorialny: województwo, powiat (także miasto na prawach powiatu) oraz gmina (także miejska). Specyficzną pozycję w tej strukturze zajmuje gmina, na której, jako najniższym szczeblu zarządzania, spoczywa duża odpowiedzialność za rozwój gospodarczy i stworzenie korzystnych warunków życia dla mieszkańców. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku do zadań własnych gminy należy zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania te obejmują sprawy dotyczące:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych,
- wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- lokalnego transportu zbiorowego,
- ochrony zdrowia,
- pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- edukacji publicznej,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury,
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych,
- zieleni gminnej i zadrzewień,
- cmentarzy gminnych,
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego,
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej.

Można zatem stwierdzić, że ustawowy zakres zadań własnych gminy określa jednocześnie zakres rzeczowy inwestycji komunalnych.

Poniżej przedstawiono niektóre kompetencje i zadania Wójta oraz Rady Gminy Wręczyca Wielka, które wynikają z następujących aktów prawnych:

- Ustawy z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw (tekst jednolity Dz.U. z 2001r. Nr 100, poz. 1085 z późn. zmianami),
- Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz.U. nr 62, poz. 627 z późn. zmianami),
- Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz.U. nr 62, poz. 628 z późn. zmianami),
- Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. 2001 nr 115 poz. 1229 z późn. zmianami).
- Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717 z późn. zmianami),
- Ustawy z 13 września 1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. nr 132, poz. 622 z późn. zmianami),
- Ustawy z 16 października 1991r. o ochronie przyrody (Dz. U. nr 114 poz. 492 z późn. zmianami),
- Ustawy z 7 grudnia 2000r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. nr 3, poz. 21)
- Ustawy z 20 lipca 1991r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. nr 77, poz. 335 z późn. zmianami).

7.1.1.1. Kompetencje i zadania Rady Gminy

- uchwalenie programu ochrony środowiska (art.18 ust.1 prawa ochrony środowiska),
- ustanawia ograniczenia co do czasu funkcjonowania instalacji lub korzystania z urządzeń, z których emitowany hałas może negatywnie oddziaływać na środowisko, uchwała (art.157 ust.1 prawa ochrony środowiska),
- rozpatrywanie informacji wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o stanie środowiska na obszarze województwa (art.8a ust.2 ustawy o IOŚ),
- uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art.12 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym),
- uchwalenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art.20 ust.1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym),
- ustalenie w drodze uchwały szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku na terenie gminy (art.4 ustawy o utrzymaniu porządku i czystości w gminach),
- podejmowanie uchwały o obowiązku złożenia informacji o wytwarzanych odpadach oraz o sposobach gospodarowania wytworzonymi odpadami przez wytwórców

odpadów, wytwarzających odpady inne niż niebezpieczne w ilości do 5 ton rocznie (art.17 ust.3 ustawy o odpadach),

7.1.1.2. Kompetencje i zadania Wójta

- sporządzanie gminnego programu ochrony środowiska (art.17 ust.1 ustawy prawo ochrony środowiska),
- nałożenie, w drodze decyzji, na prowadzącego instalacje lub użytkownika urządzenia obowiązek prowadzenia w określonym czasie pomiarów wielkości emisji wykraczających poza obowiązki, jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych (art.150 ust.1 ustawy prawo ochrony środowiska),
- ustalenie, w drodze decyzji, wymagania w zakresie ochrony środowiska dotyczące eksploatacji instalacji, z której emisja nie wymaga pozwolenia, o ile jest to uzasadnione koniecznością ochrony środowiska (art.154 ust.1 ustawy prawo ochrony środowiska),
- przedkładanie wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (art.162 ust.6 ustawy prawo ochrony środowiska),
- nakazanie, w drodze decyzji, osobie fizycznej eksploatującej instalację w ramach zwykłego korzystania ze środowiska lub eksploatującej urządzenie wykonanie w określonym czasie czynności zmierzających do ograniczenia ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a w przypadku nie zastosowania się do nakazu wstrzymania użytkowania takiej instalacji (art.363, art.368 ust.2 ustawy prawo ochrony środowiska),
- występowanie w charakterze oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia przeciw przepisom o ochronie środowiska (art.379 ust.4 ustawy prawo ochrony środowiska),
- przedstawienie do dnia 15 stycznia radzie gminy projektu zestawienia przychodów i wydatków na dany rok gminnego funduszu (art.420 ustawy prawo ochrony środowiska),
- wydawanie zezwoleń na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości (art.47e ust.2 ustawy o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw),
- wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla inwestycji realizującej cel publiczny na obszarze parku krajobrazowego lub obszarze chronionego krajobrazu (art.36a ust.4 ustawy o ochronie przyrody),

- przyjmowanie informacji od wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o wynikach kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla danego terenu (art.8a ust.2 ustawy o IOŚ),
- uprawnienie do wydania polecenia właściwemu organowi Inspekcji Ochrony Środowiska do podjęcia działań zmierzających do usunięcia bezpośredniego zagrożenia środowiska (art.8a ust.4 ustawy o IOŚ),
- sporządzanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające zasady określone w koncepcji przestrzennej kraju, ustalenia strategii rozwoju województwa oraz strategii rozwoju gminy (art.9 ust.2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym),
- sporządzanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy (art.18 ust.1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym),
- wydanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (art.40 ust.3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym),
- nakazanie właścicielowi nieruchomości przyległej do wód objętych powszechnym korzystaniem zapewnienia dostępu do wody w sposób umożliwiający to korzystanie, decyzja (art.28 ust.2 ustawy prawo wodne)
- nakazanie właścicielowi gruntu przywrócenia stanu poprzedniego wód na tym gruncie lub wykonania urządzeń zabezpieczających wodę przed zanieczyszczeniem, decyzja (art.29 ust.3 ustawy prawo wodne),
- zatwierdzenie ugód w sprawach zmian stosunków wodnych na gruntach (art.30 ust.2 ustawy prawo wodne),
- prowadzenie działań w zwalczaniu powodzi (art.72-74 ustawy prawo wodne),
- opracowywanie gminnego planu gospodarki odpadami (art.14 ust.5 ustawy o odpadach),
- nakazanie, w drodze decyzji, posiadaczowi odpadów usunięcie odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do ich składowania lub magazynowania, wskazując sposób wykonania tej decyzji (art.34 ustawy o odpadach),
- nadzorowanie nad utrzymaniem czystości i porządku w gminie (art.5 ust.6 ustawy o utrzymaniu porządku i czystości w gminach),
- wydawanie zezwoleń na świadczenie usług w zakresie usuwania odpadów komunalnych i opieki nad zwierzętami, decyzja (art.7 ustawy o utrzymaniu porządku i czystości w gminach).

7.1.1.3. Pozwolenia i kontrola przestrzegania prawa

Polski system prawa ochrony środowiska, szeroko korzysta z instrumentów nakazowych, przede wszystkim w formie różnych decyzji administracyjnych. Wśród nich wyróżnić można pozwolenia ekologiczne, które faktycznie przybierają następujące formy: uzgodnienia, decyzje, zezwolenia, pozwolenia, nakazy.

Przedstawione powyżej kompetencje organów gminy w zakresie wydawania decyzji dotyczą głównie:

- ochrony środowiska,
- gospodarki odpadami,
- gospodarki wodnej,
- zagospodarowania przestrzennego.

Z wszystkich dokumentów planistycznych tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. Wynika z tego, że wszelkie plany, strategie i programy formułowane na wszystkich szczeblach podziału kraju, mają szansę realizacji tylko wtedy, gdy znajdują odzwierciedlenie w konkretnym planie miejscowym zagospodarowania przestrzennego. W przypadku gdy decyzja administracyjna jest sprzeczna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego traktowana powinna być za nieważną.

Na szczególną uwagę zasługuje wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działania Inspekcji Ochrony Środowiska. Rada gminy przynajmniej raz w roku rozpatruje informację wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o stanie środowiska na obszarze województwa. Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska informuje wójta o wynikach kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla danego terenu. W przypadkach bezpośredniego zagrożenia środowiska wójt, może wydać właściwemu organowi Inspekcji Ochrony Środowiska polecenie podjęcia działań zmierzających do usunięcia tego zagrożenia.

7.1.2. Instrumenty finansowe

Do podstawowych instrumentów finansowych zgodnie z artykułem 272 prawa ochrony środowiska należą:

a) opłaty za korzystanie ze środowiska ponoszone za:

- wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- pobór wód,

- składowanie odpadów;

b) administracyjna kara pieniężna ponoszona za przekroczenie lub naruszenie warunków korzystania ze środowiska w zakresie ustalonym przy opłatach za korzystanie ze środowiska, a także w kwestii magazynowania odpadów i emitowania hałasu do środowiska.

Poza tym do instrumentów tych zaliczamy również kredyty i dotacje z funduszy ekologicznych.

Opłaty i kary zasilają fundusz ochrony środowiska, tj. NFOŚiGW, WFOŚiGW oraz fundusze powiatowe i gminne ściśle według zdefiniowanych zasad podziału.

W odniesieniu do gminy Wręczyca Wielka przychody gminnego funduszu z opłat i kar w 2002 roku wyniosły 43.123,00 złotych, a plan na 2003 rok wynosi 40.670,00 złotych. Środki z gminnego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej przeznacza się na finansowanie działań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej w celu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju. Środki gminnego funduszu są przeznaczane w gminie przede wszystkim na:

- edukację ekologiczną dzieci i młodzieży,
- urządzenie i utrzymywanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień,
- realizację przedsięwzięć związanych z gospodarką odpadami,
- działania w zakresie rolnictwa oddziałujące na stan gleby,
- inne działania ustalone przez radę gminy.

Przy realizacji niektórych inwestycji, które są zbyt kosztowne, gmina starała się o środki z NFOŚiGW i WFOŚiGW, Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej, Fundacji Polsko-Niemieckiej – „Pojednanie”, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Kredyty i dotacje na inwestycje ekologiczne są ważnym instrumentem stymulującym dążenie do zrównoważonego rozwoju. W latach 90-tych XX wieku banki bardzo intensywnie włączyły się w działania służące ochronie środowiska. Zaczęły traktować zagadnienia ekologiczne jako zadania priorytetowe. Można wyróżnić następujące rodzaje kredytów oferowanych przez banki:

- ze środków własnych z dopłatą do oprocentowania przez instytucje zewnętrzne, głównie przez NFOŚiGW,
- ze środków własnych, zwykle na zasadach komercyjnych.

W przypadku dotacji jako bezzwrotnej pomocy finansowej możemy mówić o :

- dotacji bezpośredniej, która może pochodzić z budżetu państwa, z funduszy i fundacji ekologicznych oraz z pomocy zagranicznej,
- dotacji pośredniej w postaci ulg podatkowych czy preferencji kredytowych.

Podstawą dla przyznawania dotacji i niskooprocentowanych kredytów powinna być realizacja, przez podmioty i jednostki terytorialne idei zrównoważonego rozwoju. Można zatem stwierdzić, że realizacja niniejszego programu stanowi krok w kierunku łatwiejszego dostępu do tanich kredytów i dotacji przez gminę.

7.1.3. Instrumenty społeczne

7.1.3.1. Współpraca i partnerstwo

Poszczególne jednostki, mając swobodę działania w ramach posiadanych kompetencji i zgodnie z obowiązującym prawem, powinny uczestniczyć w realizacji programu ochrony środowiska dla gminy Wręczyca Wielka poprzez ścisłą współpracę i wspólne ponoszenie kosztów. Współpraca wielu partnerów włączonych w zagadnienia ochrony środowiska jest warunkiem koniecznym, aby ten program mógł sprawnie funkcjonować. Partnerskie współdziałanie sąsiadujących ze sobą gmin polegające na wymianie informacji, wzajemnych doświadczeń na tematy dotyczące podobnych problemów inwestycyjnych może służyć zawsze poprawie jakości działań którejs z danej gminy, a zarazem wpływać na lepsze warunki dla całego regionu. Z kolei zawiązywanie porozumień międzygminnych ma na celu realizację większych inwestycji ekologicznych obejmujących szerszy obszar, których realizacja jest zbyt kosztowna dla jednej gminy. Współpraca jednostek gminnych z organizacjami naukowymi może dostarczać wiedzy na temat nowych technologii czy też nowych rozwiązań usprawniających zarządzanie środowiskiem. Dobra współpraca jest zatem postawą z punktu widzenia skutecznego działania prowadzącego do realizacji celów ekologicznych.

W kwestii realizacji „Programu ochrony środowiska dla gminy Wręczyca Wielka” szczególną uwagę należy zwrócić na:

- współpracę gminy z władzami administracyjnymi: władzami Powiatu Kłobuckiego oraz sąsiednimi gminami, Wojewódzkim Inspektoratem Ochrony Środowiska w Katowicach,
- współpracę z grupami zadaniowymi w celu wdrażania polityki ekologicznej określonej w programie, w tym współpracę z grupami reprezentującymi mieszkańców gminy (samorządy) w celu uzyskania akceptacji podejmowanych działań oraz zaangażowania w nie mieszkańców,
- współpracę z instytucjami finansowymi (Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Fundacja Wspomagania Wsi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Bank Ochrony Środowiska, Fundusz SAPARD) w celu uzyskania środków finansowych na realizację przedsięwzięć ekologicznych.

7.1.3.2. Informacja i edukacja ekologiczna

Informacja stanowi zasób wiedzy potrzebny do określenia celów organizacji i zadań służących do ich osiągnięcia, a szczególnie do podejmowania decyzji. Cechą charakterystyczną funkcjonującego w dzisiejszych czasach społeczeństwa informacyjnego jest to, że informacja zaczęła mieć decydujące znaczenie w jego rozwoju. Stała się ona zasobem strategicznym, obok tradycyjnych zasobów takich jak: ziemia, praca i kapitał. Rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność komunikowania się ze społeczeństwem są dzisiaj niezbędne na drodze skutecznej edukacji ekologicznej.

Mieszkańcy gminy są informowani o stanie środowiska w gminie i o akcjach związanych z ochroną środowiska za pomocą kurendy. Dodatkowo na tablicach ogłoszeń są rozwieszane plakaty promujące i mobilizujące społeczeństwo do uczestnictwa w akcjach takich jak: „Sprzątanie Świata” i „Dzień Ziemi”. Edukacja ekologiczna to sposób, aby przygotować mieszkańców gminy do realizacji zrównoważonego rozwoju. W społeczeństwie zaczyna istnieć bowiem coraz większa potrzeba posiadania wiedzy na temat środowiska naturalnego i jego ochrony. Władze gminy dostrzegają konieczność komunikowania się ze społeczeństwem przy podejmowaniu decyzji o działaniach inwestycyjnych (np. zbieranie deklaracji na realizację kanalizacji).

Edukacja i informacja są ze sobą ściśle powiązane, bowiem dobra i właściwa informacja potęguje proces edukacji, a w przypadku osiągnięcia właściwego poziomu edukacji przekazywane informacje przynoszą większe efekty.

Działające w gminie szkoły pełnią istotną rolę w edukacji młodzieży. Nauczyciele wykorzystują dostępne materiały ekologiczne i przekazują je młodzieży, realizują w ramach zajęć szkolnych projekty poświęcone ekologii. Celem tych projektów jest uzyskiwanie przez uczniów takiego myślenia o otaczającym ich świecie, takich zachowań ekologicznych w życiu codziennym, które pozwolą na kształtowanie człowieka z pełną odpowiedzialnością ekologiczną. Do najefektywniejszych form i metod pracy stosowanych przez nauczycieli i wychowawców należą:

- opracowywanie tras turystycznych po gminie (popularyzacja ciekawych pod względem przyrodniczym zakątków),
- dbanie o zieleń wokół szkoły, wyszukiwanie „dzikich wysypisk”,
- zachęcanie do zbiórki surowców wtórnych (makulatura, puszki po napojach),
- konkursy ekologiczne np. „Moja mała Ojczyzna” w szkołach podstawowych i gimnazjach.

7.2. Współpraca na różnych szczeblach działania

7.2.1. Władze centralne i wojewódzkie

Władze centralne są bardzo ważnym organem, który w sposób istotny wpływa na sukces realizacji programu ochrony środowiska. Na poziomie szczebla centralnego powstają bowiem wszystkie uregulowania prawne. Skuteczność „Programu Ochrony Środowiska dla gminy Wręczyca Wielka” zależy również w dużej części od spójności kierunków i działań w zakresie ochrony środowiska określonych w tym programie przez gminę z zapisami w „Programie zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa śląskiego”. Przygotowując ten program wzięto pod uwagę również „Strategie rozwoju powiatu kłobuckiego” oraz oczekiwania społeczności lokalnej. Potrzeba współpracy z tymi jednostkami wynika z chęci pozyskania funduszy na planowane inwestycje ekologiczne z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska, a także Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska.

7.2.2. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach

Zadania i kompetencje Inspekcji Ochrony Środowiska, które zostały określone w ustawie i przepisach odrębnych wykonuje w imieniu wojewody Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska. Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska wykonuje zadania przy pomocy wojewódzkiego inspektoratu ochrony środowiska. Do jego podstawowych zadań należy:

- kontrola przestrzegania przepisów o ochronie środowiska i racjonalnym użytkowaniu zasobów przyrody,
- udział w przekazywaniu do użytku obiektów lub instalacji realizowanych jako przedsięwzięcie mogące znacząco oddziaływać na środowisko,
- kontrola eksploatacji instalacji i urządzeń chroniących środowisko przed zanieczyszczeniem,
- udział w postępowaniu dotyczącym lokalizacji inwestycji,
- organizowanie i koordynowanie państwowego monitoringu środowiska, prowadzenie badań jakości środowiska, obserwacji i oceny jego stanu oraz zachodzących w nim zmian,
- inicjowanie działań tworzących warunki zapobiegania poważnym awariom oraz usuwania ich skutków i przywracania środowiska do stanu właściwego,
- kontrola przestrzegania decyzji ustalających warunki użytkowania środowiska.

Oznacza to naturalną potrzebę współpracy gminy z tą jednostką. Gmina współpracuje z WIOŚ w Katowicach w zakresie monitoringu stanu środowiska, wymiany informacji i wiedzy.

7.2.2.1. Monitoring jakości środowiska

Państwowy monitoring środowiska jest systemem pozyskiwania, gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji o środowisku. Państwowy Monitoring Środowiska jest realizowany w ramach sieci krajowej, regionalnej oraz lokalnych. Główny Inspektor Ochrony Środowiska koordynuje działania w sieci krajowej i regionalnej, natomiast sieci lokalne koordynowane są przez Wojewódzkich Inspektorów Ochrony Środowiska. Głównym zadaniem sieci krajowej jest śledzenie w skali kraju trendów jakości wszystkich komponentów dla potrzeb realizacji odpowiednich programów ekologicznych. Sieci regionalne organizowane jako międzywojewódzkie lub wojewódzkie mają za zadanie opracowanie zmian zachodzących w środowisku w regionie lub województwie. Sieci lokalne są tworzone dla śledzenia wpływu na środowisko najbardziej szkodliwych źródeł.

Monitoring zanieczyszczeń powietrza

Teren gminy nie jest uwzględniony w sieci regionalnej i krajowej dla imisji, natomiast dla emisji podaje się wartości w odniesieniu do całego powiatu. Ze względu na możliwość wystąpienia zwiększonej emisji niskiej i komunikacyjnej w ramach monitoringu zaleca się wykonać następujące zadania:

1. Prowadzenie i uzupełnianie inwentaryzacji źródeł emisji zanieczyszczeń do powietrza.
2. Przeprowadzenie badań imisji powietrza w wytypowanych punktach pomiarowych i porach roku.

Zadania te powinny być realizowane przez Urząd Gminy Wręczyca Wielka i Delegaturę WIOŚ w Częstochowie.

Monitoring hałasu

Monitoring hałasu prowadzony jest w bezpośrednim sąsiedztwie tras komunikacyjnych wybranych miast. Dla gminy Wręczyca Wielka do zadań w ramach monitoringu hałasu należy zaliczyć:

1. Odpowiednie planowanie i projektowanie dróg.
2. Bieżące sprawdzanie stanu nawierzchni dróg gminnych, regionalnych i drogi krajowej.
3. Zwracanie szczególnej uwagi w działalności planistycznej na funkcje sąsiadujących ze sobą terenów.

4. Badanie klimatu akustycznego w obrębie dróg wojewódzkich i ewidencja danych pomiarowych w ramach Generalnego Pomiaru Ruchu.

Zadania te powinny być realizowane przez Urząd Gminy Wręczyca Wielka, przy czym za stan nawierzchni dróg i klimat akustyczny odpowiadają odpowiednie instytucje zarządzające tymi drogami.

Monitoring wód powierzchniowych

W ramach monitoringu regionalnego na terenie województwa śląskiego przeprowadzono w 2001 badania stanu zanieczyszczenia wód powierzchniowych. Rzeki z terenu gminy zalicza się do zlewni Odry. W ramach monitoringu należy wykonać następujące zadanie:

1. Zbieranie i uaktualnianie danych dotyczących stanu zanieczyszczenia wód powierzchniowych z terenu gminy.

Zadanie to powinno być realizowane przez Urząd Gminy we Wręcycy Wielkiej na podstawie pomiarów wykonanych i opracowanych przez Delegaturę WIOŚ w Częstochowie.

Monitoring wód podziemnych

Na terenie gminy Wręczyca Wielka znajdują się punkty monitoringu wód podziemnych. Pięć z nich to punkty monitoringu regionalnego, jeden – krajowego.

Monitoringiem wód podziemnych nazywa się kontrolno-decyzyjny system oceny dynamiki zmian składu chemicznego i jakości wód podziemnych oraz ich zasobów polegający na regularnych pomiarach położenia zwierciadła wód podziemnych i badaniach ich parametrów fizyko-chemicznych oraz analizie chemicznej pobranych prób wody, a także interpretacji uzyskanych wyników pod kątem ochrony środowiska wodnego. W województwie śląskim monitoring wód podziemnych jest prowadzony w sieciach krajowej, regionalnej i lokalnych. Obsługą sieci krajowej zajmuje się Państwowy Instytut Geologiczny, sieci regionalnej Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.

W gminie Wręczyca Wielka analizę jakości wód w punktach monitoringu regionalnego prowadzi WIOŚ delegatura w Częstochowie. Wyniki analiz (tab. 45, 46) są opracowywane i zamieszczane w raportach „Stan środowiska województwa śląskiego”.

Tabela 45. Wyniki analiz wody podziemnej z punktów monitoringu regionalnego (2001r.)

Wskaźnik	Jednostka	Punkty monitoringu regionalnego				
		Q41	Q34	Q35	J206	J106
Wapń	mgCa/l	17,4	76,8	46,4	20,2	30,2
Magnez	mgMg/l	6,72	4,44	0,9	2,36	5,75
Sód	mgNa/l	3,54	8,41	8,09	8,48	2,77
Potas	mgK/l	2,3	2,37	0,84	1,67	2,33
Żelazo og.	mgFe/l	1,2	0,0142	0,0106	0,0117	1,53
Cynk	mgZn/l	0,32	0,551	0,0177	0,011	0,0154
Ołów	mgPb/l	0,0011	<0,0006	<0,0006	<0,0006	<0,0006
Nikiel	mgNi/l	0,008	<0,004	<0,004	<0,004	<0,004
Kadm	mgCd/l	0,00045	<0,00016	<0,00016	<0,00016	<0,00016
Glin	mgAl/l	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01
Stront	mgSr/l	0,29	0,17	0,06	0,07	0,09
Bar	mgBa/l	0,03	0,02	0,01	0,01	0,07
Bor	mgB/l	0,09	0,04	0,03	0,02	0,03
Chrom ⁺⁶	mgCr/l	0,0019	0,002	0,0016	0,0016	0,0027
Azot amonowy	mgN/l	<0,013	<0,013	<0,013	<0,013	0,15
Detergenty anionowe	mg/l	<0,10	0,15	0,13	0,11	<0,10
Azot azotanowy	mgN/l	0,15	10,4	11,9	8,73	0,16
Azot azotynowy	mgN/l	<0,010	<0,010	<0,010	<0,010	<0,010
Siarczany	mgSO ₄ /l	58	53,1	29,8	12,9	6
Chlorki	mgCl/l	5,52	24,3	21,1	16,1	1,47
Fosforany rozp.	mgPO ₄ /l	<0,010	<0,010	0,273	0,059	0,014
Wodorowęglany	Mg HCO ₃ /l	18,92	148,89	67,73	36	148,28
Fluorki	mgF/l	0,05	0,048	<0,021	<0,021	0,092
Zasadowść og.	mval/l	0,31	2,44	1,11	0,59	2,43
Twardość węglan.	MgCaCO ₃ /l	15,5	122	55,5	29,5	98,65
Substancje rozp.	mg/l	98	374	264	164	134
Krzemionka og.	mg SiO ₂ /l	7	13,5	15,2	15,9	11,4
Kwasowość og.	mmol/l	0,2	0,3	0,15	0,2	0,3
Utlenialność	mgO ₂ /l	2	1	0,7	1,2	1
Rozp.węgiel org.	mgC/l	3	<2,8	<2,8	<2,8	<2,8
Suma węglowodorów alifatycznych	mg/l	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Suma węglowodorów aromatycznych	mg/l	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01	<0,01
Indeks fenolowy	Mg fenolu/l	<0,005	<0,005	<0,005	<0,005	<0,005

Cyjanki wolne	mgCN/l	<0,0002	<0,0002	<0,0002	<0,0002	<0,0002
Trichloroeten	mg/l	-	-	-	-	-
Tetrachloroetan	mg/l	-	-	-	-	-
Przew.elektrolit.	μS/cm	199	475	306	199	211
Mętność	MgSiO ₂	5	1	0	0	27
Barwa	mgPt/l	14	0	0	1	88
Zapach		b.z.	b.z.	b.z.	b.z.	Z1R
Zawiesina łątwoop.	ml/l	0	0	0	0	0

Tabela 46. Wyniki analiz wody podziemnej z punktu monitoringu krajowego 1073 kr (2001 r.)

Oznaczenie	Wartość	Próg oznaczalności
Amoniak	0,05	Próg oznaczalności
Arsen	0,01	Próg oznaczalności
Azot amonowy	0,0389	
Azot azotanowy	0,82150	
Azot azotynowy	0,00304	
Azotany	3,64	
Azotyny	0,01	Próg oznaczalności
Bor	0,06	
Bar	0,047	
Brom	0,1	Próg oznaczalności
Chlorki	27,8	
Chrom	0,003	Próg oznaczalności
Cyjanki	0,01	Próg oznaczalności
Cynk	0,104	
Fluorki	0,1	Próg oznaczalności
Fosforany	1,0	Próg oznaczalności
Glin	0,01	Próg oznaczalności
Kadm	0,001	Próg oznaczalności
Kobalt	0,002	Próg oznaczalności
Lit	0,005	
Magnez	15,6	
Mangan	0,235	
Miedź	0,002	Próg oznaczalności
Molibden	0,003	Próg oznaczalności
Nikiel	0,005	Próg oznaczalności
Odczyn pH	6,87	

Ołów	0,01	Próg oznaczalności
Potas	2,9	
Przew.elekt.	828	
SiO ₂	14	
Siarczany	236	
Stront	0,31	
Subst.rozp.	647	
Sód	18,4	
Twardość og.	396,3	
tytan	0,001	Próg oznaczalności
Wanad	0,002	Próg oznaczalności
Wapń	133	
Wodorowęglany	190	
Węgiel organiczny RWO	3,1	
Zasadowość og.	156	
Zawiesina na sączku	5	
Żelazo ogólne	0,51	

Wyniki prowadzonych badań pozwalają na określenie zmian jakości wód podziemnych. Zestawienie klas jakości wód podziemnych stwierdzonych w punktach sieci regionalnej i krajowej w poziomach wodonośnych na terenie gminy Wręczyca Wielka w 2001 r. przedstawiono w tabeli 47.

Tabela 47. Zestawienie klas jakości wód podziemnych w punktach monitoringu regionalnego i krajowego w poziomach wodonośnych na terenie gminy Wręczyca Wielka.

Nr punktu	Nr zbiornika	Klasa jakości wody	Składniki chemiczne decydujące o przynależności do danej klasy jakości	Składniki chemiczne przekraczające wartości graniczne dla danej klasy jakości
Q 41 Puszczew	poza	II	Fe, S.rozp., pH	HCO ₃
Q 34 Wręczyca	poza	III	NO ₃	–
1073 kr Wręczyca	325	II	Mn, Fe	Przew., SO ₄
Q 35 Szarlejka	poza	III	NO ₃	–
J 206 Borowe	325	Ib	NO ₃ , PO ₄	HCO ₃
J 106	poza	Ib	Ba, S.rozp., NH ₄	Fe, barwa, mętność

Zamłynie				
----------	--	--	--	--

W punkcie Q 41 nastąpiła zmiana jakości wody z klasy Ib w roku 2000, na klasę II w roku 2001. Składnik decydujący o zmianie klasy wody- HCO_3 .

Monitoring lokalny jako trzecie uzupełniające ogniwo systemu badań wód podziemnych jest realizowany w dwóch aspektach:

- monitoringu osłonowego wód podziemnych,
- monitoringu dla oceny oddziaływania obiektu na środowisko.

W ramach monitoringu osłonowego ujęć, badania są prowadzone dla ochrony ujęć komunalnych i przemysłowych. Monitoringiem oceny oddziaływania na środowisko wodne są obejmowane następujące obiekty:

- składowiska odpadów komunalnych – czynne i nieczynne,
- składowiska odpadów przemysłowych – czynne i zamknięte,
- magazyny i stacje paliw,
- zbiorniki wód słonych,
- obiekty przemysłowe.

7.2.3. Fundusze celowe

W gminach najczęstszymi źródłami środków pozabudżetowych na realizację zadań ekologicznych są gminne i wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Fundusze te tworzą środki uzyskane z opłat za korzystanie ze środowiska i kary za naruszenie norm dopuszczalnej emisji zanieczyszczeń w zakresie poboru wody i odprowadzania ścieków, emisji zanieczyszczeń powietrza, składowania odpadów itd. NFOŚiGW oraz WFOŚiGW uzyskują dodatkowo środki finansowe z tytułu oprocentowania pożyczek udzielanych na realizację inwestycji proekologicznych, oprocentowania rachunków i lokat, własnej działalności gospodarczej, jak również dobrowolnych wpłat podmiotów gospodarczych. Środki funduszy są ściśle wyodrębniane spośród innych środków finansowych i przeznaczone na realizację konkretnych zadań ekologicznych.

Gmina Wręczyca Wielka korzysta na bieżąco z dofinansowania z funduszy celowych. Między innymi w roku 2000 gmina uzyskała pożyczkę na realizację inwestycji ekologicznej (budowa kanalizacji sanitarnej we wsi Wręczyca Wielka i Wręczyca Mała - etap II) w wysokości 30,52% wartości inwestycji z NFOŚiGW, a w roku 2001 pożyczkę na budowę etapu III projektu kanalizacji w wysokości 48,37% wartości inwestycji z WFOŚiGW oraz 20,83% wartości inwestycji z NFOŚiGW. Obecnie gmina stara się o środki finansowe z tych funduszy w celu realizacji dalszych etapów budowy sieci kanalizacyjnej w Zamłynie, Truskolasy przewidzianych w planach na 2004-2005 rok oraz I etapu oczyszczalni ścieków w Zamłynie.

7.2.4. Fundacje i banki - jednostki finansujące inwestycje ekologiczne

Fundacje są tworzone na mocy ustawy o fundacjach z 1984 roku i mają na celu rozwiązywanie konkretnych problemów. Do najważniejszych z nich działających w Polsce w obszarze ochrony środowiska zaliczamy: EkoFundusz, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Fundacja na Rzecz Rozwoju Wsi Polskiej, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Fundacja Wspomagania Wsi oraz Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Fundacje te są ważnym instrumentem inicjowania i kapitalizowania działań zwiększających strumień środków finansowych wspierających inwestycje ekologiczne oraz aktywizujących działania proekologiczne w sferze edukacji ekologicznej. Środki jakimi dysponują fundacje są zazwyczaj niewielkie, ale mają one duże znaczenie na szczeblu lokalnym, gdyż wspomagają one w sposób istotny podejmowane na tym obszarze działania.

W swoich dotychczasowych działaniach inwestycyjnych związanych z ochroną środowiska gmina uzyskała dotacje z fundacji Polsko-Niemieckiej – „Pojednanie” na budowę kanalizacji sanitarnej w wysokości 500.000,00 zł oraz z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w wysokości 3.500.000,00 złotych.

W 1994 roku trzynastcie polskich banków komercyjnych podpisało Deklaracje Narodów Zjednoczonych „Bankowość a Środowisko” zobowiązując się tym samym do prowadzenia polityki wspierającej przedsięwzięcia gospodarcze korzystne dla trwałego i zrównoważonego rozwoju. Obecnie w gronie najbardziej popularnych banków mających uruchomione specjalne linie kredytowe na przedsięwzięcia ekologiczne mieści się przede wszystkim: Bank Ochrony Środowiska SA, Bank Gospodarki Żywnościowej SA, Bank Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych SA, BIG Bank Gdański SA, Bank Rozwoju Eksportu SA, Europejski Bank Inwestycyjny i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju. BOŚ SA przy udzielaniu pożyczek kieruje się podobnymi kryteriami jak NFOŚiGW. Są to np. efektywność ekologiczna zadania i jego zgodność z priorytetami dla polityki ekologicznej województwa. Kredyty proekologiczne udzielane są na warunkach preferencyjnych, co wyraża się w niższym od komercyjnego oprocentowaniu oraz dogodnych warunkach spłaty. Na podstawie zestawień bankowych można stwierdzić, że o wielkości portfela kredytowego banku w zakresie kredytów preferencyjnych oraz zasad udzielania kredytów proekologicznych i jego dynamice decyduje współpraca w tym wypadku z NFOŚiGW, w innych bankach z pozostałymi funduszami ekologicznymi, Bankiem Światowym lub Europejski Bankiem Inwestycyjnym.

Gmina korzystała do tej pory z usług Banku Ochrony Środowiska SA uzyskując w latach 1994-1995 pożyczkę na budowę oczyszczalni w wysokości 500.000,00 zł, stanowiącą wówczas 26,12% wartości całej kwoty inwestycji.

7.2.5. Fundusze pomocowe Unii Europejskiej

7.2.5.1. Fundusz ISPA

Podstawowym instrumentem zagranicznym finansującym przedsięwzięcia z dziedziny ochrony środowiska oraz transportu, w ramach pomocy przedakcesyjnej, jest fundusz ISPA. W ramach funduszu ISPA realizować można projekty związane z zaopatrzeniem w wodę do picia i jej jakością, oczyszczaniem ścieków, gospodarką odpadami oraz poprawą sieci infrastruktury transportowej.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Europejskiej 1267/99 z dnia 21 czerwca 1999 roku fundusz ISPA współfinansuje projekty inwestycyjne, które z racji swej wielkości nie mogły być zrealizowane w oparciu o dotychczas istniejące fundusze pomocowe UE. Projekty potencjalnie dofinansowywane w ramach funduszu ISPA mają być zatem na tyle duże, aby miały znaczący wpływ w dziedzinie ochrony środowiska w skali kraju.

Powinny one spełniać takie kryteria jak:

- wielkość inwestycji – co najmniej 5 mln euro,
- podmiot publiczny jako inwestor (gmina).

Wsparcie UE w ramach ISPA może przyjmować postać bezpośredniej pomocy bezzwrotnej, pomocy zwrotnej czy też innych form pomocy. Wysokość wspólnotowej pomocy przyznawanej w ramach ISPA może stanowić 75% wartości zaangażowanych środków publicznych. W wyjątkowych sytuacjach dotyczących realizacji projektów o zasadniczym znaczeniu dla osiągnięcia celów ISPA Komisja, po konsultacjach z Komitetem Zarządzającym ISPA, może podjąć decyzje o zwiększeniu wysokości pomocy do 85%. Środków ISPA nie można jednak łączyć z innymi instrumentami przedakcesyjnymi.

7.2.5.2. PHARE 2000

W ostatnich latach bardzo ważną rolę we wspieraniu inwestycji ekologicznych stanowiły środki pochodzące z programu PHARE. Rola tego funduszu zagranicznego, chociaż stanowiła niewielką część wydatków inwestycyjnych na ochronę środowiska, była znacząca, gdyż odgrywała istotną rolę w mobilizowaniu środków krajowych. Na mocy decyzji szczytu Berlińskiego, począwszy od roku 2000 zmieniono priorytety programu PHARE, dostosowując je do wymagań z akcesją. Powstała zatem „Nowa orientacja PHARE 2000”. Fundusz PHARE 2000, podobnie jak i inne instrumenty wsparcia przedakcesyjnego, nakierowany jest na osiągnięcie spójności instytucjonalnej, ekonomicznej i społecznej krajów stowarzyszonych, w tym Polski, z wymogami prawa wspólnotowego. Fundusz ten w szczególności współfinansuje w wytypowanych województwach inwestycje, które są integralnym i priorytetowym elementem lokalnym, ale o zasięgu regionalnym, w tym również przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska.

Regiony prowadzące tego typu inwestycje mogą liczyć od 2000 roku nawet na środki w wysokości 50 mln euro. Środki pomocowe z tego funduszu w wysokości 30%, przeznaczane są na budowę i wzmacnianie administracji i instytucji w krajach kandydujących.

7.2.5.3. SAPARD

Program SAPARD wynika z analizy sytuacji na obszarach wiejskich kraju i w sektorze rolno – spożywczym. SAPARD z jednej strony ma wypełniać założenia przedstawione w Narodowym Planie Przygotowania do Członkostwa, zaś z drugiej strony realizować priorytety Spójnej polityki strukturalnej rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich formułującej cele polityki krajowej wobec obszarów wiejskich i rolnictwa do 2006 roku. Formułując strategię programu skupiono się na trzech działaniach niezwykle istotnych z punktu widzenia przemian strukturalnych. Jedno z tych działań dotyczy rozwoju i poprawy infrastruktury obszarów wiejskich w zakresie zaopatrzenia gospodarstw wiejskich w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych, gospodarki odpadami stałymi, budowy dróg gminnych na obszarach wiejskich i zaopatrzenia w energię. Beneficjentami pomocy mogą być gminy i związki międzygminne. Wysokość pomocy finansowej jest zgodna z ograniczeniami ustalonymi przez Rozporządzenie Rady nr 1268/99, a także zgodna z ustawowo określonymi limitami dla środków budżetowych przeznaczonych na dotowanie inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i będzie wynosiła do 50% kwalifikowanych kosztów inwestycji, przy możliwości podwyższenia pomocy finansowej do 75%.

7.2.5.4. Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej fundusze przedakcesyjne (PHARE, SAPARD) zostaną zastąpione przez fundusze strukturalne, a zadania ISPA przejmie Fundusz Spójności.

Istnieją cztery fundusze strukturalne Unii Europejskiej:

- Europejski Fundusz Socjalny (ESF), który udziela wsparcia na edukację i rozwój zasobów ludzkich, przede wszystkim w celu ograniczenia bezrobocia,
- Sekcja Orientacji Europejskiej Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF) zajmująca się finansowaniem polityki strukturalnej w rolnictwie,
- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF) dotyczący wyrównywania różnic pomiędzy regionami,
- Finansowy Instrument Wsparcia Rybołówstwa.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, z którego ochrona środowiska czerpać będzie najwięcej środków powstał w 1975 roku jako reakcja na coraz głębsze

rozbieżności w rozwoju regionów. Jego głównym zadaniem jest niwelowanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionalnego krajów należących do UE. Priorytety środowiskowe współfinansowane z tego funduszu będą realizowane w ramach dwóch programów operacyjnych, przygotowanych przez rząd Polski na podstawie Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006:

- Sektorowego Programu Operacyjnego „Wzrost Konkurencyjności Gospodarki”,
- Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

Fundusz Spójności powstał na mocy Traktatu o utworzeniu Unii Europejskiej z 1991 roku, który wszedł w życie w 1993 roku. Początkowo jego realizację zaplanowano na lata 1993-1999. Na szczycie w Berlinie działania funduszu przedłużono do 2006 roku. Do powstania Funduszu Spójności przyczyniło się głównie przyjęcie do Unii Europejskiej Irlandii, Grecji, Hiszpanii oraz Portugalii, czyli państw słabiej rozwiniętych niż dotychczasowi członkowie Unii.

Fundusz Spójności różni się od funduszy strukturalnych, krajowym a nie regionalnym zasięgiem pomocy. Głównym celem strategii Funduszu Spójności jest wsparcie dla realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych w zakresie ochrony środowiska. Priorytety dla Funduszu Spójności w ochronie środowiska obejmują:

- poprawę jakości wód powierzchniowych, polepszenie jakości i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia,
- poprawę jakości powietrza,
- racjonalizację gospodarki odpadami,
- ochronę powierzchni ziemi,
- zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

Odbiorcami pomocy mogą być w tym wypadku samorządy terytorialne czyli gminy lub związki gmin oraz przedsiębiorstwa komunalne. Trzeba jednak pamiętać, że wartość projektu musi wynieść co najmniej 10 milionów euro czyli dwa razy więcej w porównaniu z ISPA.

7.3. Zarządzanie programem

Władze gminy Wręczyca Wielka odpowiadają za realizację programu ochrony środowiska. W związku z powyższym powinny wyznaczyć koordynatora wdrażania programu. Role taką w imieniu Wójta ma pełnić w gminie Podinspektor w Referacie Gospodarki Gruntami, Rolnictwa i Leśnictwa. Zadaniem koordynatora jest ścisła współpraca z Wójtem i Radą Gminy oraz przedstawianie im okresowych sprawozdań z realizacji tego programu.

Instytucją kontrolującą wdrażanie programu będzie Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Katowicach. Zatem przepływ informacji między jednostką

kontrolującą stan środowiska, a jednostką realizującą program jest niezbędny. Zapewnia to właściwy wybór priorytetów działań inwestycyjnych.

Przyjmuje się, że opracowany „Program ochrony środowiska dla gminy Wręczyca Wielka” obejmuje lata 2003-2006 w strategii krótkoterminowej i lata 2003-2014 w strategii długookresowej. Zakłada się, że strategia krótkoterminowa powinna być weryfikowana co 2 lata, a strategia długookresowa co 6 lat. Podstawą weryfikacji powinna być przeprowadzona co dwa lata ocena realizacji programu.

Tabela 48. Harmonogram realizacji „Programu ochrony środowiska dla gminy Wręczyca Wielka” w latach 2003 - 2014

Rok/Opis	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Program Ochrony Środowiska												
Strategia długoterminowa ochrony środowiska						X						X
Strategia krótkoterminowa		X		X		X		X		X		X

8. KOSZTY REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

8.1. Koszty realizacji programu w latach 2003 - 2006

Na działania dotyczące realizacji programu ochrony środowiska dla gminy konieczny jest zarezerwowany budżet. Jak wynika z planu dochodów budżetowych dla gminy Wręczyca Wielka na sam 2003 rok to środki te na działania ekologiczne są ograniczone w stosunku do faktycznych potrzeb.

Tabela 49 przedstawia szacunkowe koszty najistotniejszych działań jakie powinny być zrealizowane zgodnie ze strategią krótkoterminową w latach 2003-2006. Wynikają one przede wszystkim z zagrożeń ekologicznych jakie występują obecnie w gminie i stosowania priorytetowości przedsięwzięć. Dokładne szacowanie niektórych zagadnień inwestycyjnych jest dość trudne, gdyż wymagają one szczegółowych opracowań techniczno-organizacyjnych, których gmina obecnie nie posiada.

Tabela 49. Szacunkowe koszty (w tys. złotych) działań związanych z realizacją „Programu ochrony środowiska dla Wręczyca Wielka” w latach 2003-2006

Lp.	Zagadnienie	Rodzaj działania / inwestycji	2003-2006
1.	Zarządzanie środowiskiem	Koordinacja wdrażania Programu	24
		Weryfikacja strategii krótkoterminowej (2003-2006r.) w tym współpraca z różnymi jednostkami	10
<i>Razem zarządzanie środowiskiem</i>			<i>34</i>
2.	Ochrona powietrza atmosferycznego	Wymiana (modernizacja) pieców grzewczych w celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń gazowych	1 500
		Termorenowacja i termomodernizacja budynków	2 000
		Wdrażanie stosowania alternatywnych źródeł energii	50
<i>Razem ochrona powietrza atmosferycznego</i>			<i>3 550</i>

3.	Ochrona przed hałasem	Rozpoznanie klimatu akustycznego w wybranych punktach (mapy akustyczne)	10
		Wymiana okien na dźwiękoszczelne	1 500
		Wprowadzanie do planów zagospodarowania przestrzennego zapisów odnośnie standardów akustycznych dla poszczególnych terenów.	5
<i>Razem hałas</i>			<i>1 515</i>
4.	Ochrona zasobów wodnych	Budowa sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków - Zamłynie	8 400
		Modernizacja oczyszczalni ścieków typu „Lemna”	600
		Uzdatnianie wody pitnej	500
<i>Razem ochrona zasobów wodnych</i>			<i>9 500</i>
5.	Edukacja ekologiczna	Tworzenie modelu ekologicznego społeczeństwa	80
<i>Razem edukacja ekologiczna</i>			<i>80</i>
6.	Gospodarka odpadami	Likwidacja „dzikich składowisk” odpadów	60
		Opracowanie strategii wymiany pokryć dachowych i instalacji zawierających azbest	20
		Akcja zbierania surowców wtórnych	15
<i>Razem gospodarka odpadami</i>			<i>95</i>
7.	NZŚ / sytuacje kryzysowe	Szkolenia w zakresie obrony cywilnej mieszkańców	10
<i>Razem NZŚ/sytuacje kryzysowe</i>			<i>10</i>
8.	Ochrona przyrody i terenów zielonych	Pielęgnacja terenów zielonych,	50
<i>Razem ochrona przyrody i terenów zielonych</i>			<i>50</i>
RAZEM			14 834

8.2. Struktura finansowania

Program ochrony środowiska może sprawnie funkcjonować tylko w oparciu o dobrze działający system finansowania. System finansowania przedsięwzięć ekologicznych w Polsce jest jednym z głównych narzędzi realizacji polityki ekologicznej państwa. Jedną z najważniejszych cech tego systemu jest wielość źródeł finansowania przedsięwzięć dotyczących całego systemu ochrony środowiska. Są to:

- środki własne (w tym wypadku budżet gminy),
- krajowe fundusze celowe (fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej),
- fundacje i instytucje finansowe (np. banki),
- pomoc zagraniczna (np. środki z UE).

W dotychczasowej działalności inwestycyjnej w zakresie ochrony środowiska gmina Wręczyca Wielka korzystała oprócz środków własnych z pomocy finansowej krajowych funduszy celowych. Ostatnio realizowane przedsięwzięcia w latach 1994-2002 związane były z budową oczyszczalni ścieków oraz budową sieci kanalizacyjnej na terenie gminy. Zostały one sfinansowane w dużej mierze z: budżetu gminy i przez mieszkańców, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Urzędu Wojewódzkiego, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Fundacji Polsko – Niemieckiej „Pojednanie”. Gmina stara się również pozyskiwać środki pomocowe.

Obecnie gmina przymierza się do kontynuowania budowy kanalizacji i oczyszczalni ścieków w Zamłynie, której szacowany koszt na najbliższe lata 2004-2005 wynosi 8.397.127,00 złotych według przyjętego harmonogramu rzeczowo-finansowego. Zgodnie z tym harmonogramem działania te mają być zrealizowane przede wszystkim ze środków budżetowych gminy, wpłat mieszkańców oraz z pożyczek uzyskanych z WFOŚiGW w wysokości 69,61% wartości inwestycji. Dodatkowo gmina stara się o dofinansowanie tej inwestycji ze środków pochodzących z Funduszu SAPARD. W następnych latach 2006-2015 przewiduje się przeprowadzenie kolejnych inwestycji związanych z budową sieci kanalizacyjnej dla pozostałych miejscowości z rejonu Truskolasy i Węglowice, gdyż gmina nie jest jeszcze skanalizowana w 100% oraz budowę oczyszczalni ścieków i kanalizacji Kalej, Szarlejka, Nowa Szarlejka, Wydra oraz Pierzchno.

W oparciu o analizę źródeł finansowania działań w zakresie ochrony środowiska prowadzonych w ostatnim okresie przez gminę oraz biorąc pod uwagę obecnie prowadzone inwestycje, przewiduje się strukturę finansowania realizacji programu ochrony środowiska dla gminy według następujących proporcji (tab. 50).

Tabela 50. Struktura finansowania realizacji „Programu ochrony środowiska w gminie Wręczyca Wielka” w latach 2003 - 2006.

Źródło	Udział %
Budżet własny gminy (w tym udział mieszkańców)	30%
Fundusze celowe (np. NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFOŚiGW, GFOŚiGW)	40%
Fundusze pomocowe i strukturalne	20%
Inne	10%
RAZEM	100%

9. MATERIAŁY UŻYTE DO OPRACOWANIA

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wręczyca Wielka, Zarząd Gminy Wręczyca Wielka, 2001 r.
- Strategia rozwoju Gminy Wręczyca Wielka, Biuro Marketingu i Consultingu „Uniconsulting” s.c. 1999 r.
- Strategia rozwoju powiatu kłobuckiego, 2000 r.
- Program ochrony środowiska województwa śląskiego.
- Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Warszawa 2002 r.
- Stan środowiska w województwie śląskim w 2001 roku, WIOŚ w Katowicach, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Katowice 2002 r.
- Atlas Rzeczypospolitej Polskiej, Główny Geodeta Kraju, PAN Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Warszawa 1993-1997.
- Materiały z wizji lokalnych, 2003 r.
- Plan Urządzania Gospodarstwa Leśnego Nadleśnictwo Kłobuck.
- Mała Encyklopedia Leśna PWN Warszawa 1980.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2001 r. w sprawie wysokości jednostkowych stawek kar za przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 r. w sprawie wartości progowych poziomów hałasu.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 października 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinien odpowiadać program ochrony środowiska przed hałasem.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 maja 1998 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 marca 2002 r. w sprawie wymagań zasadniczych dla urządzeń używanych na zewnątrz pomieszczeń w zakresie emisji hałasu dla środowiska.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 lipca 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać programy ochrony powietrza.
- II POLITYKA EKOLOGICZNA PAŃSTWA, Warszawa, czerwiec 2000 r.
- Strategia rozwoju energetyki odnawialnej, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, wrzesień 2000 rok.
- Zasady udzielania i umarzania pożyczek, udzielania dotacji oraz dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek na lata 2002 – 2003, 28 listopad 2002, WFOŚiGW w Katowicach.
- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 w sprawie określenia przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych

kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzania raportu o oddziaływaniu na środowisko

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o zagospodarowaniu przestrzennym.
- Ustawa Ministra Środowiska z 8 czerwca 2001 r. „O przeznaczeniu gruntów do zalesiania” (Dz. U. nr 73, poz. 764), zmieniona Ustawą z dnia 14 lutego 2003 r., oraz w Rozporządzeniach wykonawczych do tej ustawy.
- Ustawa z dnia 3 lutego o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z dnia 22 lutego 1995 r.).
- Strona internetowa <http://www.klobuck.pl>
- Strona internetowa <http://www.silesia2000.pl>
- Strona internetowa <http://www.gornyslask.pl>
- J. Hereźniak. 2002. Rezerwy przyrody Ziemi Częstochowskiej. Studium przyrodniczo-historyczne. Wyd. LOP. Częstochowa.
- Zarzycki K., Szelań Z. 1992. Czerwona lista roślin zagrożonych w Polsce (w:) Lista roślin zagrożonych w Polsce. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z., (red.) Wyd. Instytut Botaniki im. W Szafera PAN, Kraków.
- Materiały informacyjne o planowanym przedsięwzięciu do wniosku o ustalenie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu dla inwestycji pod nazwą: "Przebudowa skrzyżowania dróg wojewódzkich nr 492 i nr 494 wraz z infrastrukturą i budową sygnalizacji świetlnej w miejscowości Wręczyca Wielka".
- Raport o oddziaływaniu na środowisko do wniosku o ustalenie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu dla inwestycji pod nazwą: "Przebudowa skrzyżowania dróg wojewódzkich nr 492 i nr 494 wraz z infrastrukturą i budową sygnalizacji świetlnej w miejscowości Wręczyca Wielka".

10. ZAŁĄCZNIKI